

111 Soruda

Hayvan Hakları

(Genişletilmiş ve güncellenmiş 2. basım)

Av. Ahmet Kemal şenpolat

Hayvan Hakları Federasyonu
(HAYTAP) Başkanı

Flora Dizisi - 06

111 Soruda Hayvan Hakları

Av. Ahmet Kemal Şenpolat

1. Baskı: İstanbul, Kasım 2015

2. Basım: İstanbul, Kasım 2018

Yayın Yönetmeni: Cem Mumcu

Redaktör: Funda Rojda Kaya

Kapak Tasarımı: Ebru Demetgül

Sayfa Tasarımı: Deniz Dalkıran

Baskı ve Cilt: Optimum Basım, Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad.

NO:51/1, 34295 Küçükçekmece/İstanbul, T: +90 212 463 71 25

Eser, 55 gr kâğıt üzerine 10,5 puntoluk Palatino fontuyla dizilmiştir.

Bu eserin yayın hakları Okuyan Us'a aittir. Her hakkı saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

© Okuyan Us Yayın Eğitim Danışmanlık Tıbbi Malzeme ve

Reklam Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kurucu: Cem Mumcu

Genel Müdür: Bahar Şen Kazancı

Özgür ve Ebru, hep bizimlesiniz...

Adres: Fulya Mah. Mehmetçik Cad. No: 30B

Fulya, Şişli, İstanbul Tel.: (0212) 272 20 85 - 86

okuyanus@okuyanus.com.tr

www.okuyanus.com.tr

111 Soruda

Hayvan Hakları

(Genişletilmiş ve güncellenmiş 2. basım)

Av. Ahmet Kemal şenpolat

Hayvan Hakları Federasyonu
(HAYTAP) Başkanı

**HAYTAP bu kitabın satışından elde ettiği tüm
geliri federasyon projelerine aktaracaktır. Lütfen
korsan kitap satın almayınız.**

Yazar Hakkında

HAYTAP Yönetim Kurulu Başkanı Av. Ahmet Kemal Şenpolat, 1971 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra bir süre ABD'de kalarak hukuk eğitimine devam etti. 2005 yılında Bilgi Üniversitesi'nde Ekonomi Hukuku dalında yüksek lisansını tamamladı.

2004 yılından itibaren kendini hayvan hakları mücadelesine adanmış. Çeşitli platformlarda, farklı kentlerde, bireysel olarak çalışan hayvan hakları savunucularının ancak örgütlü ve bilimsel metotlarla çalışmaları olursa çevre ve doğa ile ilgili bilinç oluşturabileceklerini, devlet kurumları ve medya üzerinde olumlu yönde baskı kurulabileceğini, yürekleri kurumlaşmış idari mekanizmaların ancak bu şekilde ikna olabileceğini anlatmaya çalıştı.

2005 yılında başlayan çalışmaların ilk olarak 2008 yılında meyvelerini toplamaya başladı. Gücsüzlere yardım edebilmek için güçlü sivil toplum örgütü olma gerekliliğine inanan arkadaşları ile birlikte birçok derneği ikna ederek HAYTAP Hayvan Hakları Federasyonu çatısı altında birleşmeye öncülük etti. Ayrıca hayvan haklarına ilk kez bir baro çatısı altında sahip çıkılmasına da önyak oldu. 2006 yılında derneklerden bağımsız başka bir STÖ'nün İstanbul Barosu'nda hayvan hakları ile ilgili komisyon oluşturmaya vesile oldu. 2018 yılı itibarıyla Türkiye'de ilk defa bir üniversitenin hukuk fakültesinde hayvan hukuku adlı dersin programa girmesine vesile olarak bu dersin hocalığını üstlendi.

Şenpolat federasyonun ulusal örgütlenmesinde hayvan hakları ve sivil toplum örgütü konusunda seminerler vermekte, tecrübelerini anlatmakta, yayınlar yapmakta, aynı zamanda radyo ve televizyon programlarına katılarak hayvan hakları konusunda bilincin artması yönündeki çalışmalara katkıda bulunmaktadır.

*2004 yılında İznik'te zehirlendiği için
gözümüzün önünde acılar içinde can çekişerek
ölen köpekçiğe ve arkadaşlarına...*

İÇİNDEKİLER

Önsöz	11
İkinci Baskıya Yazarın Önsözü.....	13
Sorular	19
Hayvan Dostu Filmler	282
Hayvan Dostu Kitaplar	287
Ek 1 - Hayvan Hakları Evrensel Bildirisi	293
Ek 2 - Kızılderili Şefi Seattle'ın Beyaz Saraya Mektubu	295
Ek 3 - Yasa Değişikliği Talebi Dilekçesi.....	301
Sonsöz	309
Sorular Dizini	313

ÖNSÖZ

Onu elinde çantası, kolunda avukatlık cübbesi ya bir tekmelenmiş kedinin ya bir anne köpeğin ya da yıkılmış bir kuş yuvasının hakkını savunmaya koşarken gördüm...

Mahkeme koridorlarında, adalet saraylarının önünde, kendilerini savunamayan dilsiz canlılar adına konuşurken izledim...

Onun yaşındaki genç avukatların birçoğu ulusal meselelere, sosyal olaylara kayıtsız kalırken O, insanların dışındaki canlıların davalarına yetişmeye çalıştı.

Karşılıksız sevginin belki de en iyi örneği idi onunki.

Sokak hayvanlarının, ormanlardaki canlıların, doğadaki dostlarımızın haklarını korumak için savaştı. Hayvan-severlere hukuk yolunu açmak için toplantıdan toplantıya koşarak didindi.

Ona hep saygı duydum. İlk kez, genç yaşında dünyanın binbir nimetini bir kenara bırakıp başka canlılar için çırpınan bir hukukçu tanıdım.

Sonunda şu elinizde tuttuğunuz kitabı yazdı, sevgiyle...

Bu kitabı okumanız, alıp kütüphanenize bir tane koymanız size yetmeyecek bence. Herkesin okumasını, her rafta bulunmasını isteyeceksiniz.

Sevgili can dostum Avukat Ahmet Kemal Şenpolat...
Eline sağlık, beynine...
Ama en çok o merhamet dolu kocaman yüreğine sağ-
lık...

Bekir Coşkun

İKİNCİ BASKIYA YAZARIN ÖNSÖZÜ

Bu kitabı sayfalarını karıştırarak, meselesine ilgi duyarak aldıysanız, hayvan hakları mücadelesinde bizimle birlikte kısa zamanda büyük adımlar atmaya gönüllü olduğunuzu varsayıyorum. Hayvan “hakları” mücadelesi kesinlikle bir sivil toplum örgütlenmesi mücadelesidir. Güçlü olanlarla haklı olanların zaman tünelineki bitmek tükenmek bilmeyen savaşıdır. Sahada yaşanan sorunların çözümünün sahada değil; ancak masada, bilgi, ikna ve örgütlenme yoluyla mümkün olduğunu düşündüğümünden elinizde tuttuğunuz bu kitap ortaya çıkmıştır.

Güç birliği oluşturmak ve rol model olabilmek gayesiyle, HAYTAP (Hayvan Hakları Federasyonu) olarak; hem saha çalışmalarında hem de halkla ilişkiler ve medya ayağında elimizdeki maddi olanaklarla şimdiye kadar birçok şey başardık. Bu dönemdeki çalışmalarımızla, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde hayvan hakları meselesini ilk defa başbakanlık katına kadar çıkardık ve devletle eğitim protokolleri imzaladık. Düzenlediğimiz hayvan kurtarma operasyonları, çektiğimiz kısa filmler ve okullardaki eğitim çalışmalarımızdan çok iyi sonuçlar elde ettik. Yıllar önceki sloganlarımızı bugün tanımadığımız kişilerin ağzından duyma mutluluğunu yaşıyoruz, bir yandan da bizden beklenenlerin arttığını gördük.

Hayvan hakları mücadelesinde, bugün kolumuzdaki saatin ağırlığı gibi kanıksadığımız başarılarımız, yıllar

önce kimsenin aklına bile gelmezdi. Başardıklarımızla yetinmemek ve bundan sonra daha da iyilerini yapmak amacıyla tüm gücümüzle çalışmaya devam edeceğimize dair sizlere söz veriyorum. Pek tabii tüm bunlar insanüstü performans ve özel hayatlarımızdan fedakârlık etmemizi gerektirdi. Zaman zaman ofis giderlerini karşılayabilmek için maddi sıkıntılar çektik, çekiyoruz. Fakat biz, harcamaların doğru zamanda doğru yere yapılmasının öneminin bilincindeyiz. Bugün 5 TL bağış yapan insanın parasının ziyan olmaması için HAYTAP evindeki ışıkları tek tek kendi ellerimle kapatıyorsam, bir hayvancağız daha rahat nefes alabilsin diyedir.

Bu kitapta ise, 2005 yılında sanal ortamda ortaya çıktığı dönemde “eti, kemiği, tüzel kişiliği, adresi, telefonu, barınacak yeri bile olmayan” bir oluşumdan bugüne kadar gelen süreçte, hayvan dostlarımıza yardım ederken öğrendiğimiz sivil toplum örgütüne dair hukuki tecrübeler yer alıyor.

Bugün, federasyonumuzun web sitesinin gittikçe artan izlenirliği ve felaket anlarında “Yetiş HAYTAP” kanalından aldığımız imdat çağrılarının çokluğunu başarımızın bir kanıtı olarak değerlendiriyoruz. Televizyonlar ve devlet kurumları hayvan haklarıyla ilgili her konuda bize başvuruyor, defalarca çağrıldığımız parlamentoda hayvan haklarıyla ilgili sorunların çözümü için görüşlerimizi bildiriyoruz. Bu sebeple konuştuğumuz panel ve televizyonlarda, yazdığımız gazetelerde söylediğimiz her kelime için büyük sorumluluklar hissediyoruz.

Bizler HAYTAP’ı istikrarlı, vadesi uzun çaba ve çalışmalar için kurduk. Mevcut derneklerimizi ayakta tutmak, mücadelemizin sürekliliğini sağlamak için elbette maddi gelir kaynaklarına ihtiyaç duyuyoruz. Her ay HAYTAP çalışmalarını için belirli bir bütçe toplansa da, “Nasıl olsa devran dönüyor; yavaş da olsa bir şeyler yapıyor, elimizden

bu kadar geliyor” düşüncesini kabul edilebilir bulmuyoruz. Çünkü biz bu federasyonu kurmakla aslında bir çınar fidanı diktik ve şimdi bu fidanın kurumaması için hep beraber çalışmalı, hayvan dostlarımızın refahı için bu kurumsal oluşumu korumalıyız.

Bugün, hayvan hakları ihlallerini önlemek için zamana karşı yarışıyor, dünyanın tekerine çomak sokuyoruz. Bizler bu mücadeleyi, insanlar daha fazla hayvan sahiplensin, herkesin kedisi köpeği olsun da gidip başını okşasın diye vermiyoruz. Amacımız bir hobiye yaygınlaştırmaktan çok daha derin anlamlar içeriyor. Örgütlenmenin neredeyse yasak olduğu, insanların depolitize edildiği, insan haklarına dair fikirlerin bile hapsedildiği bir ülkede, kutsallığına inandığımız bir davaya girişmiş bulunuyoruz. Fakat hatırlatmak gerekir ki, HAYTAP’ın kuruluşu henüz gerçek anlamda tamamlanamamıştır. Hala oturtmaya çalıştığımız bir sistem, bunu başarabilmek içinse sürekli canlı, atik ve bilgili kalma gereksinimimiz var. Öyle ki eğitilmiş, donanımlı hayvan hakları savunucuları yetiştirmek; bizden sonra yıkılmayacak bir sistem kurmak, sürecin her bir aşaması için çok önemlidir.

Bu yolda çok önemli bir boşluğu dolduracağını düşündüğüm elinizdeki kitap, oluşum sürecimiz boyunca hayvan hakları konusunda HAYTAP’a sıkça sorulan sorulardan oluşmaktadır.

Kitaba birinci baskıdan farklı olarak, sizler tarafından sorulan daha yeni, daha güncel 20 kadar soru ve yanıt eklemiş bulunmaktayım. Şüphesiz ki kitap içindeki sorular üzerine çok daha detaylı makaleler, kitaplar yazılabilir; münakaşalar edilebilir. Öyleyken bu çalışmada hukuk ve hayvan hakları teorisinde boğulmuş, pratik çözümlerden uzak, felsefik tartışmalarda kaybolmuş, piyasada birçoğunu bulabileceğiniz kitapların bir benzerini yaratmak istemedim. Üniversitelerde ders kitabı olarak da okutulan bu

kitabın, özellikle sivil toplum örgütü çalışmaları, hayvan hakları tarihi, vejetaryenlik, kültür-sanat ile ilgili bölümlerini, ilk basımdan sonra gelen soruları ve bazı yanıtları güncel mevzuata göre uyarlayıp genişletme ihtiyacı duydum.

Amacım sizlerde bu sorular ve kısa yanıtları ile merak uyandırmak, araştırmalara sevk etmek, hatta mümkünse STK maratonu içine çekmek... Bu yolculukta yeni heyecanlarla her yere götürmek ama hiçbir yere ulaştırmamak!

Hayvan haklarının saha çalışmaları, doğru bir sivil toplum örgütü ve güçlü markalaşma ile olacağına sonuna kadar inanıyorum. Bireysel çalışmalarla günü kurtarmak önemli olsa da, birçok kişinin nefesinin yetmediği kısa mesafe koşuculuğunun engelli maraton koşusuyla aynı olmadığını vurgulamam gerekiyor. Zira yaptığımız çalışmalarda nefesi çabuk kesilenlerin, kendi kabuğuna dönenlerin olduğunu da görüyor; yılların kaybettirdiği günleri, bir gün içinde 25 saat koşarak telafi etmeye çalışıyoruz.

Hayvan sahibi olmakla hayvan hakları mücadelesinde olmanın tamamıyla ayrı şeyler olduğunun kitap içindeki kimi bölümlerde farkına varacak, mücadelenin ağırlıklı olarak kimsesiz hayvanlar için yapıldığını da göreceksiniz.

Herkes kendince hayvan dostlarımız adına bir şeyler yapıyor; ama resmin geneli ile çok fazla ilgilenilmediği ve ilgili mücadele örgütlü hale getirilmediği için kalıcı başarılar elde edilemiyor. Halbuki bilirsiniz, aslanlar kendi hikayelerini yazmadığı sürece avcıların hikayelerini dinlemeye mahkumdur.

Doğayı yok etmeye meyletmiş insanoğlunun hayvan dostlarımızın yaşam alanı için belli farkındalığa erişmesini sağlamak adına böylesi kitap ve çalışmalar oluşturmak-tayız. Bizler ki, *"kurumsallaşmış, sistematikleşmiş, otomatige bağlanmış hayvan hakları ihlallerine karşı"* daha fazla hayvan dostumuz acı çekmesin diye zamana karşı yarışıyoruz.

HAYTAP'a ve çalışma arkadaşlarıma maddi manevi destek olmanız halinde, bu mücadeleye süreklilik kazandırdığımız sürece suyun mermeri kıracağını biliyorum.

Bu kitabın ikinci baskısının büyük bir özveri ile çıkmasına katkı sağlayan Okuyan Us Yayınevi çalışanlarına, kitabın son kontrollerini yapan kadim dostum Pelin Sayıl-gan'a ve bu kitabın ortaya çıkmasına destek olan sevgili Cem Mumcu'ya tüm canlar adına sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

El yalayanlarınız, kuyruk sallayanlarınız her daim bol olsun.

Ahmet Kemal Şenpolat
İstanbul, Mayıs 2018

ahmetsenpolat@haytap.org

“Köpeğe verilen kemik yardımseverlik değildir. Yardımseverlik siz de köpek kadar açken paylaşılan kemiktir.”

Jack London

1. “Hayvan”ın hakkı olur mu?

Bir hukukçu gözüyle bu soruyu yanıtlamaya çalıştığımızda aslında hayvanların bildiğimiz anlamıyla “hakları” bulunmadığını, onların bir hukuk süjesi olmadığını söylememiz gerekir. Yani hak ve fiil ehliyetleri yoktur. Örneğin; alacak borç ilişkisine giremezler, vasiyetleri olamaz, bağış kabul edemezler. Hukuka aykırı bir eyleme neden olduklarından ötürü ceza verilemez. Dolayısıyla bugünkü yasal düzenlememiz, onları hak ya da fiil ehliyetine sahip bir hukuk süjesi olarak görmek yerine; bir nesne, bir eşya, bir mal olarak görme eğilimindedir.

Kitabımızda tüm satır aralarına gizlenen sorun ve uyumsuzluklar, temelde onlara faturalı “mal” olarak bakmamızdan kaynaklanmaktadır. Diğer bir deyişle ne yazık ki hayvan dostlarımız evinizdeki masanızdan, sandalyenizden, arabanızdan farkı olmayan birer eşya, nesne olarak görülmektedir. Yani onları da eşyalarınız gibi kırıp atabilir, sokağa bırakabilir, terk edebilir ve bundan dolayı kimseye hesap vermeyebilirsiniz. Nitekim acı gerçek, günlük hayatta hayvan dostlarımızın menfaatlerinin bizim zevk, tutku ve hobilerimiz altında kalıyor olduğudur.

Hak süjesi değillerdir belki ama hakkın konusunu oluşturan objelerdir. Oysa Alman Medeni Kanunu’nda 1990 yılında yapılan değişiklikle hayvanların eşya olmadığı özellik-

le belirtilmiştir (madde 90). Aynı şekilde Avusturya da 1988 yılında kendi medeni kanununa benzer bir cümle eklemiştir.

Eklenen cümle hayvan hakları açısından bu ulusların bir günah çıkarması olarak değerlendirilmelidir.

Çünkü bu tarihe kadar onlar da hayvanları bir eşya olarak değerlendirmiştir. Bizim günah çıkarmamız içinse zannediyorum ki daha çok hayvanın eziyet görmesi, tecavüze uğraması, deneylere kurban gitmesi, bakımevlerinde ölüme mahkûm edilmesinin gündeme gelmesi gerekiyor!

Bu satırların hukukçu yazarı da, hayvanların kendi haklarını hukuki anlamda fiilen kullanamayacağını elbette bilmektedir. Onlar ki fiil ehliyeti bulunmayan bir bebek ya da sınırlı hak ehliyetine sahip engelli bir birey gibidir. Hatta biz hukukçuların anladığı klasik hak ehliyetinden tamamıyla farklı bir haktır onlarınki.

Bu hakkı standart bir kalıba sokup tanımlama zorunluluğundan kurtulursak hukuk sistemimizde yepyeni bir bakış açısının doğmasını sağlarız.

Dünya hukuk tarihine yön veren Roma Hukuku'nda bize bugün oldukça yabancı gelen "köle" kavramı bulunur. Köleler alınıp satılabilen (bugünkü hukuk anlayışımıza girip gelse de o dönemde insanlar mal olarak alınıp satılabiliyordu), oy hakkı olmayan, sınırlı fiil ehliyetine sahip; ancak hak ehliyetine sahip olmayan objelerdir. Zira kölelerin toplumsal konularda söz hakları yoktur.

Daha yirminci yüzyıla kadar ABD'de siyahilerin köle olması toplum tarafından yadsınmamasına rağmen, bugün artık insanların mal olarak alınıp satılması kabul edilemez bir fikir olarak görülmektedir.

İnsanın bir başkasının malı olamayacağını kabul etmemiz, nasıl ki köleliği daha "insani" kurallara bağlamakla yetinmeyip ortadan kaldırmamızı gerektirdiyse, hayvanların temel haklara sahip olduklarını kabul etmemiz de onları kurumsal olarak sömürmemizi (yemek, giyinmek, eğlenmek,

deney vb.) haklı gösteremeyeceğimiz anlamına gelecektir.’

Bugün köleliği yadırgadığımız gibi, yüzyıllar sonra hayvan hakları ihlallerini yadırgayacağız. Bizler ise ileri-ki kuşaklarca yargılanmak yerine, hayvan hakları müca-delesine katılarak torunlarımız tarafından affedilmek için emek vermeliyiz.

Hayvanların uğradıkları sistematik sömürüye karşı çık-mamız, zihinsel bir devrim örneğidir. Öyleyken bu dün-yada rahatça nefes alıp vermelerine nasıl ve niçin engel olduğumuzu düşünmemiz gerekir. Öncelikle çaresiz hay-vanları eşya olarak görmekten vazgeçip onları hisleri ve ihtiyaçları ile kabul etmek zorundayız.

Böylelikle onlarla aramızda önemli bir sözleşmenin ilk adımını atmış oluruz.

Üzerine taşıyabileceğinden fazlası yüklenmiş bir eşe-ğin, belediye tarafından zehirlenerek öldürülen bir kedi-nin, televizyonlarda şaklabanlık yapıp bizleri güldürmek için tepside sunulan zavallıların dili olmamız gerekir. Onların dili yoktur, ama bakışları ve acılarının resmi var-dır. Onlar fiili olarak kendi haklarını koruyamasalar da, milyonlarca gönüllü insan onları savunarak Tanrı’nın yeryüzündeki dili olabilir. Bu zalimlikleri görmemek ise Tanrı’nın sesini duymamak, Tanrı’nın merhametine karşı çıkmak demektir.

Bizim istediğimiz onların miras haklarının olması, oy vermeleri ya da hukuki anlamda tasarruf işlemleri yapma-ları elbette değildir; istediğimiz, sadece ve sadece nefes alma haklarına saygı duyulması ve yaşadıkları sürece eziyet görmemeleridir.

Öyle ki bu dünyada “var olmak” başlı başına bir haktır.

* Gary L. Francione, Hayvan Haklarına Giriş, İletişim Yayınları, İstan-bul, 2008, s.35

2. Neden hayvanların hakkı?

Bu satırları okuyorsanız aslında sizin de sürekli karşılaştığınız bir sorudur bu. "Neden hayvanların hakları?", hatta "Neden insan değil?" ya da "İnsanlar açlıktan ölürken, iş bulamazken hayvan haklarından bahsetmek neden?" ... Bu sorulara verilecek o kadar çok yanıt var ki!

İnsanların birbirlerine karşı görevlerini gerektiği gibi yerine getirmiyor olmaları, keza insan hakları ile ilgili çalışmaların ağır gidiyor olması yahut bilgisiz ve donanımsız kişilerin yüksek makamları işgal edip halkın vergilerini yanlış kanallara harcayarak gelişmenin önünde set kurmaları hayvanların suçu değildir.

Bankaları hortumlayan, çocuklara tecavüz eden, kadınları döven, engelli vatandaşlara rağmen kaldırım taşlarını bile isteye yüksek yapan, trafiğe alkollü çıkıp terör yaratarak her yıl binlerce insanın yaralanmasına, sakat kalmasına, ölmesine neden olanlar da hayvanlar değildir.

İnsanlar kendilerinin ilgilenmedikleri toplumsal çalışmalara emek verenleri, onların hayatlarındaki tezatları bulup yüzlerine vurarak küçümsemeye çalışırlar: "Madem çevrecisin, neden arabaya biniyorsun?", "Madem solcusun neden teknen var?", "Madem inançlısın neden camiye gitmiyorsun?", "Daha Türkçeyi konuşamazken neden yabancı dil öğreniyorsun?", "İnsanlar dururken neden hayvanlarla ilgileniyorsun?" ve daha pek çoğu...

Burada düşülen mantıksal hata, belki de okullarımızda verilen mantık ve felsefe eğitiminin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu bakış açısıyla bakacak olursak insanların yoksulluktan, hastalıktan kırıldığı kasabalarda veteriner hekimlerin istihdam edilmemesi; yahut yoksul ülkelerde arkeolojiye, müzeciliğe hiç yatırım yapılmaması gerekir. Bu örneklerin tümü aslında birer mantıksal kurgu hatasıdır.

Hayvan hakları konusunda bugüne dek yapılmış en gerçekçi film olan Earthlings, gerçeğin üç aşamasını tarif ederken filme şöyle başlar:

1. Aşama: Gülmek, alay etmek
2. Aşama: Karşı koymak
3. Aşama: Kabullenmek

Hepimiz hayatımız boyunca bu üç aşamadan sırasıyla geçeriz. İlk aşama olan gülmek ve alay etmek, en sık rastlanan tepki biçimidir. Bizlere ön yargıyla yaklaşan birçok kişinin dudağında hafif bir tebessüm bulunmasının nedeni daha ilk aşamada olmalarıdır. Ama sonuçta bu merdivenin daha ilk basamağıdır ve üçüncü aşamaya çıkılabilmesi, bilginin süzülüp zaman içinde idrakiyle mümkündür. Bazıları bu üç aşamayı bir saniyede geçerken, bazıları hayatlarının sonuna kadar gülmek, alay etmek aşamasından öteye gidemezler. Dünyanın tekerine, kurulu düzenine çomak sokmak isteyen bizlerle hep alay ederler.

Kaldı ki hayvan dostlarımızın dili yoktur; ihanet, yalan, ego tatmini, ikiyüzlülük, riyakârlık, açgözlülük, sadizm, acımasızlık, para kazanma dürtüsü gibi insanoğluna özgü olumsuzluklar onlarda bulunmaz.

Hukuk süjesi olmamaları onlara eziyet ve tecavüz edilmesini, kuyruklarının kesilmesini, gözlerinin oyulmasını ya da bakımevlerine tıklmasını gerektirmeyeceği gibi, dünyanın vardığı noktanın sorumlusu da onlar değildir. Doğadan uzaklaşarak özüne yabancılaşan insanoğlu ise kendi çözümsüzlüğünü onlara dayatır.

Ne vakit Nazilerin uyguladığı soykırımı anlatan bir film izlesem; toplama kamplarındaki insanlarla, demir parmaklıkların ardındaki hayvanlara yapılan muamele arasındaki benzerlik gelir aklıma. Hayvanlara yönelik şiddetin, Nazilerin kendilerinden olmayan herkesi işkence kamplarında

çalışmaya zorlamasından farkı yoktur. Toplama kamplarındaki insanlar da, bakımevlerindeki hayvanlar da “öteki”dir. Bizden olmayandır. Onları başka bir sınıfa koyarak ötekileştirmemizin nedeni, kendi menfaatlerimizi hayvanların menfaatlerinden üstün tutmamızdır. Oysa ki onlar, zor şartlara direnip dünya üzerinde yaşamlarını sürdürürken seslerini çıkarıp kendilerini savunamazlar.

Bugüne kadar “Hayvanlar insanlar içindir.”e inandık, onları mülkümüz saydık. Oysa onlardan daha güçlü olmamız çocukları ve hayvanları bizim mülkümüz haline getirmez.

Nasıl ki çocuklarımıza kendi çıkarlarımız veya “Yaşlılığımızda bize bakacaklar.” diye değil de, kendileri oldukları, varlıklarıyla bunu hak ettikleri için iyi davranıyorsak, hayvanlara da aynı şekilde davranmalıyız.

Fiili ve hukuki olarak şu anda eşit olmasak bile, asıl eşit olan onurlarımızdır. Çocuk ile anne babanın eşit olmamasına rağmen, onurlarının eşit olması gibi...

Birbirlerini mülk saymayanların onurları eşittir. Duyguları olan bir canlı mülk sayılmamalıdır. Bir binanın, bir arabanın, bir masanın duygusu ve onuru yoktur, mülktür; fakat hayvanların duyguları vardır, mülkümüz olamazlar. Onurları ise bizim onurumuza eşittir.

3. Bu kadar aç insan varken neden hayvan hakları? Aç insanlarla, işsizlikle ve yoksullukla mücadele etseniz daha iyi olmaz mı?

Bu soruyu yöneltene hemen “Peki sen şimdiye kadar bunlardan hangisini yaptın? Hangi sorunda elini taşın altına soktun?” diye sorabiliriz.

Federasyonumuz bünyesinde çalışan birçok arkadaşımız özellikle çocuklara, köylerdeki okullara zaman zaman

* Prof. Dr. Üstün Dökmen, *Miyase'nin Kuzuları*, Doğan Kitap, s. 32 vd.

güçleri oranında yardım etmektedir. Kaldı ki açlık, işsizlik, eğitimsizlik, kanser ve benzeri hastalıklar üzerine çalışan birçok gönüllü kuruluş zaten mevcuttur. Türkiye’de insanlarla ilgili sorunların çözümü için çalışan dernek sayısı 80 bin civarındayken, hayvan hakları ile ilgilenen, markalaşmış yalnızca bir tane federasyon bulunmaktadır. Buna rağmen sesimiz gür çıkıyorsa, son 5-10 yılda Türkiye’de önemli bir aşama katetmişsek, bunlar devamıza hayatını adanmış arkadaşlarımızın özverili çalışmaları sayesinde.

Özellikle Anadolu’daki örgütlü çalışmalarıyla takdir toplayan HAYTAP, resmi olarak kurulduğu 2008 yılından bu yana toplumun tüm kesimleriyle birlikte çalışmakta, ortak projeler yürütmektedir. Toplumun farkındalığını artırmaya yönelik bu çalışmalar, kurumsal kimlik kazandığı takdirde bazı ön yargıların yıkılmasını da mümkün kılacaktır.

Bir hayvanın acı çekmediğini, duygularının olmadığını söylemeye kimse cesaret edemez. Hayvanlar da korku, endişe, acı ve ıstırap duygularını hisseder; yalnızlık duyar, hatta depresyona bile girerler. Dayak yiyen eşek ağlar, yavrusu gözü önünde kesilen anne ineğin gözünden yaş gelir, kuzusu yanından alınan koyun dakikalarca meler, kardeşi yanında ölen bıldırcının tüyleri dökülür, siyaha vurur.

Hayvan haklarının 19. yüzyıl sonlarına doğru Batı’da başlamasındaki kilit nokta ise, anestezinin keşfi ile hayvanların da acı çeken canlılar olduklarının farkına varılmış olmasıdır. O zamana değin hayvanların akıl yürütememeleri ya da konuşamamaları sebebiyle algılanamayan bu gerçeklik anlam değiştirmiştir.

İnsan aklı sürekli kendini haklı çıkarmaya çalışır. Kendi haklarını savunur, çelişkilerine mantıklı açıklamalar getirmeye uğraşır, yaşamındaki arızalara yama yapar. Hayvanları sevdiğimiz ve hayvan haklarından söz ettiğimiz hâlde onları kesip biçmeyi gerektiren nice yemek kitabı yayımlarız. Dost görünüp ısırarak insana özgü olduğu gibi, insan

ısırmakla da kalmaz, neyi nasıl ısıracağı konusunda tarifler hazırlar, tarifeler edinir.*

Oysa uygarlık bir bütündür. Bir ülkede kaldırımlar ne kadar alçaksa, hastanelerin kalitesi ne denli iyiye, trafikte sarı ışıktaki kornaya basanların sayısı ne denli az, müzeleri ziyaret edenlerin sayısı ne denli fazlaysa, medya ne denli nitelikliyse, insanların tiyatroya gitme oranı ne denli yüksekse, hayvan haklarına ve diğer haklara verilen önem de o derece büyük olacaktır.

Nitekim uygarlık sınavından geçip geçemeyeceğimizi bunlara bakarak anlayabiliriz. Biri gelişmediğinde diğerlerinin gelişmesini beklemek hayalcilik olur. Toplumlar tek bir açıdan kalkınamaz; ancak tüm yönler birlikte gelişirse ilerleme sağlanabilir. Adliyelerin durumu kötüyken hastane ya da postanelerin kalitesi artmaz. Tiyatro seyircisi azken kaldırım taşlarının yüksekliği alçalmaz.

Farklı sivil toplum örgütleri (STÖ) bünyesinde görev üstlenen her bir insan, hayat kalitemizin yükselmesine yardımcı olur. Her STÖ çalışması da hayvan haklarına dolaylı olarak hizmet eder.

4. Hangi Hayvanın Hakkını Savunuyoruz?

Hissetme yetisine sahip her canlıyı hayvan olarak kabul etmemiz gerekiyor. Hissetme yetisi ise sinir sistemi gelişmiş canlılarda, biz insanlar gibi son derece yoğundur. Zira bu canlılar acıyı hissederek, ölüm tehlikesi karşısında kaçarak. Hissetme yetisine sahip varlıklar acıyı, hayatta kalmak için bir araç olarak kullanırlar. Ancak bitkiler acıyı bu şekilde bir sinyal olarak kullanamazlar. Örneğin; çiçekler onları koparmaya çalıştığınızda kaçmaya çalışmazlar. Bugünkü bilimsel veriler ışığında bunu söyleyebilmekteyiz. Öyle ki,

* Üstün Dökmen, *Miyase'nin Kuzuları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 45.

bir memelinin ya da omurgalı hayvanın hissettiği acı ile bir maydanozun hissettiği acı aynı olamaz.* O halde “hayvan” kelimesini tanımlamak istersek “hissetme yetisine sahip her canlı” dememiz gerekir. Fakat konuyu biraz daha açmak gerekirse mikroplar, parazitler de birer hayvan olarak görülebileceğinden “Onların da mı hakkını savunmak gerekir?” diye sorabilirsiniz. İnsanoğlunun ekosisteme zarar vermesi, zaman içinde belki mutasyona uğrayıp başka zararlı parazitlerin de ortaya çıkması anlamına gelebilecektir ki savunduğumuz hayvan hakkı sadece kedi ve köpek ile sınırlı olmadığı gibi, zararlı parazit türü canlılar da değildir.

5. Sadece hayvanları sevmek, insanları ise dışlıyormuş gibi görünmek tepki doğurmaz mı?

Bu kitap hayvan haklarından çok, tüm canlıların haklarını savunmak için yazıldı. bir hukukçu olarak, yalnızca hayvan sevgisiyle olaylara yaklaşmayı kabul edemeyeceğim gibi, burada savunulan kavramın hayvanseverlik olduğunun düşünülmesini de asla istemem. Çünkü hak savunuculuğu “sevmek”ten çok daha kutsal ve önemlidir. Saygı duymak ve bir hakkı savunmak sevgiye nazaran çok daha yüce, üst bir duygudur.

Aslolan yaşam hakkıdır. “Yaşam hakkı” dendiğinde, lösemiden ölen çocuklardan terör nedeniyle şehit olan insanlarımıza, asırlık ağaçlarımızın kesilmesinden kuruyan göllerimize, yok olan hayvan türlerine kadar çok geniş bir yelpazeyi düşünmemiz gerekir. Dikkat ederseniz saydığımız örneklerde ‘can’ kendini savunamayacak durumdadır ve yaşam hakkına karşı işlediğimiz suçların cezasını tüm toplum çekmektedir. Olaya sadece hayvanlar çerçevesinden bakmak, diğer canlıların yaşam hakkını görmezden

* G.Francione – *Hayvan Haklarına Giriş*, s57

gelmek büyük bir hatadır. Bu hataya düşecek olursak çözüm önerilerimizi baştan kabul ettiremeyiz.

Bazı kişilerin sadece kendi hayvanını sevip diğer hayvanlara ön yargıyla yaklaştığına sıkça rastlarız. Takıntılı bir şekilde sadece kendi atını, kendi papağanını, kendi kedisini seven, kendi av köpeğinin marifetlerini saatlerce anlatan, kendi dövüş hayvanını yücelten, kendi hayvanlarına gösterdikleri merhameti diğer hayvanlara göstermeyen insanlar vardır. Bu insanlara “hayvanseçer” demeyi tercih ediyorum.

(Hayvanlarını başka hayvanlarla dövüştürenler de kendilerini hayvansever statüsünde sayabilirler ama bizim bu kitapta anlattığımız kişiler kategorisinde asla olamazlar.)

Okuduğunuz kitap, hayvanların yaşam hakkıyla birlikte; insanlar kadar başka haklara da sahip oldukları mesajını vermek için yazılmıştır. Sokak çocuklarına yardım eden bir kuruluştaki gönüllü çalışan kişi zaten “Neden hayvanlar?” sorusu ile karşımıza çıkmaz. Bu soruyu soranlar, genellikle hayatları boyunca yaşama dair hiçbir hakkı savunmak için gönüllü olmamış kişilerdir.

Bunu neden yaparlar? Çünkü bu, vicdanlarını rahatlatmak için sordukları bir kaçış sorusudur. Hayvan haklarına saygılı olmayan, pratikte saygı göstermeyen bir kişinin insan haklarına saygısı ise teoride kalır. Çünkü temelde hissetme yetisine sahip her canlı birer hayvandır ve sinir sistemi olmayan, dolayısıyla acı çekmedikleri düşünülen bitkilerden özellikle bu yönüyle ayrılır.

Türkiye’de kimi kavramların içi öyle boşaltılmış, eğitim seviyemiz o kadar düşmüştür ki; düşünceleri ses getiren insanların değil, sesi çok çıkanların egemenliği söz konusudur. Bu nedenle verilen bazı mesajlar tamamen tersinden algılanabilmektedir.* Liselerimizdeki felsefe ve mantık derslerinin yetersizliği, rasyonel değerlendirmeler yap-

* “Hiç kimse aptalca şeyleri söylemekten arınmış değildir, asıl talihsizlik bunları coşkuyla sunmaktır.” Montaigne.

mayan kuşakların yetişmesine neden olmuştur. Bunun en net ve acı örneklerinden birini “hayvansever” kavramının algılanış şeklinde görüyoruz.

Bugün toplumumuzda, “hayvansever” dendiğinde ‘insansevmez’ kişiler anlaşılmaktadır. Genellikle her “hayvan” denildiğinde karşısına hemen “insan” kelimesi çıkarılır. Zira felsefe ve mantık bilmeyen birinin bu hatayı hayatının her alanında yapması gayet olağandır. Bunu hem kendi vicdanını rahatlatmak, hem de toplum içinde hayvanlarla uğraşan bir deli veya çatlak damgası yememek için yapıyor olabilir. Ancak aç kalan bir insanın ya da iş bulamamış bir kişinin suçunu gariban, kimsesiz bir hayvana yüklemek, birbiriyle alakası olmayan iki kavramı kıyaslamaktır ve cahilce olmasının yanı sıra aptalcadır. Muhtemeldir ki bu imajın, algının oluşmasında komedi filmlerindeki sahneler, televizyon haberlerinde sürekli kavga ederken gösterilen hayvanseverler etkili olmuştur. İngiltere Kraliçesinin köpeğine günde 10 kilo et yedirmesi veya kimi ünlülerin kame-ralar önünde “fifili cins hayvanları” ile poz vermesi yanlış bir algının oluşmasında rol oynamıştır.

Sadece hayvan sevenler, hatta sadece kendi hayvanını sevenler ve insanları reddedenler de mücadelemizi baltalamışlardır. Sebep ne olursa olsun şunu da itiraf etmek gerekir ki; toplumun büyük kısmı hayvan dostlarımıza sempatiyle yaklaşmasına rağmen hayvan hakları savunucularına karşı ön yargılıdır. Bu durumun cezasını ise her zamanki gibi yine hayvan dostlarımız çekmektedir. Bu kitapta savunulan ve özellikle vurgulanmaya çalışılan ise hayvanseverlerin değil, hayvan dostlarımızın huzur içinde yaşama hakkıdır.

Kimsesiz hayvanlar günlük hayatta en fazla göz göze geldiğimiz canlılar arasındadır. Günlük hayatta en fazla kediler ve köpeklerle karşılaşıldığı için bir başka yanlış algı oluşmuş, hayvan hakları savunucuları hep “köpekperest” ya da “kedici” olarak adlandırılmıştır. 5199 sayılı Hayvan-

ları Koruma Yasası'nda, sadece evcil hayvanların türüne özgü hayat şartları içinde yaşama özgürlüğü kabul edilmiştir. Hayvanları bir süs gibi görüp sevmek değil, yaşadıkları doğal ortamlarında sevmek önemlidir ve bu gerçek, yasada göz ardı edilmiştir.

Dışarıdan bakanlar, gönüllüler kadar işin içinde olmadıklarından bilmezler; lakin bizler, "hayvanseverlerden" farklı olarak, Eskişehir'de gözü oyulan eşekten Çorum'da tecavüz edilen köpeğe, saçmayla yaralanan ayı yavrusundan Ankara'da ayağı kırılan ata, esaret altındaki deniz memelilerinden uyurken tekmeyle öldürülen kediye kadar, Tanrı'nın bize emaneti olan canlıları kurtarmak için seferber olmuşuzdur.

Günümüzde esas çetin sorun, hayvanseverlerin aynı özeni insanlara göstermeyip nefret dolu söylemlerini ifşa ettikleri zaman ortaya çıkmaktadır. Böylesi hayvanseverlerin topluma yabancılaşmalarının, hayvanlara daha fazla vakit ayırmalarının da bir sapma örneği olduğunu söylemek gerekir. Çünkü şu durumda insanın hayvanı insanlaştırması ve hayvanın da insanı türdeşi gibi algılaması söz konusudur. Bunun sonucunda veteriner hekimlikleri histerik insanlar ve saldırgan hayvanlar doldurmaktadır. Oysa bir hayvanı gerçek doğasını unutacak kadar insanlaştırmak; onun değerini düşürmek, dolayısıyla ona saygı göstermemektir.

Biliriz ki hayvanlara karşı sevgide aşırıya kaçan, kontROLSÜZ davranan ve yanlış tutum içine giren insanlardan olmamak gerekir. Örneğin bir hayvanın bir çocuktan daha değerli olduğunu ima eden cümle ve tavırlar, hayvanseverlere karşı önyargı oluşmasını ve doğru bir davranın yanlış kişiler tarafından bilinçsizce savunulmasına neden olmaktadır.

6. Hayvanı sevmekten de hakkı savunulabilir mi?

Sevmek bir duygu belirtisidir, tıpkı öfkelenmek sinirlenmek ya da ağlamak gibi. Öyle ki duygusal belirtilerimiz de farklılık göstermektedir. Hayvanlara bağlı olup, hayvanları seven insanlar olduğu gibi ölesiye nefret eden insanlar da vardır. Bu kitap ise insanların kendi hayvanları ile olan duygusal bağını anlatmaktan ziyade, özellikle sahipsiz hayvanların haklarını savunma üzerine kuruludur. Bir hayvanın hakkını savunmak ilkedir, duygusal bir patlamadan ötedir. Hayvanları seven de sevmeyen de; nefes alan, bu dünyada yaşayan dostlarımızın bu kutsal hakkını savunabilmelidir.*

Hayvan Özgürleşmesi kitabının yazarı Peter Singer birçok röportajında hayvanları sevmediğini ya da ilgi duymadığını söylemiştir. Fakat bu durum onun hayvan hakları savunucusu olmasına engel değildir. İki kavram birbiriyle tamamiyle farklı boyuttur fakat genelde üst üste gelip örtüştüğü için hayvansever kişiler çoğu zaman hak savunucusuymuş gibi algılanır. Hayvanların hissetme yeteneğine sahip, bağımsız varlıklar olduğunu düşünmemiz bizi onların da bu dünyada eziyet çekmeden, acı duymadan yaşamaya hakları olduğu fikrine götürür. Bir eşeği küfür kelimesi olarak kullanmamız ya da bir pumadan korkmamız bize o hayvanlara acı çekirme ya da onları avlama hakkı tanımaz.

Severseniz çok daha güzeldir fakat sevmekten de birçok canlının hakkını koruyabilme bilinci sevgiye göre çok daha üst bir normdur. Duygusal boşluğunu tatmin etmek adına bir hayvana bağlanan kişilerin hak savunuculuğunda, üçüncü şahıslara karşı duygusal tepkilerle yaptığı açıklamalar bu sebeple doğru adrese ulaşamamaktadır. Örneğin,

* Yasanın 4b. maddesi **maalesef** tüm hayvanların değil, sadece “Ev ve süs hayvanlarının türüne özgü şartlar içinde yaşamaları desteklenmelidir.” der.

hayvanların sadece bir bölümüne ilgi duyarak çalışmalar da bulunmak, hayvanlar arasında belirli bir grubu ya da türü seçmek olarak kabul edilir ve buna “türcülük” denir.

Kedilere karşı sevgi bağımlısı olup hayvanat bahçesinde demir kafes ardında tutulan zürafa için aynı mücadeleyi vermeyen kişi hayvan hakkı savunucusu değildir. Ya da sahip olduğu köpeğinin her türlü ihtiyacını sonuna kadar karşılayıp, ona tüm eğitimleri verip, kuaförlerde bakımını yaptırmasına rağmen, yunus parklarında esaret altında tutulan hayvanlar için kılını kıpırdatmayan yahut “Ah ah, vah vah, canım canım” deyip sadece lanet okuyan kişiler de hak savunucusu değildir.

Bugün veteriner kliniklerini ziyaret eden çok sayıda hayvan sahibini görüyor olmanız, sizi bu konuda mücadele eden aktivist sayısının da fazla olduğu gibi yanlış bir kaniya sürüklememelidir. Nitekim birçoğu ağırlıklı olarak kedi ve köpeklerle daha düşkün, diğer hayvan hakları ihlallerine de “Ah ah, vah vah”tan öte tepki vermeyen insanlardır. O yüzden birçok eylemde, protestoda, çalışmada, mücadelede bu arkadaşları göremezsiniz. Bu kişiler hayvan seviyor olabilir fakat hak savunuculuğu daha farklı boyutta, bilgi sahibi olunarak kurumsal ve ekip çalışması ile bir anlam ifade eder. Peter Singer’ın da belirttiği üzere bugün sistematik olarak hayvanlara uygulanan eziyet ve zorbalık *“Beyaz insanların yüzyıllarca siyahlara uyguladığı zorbalığın yol açtığı acıyla kıyaslanabilecek kadar büyüktür”*.

Nasıl ki bir zamanlar erkekler kadınların dünyasını hor görmüşse, onlara oy hakkı vermemiş, kadınları cadı diye ateşlere atmışsa bile; hak savunuculuğu sayesinde örgütlü bir şekilde yapılan çalışmalarla yeterli düzeyde eşitlik sağlanmıştır.

Gerekli hak savunuculuğu ve mücadelelerin sonunda hayvan dostlarımızın da modern dünyada layığıyla yaşa-
cağına dair inancımız tamdır. Bizler ki şu anda bu işin tetikleyicisi durumundayız.

7. Hayvansever ile hayvan hakkı savunucusu arasındaki fark nedir?

Bu husustaki en önemli yanlışlardan biri, “hayvanseverlik” ile “hayvan hakları savunuculuğu” arasındaki temel farkın görülmemesi, bunların birbiriyle karıştırılmasıdır. Birincisi zaman zaman hayvanseverliğe kadar yaklaşırken; ikincisi hayvanların haklarını savunmaya odaklanmıştır. Önceki kısımlarda bahsedildiği gibi hayvanseverlerin yanlış uygulamaları hayvan hakları savunucusu olan bizleri güç durumda bırakmakta; özellikle sahihsiz, güçten düşmüş hayvanlar için verdiğimiz mücadelemizin yanlış anlaşılmasına neden olmaktadır.

Oysa “sevmek” kavramının “hak savunuculuğu”nın altında kalması gerekir. Çünkü hak savunuculuğunda kalp yerine daha çok aklın çözüm önerileri ön plana çıkar ve büyük çaplı çalışmalar için de böylesi daha uygundur. “Hayvansever” olarak adlandırılan kesimde maalesef sadece kendi hayvanlarıyla ilgilenen, başka canlıların haklarına saygı duymayan kimseler de bulunmaktadır; fakat bizim mücadelemiz görmediğimiz, sahip olmadığımız, beslemediğimiz milyonlarca hayvanın da hakkını savunacak çözümleri uygulamaya geçirmeyi hedefler.

Yüzlerce yıldır hayvanların insanlar için yaratıldıklarına inanıldı; bu inanç insana hayvanı yeme, hapsedme ya da eğlence aracı olarak kullanma hakkı tanıdı. Bizler Türkiye’de son on yıldır bu inanç ve hakların sorgulanması için uğraşıyor, bu mücadelede bazı gerçek hakları arıyor, “farklı canlıların eşit derecede önemsenmesi” gerektiğini söylüyoruz. Üstelik sözünü ettiklerimiz sadece kedi, köpek gibi evcilleşen hayvanları değil, deneylerde kullanılan maymunlar, hayvan çiftliklerindeki inekler, yunus parklarındaki yunuslar, sirklerdeki aslanlar, kaplanlar, hayvanat bahçesine hapsedilen ayılar ve diğerlerini de kastediyoruz.

İnsanların hayvanlara karşı zorbalığı dünya genelinde, bir düşünce birliği içinde, eylemlerle kırılmaya çalışılmaktadır. Çünkü biliyoruz ki hayvan haklarını korumak onları sevmekten çok, onların bağımsız varlıklar olduğunu kabul etmekten geçer. Türkiye gibi ülkelerde ise hayvan hakları maalesef merhamet duygusundan öteye geçip hak boyutuna gelemiyor.

İşte bu yüzden “hayvan hakkı savunucuları” hayvan-severlerden farklı olarak, hayvanların ahlaki statülerinin olmadığını bildiği hâlde onlara karşı ahlaki sorumluluk taşıyan insanlardan oluşuyor.

Tipki bebeklere, zihinsel engellilere, yaşlılara ya da Alzheimer hastalarına karşı hissettiğimiz sorumluluk gibi...

8. “Hayvan refahı” derken, aynı zamanda “hayvan hakkı” da diyor muyuz? Bunlar farklı kavramlar mıdır?

At yarışları konusunda; yarışlardan rahatsız oluyor ama yarıştıran hayvanların iyi bakıldığı inancıyla buna karşı çıkmıyorsanız, hayvan hakları açısından değil, hayvan refahı açısından bakıyorsunuz demektir. Yahut kesim hayvanlarının acı çekmesine üzüliyor, kesimin acısız olması gerektiğini savunuyor ve et yemeye devam ediyorsanız da hayvan refahına inananlardansınız demektir.

Bununla ilgili onlarca örnek verilebilir. Özetlemek gerekirse temel fark, hayvan refahında hayvanların işkence görmeme hakkı savunulur ancak bu, daha çok insan menfaatleriyle örtüştüğü içindir. Hayvan kullanımı, hayvanlara eziyet oluşturmadığı, insana hizmet ettiği sürece sorun yoktur; zira bu durumda hayvan refahı ön plandadır. Oysa hak savunuculuğu, kendine özgü ve beraberinde pek çok fedakarlık ve sorumluluğu da gerektiren bir “YAŞAM SE-

ÇİMİ"dir. Öyle ki hayvan haklarını savunanlar hayvanların (kendi türleri de dahil) herhangi bir tür yararına kullanılmasını kesinlikle reddeder.

Dünyada hayvanlarla ilgili birçok yasaya dikkat edilirse (bizim yasamız da dahil olmak üzere) hayvan hakları üzerine değil, hayvan refahı üzerine kurgulandığı görülmektedir. Onların iyiliği için yapılıyor görünen birçok düzenleme, biz insanların onlar adına duyduğu psikolojik acıyı gidermeye yöneliktir. Hayvan haklarının savunulması neredeyse birçok yasada yoktur. Kaldı ki hayvan refahını amaçlasa da birçok mevzuat hayvanların çektiği acıyı ve zulmü önlemekten uzaktır.

Arka sayfada özet olarak verdiğimiz tablo, durumu biraz daha net anlamanızı sağlayacaktır. Sizler de bu tablo vasıtasıyla kendi hayatınızda hayvan refahı, hayvan hakları ya da her ikisinin karması bir duruşta olduğunuzu anlayabilirsiniz:

	Hayvan Refahı	Hayvan Hakları
Amaç	Hayvanlara karşı her türlü haksız fiile karşı bir duruştur. Onların acı çekmelerini engellemek ana hedef olsa da "refah" söz konusu olunca aslında insan, kendi psikolojik durumunu öncelikli düşünür. (Ör: Hayvanların uyutulması: Uyutma her ne kadar hayvanın acı çekmeden öldürülmesi olsa da temelde insan acıyı kendi çekmemek için hayvanı acısız şekilde öldürmek istemektedir. Uyuttuğu kendisidir.)	Hayvanlara yönelik insan kaynaklı her türlü istismar reddedilir. İnsanın öncelikleri değil, hayvanın doğada kendi türü nedeniyle var olma hakkı ön plandadır.
Etik	Hayvanları kullanmak ahlaken yanlış değildir. (Ör: Zarar verilmese bile sirklerde hayvan kullanımı ya da tutsak büyümüş hayvanların hayvanat bahçesinde sergilenmesi)	Hayvanların her türlü kullanımı hayvan hakkı ihlalidir.
Faydacılık	İnsanlık için hayvanlar kullanılabilir. (Acısız kesim, deney hayvanları, yunusların down sendromlu çocuklarla yüzdürülmesi gibi durumlar hayvan fiziksel acı çekmediği için kabul edilebilir, kırbaç kullanılmadığı ya da acı çektilirmediği sürece faytona at koşulabilir.)	Kendi yararımıza da olsa hayvanları kullanamayız.
Çıkarlar	İnsan çıkarları hayvan çıkarlarından daha önemlidir. Onlar dünyaya insanlara hizmet etmek için gelmiştir. Hizmet ettiği sürece hayvan zarar görmüyorsa, acı çekmiyorsa bu durum kabul edilebilir. Hayvanlarda "gerek-siz" acı veya ölüme sebep olmamalıyız. İnsan için gerekli ise hayvanlar buna belirli limitler dahilinde katlanabilir. (Ör: İnsan açısından faydalı ise bir eşek yük hayvanı olarak kullanılabilir. Dolphinarium'daki yunusun özgürlüğü önemli değildir, ama bulunduğu havuz alanı daha geniş inşa edilebilir.)	İnsan çıkarları nedeniyle hayvanların çıkarları göz ardı edilemez. Hayvanların insana hizmet adına, acı çekmesi ya da ölümü kabul edilemez.
Felsefe	Özellikle insan yararına kullanılan hayvanların rahat etmesi, fiziksel veya psikolojik acı çekmemesi için gayret gösterilmesi hedeftir.	Hayvanların insan yararına kullanılmasının önüne geçilmesi için vejetaryen / vegan yaşam biçimi seçilebilir.

Konuyu daha iyi anlamak için Türkiye’de popüler bir gazetecinin, gazetedeki yazısındaki şu cümleleri analiz ederseniz hayvanların hakkından çok, insan merkezli hayvan refahının övüldüğünü anlayacaksınız:

Bir hayvansever olarak, hayvan sevgimi, evimizde, bahçemizde yaşayan hayvanlarla aldım çocukluğumda... Hayvanat Bahçelerinde, akvaryumlarda geliştirdim, gençliğimde... Sirklerde ve su şovlarında aşka dönüştürdüm.

Şu anda evim ve bahçem, minik bir hayvanat bahçesi... Kediler, kuşlar, balıklar... Hatta kirpiler ve salyangozlar... Onlara da dokunulması, zehir atılması yasaktır. Kirpi Tahsin ve ailesi, bahçemdeki sekiz kedi ile aynı mama tabaklarını kullanır, birlikte yerler. Dünyada gördüğüm en güzel su şovlarından biri Amerika SeaWorld’deydi.

9. Gelişmiş ülkelerde hayvan haklarına bakış açısı nedir?

Türkiye’deki yerleşik yanlışlardan biri de, Batı’da hayvanlara daha az kötü muamele yapıldığı düşüncesidir. Ancak şunu kabul etmek gerekir ki, gelişmiş ülkelerde sokaktaki hayvanlar vatandaşlar veya idari makamlar tarafından bizde olduğu gibi zehirlenmemekte ya da tüfekte vurulmamaktadır. Yalnız onların uygarlığında hayvanlara kötü muamele, zalimce davranışlar genelde arka planda kalır. Hayvanlar fakir ülkelere vergileri ödenmeksizin, sağlıksız koşullarda, poşetlerde, sandıklarda satış amacıyla kaçak yollarla bu ülkelere girememektedir.

Kanada’da bahar aylarındaki fok katliamları, İspanya’daki boğa güreşleri, İskandinav ülkelerindeki balina katliamları, Japonya’daki yunus katliamları, ABD’deki fastfood tü-

ketimini pompalayan mezbahalarda yaşanan dramlar, yine ABD’de hayvan bakımevlerinde sağlıklı olduğu halde uyutulan(!) hayvan sayısının yıl içinde 12 milyona kadar çıkmış olması, İngiltere ve Hollanda’da laboratuvarlarda hayvanlar üzerinde yapılan deneyler azımsanmayacak boyuttur.

Doğal yaşamlarından, yuvalarından koparılan hayvanlara karşı devam eden bu katliamlar her yıl sürmekte, gideerek artmaktadır. Bu ülkelerde bu tür katliamlara bizdekinden farklı olarak, gösterilen toplumsal/örgütlü refleksin çok daha etkili olduğunu belirtmek gerekir. Örneğin, Kanada’da halkın çoğunluğunun gösterdiği tepki sonucunda fok katliamında, halk ve hükümet karşı karşıya gelmiştir. İspanya’da boğa güreşlerini istemeyen pek çok hayvan hakları örgütü vardır. Bu örgütler, uzun yıllardır süren bir geleneği en azından Katalanya Bölgesi’nde (siyasi nedenlerle de olsa) kaldırmayı başarmışlardır.

Hayvanların kürklerinin giyim eşyası olarak kullanılmasına karşı çıkan örgütler, kuzey ülkelerindeki insanların büyük çoğunluğunu bilinçlendirmektedir. Öyle ki bu bilinçlendirmeler sonucunda, İskandinav ülkelerindeki birçok kürk çiftliğinin kapatılması aşamasına kadar gelinmiştir. Gelişmiş ülkelerde toplumsal refleks üreticiyi ya da bu işi yapanları tam anlamıyla durduramasa da en azından frenlemektedir.

Dünyada dil, din, ırk, milliyet kavramının dikkate alınmadığı ve herkesin tek bir dava için manen ittifak kurduğu en büyük birlik, çevre ve hayvan haklarının korunması üzerinedir. Bu konuda bilinçli olarak mücadele eden uluslararası camiadaki hayvan hakları savunucusu arkadaşlarımız birbirlerine karşı bir ön yargı taşımazlar. Çünkü biliriz ki uygarlık düzeyinin her anlamda gelişmişliğini ülkelerin milliyetlerine değil, insanların ahlaki duruşlarına bağlamak gerekir.

Hayvan haklarını savunanlar hayvanların insanlardan eziyet görmemesi, sömürülmemesi, yaşam haklarının ko-

runması gibi ortak amaçlar etrafında birleşmişlerdir. Hayvan haklarının savunulması, onlara eziyet edilmemesi için mücadele eden bir Alman, bizler için hayvanlara kötü davranan bir Türk'ten daha önde gelir. Yahut hayvanların hakkını sonuna kadar savunan bir Brezilya köylüsü, hayvanları zehirlemeyi alışkanlık haline getirmiş bir belediye başkanımızdan daha değerlidir.

Bu dünya hepimizin; bu nedenle birçok hayvan hakları savunucusu, eziyet merkezlerine dönüşen hayvanat bahçelerine, sirkelere, ev ve süs hayvanı satan petshop'lara, bu konudaki yanlışları sürdüren devlet politikalarına karşıdır. Bizler birlik ve beraberlik duygularıyla mücadele ederiz ve hayvan hakları savunucularının hangi ulustan ya da dinden olduklarıyla ilgilenmeyiz.

Bizleri anlamak istemeyenler, "Onlar önce kendi ülkelerindeki hayvanları kurtarsınlar, sonra bize yardım etsinler." derler. Ülkemizdeki hayvanlara yardım etmeye çalışan bir İspanyol hayvansevere "*Gitsin önce kendi ülkesindeki boğaları kurtarsın.*" denmesi komik ve abestir.

Bir hayvan hakkı mücadelesine girildiğinde Kanadalısı, Çinlisi, Türk'ü, İngiliz'i, İtalyan'ı bu tarz ön yargıları taşımaz. Gerekirse kendi ülkesindeki yanlışların düzeltilmesi için diğer uluslardan arkadaşlarıyla, derneklerle birlikte mücadele eder. Çünkü hayvanlar için ülke sınırları yoktur, fakat insanların olduğu her yerde hayvanlara karşı zulüm ve işkence vardır.

Bununla beraber, devletlerin izlemiş oldukları yanlış politikalardan dolayı ülke bireylerini suçlamak doğru olmaz; tıpkı belediyelerimizin her yaz hayvan dostlarımızı zehirlemesinden, "bakımevi" adı verilen odacıklara tıkarak yapmış olduğu işkencelerden biz Türk hayvan hakları savunucularının sorumlu tutulamayacağı gibi.

Bu konuda hükümetleri, belediyeleri uyarmak için bütün dünya ile iş birliği içinde olmamız ve aşırı ulusalcı

düşüncelerden sıyrılmamız gerekir. Yani hayvanları zehirleyen belediyemizi eğer bir Norveçli hayvan hakkı savunucusu eleştiriyorsa, sırf “Türk belediyesidir, bizdendir.” diye belediyeyi savunmak söz konusu olamayacağı gibi, Norveçli vatandaş ile beraber örnekteki Türk belediyesine karşı da protesto tavrımızı koymamız gerekir. Norveç’teki balinalar katlediliyor diye, Norveç hükümetinin hatasından dolayı bu Norveçli hayvan hakkı savunucusu vatandaşla cephe almak doğru olmaz. Bu tutumumuz devletimizi sevmediğimiz, o kişinin de kendi ülkesini sevmediği anlamına gelmez. Bu mücadeleyi ırka, dine, ülkeye bağlamak yanlıştır. Bizler kendi ülkelerimizdeki mevzuatın geliştirilmesi için mücadele ederken diğer uluslardaki dostlarımızdan yardım alırız.

Afrika’daki filleri kurtarıırken, Çin’deki vahşet kamplarından ayıları kaçırırken, kürkleri için yakalanan vizonların kafesleri gizlice açılırken dillerimiz ayrı olsa da sevincimiz aynıdır. Mücadelemiz, hayvanları “mal” olarak görenlere karşı duruşumuz aynıdır. Özetle hayvan hakları savunucuları, ülkelerin hayvanlara karşı duruşuna karşı kendi aralarında dayanışmaya gitmektedirler.

10. Gelişmiş Batı ülkelerindeki hukuki düzenlemeler bizdekinden daha mı iyidir?

Kitabımızın başında da belirttiğimiz üzere birçok ülke yasal mevzuatında hayvanlara fiili olarak hak tanımamış olsa bile, artık onları mal olarak değerlendirmektedir. Alman Medeni Kanunu 90/son fıkrasına bu konuda yapılan ekte hayvanların mal olmadığı belirtilmiştir. Aynı şekilde Fransa, Avusturya ve Hollanda da hayvanlara eşya olarak bakılamayacağına dair hükümler getirmiş; her ne kadar insanların sahip olduğu

haklara sahip değillerse de (vasiyet lehtarı olmak, satış yapmak, mal bağışlamak, tasarruf işleminin tarafı olmak vb.) onların “hassas varlıklar” olarak eşya ile insan arasında özel bir hukuk düzeninde yer alması gerektiğini kabul etmişlerdir.

Tarihsel açıdan bakıldığında, Amerikan Devrimi her şeyden önce Britanyalı kolonicilerin mülk sahipliğini kurala bağlama ve sınırlama girişimine karşı bir tepki olarak oluşmuştur. Bu nedenle, ABD Anayasası mülkiyetten mahrum etmeyi yasaklar. Mülkiyet haklarının önemi ve hayvanların mal olma rolü, mülkiyet hakları kuramının başlıca mimarı John Locke’un (1632-1704) eserinde açık bir şekilde ortaya konmuştur.* “Özel mülkiyet” kavramının doğuşunu gerçekleştiren Locke, hayvanları ve doğayı insanların kaynağı olarak görme konusunda birçok toplumu etkilemiştir.

Bu ülkelerin hemen hepsinde hayvanlara karşı işlenen suçlarda hürriyeti bağlayıcı cezalar olduğu gibi, hapis cezaları da ertelenmemekte, fiili olarak uygulanmaktadır. Çünkü hayvan hakkı ile beraber aslında insan hakkı, kamu vicdanı ve toplum sağlığı da korunmaktadır.

Çok ilginçtir ki, Mısır’da bile bizdekinin aksine hayvana kötü davrananlar için hapis cezası öngörülmüştür. Tabii ki bunda, ülkenin zamanında İngiliz sömürgesi olmasının etkisi yadsınamaz. Hayvanlara kötü muamele eden kişinin Kabahatler Kanunu kapsamında ceza alması neredeyse sadece bizim ülkemize özgü bir durumdur. Bu açıdan bakıldığında, hayvanlara karşı işlenen suçlar bu ülkelerde ülkemize göre daha ciddi yaptırımlara bağlandığından, failler mahkemelerde yargılanabilmektedir.

* Gary L. Francione, *Hayvan Haklarına Giriş*, İletişim Yayınları, 2008, s.130 vd.

11. Dünya hayvan hakları konusunda nereye doğru ilerliyor?

Çağdaş hayvan hakları fikrinin doğduğu yer Batı dünyasıdır. İlk hayvan hakları hareketine 19. yüzyıl İngiltere'sinde karşılaşıyoruz. Bu hareketin nedeni ise ilginçtir: Bilimsel buluşların en önemlilerden biri olan anestezinin bu dönemde ortaya çıkmasıyla insanlar acı duymadan da ameliyat yapılabileceğine ilk defa tanık oldular. Bunun sonucu olarak hayvanların anestezi yapılmadan bilimsel araştırmalarda kullanılması bir muhalefet doğurdu. Bu durum, özellikle İngilizce konuşulan birçok ülkede hayvan hakları hareketinin ve bununla ilgili birçok derneğin ortaya çıkmasını tetikledi.*

20. yüzyıla geldiğimizde Avrupa Topluluğu üyesi olan devletler 13 Aralık 1968'de Uluslararası Taşımada Hayvanların Korunmasına İlişkin Avrupa Anlaşması'nı, 10 Mart 1976'da Tarımsal Hayvan İşletmelerindeki Hayvanların Korunmasına İlişkin Avrupa Anlaşması'nı imzaladılar. Hemen sonra 21-23 Eylül 1977'de Uluslararası Hayvan Hakları Birliği tarafından Londra'da hayvan hakları konusunda uluslararası bir toplantı düzenlendi. Bu toplantıda "Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi" (Universal Declaration on Animal Welfare) kabul edildi. Bildirge Paris'teki UNESCO Evi'nde, 15 Ekim 1978'de törenle tüm dünyaya duyuruldu; dünya ülkelerine hayvanların da yaşam hakkının bulunduğu açıklandı.

İlk "Hayvanları Koruma Derneği"ni 1825'de İngilizler kurdu. Daha sonra birçok ülkede kurulan dernekler 1931 yılında toplanarak 4 Ekim gününü "Hayvanları Koruma Günü" olarak kabul ettiler.

Dünyada toplumsal, ahlaki ve vicdani açıdan hayvanların canlı olarak değerlendirildiği bir perspektifle, tüm hayvanların yaşamlarının güvence altına alınması yolun-

* David Degrazia, *Hayvan Hakları*, Dost Yayınları, Ankara, 2006, s.20

da önemli aşamalar katedildi. Yine en batıdan en doğuya hayvan hakları konusunda bir ülkenin diğerine göre üstün olduğunu söylemek çok da kolay değildir. İnsanın olduğu her yerde hayvana karşı siddet vardır.

Gelişmiş ülkelerde pembe medya haberleri verilerek bu konuda onların daha hassas olduğu fikri uyandırılmaktadır. Amerika'da, Kanada'da ya da Avrupa ülkelerinde insanlar cins hayvanlarıyla medyada görünürken Kanada fok katliamıyla, İskandinav ülkeleri ve Japonya yunus ve balinalara yaptıklarıyla, İspanya ise boğa güreşleriyle sınıfta kalmaktadır. ABD'de her yıl cins hayvan merakı yüzünden, "Taşınıyorum, şehir değiştiriyorum.", "Bu model köpekten sıkıldım, eski sevgilimi hatırlatıyor." gibi sudan sebeplerle, ötenaziye hiçbir şekilde hak etmeyen, yaklaşık on iki milyon sağlıklı evcil hayvan "uyutulmaktadır".

Bugün yeryüzünde yedi milyar insan yaşıyor. 2050 yılında ise bu rakamın on milyara yaklaşacağı öngörülmektedir. İnsanlar çoğalıyor, fakat diğer canlı türleri için durum, bunun tam aksi. Hızla artan nüfus, yapılaşma, doğal alanların tahribatı, yasa dışı avcılık ve ticaret yaban hayatın dengesini bozmakta ve yaban hayatın canlıları bir yok oluşa doğru sürüklenmekte. Özetle, biz çoğalırken dünyamızı paylaştığımız diğer canlı türlerinin sayısı hızla azalmaktadır.

Örnek vermek gerekirse; Dünya'da 1.600 panda, 3.200 kaplan, yalnızca Uganda Rwanda sınırında yaşayan topu topu 800 dağ gorili kaldı. Afrika'da fil popülasyonu 500 bin civarında, ancak insan baskısı, habitat kaybı gibi sebeplerden dolayı sayıları azalma eğilimindedir.

Fakat insan ihtiyacı(!) gereği öldürülen, işkence gören hayvan sayısı ve insanların keyfi için her alandaki "üretim" pompalanarak artmaktadır. Her üretim, işkenceli bir ölümle son bulurken; insanoğlu çoğaldıkça türler azalırken insana hizmet adına belirli hayvan türlerinin üretim

çiftliklerinde üretimi (kürk, av turizmi, petshop'lar, yunus parkları, hayvanat hapishaneleri için özel üretim, mezbahalar vs) giderek artmaktadır.

Aslına bakarsanız bu konuda sınıfı geçen ülke pek yok; fakat dünyada hayvan hakları savunucularının çok iyi örgütlenmiş olduğu ülkeler var. Bunların çoğunun Batılı ülkeler olduğunu söylememiz gerek. Buralardaki sivil toplum örgütleri, bu katliamların çoğunu engellemekte ya da kamuoyunda bir bilinç oluşturmakta başarılı sayılabilirler.

Hayvanlar üzerinden elde edilen rantın büyüklüğünü ve gücünü ise maalesef işin arka planını görenler dışında kimse fark edemiyor.

Örneğin, ABD'de bugün irili ufaklı, çoğu yasa dışı on bin evcil hayvan üretim çiftliği olduğu Oprah Winfrey'in televizyon programında açıklanmıştır. Kürk ticareti, avlaklar, hayvanat bahçeleri, sirkler, yunus gösteri merkezleri, mezbahalar düşünülünce büyük bir ekonominin varlığı gözler önüne serilmiştir. Bu büyük ekonomik güce karşı savaşan sivil toplum örgütleri ise kapalı gözleri açarak toplumu bilinçlendirmeye ve duyarlılığı artırmaya çalışmaktadır.

Diğer yandan "barışçıl hareket" in dünyanın her yanında tarih boyunca azınlıkta olduğunu unutmamak gerek. Ancak sistem çarkının bozulmasını istemeyenler, bu hareketin gücünden korkuyor ve onu kontrol altında tutmak istiyorlar. Bu nedenle de ALF gibi öncü hayvan hakları hareketleri terörist örgüt statüsüne alınıyor.

12. 21. yüzyılda Türkiye'nin hayvan hakları karnesi nasıl değerlendirilir?

Türkiye fiilen 21. yüzyıla girmiştir ama gerçekten 21. yüzyılda mı yaşamaktadır; bunu zaman zaman sorgulamak gerekir. Ülkemiz çevrenin korunması ve toplumdaki en za-

yıf halkanın savunulması açısından modern dünyanın ne-
resindedir? Lüks arabalara binmek, son sistem donanımlara sahip uçakları kullanmak, gökdelenlerde yaşamak, teknolojinin tüm nimetlerinden faydalanmak 21. yüzyılda yaşamak ve o bilinçte olmak anlamına mı gelmektedir?

Hindistan'ın büyük devlet adamı Gandhi, "Bir toplumun uygarlık düzeyi, o toplumun hayvanlara gösterdiği merhamet duygusu ile doğru orantılıdır" der. Gelgelelim ülkemiz; uzun yıllar kimsesiz, sahipsiz hayvanları zehirlemiş, tüfekte öldürmüş, onlar için toplu yakma makinelerini ihaleye çıkarmış, onlara tecavüz ve işkence etmiş, onları adalara götürerek aç ve susuz bırakmış*, inanılması güç katliamlar yapmıştır, hâlâ da yapmaktadır.

Oysa geçmişimize baktığımızda hayvanlar için vakıflar kurmuş, Gurabahane-i Laklakan'ı, yani ilk hayvan hastanesi açmış, hayvanların susuz kalmaması için gerekli yerlere yalıklar koymuş, cami avlularının duvarlarının uygun yerlerine kuşların kuluçkaya yatması için yuvalar, mezarlarına kuşların su içmesi için küçük su havuzları yapmış bir halkla karşılaşırız.

19. yüzyılda Bursa'da Osmanlılar tarafından başta sakat leylekler olmak üzere, göçmen kuşların bakımının yapılması amacıyla kurulan ve Türkiye'nin ilk hayvan hastanesi olan 'Gurabahane-i Laklakan' (Düşkün Leylekler Evi) varlıklı, Osmanlı Ermenisi bir aileden doğan ve yaşamı boyunca Türk dostu olarak bilinen, Fransız Konsolosluğunda görevli Sn. Gregorie Baille'ın (Greguvar Bay) konutunun bir bölümündeki özel mekandır.

Fakat zamanla bilim ve tarihten uzaklaşmış, çözüm hayvanların yok edilmesinde aranmıştır. Üstelik bu çağ dışı yöntemler belediyelerin ve bakanlıkların bilgisiz ilgi-

* Türklerin hayatında, Orta Asya'dan beri "dost" olarak yer alan köpekler, İslamiyet'in kabulüyle dostluk mertebesinden "mal" mertebesine çekilmiş; bekçilik, avcılık ve yarış amacı ile kullanılan bir meta haline dönüşmeye başlamıştır.

lileri tarafından yürütülmüştür. Türkiye hâlâ içinden çıkılmaz toplu katliam ve vahşet görüntüleriyle karşı karşıya kalmaktadır.*

2004 yılında çıkarılan Hayvanları Koruma Kanunu çok uzun yıllar TBMM gündeminde bekledikten sonra yasalaşmasına rağmen, pratik hayatta adalet duygumuzu tatmin etme olanağı bulamamıştır. Çünkü yasa, tahmin ettiğimiz üzere beklentileri karşılamamış, adeta hayvanseverlerin tepkisini yatıştırma amaçlı kurulan iyi niyet cümlelerinden öteye gidememiştir. Televizyonlarımızda bu konularda eğitim programları verilmemekte, hayvanlarımız belediyelerimiz tarafından hâlâ yaygın olarak zehirlenmekte ya da ormanlara terk edilmektedir.

* HAYTAP Onur Kurulu Üyesi, Prof. Dr. Sevil Atasoy, 23 Eylül 2007’de Hürriyet’te yayınlanan “Elimize bulaşan kan” başlıklı köşe yazısında şöyle der: “Dünya değişiyor. İspanyollar boğa güreşi yasaklansın diye yüz binlerce imza toplayabiliyor, turistler Karayipler’in incisi Porto Riko’ya horoz dövüşü yapılıyor diye gitmek istemiyor, Filipinli aileler çocuklarının örümcek dövüştürmesine izin vermiyor. Almanya ve Brezilya’nın anayasaları hayvanları koruyan maddeler içeriyor. İsviçre yasaları onların mal değil, can olduğunu açıkça belirtiyor. Artık hayvan hukukuna ilişkin dergiler var, hukuk fakültelerinde bu alanda dersler açılıyor, hayvan haklarında uzmanlaşan avukatlar, savcılar, yargıçlar yetişiyor. Polislere, veterinerlere hayvana fena muamelenin nasıl delillendirileceği öğretiliyor. 6 Eylül tarihinde ‘Hayvana eziyetten insan öldürmeye’ başlıklı yazımın yayımlanmasından bu yana zehirlenen ve ölüme terk edilen, şiddet uygulanan, hatta kurşunlanan köpeklerin konu edildiği e-postalar alıyorum. Birçoğuna yurdun dört bir yanında yaşanan vahşetin görüntüleri, filmleri ekleniyor. Dövüş sırasında çekilen videolar televizyonda gösteriliyor, internette yayınlanıyor. Hayvan dövüşü fotoğrafları yayımlayan bazı internet sitelerine erişim, mahkeme kararı ile engelleniyor. Halbuki yabancı dilde olanların arasında olayın vahşetini göstererek duyarlılık oluşturmaya çalışan siteler de bulunuyor. Ayrıca, internette olan bir fotoğraf ya da bilgiye erişimi engellemenin neredeyse imkansızlığı da bir başka gerçek.

Bodrum katlarına doluşan yüzlerce kişinin horoz dövüştürdüğünü, kuruluş nedeni bunları yaşatmak olan dernek lokallerinde bile bu işin yapıldığını, yol kenarlarında, tarlalarda, kent meydanlarında köpeklerin ölesiye birbirine saldırtıldığını okuyoruz.”

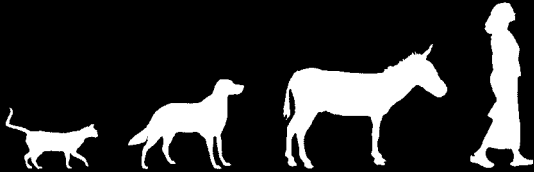
Yasanın bazı yerlerde uygulanması, şans eseri o bölgede hayvanların da hakkını düşünen memurların, belediye başkanlarının olmasından kaynaklanmaktadır. Yasa adeta hayvanları korumamaya, toplumun öfkesini soğutmaya yönelik bir yasa gibi ortaya çıkmış ve hayvanlara eziyet edenlerin haksız eylemleri “suç” değil “kabahat” olarak nitelendirilmiştir.

Hayvanlara karşı işlenen suçlar sigara içme yasağının ihlali gibi hafif suçlar arasında görülmüştür. Bir hayvanın gözüne asit döktüğünüzde, bir eşeğin gözünü tornavidayla oyduğunuzda, bir köpeğe tecavüz edip türlü eziyetler uyguladıktan sonra sokağa saldıңызda, cezasının sembolik idari para cezası olması, yasanın adeta bir **“Aferin Oğlum Yasası”** olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır. Yasanın yaptırımları yapanı ödüllendirmekte, parası olana katliam izni vermekte, olmayana da; *“Bir daha yapma evladım.”* öğüdünden öteye geçememektedir.

Kaldı ki bu kabahati (suçu değil!) işleyen kişiyi tespit edip ispat kurallarını uygulamak da devletin bu konuya yatırım yapmadığı ve elinde bu konuda yetişmiş eleman olmadığı için zor bir iştir. Oysa bütün olay yerleri sesleri çıkmasa da mutlaka konuşur. Olay yerleri mağdura, zanlıya ve suçun ne olduğuna ilişkin bütün bilgileri barındırır, ancak ne söylendiğini anlayabilmek için donanımlı, bilgili, yetkin bir personele ihtiyacınız vardır.

SIRA SANA GELİYOR!

Başın hayvana tecavüz eden, öldüren, yarın, dala ve besevni, muamele yapan.

'5199' ACİLEN DEĞİŞMELİ!

5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu 4. maddesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin hayvan hakları konusundaki en temel yasal düzenlemesidir. Ancak bu kanun, hayvan hakları konusunda 4 taksitle ödeme kolaylığıyla hayvan hakları konusunda

haytap.org
[Twitter icon] [Facebook icon] [Instagram icon]

HAYTAP
HAYVAN HAKLARI
FEDERASYONU
Yaşam ellerimizde.

13. Hayvanları Koruma Yasası'nı sadece Kabahatler Yasası kapsamında çıkarmak işimizi kolaylaştıracak mı?

Dikkat edilecek olursa hayvan katliamlarının çoğunun faili meşhur ama meçhuldür! Yani fail bilinmediği sürece (ki olayların ancak yüzde 20-25'inde bilebiliyoruz), isterse idam cezası gelsin, Hayvanları Koruma Kanunu'nun Kabahatler Kanunu kapsamında çıkmasının sorunu tek başına çözmesi mümkün değildir.

Şu anda 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu "sadece" ev ve süs hayvanlarının türüne özgü koşullarda yaşamasını korur niteliktedir. Kafesteki özel mülke konu ayılar, dolphinarium'daki yunuslar, morslar, hayvanat bahçesindeki aslanlar, kaplanlar, deney merkezlerindeki zavallı hayvanlar adeta kapsam dışı hale getirilmiştir. Ya da etik körlük yaşandığı sürece kanunun tüm hayvanları kapsadığı söylenebilir mi?

Peki ya hayvan sahibi dava açıldıktan sonra şikayetinden vazgeçerse, örneğin fail ile anlaşır ve kan parası alır-sa? Ya da diyelim ki mahkeme kamu görevlisinin yaptığı zehirlenmeyle, vatandaşın yaptığı zehirlenmeye aynı cezayı vermeye kalkarsa? Kaçak hayvan getiren ve satan petshop sahibi idari para cezasıyla geçiştirilip mahkeme huzuruna çıkarılmazsa?

Hayvan dövüş siteleri halen bizlerin web sitelerinden en az on kat daha fazla izlenme oranına sahipse ve yayınlarına devam ederse ne yapılacak?

Radyo ve televizyonlarda prime time'daki eğitim sürelerine dakika eklenmeyecekse? Trafik kazalarından zarar gören hayvanların tedavileri sigorta ile teminat altına alınmayacaksa? Tüm bunlar gerçekleştirilmeden Kabahatler Kanunu'nu Ceza Kanunu kapsamına almak hiçbir şeyi düzeltmeyeceği gibi, iki yıl altında verilecek olası hapis cezaları yine Ceza Yargılamaları Usulü Yasası (CMK) gereği

adli para cezasına çevrilecek, bu durumda gerekli ceza çıkmadığı için dağ fare doğurmuş olacaktır.

Sahipli hayvan ayırımı ile ilgili soruda bahsettiğimiz mahkeme kararı ile ilgili önemli bir hususu burada vurgulamak gerekiyor: Mahkeme kararına konu olan kedi sahibsiz olmuş olsaydı, daha önceden de bahsetmiş olduğumuz üzere, ne yazık ki olay mahkeme aşamasına kadar intikal etmeyecek ve sadece 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun belirlemiş olduğu idari para cezası kesilecekti.

Ancak mahkemeden çıkan cezanın sınırı iki yıldan aşağı olduğu takdirde, CMK gereği hapis cezası adli para cezasına çevrilecek ve hapis verilen gün sayısı kadar adli para cezasına hükmolunacaktır.

Bu satırların yazıldığı tarih itibarıyla, bu ceza miktarı günlük 20 TL olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla yüz yirmi gün hapis cezası alan kişi tutuklama ile karşı karşıya kalmayacak, cezası ise $120 \times 20 = 2.400$ TL adli para cezası olarak hükmolunacaktır. Yani genel olarak, sanılanın aksine mahkeme kararında "hapis" kelimesi geçiyor da olsa, fiili olarak tutuklama durumu olmayacaktır. Öte yandan, mahkemece ceza verilmesi ve Yargıtay'ın bu kararı onayıp kesinleştirmesi durumunda, her halükarda bu suç sanığın sabıkasına işlenecektir.

HAYTAP olarak Meclise vermiş olduğumuz yasa teklifindeki tüm hapis cezaları, CMK düzenlemesindeki iki yıllık alt sınır nedeniyle adli para cezasına çevrilmesinden ziyade doğrudan tutuklama olması, hayvan hakları ihlallerinin çoğunda cezaların karşılığının asgari sınırını iki yıl olarak değiştirilmesini teklif etmiştik. Keza Başbakanlık ile Adalet Bakanlığına da öyle sunmuştuk. Teklifimiz bu haliyle kabul edilirse, ceza sınırlarının yasadaki yaptırım alt sınırı iki yıl olacağından, CMK'da belirlenen durum aşılabacak ve mahkeme tarafından iki yıl üstünde ceza verileceğinden fiili tutuklama durumu oluşacaktır.

Hayvana yapılan işkencenin basit bir suç, hatta kabahat olmaktan çıkıp ancak alt sınırın iki yıl olarak belirlenmesi ile muradımız tam anlamıyla gerçekleşecektir. Aksi takdirde bu eylemler suç olarak kabul edilse de iki yılın altındaki her türlü hapis cezası adli para cezasına dönüştürüleceğinden, yasanın tutuklama içermeyen farklı bir tepkiyi susturma operasyonu, bir iyi niyet manzumesi olacağına şüphe yoktur.

Şunu da belirtelim ki Kara Avcılığı Yasası gereği av ve yaban hayvanı olarak kabul edilen ayıların öldürülmesi, kabahat değil suçtur. Yani yasalar ayı öldürmekle eşek öldürmek arasında maalesef anlaşılabilir bir nedenle ayrım yapmaktadır. Ayıları öldüren kişiler mahkemede yargılanır ve cezaları kesinleşirse durum sabıkalarına işlenir. Ya da av ve yaban hayvanlarının beslendikleri ve barındıkları ortamı zehirleyenlere iki yıldan az olmamak üzere hapis cezası verilmesi, failer için tutuklama yolunun açık olduğunu gösterir. Böyle durumlarda 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu uygulanmaz. Fakat Orman Bakanlığının kendisi zaman zaman ayı avı için ihale düzenleyip bu yasanın uygulanmasına ciddi istisna getirir. Parayı verip ihaleye katılan avcılar bu durumda artık kabahatli bile değildir!

14. Hayvana yönelik kötü davranışların diğer suçlarla bağlantılı olduğu doğru mudur?

Hayvanlara yönelik kötü davranışların incelenmesi, psikolojik yardım alınması; her yaş grubundan bireyin bilinçlendirilmesinde, olumsuz davranışlardan uzaklaşarak tedavi edilmesinde ve diğer suçların azaltılmasında önemlidir.

Davranış bozukluğu gösteren çocukların aileleri ile yapılan görüşmelerde semptomların altı buçuk yaşında, hayvanlara zarar vererek ortaya çıktığı gözlemlenirken;

hayvanlara zarar verme davranışının zorbalık, kişilere şiddet, vandalizm ve yangın çıkarma davranışından bile önce başladığı ortaya çıkmıştır.

Hayvana yönelik kötü davranışlar, çocuklukta görülen davranış bozukluğunun, yetişkinlikte devam etmesiyle ortaya çıkan anti sosyal kişilik bozukluklarının da tanı kriterleri arasında yer almaktadır.

Yapılan bir araştırmada mahkumlarla yapılan geçmişe dönük çalışmada hayvanlara yönelik kötü davranışlar yaptığını belirten katılımcıların yüzde 82'si hayvana vurduğunu, yüzde 36'sı tekmelediğini, yüzde 33'ü ise tabanca kullanarak vurduğunu belirtmiştir. Yüzde 22'si tecavüz ettiğini, yüzde 17'si suda ya da elle boğduğunu, yüzde 52'si yaktığını belirtmiştir. Hayvanlara tecavüz eden katılımcılar, diğer davranışları yapanlara göre hayvanlara yönelik daha fazla olumsuz davranış sergilemektedir.*

Potansiyel suçlular "Ben buradayım, ilerde insanlara da zarar vereceğim." diye bas bas bağırduğu halde, Türkiye bu konuda da yazık ki yine ilerisini göremediği için sınıfta kalmaktadır. Çok büyük olasılıkla insana şiddet uygulamadan önceki ilk denemelerini hayvanlar üzerinde deneyen kişileri görmezden gelerek, mevcut yasal düzenlemelerle adeta potansiyel suçlulara uyum sağlamamızı teşvik etmektedir.

15. Sokaklarımızda sahipsiz hayvanlar olmalı mı?

Coğrafyamız ılıman iklim kuşağındadır. Ülkemiz bir Balkan ve Akdeniz ülkesidir. Gelişmiş ülkeler ise ağırlıklı olarak soğuk iklimin sürdüğü, sokaklarında sahipsiz olarak hayvanların yaşayamayacağı, barınamayacağı ülkelerdir. Buna karşın gelişmişlikle doğru orantılı olsa gerek, bu

* Psikolog Doğan Demirkan Özdemir, Gazikent Üniversitesi

lkelerde hayvan sahibi olanların sayısı bizim gibi az ge-
lişmiş ülkelere göre azımsanmayacak oranda yüksektir. O
kadar ki bizim gibi ülkelerdeki cins olmayan, sakat, yaşlı,
yardıma muhtaç hayvanları dahi sahiplenmektedirler. Ma-
alesef cins hayvan ve gösteriş tutkusu, yavru hayvanı anne
altından alma kültürü, arabesliğin de getirmiş olduğu
dürtüyle coğrafyamızda daha yaygındır.

Sokaklardan, bakımevlerinden sahiplenilmeyen hay-
vanlar yerine evcil hayvan dkkanlarından ya da internet
zerinden, hatta eş dosttan anne altından yavru satın alma
güdüsünün olduğu bir coğrafyada, hele de iklimin üreme-
ye müsait olduğu bir ülkede, elbette sahipsiz hayvan sayısı
fazla olacaktır. Tüm bunların üstüne, gümrüklerden kaçak
giren hayvanlar, devletin samimi kısırlaştırma politikasının
olmaması da popülasyonu tetiklemektedir. Öyle ki bir hafta
içinde sadece İstanbul’da ortalama 400 hayvan trafik kazası
geçirmesine, birçoğunun da acı çekerek ölmesine rağmen bu
popülasyon azalmamaktadır. Bunların yanında belediyele-
rin ve hayvansevmeyenlerin öldürme ya da dağa taşa, ormana
hayvanları terk etme tutkusu da cabası! Bu koşullar altında
sokak hayvanı durumu onlarla beraber yaşamaya alışmayı
kabul etmemiz gereken bir gerçek olarak ortaya çıkar.

Köpekler bölgesel hayvanlardır. Yani insandan uzak
bölgelerde tek başlarına yaşayamazlar. Bir bölgeyi köpek-
lerden temizlediğiniz zaman o bölge yeniden başka köpek-
ler tarafından doldurulacaktır. Sokak hayvanları gelişmiş
Ülkelerin koşulları örnek gösterilerek uyutulamaz ya da bir
şekilde zehirlenip ortadan kaldırılamaz. Kentin uzak çöp-
lklerine atılması ise sorunu(!) telemekten başka bir şey
olmaz. Büyük çoğunluğu kent yaşamına uyum sağlamış,
sosyalleşmiş bu hayvanların bölgesini değiştirmek, ister
istemeyen hayatta kalmak için agresifleşmelerine neden olur.
Hatta yaban hayatından kent merkezine kuduz başta ol-
mak üzere birçok hastalık taşınmış olur.

Sahipsiz hayvanlarla yaşamayı öğrenmemiz gerektiği gerçeğini kabul etmeliyiz. Çünkü bu canlılar **sokak hayvanı değil, sokağımızın hayvanlarıdır**. Her ne kadar “sahipsiz hayvan” ya da “sokak hayvanları” olarak adlandırılırsalar da; mahallede kiminle yan yana olacağını, nereye saklanacağını, nereden yemek bulacağını bilen, hatta kırımızı ışıktaki durup yeşil ışıktaki geçen sosyalleşmiş hayvanlardır. Kaldı ki bunların ömürleri ev hayvanları gibi on, on beş yılı zaten bulmamaktadır. Öyleyken ortalama dört beş yıl yaşayan sokak hayvanlarını sorun olarak görmemiz ve her durumda belediyeyi arayıp “Alın bu hayvanı buradan!” dememiz o mahallede yaşamaya alışmış olan bir hayvanın gittiği yerde problem olması anlamına geliyor. Tıpkı sizin dilini, kültürünü, yaşama tarzını bilmediğiniz bambaşka bir Uzak Doğu ülkesinde barınmaya çalışmanızda yaşayacağınız zorluklar gibi...

Efektif olarak on yıl boyunca uygulanacak kısırlaştırma politikası ve musluğun vanadan kapatılması tedbirleri ile sokakta, ormanlarda, bakımevlerinde tolerans limitinin üzerinde hayvan kalmayacağını düşünüyoruz.

16. Hayvanları sahiplenmek onları mal statüsüne koymak değil midir?

Bir hayvanı sahiplenmeniz hukuki olarak (biz insanların dünyasında) onları mal durumuna getirmekle eş değerdir. Kabul etmesek de onlar bizim faturalandırılmış, maddi değeri olan mallarımızdır. Fakat hayvanların dünyasında malik olmak, sahip olmak gibi bir durum yoktur. Tıpkı ülkelerin, coğrafyaların onların dünyasında olmaması gibi...

Peki o zaman “Biz sahiplenme kavramını nasıl anlamalıyız?” diye soracak olursanız, buradaki sahiplenme evrensel vicdan açısından mülkiyeti ele geçirmek değil,

o hayvanı koruma altına almamız, gözetmemiz olarak algılanabilir.

Onların dünyasından bakacak olursak belki biz onların değil, onlar bizim sahibimizdir. Mülkiyet ile merhamet bu dünyada sık sık çatıştığından bu kitap boyunca anlatılan bütün soru ve yanıtlardaki tüm ikilemler, bu iki kavram üzerinden devam edecektir.

17. Hayvanları koruma ile ilgili yasanın tam adı nedir?

Hayvanlarımızın korunması ile ilgili yasanın adı dil sürçmesi ile “Hayvan Hakları Kanunu” olarak anılsa bile bu, yanlış bir tanımlamadır; yasanın gerçek adı “Hayvanları Koruma Kanunu”dur. Ne yazık ki yasa koyucular hayvanların hakları olduğunu bu düzenlemeyle kabul etmemiş, aksine onların korunmaya muhtaç canlılar olduğunun altını çizmişlerdir. Yasa koyucular ki, hayvanların haklarını kabul etmiş olsalardı, yasanın içeriğindeki birçok hata yapılmazdı. Hayvan hakları ile hayvan refahı arasındaki gelgitlerin sonucu olarak hukuki bakış açısı bakımından yasanın adının “hak” kavramını içereceğini düşünmüyorum.

Tabii ki burada bahsedilen hak, birinci soruya vermiş olduğumuz yanıtta belirttiğimiz gibi insanların sahip olduğu hak ve fiil ehliyetine yaklaşan ya da onunla eşit olan bir hak değildir. Ancak hayvanların eşya ya da mal olarak görülemeyeceği, tüm uluslararası literatürde ve doktrinde büyük çoğunlukça kabul edilmektedir.

Hayvanların da haklarının olduğunu kabul edilmesiy-le kanunu uygulayacak olan merciler olaya haklar açısından yaklaşacak ve kanun “hukuken zedelenen bir hakkın korunması” bakış açısıyla yorumlanacaktır.

Unutulmaması gereken husus, burada savunulanın hayvanseverlerin hakları değil, hayvan hakları olduğudur. Alman Medeni Kanunu'nun 90. maddesine de eklendiği ve kabul edildiği üzere "Hayvanlar bir eşya ya da mal değildir." Hatta bu kanunla hayvan haklarının hayvanseverlere karşı bile savunulacağı esas kabul edilmelidir.

Her ne kadar mülkiyet ve merhamet bağdaşmaz durumda ise de, mülkiyet esasından haklar esasına geçmek, bu zihin devrimini kendi içimizde ve çevremizde gerçekleştirmek görevimizdir. Bu, uzun ve yorucu bir çalışma gerektirmektedir. Yasa çıktığı zaman parlamentodaki yasalama sıra numarası 5199. olduğundan, zaman zaman yasanın numarası da belirtilmektedir.

18. Hayvanları Koruma Kanunu'nun Kabahatler Kanunu ile ilişkisi nedir?

Yasanın bir ceza hukuku yaptırımı ile karşıladığı fiile suç denmektedir. Yapılan fiil hukuk sisteminde ceza hukuku kapsamına giren bir yaptırım ile karşılaşmışsa suç olarak kabul edilir. Örneğin adam öldürme, hırsızlık, kundakçılık, rüşvet fiillerinin ceza yasalarında yaptırımı vardır ve bu fiiller bir suç olarak kabul edilir. Bu eylemlerden dolayı kişinin mahkumiyeti isteniyorsa, yargılamaları mahkemelerde yapılır.

Mevcut ceza hukuku sistemimizdeki ceza yasaları "suçlar" ve "kabahatler" olarak ikiye ayrılmıştır. Kabahatler Kanunu'nda kabahat olarak geçen fiiller, idari suç olarak isimlendirilmiş ve bu tabir bir kısım başka yasalarda da kullanılmıştır. "Kabahatler" olarak adlandırılan idari suçların yaptırımları diğer suçlara göre daha hafiftir, yaptırımları da idari para cezalarına bağlanmıştır, caydırıcılıktan uzaktır. Kabahatlerde suçlarda olduğu gibi mah-

kemelerde yargılama yapılmaz. Kabahat işleyen kişi bu eyleminden dolayı duruşma, yargıç, savcı, mahkeme ve adliye kapısı görmez. Örneğin sokakta nara atmak, yüksek sesle müzik dinlemek, dilencilik yapmak, hayvanlara kötü muamele etmek suç değil, kabahattir. Bu fiillerden dolayı mahkeme huzuruna çıkmazsınız. Dolayısıyla kabahatliye adli para cezası değil, idari para cezası verilir. Hatta her kabahatte olduğu gibi kabahatlinin bu idari para cezasını kolaylıkla ödeyebilmesi için cezayı taksitle ödeme olanağı da kendisine tebliğ edilir.

Türkiye’de hayvanlara yapılan her türlü kötü muamele ise yıllardır idari suç (kabahat) olarak kabul edilmektedir. Bugün kapalı alanda sigara içene verilen ceza ile hayvana işkence edene verilen cezanın aynı kapsam içinde değerlendirilmesi Türkiye’nin hem hukuki hem de ahlaki bir ayıbıdır.

Hayvanlara yapılan kötü muamelelere verilen yetersiz ve caydırıcılıktan uzak bu tip cezalar nedeniyle toplum vicdanının yaralandığı bir gerçektir.

Toplumsal infial yaratan bir olaydan failin ‘idari’ para cezası ile kurtulması bizi “Paran kadar hayvana işkence et!” mantığına götürür. Hayvanları Koruma Kanunu hayvanlara mal ya da eşya olarak bakma mantığından kurtarılmalıdır.

Hayvanlara tecavüz ve işkence eden, onları yakan ve zehirleyen kişiye para cezası vermek, kamu vicdanına aykırıdır ve yönetmelikte özellikle para cezalarının en azından makul seviyeye yükseltilmesi, yapılacak yasa değişikliğinde ise hürriyeti bağlayıcı cezaların da yaptırımlar içinde yer alması gerekmektedir.

Yarım asırlık bir mücadele sonucunda müzakere sürecine adım atmış olduğumuz Avrupa Birliğinin birçok ülkesinde hayvanlara yapılan kötü muamele ise idari para cezası ile geçiştirilemeyecek, baştan savılamayacak kadar önemli bir durumdur.

Gelişmiş ülkelerde hayvanların kuyruğunu kesen, balkondan atan, işkence eden kişilere mahkemeler derhal tutuklama kararı vermekte, onları ciddi hapis cezalarına çarptırmaktadır. Çünkü bir hayvana acımasızca bunları yapan bir birey, daha sonraları bir insana da aynıı yapabilir. Dolayısıyla ilgili birey, tedavi edilmesi gereken bir tehlike unsurudur. Hepsinden önemlisi, bu tür eylemler idari değil, adli suç olarak kabul edildiği için kişinin adli sicilinde işlenir ve sabıka kaydında uzun yıllar boyunca kalır.

Hayvanları Koruma Yasası'nın Kabahatler Yasası olarak kabul edilmesi nedeniyle gerek bu kitabın yazarı gerekse bağlı olduğu HAYTAP adlı STÖ, daha yasanın çıktığı 2004 yılından bu yana hayvanlara yapılan her türlü haksız fiilin Kabahatler Kanunu'ndan çıkması için Meclis nezdinde lobicilik faaliyetlerini sürdürmektedir. Kitap içinde birçok soru ve altındaki yanıtta, bu eksikliğin ortadan kaldırılması için verilen mücadelelerden ufak başlıklar göreceksiniz.

19. Hayvana Eziyet Etmek Neden Cezalandırılmıyor?

TCK madde 2' ye göre "Yasanın açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz." Eğer yasada bir fiil açıkça suç olarak düzenlenmemişse, o fiil suç değildir. Yasanın yasaklamadığı her fiil meşrudur. (*Nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege, kanunsuz suç ve ceza olmaz*)

Örneğin lezbiyen ilişkide bulunmak, evlilik masasından hayır diyerek kalkmak, metroda yanında oturan kimse'nin gazetesine bakmak suç değildir. Ceza yasalarımızda bunlar için özel bir madde olmadığı için bu eylemler suç olarak kabul edilmez.

BUGÜN ONA

Hayvanların hayatını tehdit eden insan kaynaklı suçların önüne geçmek için yasa değişikliği hayati önem taşıyor.

YASA ARTIK HAYVANLAR LEHİNE DEĞİŞMELİ

5199 sayılı Hayvanları Koruma Yasasında katlihliller kamusal hapsetme altına alınarak cezalandırılmalı ve yasadışı tüccarların cezaları artırılmalı. İnsanlara karşı yapılan suçlar gibi hayvanlara karşı yapılan suçlar da cezalandırılmalı. Hayvanların hayatını tehdit eden insan kaynaklı suçların önüne geçmek için yasa değişikliği hayati önem taşıyor.

haytap.org

HAYTAP
HAYVAN HAKLARI
FEDERASYONU
Yasamı ellerimizde.

5199 sayılı Hayvanları Koruma Yasamızda hayvanlara karşı yapılan insafsızca hareketler ilgili örneklerdeki gibi maalesef suç olarak belirlenmediği için cezalandırılmaz. Bir an için yasada böyle bir düzenlemenin yapılmış olduğunu

düşünsek bile, geçmişte hayvana yapılan kötü muameleler yine cezalandırılmayacaktır. Çünkü ceza yasası kurallarına göre fiilin fail bu suçu işlemeyen önce yasada yer bulması gerekir. Ceza kanunları geçmişe yönelik uygulanmazlar. Geçmişte cezası olmayan bir fiil için, geçmişte hayvana eziyet ettiği bu eyleminden dolayı ceza almayacaktır. Önce yasada bununla ilgili madde olacak, bundan sonraki tarihte işlenen fiiller için mahkeme ilgili maddeyi işletebilecektir.

20. Savcılar hayvanlarla ilgili katliam ihbarı aldıklarında, neden kendiliğinden kovuşturma başlatmazlar?

Yasanın diğer büyük eksikliği bu kabahatin (aslında suçun) re'sen (kendiliğinden, şikayete bağlı olmaksızın) savcılık tarafından takip edilmesi yolunun kapalı olması, hayvanın mal olarak görülmesinden dolayı ancak sahipli bir hayvanın sahibinin şikayeti üzerine suç olarak kabul edilmesidir. Sahipli bir hayvanın eziyet görmesi halinde, üçüncü bir kişinin suç duyurusunda bulunması durumunda bile savcılık TCK 151/2 kapsamında dava açmaz. Çünkü menfaat ilişkisi zedelenen kişi, "malı zarara uğrayan sahip"tir. Hak sahibi olmayan kişinin başvuru yapması mümkün değildir.

Aslında değişmesini istediğimiz yasada, şikayet olsun olmasın, savcılığın kendiliğinden harekete geçmesiyle ilgili bir madde olmasına karşın, mevcut düzenlemede maa-lesef yer almamıştır. Savcılık ihbar üzerine re'sen (kendiliğinden) takibat yapmalı, hatta soruşturma aşamasında hayvan sahibinin şikayetinden vazgeçme yolu da kapalı olmalıdır. Çünkü burada korunması gereken menfaat hayvanın mal olmaktan kaynaklanan değerinin kaybı değildir; hayvanın hayvan olmaktan dolayı zarar görmesi engellenmesidir.

Hayvanlara karşı işlenen suçların Türk hukuk sisteminde idari suç olarak kabul edilmesi savcılıkları ve yargıçları en başından yetkisiz bırakmaktadır. Yetki tamamıyla Orman Su İşleri Müdürlükleri'ne bir ceza makbuzu kesmesi biçiminde verilmiştir.

Bu gerekçeler doğrultusunda, HAYTAP tarafından hazırlanan kanun teklifi ile hayvanların haklarının güvence altına alınması, hiçbir şikayet olmasa da savcılığın hayvanlara eziyet durumunda re'sen (kendiliğinden) soruşturma açması ve yasanın özellikle kabahatler hukuku kapsamından çıkarılması amaçlanmaktadır. *

Bu kanunun asıl amacı hayvan haklarına tecavüz eden kişilere ve yükümlülüklerini yerine getirmeyenlere karşı ciddi tedbirler almak, caydırıcı cezalar vermek olmalıdır. Bu kanun ve ilgili diğer mevzuat uyarınca, hayvan haklarına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmeyenlerin, denetimleri usulüne uygun yapmayanların, iş birliği kurmayanların, hayvanların haklarına tecavüz edenlerin gerçek ya da tüzel kişi olmaları fark etmeksizin, hayvanlara karşı "kabahat" değil, "suç" işlemiş olduklarını kabul etmek gerekir.

Hayvana eziyet eden kişi, hukuk diliyle söyleyecek olursak "kabahatli" değil, "suçlu", yani hüküm giymiş insan olarak değerlendirilmelidir. (Burada "hayvanların ölümüne sebebiyet vermek" tabiri kullanıldığında kasıt ve taksir ayrımının ortadan kalktığı gözden kaçırılmamalıdır.) Örneğin, trafik kazalarında yanlışlıkla bir hayvanın ölümüne sebep olunmasının bu suç kapsamında değerlendirilmemesi gerekebilir. Bu ayrım, kasten öldürmek ve taksirle öldürmek arasındaki fark ihmal edilmeden yapılmalıdır.

* Bu konuda daha detaylı bilgi için yazarın 2008 yılında, İstanbul Barosu tarafından "Hayvan Haklarına Hukuki Yaklaşım" adıyla yayınlanan özel yayınında yer alan makalesine bakınız: "Hayvanlara Eziyet Daha Ne Kadar Kabahatler Kanunu Kapsamında Kalmalı", s. 33

Bir hayvanın işkence ile ölümüne sebebiyet verilmesinin kesinlikle ağırlaştırıcı sebep olması elbette bizler için asıl amaçtır. Yine, sunduğumuz tekliften bir diğer ayrıntı; söz konusu eziyetin kamu görevlileri yani kolluk kuvvetleri tarafından yapılmasının, diğer bir ağırlaştırıcı unsur olması gerekliliğidir.

Elbette bir toplumu cezalarla düzeltmeye çalışmak doğru değildir; asıl sorunun yasa değil, tasa* olması gerektiğini de tekrar belirtmek gerekir. Sadece yasaların değişmesine değil, aynı zamanda çeşitli broşür, kitap vb. yayınlarla, çeşitli eğitim programlarıyla halk bilinçlendirmeye çalışılmalıdır.

21. Mevcut Hayvanları Koruma Kanunu'nun yetersizlikleri var mı?

Yürürlükteki kanunlarımıza göre hayvanlara yapılan kötü muameleler “suç” olarak görülmemektedir. Hayvanlara yapılan tüm eziyetler maalesef nedenini anlayamadığımız bir şekilde Kabahatler Kanunu kapsamına girmektedir. Dolayısıyla Orman Su İşleri Müdürlükleri ya da kaymakamlıklar da fail bulunursa ancak idari para cezası gibi bir yaptırım uygulamaktadır.

Mahkemeler veya savcılar ne kadar hayvan hakları savunucusu olurlarsa olsunlar, bu sorunlar sebebiyle isteseler dahi hapis kararı verememektedir. Bu nedenle, hukukçuların gözleri değil, elleri bağlı demek durumundayız. Düşünebiliyor musunuz, kapalı yerde sigara içmekle bir hayvana tecavüz” etmek neredeyse aynı şekilde cezalandırılıyor.

* “Prens, faziletli ise yasalara ihtiyaç yoktur, faziletsizse yasaların hiçbir faydası yoktur.” Konfüçyüs

** Uygulamada zaman zaman, hayvana tecavüz kabahat olarak kalmasın, suç olarak fail ceza alsın diye bazı savcılar eylemi zorlayarak TCK md. 225 kapsamına (Ceza Yasası'na) sokmaya çalışıp sanığın en azın-

Bugün bir hayvana eziyet eden yarın bir başka hayvana eziyet edebiliyor ve mahkemeye çıkmadığı için de sabıka kaydı oluşmuyor. Üstelik istatistiki araştırmalar gösteriyor ki hayvanlara işkence ve eziyet edenler, insanlara da aynı-sını yapabiliyor. Zira bu kişiler genellikle ilk denemelerini hayvanlar üzerinde gerçekleştiriyor. Bu durumda bir köpeğe işkence eden, kedinin gözüne asit döken, dolayısıyla psiko-lojik tedaviye ihtiyacı olduğu kesin olan bir kişiyle, bu suçları sabıka kaydına işlenmediğinden, onun nasıl biri olduğundan habersiz olarak, aynı iş yerinde çalışıyor olabilirsiniz.

Sahibi olduğunuz cins köpeğinize komşunuz zarar verirse, o zaman ekonomik değeri olan malınıza zarar vermek suçundan komşunuzu dava edebiliyor olmanız işin ilginç ve absürt yanıdır. Cins hayvanınız sizin faturalı malınız olarak kabul edilmektedir. Örneğin, bir masa veya sandalyenin değerindeki eksilme ile hayvanın değerindeki eksilmeye aynı açıdan bakılmaktadır.

HAYTAP olarak hazırlayıp Meclise götürdüğümüz yasa teklifinde bu tür eylemlerin kabahat olmaktan çıkartılıp, hayvanın sahipli olup olmadığına bakılmaksızın, tamamının ceza kanunlarına dahil edilmesini öneriyoruz. Hedefimiz suçlunun mahkemeye çıkması ve suçunun sabıkasına işlenmesidir. Bu teklifimizin her detayı üstünde titizlikle çalıştık.

Şu anda parlamentodaki dört farklı siyasi partinin milletvekilleri yasanın değişmesi konusunda bizimle hemfikirdir. Fakat onlar da bu dosyayı ön sıralara taşımak için desteğe ihtiyaç duymaktadır.

Bugüne kadar Ankara'nın önüne getirilmiş en masum isteğin bu olduğunu da devamlı vurguluyoruz. Gönül

dan hayasızca hareketleri nedeniyle ceza almasını sağlamaya çalışmaktadır. Ancak buradaki cezanın yetersizliği CMK nedeniyle yargı-lama olsa bile, sabıkaya işlense de adli para cezasına dönüşmektedir.

Madde 225 - (1) Alenen cinsel ilişkide bulunan veya teşhircilik yapan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

isterdi ki tüm bu değişiklikler sivil toplum örgütlerinin görüşü de alınarak çok önceden yapılmış, kanun çıkmış olsun, bizler de şimdi başka konularla ilgilenelim; deneylerde kullanılan hayvanları, doğal ortamından zorla koparılan ve hayvanat bahçelerine getirilen hayvancıkları tartışalım.

Türkiye o kadar dinamik bir ülke ki sıranın hayvan haklarına gelmesi için ne yazık ki infial yaratacak bir hayvan hakkı ihlalinin gerçekleşmesi, medyanın günlerce konuyla ilgilenmesi gerekmektedir.

Kim hayvana eziyet etmiş bir okul servis şoförüne çocuğunu emanet etmek ister; kim bir hayvana tecavüz etmiş birinden restoranda yemek servisi almak ister? Hayvana kötü muamele halinde mahkemede yargılama yolu olmadığı için sabıka kaydında bile bu durumu göremediğiniz kişiyi işe alarak ileride olası bir felaketi yaratacak kişiyi görmezden gelmiyor muyuz?

22. Hayvanları Koruma Kanunu hayvanların haklarını ne kadar koruyor?

Uzun yıllar Türkiye’de dönemin Çevre Bakanlığı’na hayvan hakları yasası çıkması için teklifler götürülmüş ve 2004 yılında yürürlüğe giren mevcut 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu birçok insanı mutlu etmiştir. Oysa yıllardır vurguladığımız gibi, söz konusu yasa bir Kabahatler Hukuku düzenlemesi ve daha önceki uygulamalarda ceza yasası kapsamında olmasına rağmen bu kapsamdan çıkarıldığı için eleştirilerin hedefinde yer almaktadır.

Bir yasa ancak cezai yaptırımlarıyla etkisini gösterebilir. Konuyla ilgili yasada, yaptırımların tamamının idari para cezasına (adli para cezası değil) bağlanmasında niyetin sa-

dece hayvan hakkı savunucularının sesini kısmak, Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin gereği olduğunu düşünmekteyiz. Başka bir deyişle bu yasanın çıkmasında "tasa" o kadar etkili olmamıştır.

Amacımız hayvanlara kötü muamele yapan kişilerin hürriyetinin otuz, kırk yıl engellenmesi değildir. Ancak dili olmayan o zavallı canlılara her türlü zalimliği yapan kişiler için kovuşturmayaya yer olmayan kararların verilmesi ya da ufak idari para cezalarıyla suçlarının geçiştirilmesi de toplumdaki adalet duygusunu tatmin etmemektedir.

Hayvanlara bin türlü işkence yapabilen kişi, aynı durumdaki engelli bir insana, bir kadına, bir çocuğa neler yapmaz? * Böyle bir suçu işleyen kişinin toplum ile barışık olduğu söylenemez; bu kişinin psikiyatrik tedavi görmesi, rehabilitasyon altına alınması gerekir.

"Ben Tarım ve Orman Müdürlüğü olarak idari para cezasını uygun gördüm, ödedikten sonra serbesttir. Saldım çayıra Mevlam da kayıra!" anlayışını, suçlunun toplumda serbestçe dolaşmasına izin vermeyi kamu vicdanı kaldırmaz. Bu çeşit bir ödüllendirme, benzer suçların işlenmesine bir teşviktir.

* HAYTAP Onur Kurulu Üyesi, Prof. Dr. Sevil Atasoy, İstanbul Barosu'nun HAYTAP ile beraber 20 Ekim 2007'de hayvan hakları konusunda düzenlediği ilk panelde şunları söylemekte: "Her zaman söylenen bir şey vardır; adam kadını döver, kadın çocuğu döver, çocuk gider başkasını döver, bu böyle bir şiddet döngüsüdür şeklinde... Tabii ki o konuya girmek istemiyorum ama şiddet döngüsünün uzun uzun tartışılması gerekir. Ancak şu var ki, yapılan yüzlerce araştırmanın sonucunda bugün gelinen nokta şudur: Yaşlıları istismar edenler, çocuklarını ve eşlerini dövenler ve diğer şiddet içerikli suçları işleyen kişiler, çocukluk ve gençlik dönemlerinde ciddi boyutlarda ve tekrarlanan nitelikte hayvanlara şiddet uygulamışlardır. Demek ki, çocukluklarında ciddi boyutta ve tekrarlanan nitelikte hayvana kötü muamele eden insanlar, yaşlıları istismar ediyor, çocuk ve eşlerini dövüyor, gaspediyor, kundaklıyor, tecavüz ediyor, adam öldürüyor, seri katil oluyorlar. Artık bunda hiçbir kuşku olmadığını söylemek isterim. Günümüzde psikiyatri uzmanlarının bağlı bulunduğu meslek örgütleri, hayvanlara fena muameleyi davranış bozukluğunun tanısında bir kriter olarak kabul ediyorlar."

Diğer yandan, 5199 sayılı Yasa çıkarken bile, avcılık ile ilgili hükümlerin bu yasa kapsamı dışında tutulması, yasa koyucu kararının gerçeklerden ne derece uzak olduğunu ve samimiyetsizliğini göstermektedir. Bir yandan hayvanları korumak için düzenlemeler yapıp arkasından da katliama yol açacak sonuçlara varan yasa hükümlerini hiçbir sınırlama koymaksızın yürürlükte tutmaya devam etmek, pratikte hiçbir şeyin değişmediğinin en doğal kanıtıdır. O nedenle, ben yasanın adındaki son heceyi büyük yazıyor ve “Hayvanları Koru-MA Kanunu” diyorum. “*Sakın koruma, sakın(!)*” der gibi, hatta “Aferin Oğlum Yasası” diye adlandırarak, suçluyu ödüllendirdiğine yasanın ismine de vurgu yaparak daha çok dikkat çekmeye çalışıyorum.

23. Hayvana eziyet eden kişinin idari para cezası ile adli para cezası alması arasındaki fark adalet duygumuzu ne kadar tatmin eder?

Hayvanları Koruma Kanunu, daha önce de bahsettiğimiz gibi, yazık kii Kabahatler Kanunu’na dahildir. Bu yasayı ihlal edenlerin alacağı ceza en iyi olasılıkla “idari” para cezasıdır. Suç sabıka kaydına işlenmez ve kişiyi aynı suçu tekrar işlemekten alıkoyacak bir yaptırım yoktur. Kabahatler Kanunu kapsamındaki “küçük suçlar”ın mahkeme karşısında yargılanma olasılığı yoktur. Örneğin, iş yerinizdeki kılık kıyafeti düzgün, takım elbiseli, kravatlı çalışanlardan biri daha önce hayvanlara karşı bir suç işlemiş olabilir. Bu suç sabıka kaydına işlenmediğinden bilemezsiniz. Böyle bir kişiyle aynı otobüste, dolmuşta yan yana yolculuk ediyor olacağınızı ya da bir restoranda hayvana tecavüz etmeyi alışkanlık haline getirmiş birinin elinden servis alacağınızı düşünün.

Şu anki düzenlemelerde mahkemelerin, savcılıkların ve polisin kısıtlı yetkileri, kovuşturmaya yer olmadığına dair

savcılık kararlarına neden olmakta, yapılan suç duyurular sonuçsuz kalmaktadır. İşte bu durumda bu yasaya “Aferin Oğlum Yasası” demekten başka çare kalmıyor.

Uygarlaşmak isteyen ve sayısız katliam görmüş bir toplum için, 21. yüzyılda bu yasanın Kabahatler Kanunu kapsamından çıkarılıp modern hukuk sistemi gereği ceza yasaları kapsamında nitelendirilmesi acil bir gereksinimdir. Aksi takdirde, adalet duygusu tatmin olmamış toplum, adaleti kendi eliyle sağlama yoluna gidecektir. Şu durumda devlet, bir bakıma hem vatandaşı yeni bir suça teşvik etmiş olmakta hem de göz göre göre suçlu bir kişiyi cezasız bırakmaktadır.

Olayın en trajikomik yanlarından biri hayvanlar can çekişerek ölürken, tecavüze uğrarken bile devletin kasasına para girmesidir. (Çünkü devlet gelen idari para cezasını gelir olarak kaydeder.)

Yani devletimiz tecavüz edilip öldürülen acı çeken hayvanlardan para kazanmaktadır. Hayvanlar acı çekerken devlete bir çeşit gelir kazandırmaktadır. O gelirler de belki bugün bastığınız bir kaldırım taşının değiştirilmesinde gider olarak kullanılmıştır!

Kabahatler Kanunu gereği hayvana eziyet eden kişiye para cezasını dört taksitle ödeme kolaylığı tanınması ise ayrıca vahimdir. Peşin fiyatına taksitle hayvanlara eziyet edilebilen bir toplumdaki hukuk sistemi, dostlarımıza neyi layık gördüğümüzün acı bir kanıtıdır. Bu yasaya “Hayvanları Sakın Bu Şekilde Koru-MA Yasası” dememizin birçok nedeninden biri de budur.

5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu Madde 14/4 gereğince hayvanlara işkence, hayvanları işkenceyle tehdit ve takasatla kötü muamele ile hayvanları işkenceyle tehdit edenleri cezalandırarak hayvanların 4 taksitle ödeme kolaylığıyla hayvanların işkenceyle tehdit edenleri cezalandırarak hayvanların

HAYVANLARA İŞKENCE PEŞİN FİYATINA 4 TAKSİTLE

haytap.org

HAYTAP
HAYVAN HAKLARI
FEDERASYONU
Tazmin etmede

24. Türk hukuk sisteminde sahipli hayvanlarla sahipsiz hayvanlar arasında hukuken ayırım yapıldığı doğru mudur?

Türk hukuk sisteminde hayvanlara ilişkin yasaları ve uygulamaları incelediğimizde, maalesef sahipli hayvan ile sahipsiz hayvan arasında ayırım yapıldığını ve hayvanlara karşı suç işleyenlere verilecek cezaların farklı olduğunu görmekteyiz. Ne yazık ki sahipsiz hayvanlar maddi değeri olmayan bir “eşya” olarak kabul edilmekte. Sahipli hayvanlara karşı işlenen suçlar ise (hayvanın manevi değeri bulunduğu dair mahkemelerde yerleşmiş bir kanaat zaten olmadığından) “kıymeti ne kadar ise o oranda tazminat” olarak ölçülmektedir. Sahipli hayvana eziyet eden kişi TCK kapsamında mahkemelerde yargılanabilirken sahipsiz hayvana eziyet eden kişi Kabahatler Kanunu kapsamında değerlendirilip mahkemeye bile çıkarılmamaktadır.

Buradaki hassas noktanın şu olduğunu belirtelim: Her ne kadar sahipli hayvana eziyet eden kişi mahkemelerde TCK, md. 151/2 kapsamında yargılansa da bu yargılanma hayvanın eziyet görmesinden değil, sahibinin faturalı malının değer kaybetmesinden dolayıdır. Nitekim 2010 yılında İzmir’de zavallı, yaşlı ve hasta bir kediye uykusundayken hunharca öldüren ve tesadüfen kameralara kaydedilen kişiye, hayvanın yine tesadüf eseri sahipli olması sayesinde HAYTAP öncülüğünde dava açılabilmiştir. Savcılık hayvanın hayvan olmasından ve eziyet görmesinden dolayı değil, maalesef “mal”ın fatura değerinde meydana gelen zarar nedeniyle iddianame düzenlemiştir. Hayvan sahipsiz olsaydı bu dava hiç açılmayacak, olay Kabahatler Kanunu kapsamı gereği idari para cezası ile geçiştirilecekti.

Nitekim, İzmir 9. Asliye Ceza Mahkemesi, 2010/784 sayılı Kararı’yla hayvanın sahipli olması yani malın

zarar görmesi nedeniyle sanığa dört ay hapis cezası verdi.*

21. yüzyıl Türkiye'sinde olayları bu şekilde aktarmak bu kitabın yazarını bir hukukçu olarak derinden üzmektedir. Yasa koyucunun bu yanlış düzenlemenin, sahipli sahipsiz ayrımının önüne geçmesi gerekir. Sokaktaki hayvan mal değil, "can"dır, dolayısıyla bizler için, sokaktaki zavalı, sahipsiz bir kedi ile sahipli bir ev kedisi arasında hiçbir fark yoktur.

Bu konunun daha iyi anlaşılması için bir diğer örnek ise Konya HAYTAP Temsilcimizin Konya Cumhuriyet Savcılığı'na yaptığı bir başvurudur. Başvuru "hayvanın sahipsiz olması" nedeniyle, TCK'nın 151/2 maddesi kapsamında "Sahipli hayvanların öldürülmesinin suç sayılıp öldüğü tespit olunan hayvanların sahipsiz olması nedeniyle eylemin suç oluşturmayaacağı anlaşılmış olmakla, olay hakkında kamu adına takibata yer olmadığına" şeklinde bir kararla sonuçlanmıştır. Görüldüğü üzere, sahipsiz hayvanlar için savcılığa suç duyurusunda bulunmak aslında yanlış makama başvuru yapmak anlamına geliyor.

Bundan sonraki soruların yanıtları özellikle bu kritik ayrıma göre yapılacağından, bu ince ayrımın altını tekrar çiziyoruz.

25. Türkiye'de 2015 yılında, bir kişinin kedi öldürme suçundan üç yıl hapis cezası alması nasıl gerçekleşti?

Öncelikle olayı anımsayalım: Eskişehir'de kendisine emanet edilen kediye canavarca hislerle öldüren bir üniversite öğrencisi bunu sosyal medya üzerinden paylaştı. STÖ'lerin kamu davası açılması talebi üzerine, savcılık talebi uy-

* Karar metni için bkz: www.HAYTAP.org

gun görerek daha önce bahsettiğimiz, TCK 151/2 maddesi üzerinden (mala zarar verme) davayı açtı ve mahkeme de iki yıl süren yargılama sonucunda bu maddede yer alan en yüksek cezayı verdi.

Bu maddeye uygun olarak, daha önce açıkladığımız gibi dört aydan üç yıla kadar hapis cezası düzenlendi. Hayvanın hayvan olmasından dolayı değil, ancak hayvanın bir mal olmasından ve bundan zarar görmesinden dolayı uygulandı. (Ceza yasalarımızda bu kitap yazılırken ve mücadeleye başladığımız 2004 yılından bu yana halen tutuklamaya kadar götüren bir maddenin olmadığını hatırlatalım.)

Karar henüz Yargıtay tarafından onanmadığı için emsali olmadı ancak gerekçeli kararı ekli olarak, bir insanlık ve hukuk dersi olması açısından sunuyoruz. Gerekçeli kararın en önemli cümlelerinden birini gözden kaçmaması için dikkatle okuyalım:

“Öncelikle, yaşayan tüm canlıların doğal haklara sahip olduğunun ve insanoğlu tarafından hayvanlara saygı gösterilmesinin, bir insanın diğerine gösterdiği saygıdan ayrı tutulamayacağını ortaya koyan Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin belirlediği hususlardan ‘Bütün hayvanlar yaşam önünde eşit doğarlar ve aynı var olma hakkına sahiptirler, hiçbir hayvana kötü davranılamaz, acımasız ve zalimce eylem yapılamaz.’ ilkeleri karşısında her canlının yaşama hakkı olup, bunun kutsallığı yeryüzünün canlı ortağı olan hayvanlarımızın hangi cümlelerle olursa olsun değerlerini ifade etmekte güçlük çekileceği tartışmasızdır.”

Her ne kadar hukuk kuralları zorlanarak da verilmiş olsa, bu karar bir kere daha Türkiye’de mevcut Hayvanları Koruma Yasası’nın Kabahatler Kanunu kapsamında çıkmasını ve sahipsiz, kimsesiz tüm hayvanlara yapılan eziyet-

lerin de ceza kapsamına girmesini duyurması açısından müthiş bir çabaydı. Yani yıllar önce başlatılıp bu fikrin kitleselleşmesi için kamuoyunda yer ettirmeye çalıştığımız bu mücadeleyle, 2015 yılında bu yerinde gerekçeli kararla birlikte tekrar hukukçuların ve kamuoyunun önüne, ne kadar önemli bir gereksinime ve değişikliğe ihtiyacımız olduğunun altını çizen bir aşamaya gelinmiş oldu.

Böylece Eskişehir 4. Asliye Ceza 2014/356 E sayılı kararıyla :

Mahkeme aşağı sınır olan dört ay değil, TCK'nın verdiği en üst sınır olan üç yıl hapis cezasını uygulamış,

Sanığa (neredeyse her duruşmada standart hale gelen) iyi hal indirimini uygulamamış,

Cezayı ertelememiş, paraya çevirmemiştir.

Ancak, hayvanın hayvan olmasından ve acı çekmesinden dolayı değil, sahibine ait malın zarar görmesinden dolayı bu ceza verilmiştir. (Yasal düzenleme nedeniyle mecburen)

Eğer hayvan sahipsiz olsaydı bu yargılamanın yapılamayacağını unutmayalım.

Yargıtay'ın kararı onaması halinde (kanaatimizce zayıf bir olasılık) fiili olarak sanığın tutuklanıp cezaevine girmesi söz konusu olacak ve kararın bu haliyle kesinleşmesi durumunda; suçu, sanığın sabıka kaydına "mala zarar verme suçu" olarak işlenecektir.

26. Avrupa'da sahipsiz hayvana yapılan eziyetle ilgili bir mahkeme kararı var mı?

Aşağıda Berlin Mahkemesi tarafından verilen kararı özet olarak gerekçesi ile birlikte örnek olması için koyuyorum. Yukarıdaki sorularda anlattığım bilgilerin bu karar karşısında nasıl ezildiğini, özet gerekçeli kararı satır satır okur-

ken göreceksiniz. Kediye eziyet eden kişiden “fail” olarak bahsedilmekte ve cezaya erteleme verilmemektedir. Alınan cezanın ise fiili tutuklama olduğuna tekrar dikkatinizi çekmek isterim. Gerekçeli kararın son paragrafı ise müthiştir.

Sulh Mahkemesi Tiergarten – BERLİN – ALMANYA
Hayvan ve Doğa Koruma Kanunu’na Karşı Hareket
KARAR TARİHİ :NİSAN 2008

24 Ağustos 2007 tarihinde sanık alkol aldığı iki saatlik bir bar ziyaretinin ardından Berlin’deki evine döndü. Erkek kedisi Popeye’nin evin içerisinde çiş yaptığını gördükten sonra onu kovalamış ve tutup kaldırmaya çalışmış ve her seferinde inleyen kediyi tekrar tekrar tekmelemiştir. En sonunda kediyi kuyruktan tutmayı başarmış ve kediyi evin 5’inci katındaki açık pencereden aniden fırlatmıştır. Bunu ve evin içerisinde daha önceki yaşananları gören tanık, kediye yardım etmek için avluya ulaştığında, kedinin inleyip zor nefes aldığını görmüştür.

Kedi, tanık ona henüz yardım edemeden, kısa bir süre sonra ağır yaralanmasından dolayı ölmüştür. İki tanığın daha olay yerine ulaşmasına rağmen kedi ölmüş ve polis memurlarınca götürülmüştür.

Deliller ortaya konulduktan sonra durum tespit edilmiş ve kanıtlanmıştır.

Sanık, kendisine isnat edilen suçu çoğunlukla itiraf etmiştir ve üzüntü ve öfke dolayısıyla bu şekilde davrandığını belirtmiştir.

Sanık Hayvan Koruma Yasası §§17 paragraf 1 -1’e göre cezayı gerektiren bir suç işlemiştir. Onun sorumluluğu altına bırakılmış kediye acı verdikten sonra beşinci kattaki pencereden atarak ve mantıklı bir gerekçe olmadan öldürmüştür.

Mahkeme sanığın pişmanlığının sadece sözlü olduğunu ve olayı pek umursamadığını düşünmektedir.

Sanığın sabıkalı olması cezaı ağırlaştırmaktadır.

Hayvana ölmeden önce bilinçli ve kasten oldukça çok acı vermesi sanığın sorumluluğunu ağırlaştırmıştır.

Sanığın lehine ve aleyhine tüm bu durumları dikkate aldıktan sonra mahkeme işlenmiş suç için yedi ay hapis cezası kadar ağır bir cezayı uygun bulmuştur.

Verilen cezanın ertelemesi yoktur.

İşlenmiş suç oldukça aşağılayıcı bir harekettir ve sanığa teslim edilmiş çaresiz bir hayvana karşı soğukkanlılık ve şiddet belirtisidir.

Sanık, oldukça yüksek olan bir agresyon ve şiddet potansiye-line sahip olduğunu ve özellikle alkol aldığı zamanlarda üzüntü ve öfke gibi duygularını kontrol edemediğini, tam aksine kendinden daha güçsüz ve korunmaya muhtaç olanlara şiddet uygulamaya meyilli olduğunu (burada korumasına verilen bir hayvan söz konusu idi) işlediği suçta göstermiştir.

Sanığın kontrolünü kaybetmesi, onu hem hayvanlara karşı hem de insanlara karşı tehlikeli kılmaktadır. Bundan dolayı bu cezanın uygulanması sanığa vereceği etki açısından çok önemlidir.

Hürriyeti bağlayıcı bir ceza ayrıca başka potansiyel suçluları korkutmak açısından gereklidir.

27. Şiddet uygulanan hayvan sahipsiz bir hayvan ise ne yapmak gerekir?

Şiddet uygulanan hayvan eğer sahipsizse aşağıdaki adımların takip edilmesini öneriyoruz:

Bu durumda başvurulacak makam, bilinenin aksine savcılık değil, bölgenizdeki Orman Su İşleri müdürlüğüdür. 5199 sayılı Yasa ve bu yasanın ilgili maddesi gereğince yönetmelik Orman Su İşleri Müdürlüğü tarafından uygulanacak, eğer bir ceza kesildiyse de kaymakamlık tarafından onaylanacaktır. Dolayısıyla, savcılığa suç duyurusunda bulunmak bir işe yaramayacağı gibi, sadece zaman kaybettirir. Eğer suç duyuru-

rusunda bulunduysanız, savcı büyük olasılıkla Kabahatler Kanunu kapsamında olan 5199 sayılı bu yasaı uygulamaya-
cağından takipsizlik kararı verir ve dosyayı idari para cezası uygulanması için Orman Su İşleri Müdürlüğü'ne yollar.

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu gereğince uygulanacak ceza adli para cezası değil, idari para cezasıdır. Çünkü adli para cezaları mahkemeler tarafından verilir. Bu durumda, ceza mahkemeler tarafından verilmediği için kişinin sabıkasına da işlenmez. Yasa her ne kadar bu suçun karşılığında alınacak paranın hayvanların refahı için harcanacağını söylüyorsa da, uygulamada caydırıcılığı çok yüksek olan büyük idari para cezaları kesilmemektedir. Diğer yandan hayvanların dili olmadığı -hayvanlar kendisine eziyet eden kişinin kim olduğunu söyleyemez- ve hayvanlara karşı işlenen suçlara ilişkin delil toplama sistemi ve bilinci de oluşmadığı için, suç faili meçhul olarak kalır. Öte yandan görülüyor ki, ceza alan kişi için zaman zaman idari para cezası bile etkili olmaktadır. Bu nedenle, böyle bir durumda her ne kadar suçun hürriyeti bağlayıcı bir cezası olmasa da delilleri bir dosyada toplayıp bu kabahati ihbar etmek faydalı olabilir.

Bu süreçte Orman Su İşleri Müdürlüklerine dilekçe vermenin yanı sıra dilekçenin eki olan delilleri de dilekçeni-

* Köpeğe tecavüze 305 TL ceza (06.10.2006), Hürriyet:

"Adana'da, bir gence, köpeğe tecavüz ettiği iddiasıyla Hayvanları Koruma Kanunu kapsamında verilen 305 YTL tutarındaki para cezasının valilik tarafından onaylandığı bildirildi.

İl Çevre ve Orman Müdürü Nebi Erol Metin, yaptığı açıklamada, Adana'nın Merkez ilçesi Yüreğir'e bağlı İncirlik Beldesi yakınlarındaki bir tesisin büfesinde çalışanlar tarafından, köpeğe tecavüz ettiği sırada yakalanan M.H. (25) adlı gence, Hayvanları Koruma Kanunu gereği 'hayvana tecavüz etmek' suçundan verilen 305 YTL tutarındaki para cezasının valilik tarafından onaylandığını söyledi.

Onayın ardından cezayı iadeli taahhütlü olarak adresine yollayacaklarını belirten metin, 'Bir ay içinde ceza yatırılmazsa durumu ilgili vergi dairesine bildireceğiz. Vergi dairesine de yatırılmazsa ceza icra yoluyla tahsil edilecek.' dedi."

ze muhakkak eklemeniz gerekir. (Olaydan hemen sonra çekilmiş bir fotoğraf, gazete küpürü, kamera kayıtları, tanık veya olayla bağlantılı akla gelebilecek her türlü somut delil) Olay mahallinin konuştuğunu tüm adli tıpçılar, kriminologlar bilir. Fakat Türkiye henüz bu düşünce tarzına fikren dahi uzak olduğu için, hayvanları öldüren ya da eziyet edenlerin kim olduğu tanık ya da görüntü olmasa bile rahatlıkla bulunabilecekken, fikren uzak olduğumuz böyle bir çabaya devletin kurumları da 2018 yılı itibarıyla halen sıcak bakmamaktadır.

Eziyet gören hayvanın “mahallemizin köpeği” olduğuna inanabilmek, inandırabilmek bile ciddi bir zihinsel devrimdir. Yani sıradan bir malın mahallemizde yer işgal etmesinden öte nefes alan, kalbi atan, duyguları olan, hatta mahallede kimin iyi, kimin kötü olduğunu bilen, sosyalleşmiş bir hayvanın o bölgeye aidiyeti durumunu, gerek hukuken gerekse vicdanen anlatmakta başarılı olduğumuzda yukarıda anlattığım tüm bu çelişkili durumlar zaman içinde kalkacaktır. Maalesef mahalledeki hiçbir şey hissetmeyen oturma bankının zarar görmesi durumunda hangi cezai maddeler işliyorsa, duyguları olan, hissetme yetisi olan bir hayvanın da zulüm görmesinde de aynı hukuki bakış açısının geçerli olması ülkemizin yaşadığı çelişkidir. Halbuki sokağımızın hayvanında dikkat edilirse bize dair bir aidiyet, o varlık tarafından sahiplenilme durumu vardır. Mahallede bulunan oturma bankı ile bir canlı arasındaki durum ise kıyaslanamaz.

28. Şiddet uygulanan hayvan sahipliye ne yapmak gerekir?

Ceza davası açma yetkisi sadece savcının elindedir ve savcılığa ceza davasını açması için suç duyurusunda bu-

lunması gereken kişi bizzat eziyet gören hayvanın sahibidir. Yani hayvan sahibinden bir başkası suç duyurusunda bulunamaz. Ceza davasında savcı için, TCK md. 151/2 kapsamında şikâyetçi olan hayvan sahibinin başvurusu ön koşuldur. Öyle ki üçüncü bir kişinin şahıs ya da dernek olarak ceza davası açtırma olanağı yoktur. Kaldı ki savcı her başvuru için ceza davası açmayabilir. Ancak şikâyetçinin mevcut deliller ve dilekçesi savcıyı ikna ederse ceza mahkemesinde dava açacaktır.

Genelde savcılığa suç duyurularında bulunanlar delilleri eklemeden, hiçbir yazım kuralına uymadan, el yazısıyla adeta basit bir şikâyet mektubu yazarak ceza davası açtıklarını düşünürler. Halbuki olay zaten “kedi, köpek işi” olduğundan suç duyurusunda bulunan kişilerin bu dilekçeyi çok ciddi bir biçimde hazırlamaları, özellikle delillerini, tanıklarını, isim, adres ve telefonları ile birlikte yazmaları gerekmektedir. Bu tür davaların deliller tam olarak sunulmadığından, dilekçeler usulüne uygun yazılmadığından çok az davanın açıldığını da unutmamak gerekir. Ayrıca savcılar gayriciddi yazılmış, hiçbir delile dayanmayan bu dilekçelere takipsizlik kararı vermekte haklıdırlar. Dolayısıyla, konunun daha ceza mahkemesine gitmeden başarısızlıkla sonuçlanmaması için hayvan hakları savunucularının özellikle bu konuda çok daha bilinçli ve dikkatli olmaları gerekir. Mümkünse bir avukatla başvuru yapmak, durumu ne denli ciddiye aldığınızı gösterecek bir diğer unsurdur.

Başvuru yapacağınız savcılık, olayın olduğu yerdeki savcılıktır. Eğer başka bir yerdeyseniz, bulunduğunuz yerdeki nöbetçi savcılık kanalıyla da bu suç duyurusunu ekleriyle birlikte yetkili savcılığa yollayabilirsiniz. Savcılığa dilekçenizin en az üç nüshasıyla beraber gidiniz. Bu başvuru herhangi bir harca tabi değildir ve savcı davayı açtığı takdirde, siz de ceza mahkemesine müdahil olabilirsiniz.

Yani, savcının yanında davaya katılabilir, duruşmada şikayetinizi yazılı ve sözlü olarak anlatabilirsiniz. Bu, size mahkemenin tatmin olmadığınız bir karar çıkarsa temyiz etme hakkı da verir.

Burada savcılığın, yukarıdaki sorunun yanıtının aksine, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nu değil, Türk Ceza Yasası’nın, 151/2 maddesinde belirtildiği gibi “mala verilen zarardan, yani malda meydana gelen kıymet eksilmesinden dolayı” dava açacağını gözden kaçırmamak gerekir. Ne yazık ki, savcılık için burada yine “can” değil, mal önemlidir. Bu kitabın yazıldığı zamandaki mevcut düzenleme, 5199’u değil, Türk Ceza Kanunu’nun 151/2 maddesini dikkate almaktadır. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nu mahkeme önünde uygulama şansınız (Kabahatler Kanunu kapsamında olduğu için) yoktur.

Bu davadan çıkacak müspet kararın adli para cezasına dönüştürülmesi mümkünse de suçlunun sabıkasına işlenecektir. Bu suça (kabahat değil) dört aydan üç yıla kadar hürriyeti bağlayıcı ceza verilmesi de söz konusudur.

Eğer toplu katliam (zehirleme, itlaf, vs.) yapan bir belediye ise, bunu muhakkak delillerle tespit ederek (delil toplama işin en zor kısmıdır), TCK kapsamında görev ihmalinden dolayı suç duyurusunda bulunabilirsiniz. Yeri geldiği için tekrar vurgulamakta fayda görüyorum: Hayvana şiddet uygulayan kişi, insana da aynı haksızlığı yapabilir. Dolayısıyla hayvanlara karşı işlenen bir suçla karışlaştığınızda potansiyel olarak insanları da tehdit eden bir suçun karşısında olduğunuzu unutmayın.

Bu dünyada mevcut katiller, potansiyel katillerden daha fazla önemsenir. Bu yüzden de potansiyeller, sürekli mevcutlara dönüşür.*

* Üstün Dökmen, *Miyase’nin Kuzuları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 70.

29. Sahipli hayvana uygulanan şiddet sonrası mahkeme hangi yasaya göre ceza verecektir? Failin alacağı ceza miktarı nedir?

Daha önce de söylediğimiz gibi, sahipli hayvana karşı işlenen suça verilecek ceza için savcılık makamının Türk Ceza Yasası'nın 151/2 fıkrasının hükmünden dava açması, ceza mahkemesinin de buna göre cezaya hükmetmesi gerekir. İlgili yasa maddesinin başlığı ve kendisi şöyledir:

Mala Zarar Verme

MADDE 151 (1) Başkasının taşınır veya taşınmaz malını kısmen veya tamamen yıkan, tahrip eden, yok eden, bozan, kullanılamaz hale getiren veya kirleten kişi, mağdurun şikayeti üzerine, dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Haklı bir neden olmaksızın, sahipli hayvanı öldüren, işe yaramayacak hale getiren veya değerinin azalmasına neden olan kişi hakkında yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.

Görüldüğü gibi, sahibi olan hayvan bir maldır. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'ndaki idari para cezasından çok, burada verilecek olan hapis cezası daha etkilidir. Her ne kadar infaz yasası gereği bu ceza adli para cezasına çevrilecekse de karar kesinleştikten sonra failin sabıkasına işlenecektir.*

* Zavallı Eşeğin Ne Suçu Vardı? TCK 151/2 Uygulaması, www.HAY-TAP.org: Midyat'ın Mercimekli Köyü'nde, geçen Mart ayında Faysal Gül'ün kendisine ait eşiği, komşusu Taşdin Deniz'in evinin önündeki direğe bağlamasıyla iki komşu arasında yaşanan tartışma, eşiğin öldürülmesiyle son buldu. İddiaya göre, Taşdin Deniz, evinin önüne bağlanan eşiğin çevreyi kirletmesi ve gürültü yapması nedeniyle komşusunu "Buraya bağlama." diyerek defalarca uyardı. Eşiğin aynı yere tekrar bağlanması üzerine iki komşu arasındaki tartışma kavgaya

30. Hayvan sahibi kendi hayvanına uygulanan şiddet sonunda şikayette bulunmazsa ben onun adına savcılığa başvurabilir miyim?

Her ne kadar genel değil özel bir yasa olan 5199 sayılı Yasa'nın Kabahatler Yasası'ndan çıkıp ceza hukuku kapsamına girmesini hedeflese de burada hassas birkaç sorun var. Bunu özellikle belirtmek gerekir.

Sahipli ya da sahipsiz olsun hayvana eziyet olduğunda savcılığın durumdan haberdar olur olmaz şikayete bağlı olmaksızın re'sen (kendiliğinden) kamu adına harekete geçmesi, dava açması gerekir. Bu suçun şikayete bağlı suçlardan olmaması gerekir. O bölgede bir dernek ya da hayvansever bir kişi olmasa bile savcılık makamı konu kendisine polis ya da jandarma tutanağı ile intikal ettiğinde kovuşturmaya başlamalıdır.*

ya dönüştü. Kavgada Taşdin Deniz ile eşi Hori Deniz, eşeğin sahibi Faysal Gül'ü dövdü. Bunun üzerine Gül'ün, kendisini döven komşularının damındaki çanak antenleri kırıp evlerini taşlamasıyla, iki aile arasında yeniden kavga çıktı. Kavga sırasında eşek sahibi Gül, komşusunun eşi Hori Deniz'i döverek hastanelik etti. İki aile arasında husumetin sürmesi üzerine Taşdin Deniz'e kayınbiraderi Mustafa Çetin ruhsatsız av tüfeğini eşiği vurması için verdi. Deniz de aldığı bu tüfekle gidip Gül'ün eşiğini vurdu. Eşek telef oldu. Daha sonra birbirlerinden şikayetçi olan iki aile arasındaki davada, Midyat Asliye Ceza Mahkemesinde karar duruşması yapıldı. Mahkeme, delillerin toplanmış olması nedeniyle verdiği kısa bir aradan sonra kararını açıkladı. Sanık Mustafa Çetin mala zarar vermek suçuna neden olduğu için iki bin TL para cezasına çarptırıldı. Eşiği öldüren Taşdin Deniz, 6136 sayılı yasaya muhalefet etmekten altı ay hapis, dört yüz elli TL para cezasına çarptırıldı. Sanığın duruşmalardaki iyi hali nedeniyle, cezası daha sonra beş ay hapis, üç yüz yetmiş beş TL para cezasına indirildi. Mahkeme, sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkum olmaması, kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum, davranışları ve bir daha suç işlemeyeceği, işlenen suçta kamu zararının olmayışı hususunda kanaate vardığı için cezayı erteledi. Sanık Hori Deniz ise mala zarar vermek suçundan yüz gün adli para cezasına çarptırıldı.

* **Actiones populares:** Roma Hukukunda kamunun menfaatini korumak üzere bireyler tarafından açılan davalardır. Actiones popu-

Suçun şikayete bağlı olması bu suçtan mağdur olan kişilerin, altı aylık süre içinde yetkili makamlardan bu fiil hakkında kovuşturma yapmasını talep etmelerini de gerektirmektedir. Yani mağdur olanın izni olmadan bu soruşturma savcılıkça kendiliğinden kovuşturulmayacaktır. Halbuki yasaya re'sen savcılıkların da yetkili olduğuna dair bir madde koyulsa, yani suç talebe bağlı kalmaksızın kovuşturulsa, durum bir şahsın mağduriyeti değil ama topluma karşı, çevreye karşı işlenmiş bir suç olarak kabul edilse modern hukuk sistemimiz içinde yer aldığını düşünebilecektik. Yazık ki bu teklifimiz de reddedilmiştir.

Ayrıca, suçun şikayete bağlı olmasında mağdurun aradan zaman geçtikten sonra failer ile bir şekilde anlaşması, mahalle baskısını üzerinde hissetmesi nedeniyle şikayetinden vazgeçmesi sıkça karşılaştığımız bir durumdur. Vahamet'in ilk sancılı haftaları geçtikten sonra kimse katledilen hayvanlar için şikayetçi durumunu sürdürmek istemediğinden, şikayetinden vazgeçtiğinden mahkemenin yargılama yapmak istemesi de yeterli olmayacaktır. Dosya düşecektir.

Hayvan katillerinin bulunması durumu da başlı başına başka bir sorundur. Bu durum devamında başka altyapı eksikliklerini de getirecektir. Hayvanların dili olmadığı için bir hayvan kendisine yapılan zulmü anlatamaz. Zehirlenmiş veyahut (sahipli ya da sahipsiz) işkenceye maruz kalmış bir hayvanın durumu da tam olarak anlaşılmayabilir. Veteriner hekimler ipucu vermeye çalışır şekilde rapor hazırlamaktadır ancak konusunda deneyimli olmayan birçok veteriner de bu veriyi tam olarak verememekte ya da olayın üzerinden zaman geçtikten sonra durumu tespit edememektedir.

lares'in birkaç çeşidi vardı. Bazılarını birey, populus Romanus'un temsilcisi gibi açardı; davalı mahkum edildiği takdirde mahkumiyet miktarı devlet hazinesine gider, yalnız, yaptığı işin mükafatı olarak paranın bir kısmı davacıya verilirdi.

Roma Hukuku, Ziya Umur s264, 1987

Halbuki **cinayet bölgesi konuşur**. Cinayet bölgesinin delillerini iyi toplayabilirseniz, bunları eğitilmiş insanlar vasıtasıyla okuyabilirsiniz söz konusu bölge size her şeyi anlatır. Uzman kişi size katili hooooop diye bizzat teslim eder. Dolayısıyla bu konuda devletin adli tıp eğitimi almış uzman veteriner hekimler, polisler yetiştirmesi ve istihdam etmesi, onlarla çalışması gerekir. Üzerinden zaman geçse de olay mahallini konuşturup savcının ilgili hayvan katilleri hakkında dava açmasını sağlayacak kişiler, bu yetiştirilmiş elemanlar olacaktır.

Diğer yandan, ceza ile toplumu ıslah etmenin şu anda çaresiz kaldığımız için başvurduğumuz yol olarak önümüzde durması son derece acıdır. Hayvana eziyet eden insanın akli melekelerinde, psikolojik durumunda sorun olduğu muhakkaktır ve mutlaka müşahade altına alınıp tedavi edilmesi gerekir.

Cezai sorumluluk bakımından bizim HAYTAP olarak Meclise sunduğumuz teklif (ki 2005 yılından beri bu işin peşindeyiz), hapis cezası olarak belirlenen alt sınırın iki yıldan başlamasıdır. Çünkü Ceza Yargılamaları Usulü Yasası gereği ceza yasalarında iki yılın altında verilecek hapis cezaları adli para cezasına çevrilecektir. Yargıcın takdir yetkisi ile cezayı daha üst limitten verme olasılığı da vardır. Ancak Yargıtay ceza dairelerinin uygulamaları çok sağlam gerekçe olmadığı sürece üst sınırdan verilen cezalara onama verilmemesi yönündedir.

Dolayısıyla alt sınır iki yıl hapis cezası olarak yasalaşırsa sanığın fiili olarak tutuklanması gerçekleşecektir. Hukukçu olmayanlar için mahkeme kararında belirlenen hapis cezası sanki tutuklamayla eş değermiş gibi gözükebilir; fakat ceza yargılaması usulü gereği bu bir tutuklama değildir. Fail bildiğiniz demir parmaklıklar arkasına girmez. Değişiklik teklifimiz, o yüzden, her ne kadar alt sınırı iki yıldan başlayan hapis cezası içerse de, Meclis komisyon

görüşmelerinde bu talebimiz reddedilmiş ve mevcut TCK 151/2'de belirlenen sınırla aynı olması istenmiştir. (Dört aydan üç yıla kadar hapis cezası) Yasa değişse bile faile uygulamada dört aylık alt sınır büyük olasılık takdir edileceğinden, sonuçta Kabahatler Yasası uygulamasındaki gibi yine para cezası olacaktır. Bu sefer adı idari para cezası değil, adli para cezası olacaktır. (Sonuçta aynen Kabahatler Yasası'ndaki gibi uygulama olacağından kamu vicdanı açısından değişen bir şey olmayacaktır.)

5199'un Kabahatler Yasası kapsamından çıkması halinde söz konusu haksız eylem suç olarak kabul edileceğinden ve mahkumiyet mahkeme yargılaması sonucu verileceğinden (artık kabahatlinin değil) bu durum failin sabıka kaydına işlenecektir.

Dolayısıyla olası yasa değişikliğinde dahi tutuklama olmayacaktır. Fakat bu durumun, bürokratların konuya yaklaşımının toplumdaki "tasa değerlerinin" henüz istenilen düzeyde olmamasından kaynaklandığını da kabul etmemiz gerekir. Başka bir deyişle toplumun tüm kesimlerinden parlamentoya bu yönde gelen baskının dozajı hâlâ yeterli değildir.

Yasa değişikliği ile birlikte tasa, yazık ki toplumda olması gereken düzeye yeterince ulaşamamıştır. Tasa düzeyi daha hassas olan kesim ise her şeyi devletin tepesinden beklemektedir. Sivil toplum örgütü gücüyle ve baskısıyla bazı kavramların değiştirilebileceğinin bilincinde değildir.

Sosyal medya baskısı bunu daha sık kullanan kentli insan için bir kıstas olabilir ama kesinlikle yeterli değildir. Yine Meclise defalarca sunmuş olduğumuz ve komisyonlarda kabul edilmeyen teklifte ise ağırlaştırılmış bölüm ile ilgili fıkramız eğer kabul edilmiş olsaydı şöyle olacaktı:

"Bu Kanunda yazılı hayvan haklarını ihlal eden eylem, toplumsal infial yaratmış ise ayrıca üç yıldan beş yıla kadar ha-

pis cezası verilir. Bu suç şikayete bağlı olmayıp, Cumhuriyet Savcılarınca re'sen (kendiliğinden) soruşturulur. Ayrıca bu suçu işleyen kişinin özgürlüğü bağlayıcı cezası sona erdikten sonra, en az bir yıl boyunca devlete bağlı bir psikolojik tedavi merkezinde müşahade altına alınması gerekir.”

Görüldüğü üzere 5199 sayılı Yasa'da yapılmasını istediğimiz değişiklik bir iki madde ile sınırlı tutulursa, bunca mücadelede dağ fare doğurmuş olacaktır.

31. Hayvana şiddet uygulayan kişi için manevi tazminat davası açılabilir mi?

Bir önceki soruda bahsedilen ceza davasının kazanılmasının, ileride hukuk mahkemesinde manevi ve maddi tazminat davası açılabilmesinde çok büyük faydası olacak ve

-
- * Ölen köpeğin yeri yenisiyle dolmuyor (27.5.2005), Sabah Gazetesi: Köpeği öldürülen Emine Peker: “Olaydan dolayı çok büyük üzüntüler çektim; mahkeme, sadece köpeğimin değeri olan 500 milyon lira maddi tazminat verdi, manevi tazminat talebimi reddetti.”

Hayvanseverler Kızacak, (27.05.2005), Radikal: Yargıtay köpeği öldürülen vatandaşın manevi tazminat talebini reddetti. Karara yalnızca bir yargıç karşı çıktı: Evcil hayvanlar aileden biri gibidir. Kaybedilenin yeri doldurulamaz.

Köpeği öldürülen kişinin manevi tazminat talebi, Yargıtay'da reddedildi. İzmir'de Mehmet Sedef'in köpeği, Emine Peker'in köpeğine saldırıp ölümüne neden olunca konu mahkemeye taşındı. Emine Peker, Mehmet Sedef aleyhine maddi manevi tazminat istemiyle dava açtı.

İzmir, 6. Asliye Hukuk Mahkemesi, Peker'in maddi tazminat istemini yerinde gördü, ancak manevi tazminat istemini reddetti. Mahkeme, davacının köpeğinin ölmesi nedeniyle üzülmesinin doğal olduğuna, ancak bunun manevi tazminat gerektirmediğine hükmetti. Temyiz istemini görüşen Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, mahkemenin kararını bire karşı dört üyenin oyuyla onadı.

Dairenin, manevi tazminat verilmeyeceği yönündeki görüşüne

ceza mahkemesinde sizin lehinize alınan bu karar, hukuk mahkemesinde iyi bir delil oluşturacaktır. Ceza mahkemesinin vermiş olduğu mahkumiyet kararı hukuk yargıcını bağlayacaktır.

Eğer suçu işlediğini kanıtlayabilerseniz, hayvanınızı öldüren kişiden maddi tazminat talep edebilirsiniz. Hukuk sistemimize göre bu rakam (maalesef) hayvanınızın o günkü maddi değeri ile tedavi için yapılan masraflar kadardır. (Hayvanların yasalarımızca böyle “eşya” gibi görüldüğünü söylemekten utandığımı belirtmeliyim. Ödenen maddi tazminatla, kaybedilen hayvanın “aynısından”, bir buzdolabı ya da sehpa gibi, bir tane daha almanın onu asla geri getirmeyeceği aşikardır.)

Manevi tazminata daha semboliktir. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi konu “hayvan” olduğu için elem ve ıstırap çekilmeyeceğini düşünmektedir. Yani nasıl bir eşyanız yandığında veya kaybolduğunda çok fazla üzülmüyorsanız, hayvanınız telef olduğunda da bunun manevi bir değeri yoktur; hayvanınızın Borçlar Kanunu’nun 49. maddesinin koruması altında olmadığı düşünülmektedir. Kişilik haklarının, kişisel varlıklar çerçevesinde korunması gerektiği, kaybedilen bir hayvanın ise bu kapsam içinde görülemeyeceği bazı Yargıtay kararlarında belirtilmiştir.

Dolayısıyla, verilecek tazminat miktarı ne yazık ki köpeğinizin maddi değeri kadar olacaktır. Yargıtayımız, hayvanı öldürülen bireye manevi tazminat ödenmesine hükmetmeye pek sıcak bakmamaktadır. Kaldı ki alabileceğiniz

katılmayan 4. Hukuk Dairesi Başkanı Bilal Kartal, şu görüşleri savundu: “Bu tür hayvanlar ev halkından biri gibi görülmektedir. Böylece, ev halkı ile köpek arasında birbirine pozitif enerji verme sonucu doğar. Böyle bir canlının yok edilmesi, herhangi bir maddi değeri olan hayvandan daha çok üzüntü yaratır, ev halkının duygusal ve sosyal kişilik değerlerini bozar. Yerine koyacağı başka köpek, aynısı olmayacağından sahibinin duygusal dengesinin düzelmesini sağlayamayacaktır.”

manevi tazminat da, çok sembolik ve sadece vicdanınızı rahatlamaya yönelik bir meblağdır.

Yargıtay bazı kararlarında manevi tazminat istemlerini reddetse de bu davaların bir zihniyet devrimi gerçekleştirmek adına sonuna kadar savunulması taraftarıyım. Son derece yüksek rakamlarla açılan manevi tazminat davaları, gerek “punitive damages” denilen (benim ağırlaştırılmış manevi tazminat olarak Anglosakson Hukuku’ndan çevirdiğim) sistemin Türk hukuk Sistemi’nde olmaması, gerekse tarafların ekonomik durumunda artış kaydedebilecek zenginleşmeye neden olmaması gerekçeleri ile yüksek meblağ talepleri reddedilmektedir. Bu tazminatlar daha makul seviyelerde, her somut olaya verilebilmektedir. Fakat hayvanların zarar görmesi nedeniyle sahibinin acı çektiği durum dahi maalesef kabul edilmemektedir.

Sokaklardaki sahipsiz hayvanların zehirlenerek ya da sadistçe öldürülmesi nedeniyle talep edilen manevi tazminat, hayvanın sahibi siz olmadığınız için menfaat yokluğundan reddedilir. Olay nedeniyle böyle bir faciadan etkilenmiş olmanız, manevi elem ya da üzüntü duymanız nedeniyle de manevi tazminat davasını kazanmanız mümkün değildir. Zihniyetimizin zamanla değişmesi için bu yönde açılacak davaların çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Şunu da hemen belirtelim ki, İsviçre Medeni Yasası yaptığı son değişiklikle hayvanların eşya olmadığına, hayvanla insan arasında duygusal bağ olduğuna, bu değer de manevi tazminata hak kazandıracağına yönelik özel hüküm getirmiştir. Türkiye’nin de en yakın zamanda Medeni Yasa’da bu değişikliği yapmasını bekliyoruz.

32. Orman Su İşleri Müdürlüğü'ne hayvanlara yapılan kötü muamele ile ilgili sadece dilekçe vermek yeterli midir?

Hayır. "Dilekçe verdim, işim bitti, bundan sonrasına 'ilgililer' bakar," diye düşünmemek ve durumu sonuna kadar takip etmek gerekir. İddianızı izlemek sizin ödevinizdir ve hayatınızın bir parçası olması gerekir. Eksik bilgi ve belge varsa bunları tamamlamaya uğraşın, aksi halde ilgili makamdan sonuç almanız mümkün olmaz.

Ayrıca yerel ve ulusal medyada bu konuda çıkarılacak her türlü haber çok önem taşımaktadır. *"Siyasiler ve bürokratlar Allah'tan korkmazlar ama medyadan korkarlar."* sözü traji-komiktir; fakat bir Türkiye gerçeğidir. Yerel ve mümkünse ulusal medyanın kullanılması siyasiler üzerinde inanılmaz bir baskı oluşturmaktadır. Yerel idareciler asla kendi partilerinin uygulamalarının eleştirilmesini istemezler, refleks olarak da sizi karşı partinin adamı olmakla suçlarlar. Bununla birlikte iyi niyetli, bilgili ve donanımlı olduğunuzu gören birçoğu da iş birliğine yanaşır, çözüm odaklı çalışır.

Örnek dilekçe formatlarını, emsal mahkeme kararlarını, makaleleri www.HAYTAP.org sitemizden bulabilirsiniz.

33. Hayvan sahibinin bizzat kendi hayvanına eziyeti halinde nereye başvurmak gerekir?

Birinin kendi köpeğini güneşin altında, balkonda aç susuz bırakması ya da başka yollarla hayvanına eziyet etmesi az rastlanan bir durum değildir. Hayvansever gözükken kişilerin bile zaman zaman hayvanlarına eziyet ettiği

görülmektedir.* Bu nedenle, önerdiğimiz yasa teklifinde hayvanların, sahiplerine karşı bile korunması gerektiğini savunduk.

Ancak böyle bir durumda eziyet gören hayvanı, sahibine ait ev, bahçe, dükkan gibi bir özel mülkten bizzat alırsanız, siz suçlu durumuna düşersiniz.

Yapılması gereken 5199 sayılı Yasa'nın uygulama yönetmeliğinin 49 ve 50. maddeleri gereğince, Orman Su İşleri Müdürlüğü yetkilileriyle birlikte denetlemeye gidip şartların kötülüğünü tespit etmektir. Bu durumda müdürlük tutanakla söz konusu hayvana el koyacak, hayvanı yediemin olarak (emaneten geçici olarak) size veya bakımevi yetkililerine tutanakla verebilecektir; sahibine de idari para cezası kesilecektir. Mekanda kimse-nin olmaması ve hayvanın derhal alınmasını gerektiren bir durumun varlığı halinde, hayvan polis marifetiyle alınır.

Yönetmeliğin ilgili 49 ve 50. maddeleri böyle durumlar için şu maddeyi eklemiştir:

Hayvan Hakları İhlali Tutanağı

MADDE 49 (1) Bakanlık veya mahallin en büyük mülki amirince görevlendirilen denetim elemanlarınca yapılan denetim sonucunda; 5199 sayılı Kanun'da belirtilen fiillere aykırılık tespit edilmesi durumunda, "Hayvan Hakları İhlali Tutanağı" düzenlenir.

* 20 Temmuz 2005 tarihinde The Guardian gazetesinin <http://www.guardian.co.uk/> adlı web sitesinde yayımlanan habere göre, İngiltere'deki RSPCA'nın (Kraliyet Hayvanlara Kötü Davranmayı Önleme Derneği) tespit ettiği hayvan incitme vakalarında artış gözlemlendi. Daha önce %70 olan oran, kısa zaman içerisinde %78'lere yükseldi. Araştırmacılar son bir yılda, temel ihtiyaçları olan beslenme ve barınmanın haricinde hiçbir yükleri olmamasına karşın, sahipleri tarafından terk edilen 70.000 evcil hayvan tespit etti. Bu rakam, geçen yıl Haziran ayından beri %78'lik bir artış oranıyla katlanarak çoğalıyor.

El Koyma

MADDE 50 – (1) Denetim sonunda; 5199 sayılı Kanun'a aykırı hareket eden ve bu suretle bulundurduğu hayvanların bakımını ciddi şekilde ihmal ettiği ya da onlara ağrı, acı veya zarar verdiği denetim elemanlarınca tespit edilen kişilerin hayvanlarına, denetime ve idari para cezası vermeye yetkili makam veya merci tarafından el konulur. Denetime ve idari para cezası vermeye yetkili makam veya merci, yerel yönetimlerle iş birliği yaparak söz konusu hayvanların yeniden sahiplendirilmesini ya da koruma altına alınmasını sağlar.

HAYTAP olarak bu maddeye Meclisten geçerek eklenmesini istediğimiz ve sunduğumuz çok önemli madde teklifi ise şöyledir:

MADDE 14/A (EK MADDE) SAHİPLİ HAYVANA EZİYET HALİNDE MÜDAHALE

Mahallin en büyük mülki amiri ya da o bölgedeki kolluk kuvvetlerince görevlendirilen denetim elemanlarınca re'sen (kendiliğinden) ya da şikayet üzerine yapılan denetim sonucunda; 5199 sayılı Kanun'da belirtilen fiillere aykırılık tespit edilmesi durumunda kolluk kuvvetlerince düzenlenen tutanak, doğrudan savcılığa intikal ettirilir.

Denetim sonunda; 5199 sayılı Kanun'a aykırı hareket eden ve bu suretle bulundurduğu hayvanların bakımını ciddi şekilde ihmal ettiği ya da onlara ağrı, acı veya zarar verdiği denetim elemanlarınca tespit edilen kişilerin hayvanlarına mahkeme tarafından el konulur. Mahkeme, yetkili makam veya merci, yerel yönetimlerle iş birliği yaparak söz konusu hayvanların, yeniden sahiplendirilmesini ya da koruma altına alınmasını sağlar.

Bu maddeye aykırı davranan kişinin on yıl boyunca yeniden hayvan sahiplenmesi yasaklanır.

Mevcut yasa düzenlemesi bu durumlar karşısında yetersizdir. Hayvanın sahibinden kötü muamele gördüğü

durumlar da azımsanmayacak kadar fazladır. Bu gibi kişilerin, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi hayvan sahiplenmesinin en az on yıl boyunca yasaklanması gerekir. Polis tarafından düzenlenen tutanak savcılığa gelir gelmez, şikayete bağlı olmaksızın, soruşturma re'sen (kendiliğinden) savcılık tarafından yapılmalı, kötü durumda olduğu tespit edilen hayvanlara Orman Su İşleri Müdürlüğü tarafından el konulmalı, mahkeme tarafından yargılama yapılmalıdır. Fail, Orman Su İşleri Müdürlüğü'nün makbuz kesip tahsilat yapmasıyla bu kabahatinden sıyrılamamalıdır. Cezalar caydırıcı olunca, herkesin kolay kolay hayvan sahibi olmayacağını düşünüyorum.

Mücadelemiz sadece Kabahatler Kanunu'nu değiştirmek değildir. Olayı Kabahatler Kanunu'nun değişmesine indirgemek diğer sorunları görmemek demektir.

34. Sahibi olduğum hayvan bir başkasını ısırdı. Sorumluluğum nedir?

Hayvanın Tehlike Yaratabilecek Şekilde Serbest Bırakılması:

TCK MADDE 177 – (1) Gözetimi altında bulunan hayvanı başkalarının hayatı veya sağlığı bakımından tehlikeli olabilecek şekilde serbest bırakan veya bunların kontrol altına alınmasında ihmal gösteren kişi, altı aya kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

Hayvanınız tasmalı da olsa tasmasız da olsa, üçüncü bir şahsa zarar verdiğinde, sizin kedi, köpek, at eşek vb. sahibi olarak sorumluluğunuz bulunmaktadır. Çünkü siz sahibi olduğunuz hayvan için gerekli kontrol özenini göstermemiş, tedbir almamışsanız doğacak zararlar, sahibi olarak sizin sorumluluğunuzdadır. Örneğin, sahibi olduğunuz

bir eŖeğin komŖu araziye girip zarar vermesi eŖeğin değil, sizin sorumluluğunuzdadır. Bir trafik kazasına neden olan, tasmaından kurtulup trafiğin ortasına koŖan köpeğin sorumluluğu, bizzat sahibi olan kiŖiye aittir. Genelde böyle bir durumda hayvanseverler, hayvanına çarpan sürücüyü ya da eŖeėe ateŖ eden arazi sahibini suçlayıp sorumluluğu kabul etmeme temay l ndedirler. Halbuki oluŖan maddi hasardan sorumlu olan, hayvanı kontrolü dıŖında bırakan sahibidir. Bu sorumluluk hem cezai, hem de hukuki sorumluluk olacaktır. Yani hayvan sahibi hem Ceza Mahkemesi'nde TCK md. 177 kapsamında yargılanacak, hem de zarar oluŖmuŖsa kendisi o esnada evde uyuyor bile olsa, zararın oluŖmasına karıŖmasa bile tazminat sorumluluğu doğacaktır.

Herkesin hayvanınızı sizin sevdiğiniz gibi sevmesini bekleyemezsiniz. Hayvan, doğası gereği devamlı açık havada gezmek, koŖmak ister. Aylarca, hatta yıllarca bir kulübeye tıklıdıktan sonra gezdirilmeye kalkıŖılan bir hayvanın toplum içinde normal davranması beklenemez.

Hayvan sahibinin  Ŗenge liėinin, marka merakının sorumluluğu da oluŖan zarardan dolayı hayvana yüklenebilir. Hayvanı sahiplenene, oluŖturduėu zarara da katlanmak durumdadır. Hayvanın aŖıların, eğitiminin olması ise sahibini sorumluluktan kurtarmaz.

Hayvanınız bir baŖkasına saldırıp zarar verdiyse ceza mahkemesinde altı aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılmanız için savcılık dava açacaktır. Zarar gören kiŖinin zararını doktor raporu ve tanıklarla ispat etmesi gerekmektedir. Ceza mahkemesi genellikle cezayı adli para cezasına çevirmektedir. Bu kiŖinin tazminat davası açması durumu hukuk mahkemesinde mümkün olacağı için bir sonraki soruya da bakmanızı tavsiye ederim.

35. Bir kişinin hayvanının bana ya da çocuğuma vermiş olduğu zarardan dolayı tazminat isteme hakkım var mı?

Borçlar Yasası'nın maddeleri hayvan sahibinin hayvana bakmaktaki özen borcunu ve sorumluluklarını düzenler.

Yanlış bilindiği ve ko-medyanın zaman zaman manşete taşıdığı gibi yasa doğrudan zarar veren hayvanı öldürme yetkisi vermez, ancak hayvan etkisiz hale getirilebilir. Bilinçsiz hayvanın sahibinin sorumlulukları daha ön plandadır.

1 Temmuz 2012 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Borçlar Yasası'nın 67. ve 68. maddeleri esasında halihazırda var olan 56. ve 57. maddelerin Türkçeleştirilmiş ve yalın halidir.

Kaldı ki sahipli ya da sahipsiz, nedensiz yere hayvan öldürmenin cezası 5199 sayılı Hayvanları (SAKIN) Koru-MA Kanunu'na göre ya da koşulları varsa TCK 151/2 kapsamında verilir.

Özetle 5199 sayılı Yasa, Kabahatler Yasası kapsamında kaldığı sürece "Hayvan öldürmek, peşin fiyatına taksitlidir." durumu geçerlidir. Ancak Borçlar Yasası'ndaki bu maddeyi genelde köy hayatında bir başkasının tarlasına zarar verici nitelikte, kontrolsüzce giren çiftlik hayvanlarını düşünerek yorumlamak gerekir.

Kimse aylarca yetiştirdiği ürünün ya da malın, hatta çocuğunun, sorumsuz bir hayvan sahibi tarafından zarara uğratılmasını istemez. Burada korunması gereken hassas dengeler vardır.

Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu

a. Giderim (Tazminat) yükümlülüğü

MADDE 67. Bir hayvanın bakımını ve yönetimini sürekli veya geçici olarak üstlenen kişi, hayvanın verdiği zararı gidermek-

le yükümlüdür. Hayvan bulunduran, bu zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse sorumlu olmaz.

Hayvan, bir başkası veya bir başkasına ait hayvan tarafından ürkütülmüş olursa, hayvanı bulunduranın, bu kişilere rücu hakkı saklıdır.

b. Alkoyma hakkı

MADDE 68. Bir kişinin hayvanı, başkasının taşınmazı üzerinde bir zarar verdiği takdirde, taşınmazın zilyedi o hayvanı yakalayabilir, zararı giderilinceye kadar alıkoyabilir; hatta durum ve koşullar hakkı gösteriyorsa, hayvanı diğer yollarla etkisiz hale getirebilir. Bu durumda, taşınmazın zilyedi derhal hayvan sahibine bilgi vermek ve sahibini bilmiyorsa, onun bulunması için gerekli girişimleri yapmak zorundadır.

Bu konu ile Yargıtay'ın özen yükümlülüğünü düzenleyen kararını da fikir vermesi açısından ekliyoruz.*

* T.C. YARGITAY Dördüncü Hukuk Dairesi E. 1993/1081

K 1993/13614 T. 25.11.1993

ÖZET: Hayvanı idare edenin sorumluluğu, özel bir sorumluluktur.

Hayvana dikkat, özen ve gözetim görevini üzerine alan ve ondan sürekli şekilde faydalanan kişi, hayvanı idare eden sıfatıyla bu hayvanın sebep olduğu zararları ödeme yükümlülüğü altındadır. Hayvan güdenin sorumluluktan kurtulabilmesi, hayvanı hal ve şartlara göre gerekli bulunan özenle gözetmiş olduğunu ya da bu özen gösterilmiş olsaydı bile zararın önlenemeyeceğini ispat etmesine bağlıdır. Özenle gözetim; hayvanın cinsine, özelliklerine, huyuna göre takdir edilir. (818 s. BK. m. 56) Taraflar arasındaki maddi ve manevi tazminat davası üzerine yapılan yargılama sonunda, ilamda yazılı nedenlerden dolayı davanın reddine ilişkin hükmün süresi içinde davacılar avukatının temyiz etmesi üzerine; tetkik hakimi tarafından düzenlenen rapor okunduktan sonra dosya incelendi, gereği konuşuldu:

1-Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı kanıtlarla yasaya uygun gerektirici nedenlere ve özellikle delillerin değerlendirilmesinde bir isabetsizlik görülmemesine göre, davacılar Ü ve K'nin manevi tazminat taleplerinin reddine ilişkin hükme yönelik temyiz itirazlarının reddi gerekir.

2-Dava, BK'nın 56. maddesine dayalı tazminat isteğine ilişkindir. Davacı Pınar, davalıya ait köpek tarafından ısırılması nedeniyle 2

36. Genelde belediyeler veya zabıta sokak hayvanlarını öldürüp zehirleyebiliyor. Bu gibi durumlarda ne yapmalıyız?

Bu gibi durumlarda, hayvan hakları savunucularının ve derneklerinin aklına hep 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nu uygulamak gelmektedir. Aslında çok da yan-

milyon TL manevi, davacı Kemal ise küçük kızının tedavisi nedeniyle yaptığı bir milyon TL'lik tedavi giderinin köpeğin sahibi olan davalıdan tahsilini istemektedir.

Bilindiği gibi, BK'nın 56. maddesinde öngörülen hayvan idare edenin sorumluluğu, özel bir sorumluluktur. Anılan madde hükmüne göre, hayvana dikkat, özen ve gözetim görevini üzerine alan ve ondan sürekli şekilde faydalanan kişi, hayvanı idare eden sıfatıyla bu hayvanın sebebiyet vermiş olduğu zararları ödeme yükümlülüğü altındadır. BK'nın 56. maddesi gereğince hayvan güdenin sorumluluktan kurtulabilmesi hayvanı, hal ve şartlara göre, olsa idi zararın önlenemeyeceği kanıtlanmaz ise, gerekli bulunan özenle gözetmiş olduğunu ya da bu özen gösterilmiş olsaydı bile, zararın önlenemeyeceğini ispat etmesine bağlıdır. Kanunun öngördüğü bu özen borcu, zararın gerçekleşmesini önlemeye elverişli ve hayvan güdenin almak zorunda olduğu tedbirlerin tümünü kapsar. Durum ve koşullara göre, gereken özenle gözetim gösterilmez ya da gösterilmiş hayvan güden sorumlu olur. Özenle gözetim, hayvanın cinsine, özellikle huyuna göre takdir edilir.

İnceleme konusu olan bu dosyada bulunan olay mahallinin resminin tetkikinden davalının yeni yavrulayan köpeğini, evine bitişik vaziyetteki bir tarafı tamamen açık olan yol üzerindeki barakada barındırdığı anlaşılmaktadır. Davacı taraf köpeğin bağlandığı zincirin çok uzun olduğunu iddia etmektedir. Köpeğin barındırıldığı barakanın herkesin girmesi caiz olmayan vasıfta bir yer olmadığı düşünülmeksizin ve davacı tarafın zincirin uzunluğu konusundaki iddiası araştırılmaksızın, eksik inceleme sonucu davanın reddine karar verilmiş olması bozmayı gerektirmiştir.

Sonuç: Temyiz olunan kararın yukarıda iki no.lu bentte gösterilen nedenle davacı F. P ve K yararına (BOZULMASINA), davacı Ü'nün tüm, Kemal'in öteki temyiz itirazlarının bir no.lu bentte açıklanan nedenlerle reddine ve peşin alınan harcın istek halinde geri verilmesine, 25.11.1993 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.

lış değildir, ancak bu kanunun Kabahatler Kanunu kapsamında olduğunu ve cezanın da idari para cezası ile sınırlı olduğunu anımsamalısınız. Bu yasaı Orman Su İşleri Müdürlüğü (yetki devri olan yerlerde Belediye Veteriner İşleri Müdürlüğü) uygular ve kaymakamlık da kararı onaylar. Dolayısıyla, etkin bir sonuç almak için Kabahatler Kanunu'nun yanında Türk Ceza Kanunu'nun da uygulanmasını sağlamak; bu amaçla, görevliler hakkında savcılık makamına suç duyurusunda bulunmak gerekir.

Ceza Kanunu'ndaki maddelere göre, bu konuda ilk akla gelenler; görevi kötüye kullanma, kamu görevinin yerine getirilmemesi, hatta kamuya ait açık alanda, geniş bir bölgede gıdalara zehir karıştırılıp, kasten dağıtılmasına ilişkin kamu sağlığının, ekolojik dengenin, doğal hayatın ve içinde yaşıyan canlı çeşitliliğin nesli ve yaşamı tehlikeye atılmaktadır. Bu zehirli gıdalara maruz kalan hayvanların ölümüne neden olan kişiler için özellikle savcılığa verilen dilekçede aşığıdaki maddelerin uygulanmasının mutlaka talep edilmesi gerektiğini düşünüyorum.*

*

Türk Ceza Kanunu Kamu Sağlığına Karşı İşlenen Suçlar

ZEHİRLİ MADDE KATMA SUÇU (TCK m. 185)

'(1) İçilecek sulara veya yenilecek veya içilecek veya kullanılacak veya tüketilecek her çeşit besin veya şeylere zehir katarak veya başka suretlerle bunları bozarak kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye düşüren kimseye iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezası verilir. (2) Yukarıdaki fıkrada belirtilen fiillerin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak işlenmesi halinde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur'

Çevreye Karşı Suçlar

Çevrenin kasten kirletilmesi

MADDE 181. - (1) İlgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten veren kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Ayrıca şunu da not düşmek gerekir ki, hayvana tecavüz etme durumunun yine 5199 sayılı Kanun'dan ziyade, koşulları oluşuyorsa TCK'nin genel ahlaka karşı suçlar kapsamında değerlendirilebileceği de unutulmamalıdır. Ancak uygulamada savcılıklar ya da mahkemeler özellikle bu maddeleri hayvanlara karşı işlenen kabahatlerde kullanmak istememektedir. Zira mevcut yargılama içtihatlarında bu yönde uygulama maalesef yok denecek kadar azdır. Ancak ısrarlı fikri takiple ve kültür düzeyinin, çevrenin ve hayvanların da haklarına uzanan boyuta gelebilmesi için bu maddelerin uygulanması istemiyle dilekçeler hazırlanmalı, ifadeler bu yönde verilmelidir.

Demek ki hayvanlara karşı kötü muamele ile karşılaşıl-
dığında 5199 sayılı Kanun yerine Türk Ceza Kanunu'nun
ihlal edilen ilgili maddelerinden* yola çıkmak caydırıcılık

(4) Bir ve ikinci fıkralarda tanımlanan fiillerin, insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıklarla ilgili olarak işlenmesi halinde, beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına ve bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.

Çevrenin taksirle kirlenmesi

MADDE 182. - (1) Çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya verilmesine taksirle neden olan kişi, adli para cezası ile cezalandırılır. Bu atık veya artıkların, toprakta, suda veya havada kalıcı etki bırakması halinde, iki aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) İnsan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya taksirle verilmesine neden olan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

* Görevi kötüye kullanma

MADDE 257. (1) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir kazanç sağlayan kamu görevlisi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

açısından daha etkili olacaktır. Biri Orman Su İşleri Müdürlükleri'nce uygulanırken, diğerini Ceza Kanunu ihlali kapsamı olduğu için mahkeme önüne taşımak gerekir.

Fakat yasanın en trajikomik yanı ise 5199 sayılı bu yasa Kabahatler Yasası kapsamında kaldığı sürece "Hayvan öldürmek, peşin fiyatına taksitledir." hükmünün de uygulamada olacağı gerçeğidir. Yani 5199 sayılı Yasa kapsamında idari para cezası kesildiği ve bu yasa Kabahatler Yasası kapsamında olduğu için kabahat işleyen kişiye, mevzuat cezasını dört taksitle ödesin diye kolaylık da sağlamaktadır. (Taksitle kamu vicdanına eziyet)

37. Evimde bulundurduğum hayvanlar nedeniyle devletin kestiği para cezası hakkında ne yapabilirim?

Hayvan besleyen arkadaşlarımızın pratikte en fazla karşılaştığı olaylardan biri de, hayvanların herhangi bir zararı olmadığı halde, devlet memurunun imza gücünü yanlış,

Kamu görevinin terki veya yapılmaması

MADDE 260. (1) Hukuka aykırı olarak ve toplu biçimde, görevlerini terk eden, görevlerine gelmeyen, görevlerini geçici de olsa kısmen veya tamamen yapmayan veya yavaşlatan kamu görevlilerinin her biri hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir. Kamu görevlisi sayısının üçten fazla olmaması halinde cezaya hükmolunmaz.

Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme

MADDE 281.

(1) Gerçeğin meydana çıkmasını engellemek amacıyla, bir suçun delillerini yok eden, silen, gizleyen, değiştiren veya bozan kişi, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kendi işlediği veya işlenişine iştirak ettiği suçla ilgili olarak kişiye bu fıkra hükmüne göre ceza verilmez.

(2) Bu suçun kamu görevlisi tarafından göreviyle bağlantılı olarak işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

yetkisini ise kötüye kullanması sonucunda idare tarafından kesilen gerekçesiz ve hakkaniyete aykırı para cezasıdır.

Bu cezalar genelde Orman Su İşleri Müdürlükleri ya da zabıta lar üzerinden kesilmektedir. Böyle bir bildirim tarafınıza gelir gelmez, tebligatı aldığınız günden itibaren on beş gün içinde, bulunduğunuz bölgedeki sulh ceza mahkemesinde verilen karara itiraz etmeniz ve itiraz dilekçenize haklı olduğunuzu kanıtlayan delillerinizi de eklemeniz gerekmektedir. Delilleriniz ve gerekçeleriniz haklı olduğunda, mahkemece uygulanan bu idari para cezası iptal edilecektir. Örnek için dipnottaki kararı incelemenizi tavsiye ederiz.

Şunu da önemle belirtmek gerekir ki; burada söz konusu durum, korunmaya çalışılan bir hastalık olan “istifçilik” kesinlikle değildir. Bir apartman dairesinde otuz-kırk kedi ve köpek besleyen kişi için itiraz yolu zaten sonuç veremeyeceği gibi, bu durum hayvan sağlığı açısından da zararlıdır. Böyle bir durumun tespiti halinde hayvanların tahliyesi tereddütsüz sağlanmalıdır. Ancak evinde, bahçesinde “tolerans limiti” denilen sınırlar içinde, hijyen koşullarına uygun olarak, komşuları rahatsız etmeden bakılan hayvan için idarenin bu para cezalarını kullanmasına karşı bu anlattığımız itiraz yolu mutlaka kullanılmalıdır.

38. Hayvan haklarındaki sivil toplum örgütlenmesi bakımından ne durumdayız?

Birçok alanda olduğu gibi sivil toplum örgütlenmesi ile hayvan hakkı savunuculuğu arasındaki bağlantıyı hâlâ kuramadık. Sivil toplum örgütlenmesi ve baskısını da bilmediğimiz için gelişmiş birçok ülkeye göre çok gerideyiz ve “önce insan” bahanesinin arkasına sığınarak, hayvanı ve çevreyi yazık ki yok sayıyoruz.

Sivil toplum örgütü olmayınca bizler yerine, politikacılar kendi aklını her konuda topluma dayatabilmektedir. Çünkü denetlenmeyeceklerini bildikleri için, baskı hissetmeyip kendi vicdan ve ahlaklarına aykırı işleri yine kendi türündeki kişiler tarafından onaylanıp hukukileştirilmektedir.

1980 sonrasında depolitize edilen toplumumuzda örgütlü değilseniz, devletin karşısında bir güç olarak kabul görmüyor, muhatap alınmıyorsunuz. Dolayısıyla, devletin eksik ve yanlış uygulamalarını denetleme, eleştirme şansı bulamıyorsunuz. Bu aynı zamanda federasyonu oluşturma sebebimizdir. Bu konuda çalışan farklı kentlerdeki gerçek ve tüzel kişileri güçlü ve markalaşmış bir çatı altında birleştirerek kurumsal, tanınmış, etkili bir sivil toplum örgütü haline getirmek; güçlü, bilinçli, ısrarcı bir ses olmak ve çalışmalarımızda sürekliliği sağlamak amacındayız.'

Örneğin, petshop'lara yurtdışından kaçak gelen hayvanları engelleyemediğimiz; sorunu sokak hayvanları ile sınırlı görüp, onları toplu katliamlara tabi tuttuğumuz sürece uygarlık savaşında olduğumuz yerde sayacağımız aşikardır. Çünkü öncelikle sorunu doğru tespit edip yolu vanadan kapatmanın gerekliliğini idari makamlara anlatmak gerekir. Bunu tek tek şahıslar olarak anlatmanın faydası yoktur. Öyle ki kurumsal bir yapı altında örgütlenmek, ardından medyada, internette, kamusal alanlarda yazılarla, videolarla, görsellerle yer almak ve tüm sivil toplum örgütleriyle iş birliği içinde çalışmak gerekmektedir. Bu çalışmalarda en hassas nokta ise, çözüm maliyetinin sorunun külfetinden daha ucuz olduğuna idari makamları STÖ gücünden de destek alıp ikna edebilmektir.

* "Çaresiz kaldığım zamanlarda gider, bir taş ustası bulur, onu seyrederim. Adam belki yüz kere vurur taş. Ama değil kırmak, küçükük bir çatlak bile oluşturamaz. Sonra birden, yüz birinci vuruşta, taş ikiye ayrılır. İşte o zaman anlarım ki, taş ikiye bölen o son vuruş değil, ondan öncekilerdir." Jacob August Riis

Türkiye’de dernek, vakıf ya da federasyonları, yani bu konuda somut bir çaba göstermek isteyen STÖ’leri sadece ihbar kurumu olarak görme eğilimi de son derece yanlış bir bakış açısidir. STÖ her olayı ihbar ettiğiniz bir kurum olmaktan öte; sizin bizzat yardımınızı bekleyen kuruluşlardır. Örneğin HAYTAP gibi. Yani STÖ elinizdeki akut sorunu yönlendireceğiniz bir makam olmayıp, tam tersine sizin oraya katkı sunabileceğiniz, oranın güçlenmesi için katkı verebileceğiniz bir oluşumdur. Tabii ki herkesin yalnızca hayvan sevgisiyle STÖ bilincinde olmasını beklemek saflık olur. STÖ içinde çalışmak için devamlı kendini geliştirmek, ekip çalışmasına yatkın ve bilgiye açık olmak, kalıplaşmış düşüncelerden uzaklaşmak, özgün projeler üretmek gerekir. Buna yatkın olmayan kişinin, hayvansever olsa bile STÖ çalışması içinde bulunmasını zaten önermem. Çünkü öylesine, geçici bir merak, çalışan sınırlı sayıdaki insanın zamanını ve emeğini çalmakla eşdeğer bir durumdur.

Ayrıca herkesin ihbarı ile tek tek başa çıkabilmesi, arkasında ciddi bütçeler, personel ve imza makamı olmasına rağmen devlet için bile zorken; gönüllü olarak kurulan bir STÖ’nün sesini güçsüzler adına daha net ve güçlü duyurabilmesi için mutlaka bireysel ve kurumsal desteklere ihtiyacı olduğunu da unutmamak gerekir.

Türkiye’de hayvan haklarının korunmasıyla ilgilenen birçok dernek ve vakıf olmasına rağmen bunların her birine STÖ demek haksızlık olur. Çoğu tek kişilik olan bu dernekler takım çalışmasında bulunmadıklarından ve proje üretemediklerinden kağıt üzerinde derneklerdir. Ama geçen bunca yıla rağmen bir STÖ olabilecek kapasiteye kavuşamamışlardır. İşte bu yüzden de gönüllü sayıları ve maddi durumları beklentinin çok altındadır.

Üstelik ortadaki problem, derneklerin tek başına altından kalkamayacağı kadar da derindir. Bu işe yatırılan bütçe paralar yanlış kullanılmış; dernekler hayvan kurtar-

ma hareketleri ile eş zamanlı yürütmek zorunda oldukları halkla ilişkiler çalışmalarında, kamuoyu oluşturmakta, yasaların değişmesi için teklifler hazırlamakta, başka derneklerle ortaklıklar kurmakta başarılı olamamıştır. Devletin yapması gereken işleri kendileri üstlendikçe dibe vurmuş ve iflas etmişlerdir.

Devleti harekete geçirmek yerine, devletin yapması gereken ameliyat, kısırlaştırma, tedavi, kurtarma operasyonlarına soyunmalarıyla zaman içinde tüm maddi kaynaklarını eritmişlerdir. STÖ olma hedeflerini de günlük telaşlar nedeniyle unutup kendi kabuklarında kedi ve köpek sahiplendirmek, kısırlaştırma yapmak, veteriner kliniği borcunu ödemekten ayağa kalkamamışlardır.

Oysa gelişmiş toplumlarda, tüm sivil toplum örgütleri devletin kilit kadroları ile yakın temas halindedir. Bu yakın temas; lobicilik, ikna etme, sponsor bulma, kamuoyu oluşturma, hukuki adımlar atma, hatta politikacıların karşısına ciddi bir oy potansiyeli olarak çıkma şeklinde kendini gösterir.

Mevcut sistemimiz içinde, bu konuda çalışma iddiasıyla anlık bir hevesle ortaya çıkan dernekler, vakıflar, federasyonlar kapalı bir kutu gibi kaldıklarından dışarıya kendilerini anlatamamış; propagandalarını ise kendi kendilerine yapmışlardır. Oysa önemli olan hayvanseverlere şirin görünmek değildir, tam tersine toplumun diğer kesimlerine de ulaşabilmektir; çünkü bu iş yalnızca birkaç derneğin tekeline bırakılamayacak kadar ciddidir. Meseleyle doğrudan ilintisi olmayan diğer sivil toplum örgütlerinin de sahip çıkması; hayvan hakları hareketinin, çocuklarla, kadınlarla, eğitimle, çevreyle ilgilenen diğer birçok sivil toplum örgütü ile beraber yol alması gerekir. Yıllardır kurduğum hayalim, Türkiye'nin herhangi bir köşesinde hayvan hakları ile ilgili bir yürüyüş, bir kutlama, bir panel, bir protesto, bir basın açıklaması olduğunda, amacı dahi-

linde olmasa bile, TEMA'yı, AKUT'u, LÖSEV'i, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'ni ya da sokak çocukları üzerine çalışan herhangi bir derneği, baroları, hatta işçi sendikalarını da yanımızda görmektir. Tek bir pankartla ya da ek bir basın açıklamasıyla dahi yanımızda olduklarını göstermeleri, toplumda yayılmamızı ve tabana inmemizi sağlayacaktır. Elbette biz hayvan hakları savunucuları da onların eylemlerine katılmalı, onlara destek vermeliyiz.

Birbirine güvenen ve birbirini destekleyen sivil toplum örgütleri, devletin karşısına büyük bir güç olarak çıkar ve davalarının ciddiye alınmasını sağlar. Devletin karşısında ancak güçlü olduğunuzu hissettirdiğiniz sürece güçsüzlere yardım edebilirsiniz.*

Bu çalışmaların yıllar önce başladığı ülkelerde, sivil toplum örgütleri bugün çok daha güçlü, maddi imkanlar açısından daha iyi durumdadır. Dolayısıyla hayvan hakları ve çevre duyarlılığı açısından olumlu bir baskı oluşturabilmektedirler.

Bizim gibi Doğu toplumlarında devletin imza makamını geçici olarak kullandığını bildiği halde bir memur "gücü" merhamet isteyenlere karşı daha zorbaca kullanabilmekte; STÖ'nün baskı, yönlendirme ve bilgi birikiminin kendisini ezmesini istememektedir. Devletin bürokratu ya da belediye başkanı kibrin de etkisiyle en doğruyu kendisi-

* Anadolu'nun ticarete önemli kentiyle, tarımda önemli kenti arasında bir dağ varmış. Hasat zamanı bereketli geçmiş. Herkes ürününü kaldırmış. Toplu halde kervan yapıp ticaret kentine gitmişler.

Ürünlerini satmışlar. Kazançlarıyla kumaşlar, takılar almışlar. Yola çıkmışlar.

Aradaki dağın başında haydutlar yolu kesmiş, hepsini soymuş. Süklüm püklüm şehirlerine dönmüşler. Kalan yaşlılar şaşırmış:

"Ne oldu size?" "Soyulduk..." "Kim soydu?"

"Dağın başında 3 haydut yolu kesti, hepimizi soydu..." "Siz 50 kişisiniz, 3 kişiye nasıl yenildiniz?"

"Onlar 3 kişi beraberdi, biz 50 kişi yalnızdık!"

nin bildiğini düşünüp STÖ'leri kendi arabesk hayallerinin önünde engel olarak görebilmektedir.

Oysa şunu bilmeleri gerekir ki: Güç, elinde her türlü öldürme imkanı varken bağışlayabilme becerisidir. Gerçek güç merhametten gelir.

Yine aynı örneklemeler üzerinden gidecek olursak, bir-çoğumuz için umut olan yasa değişikliğinin beraberinde toplum nezdinde tasayı da taşıması gerekir. Peki tasayı nasıl oluşturacaksınız? Yani toplumda farkındalığı nasıl yaratacağız?

HAYTAP üzerinden örnek vermek gerekirse, bir STÖ'nün toplumun uyuyan mekanizmalarını uyandırması için projeler üretmekteyiz. Eğitim çalışmalarımız, billboard uygulamalarımız, dağıttığımız broşürlerimiz, kampanyalarımız, eğitim tiyatrolarımız bunlara örnek verilebilir.

Okullara gidip konuyu anlatmak, medyada hayvan dostlarımıza ait davamızı dile getirmek, rol model olmuş sanatçılarla çalışmak, konusu farklı diğer sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapmak, müftülerle ve benzeri kişilerle görüşmek, kısacası halkla ilişkileri profesyonelce organize etmek gerekir. Fakat en iyi yasa değişikliği ile her şeyin düzeleceğini ummanın da romantik ve ütöpik bir düşünce olduğunu belirtmeliyim. Eğer kültürel boyutta çalışmalar yapılmaz, burada bahsettiğimiz örnekler STÖ'ler tarafından yerine getirilmezse yapılan tüm çalışmalar eksik kalmaktadır.

Ancak bunu yaparken ütöpik ve toplumdan kopuk bir şekilde hayvan hakları bilincini oluşturmaya çalışmak da hiçbir fayda sağlamaz.

Muhtarla, köylüyle onların dilinden konuşup konuyu anlatmak gerekir. Belki dini broşürler yapacaksınız, hadislerden dahi yararlanacaksınız. Örneğin, billboardlarda STÖ kimliğinizle birlikte yerel belediyenin logosunu ya da bölgenin geleneklerine, örf ve adetlerine uygun sloganla-

rı kullanmanız gerekir. Böylelikle toplum, yerel idarenin dahi desteğinin alınmış olduğunu anlar.

Toplum desteğini arkanıza almadan bir şeyler yapmaya çalışırsanız, sadece bir grup insan olarak “hayvanları sevmeye ve besleme güdünüzü” tatmin etmiş olursunuz; devlet de sizi sadece, “hobi sahibi” bir grup insan olarak görür. Ülkede bu kadar sorun varken sizin hobi gibi görünen davanıza da kimse kafa yormaz. Bu en çok çekindiğimiz yanlış anlaşılmalardan biri olduğu için örgütlenmek önemlidir.

Belediyelere düşen görevleri hatırlatırken de bu önemlidir. Örneğin, ölüm kampı haline gelmiş hayvan bakımevleri elden geçirilmeli ve tam donanımlı hayvan hastaneleri olarak şekillenmelidir. Ama bu durumu yetkili kişilere, onları ikna edebilmek adına uygun bir dille anlatmak gerekir. Tek başınıza anlatırsanız sizi pek dinlemezler; karşılarında bu işi bilen, bilimsel metotlarla çalışan, referans başarı öyküleri olan bir STÖ’yü hissetmezlerse ve takım ruhu olan bir örgüt görmezlerse talebinizi ciddiye almazlar. Zira marifet bunu idari makamlara doğru şekilde gösterebilmektedir. Ne yazık ki çoğu belediyenin hayvanları toplu olarak zehirlediği, toplu katliamların yapıldığı ülkemizde bu tip taleplerden sonuç alınmadığı apaçık ortadadır. Ayrıca çözümün maliyeti sorunun külfetinden daha ucudur.

Yeri gelmişken belirtelim, STÖ’lerde serzeniş, şikayet değil; “öneri sunmak” ve bu öneriyi takip etmek esastır. Fikir sunup takip etmemenin kimseye faydası olmayacağı gibi, herkes için zaman kaybıdır. Örneğin, **HAYTAP’ta gönüllü olarak çalışan hiç kimse gerçekleştirilmesine ortak olmayacağı bir proje sunamaz.**

Diğer yandan, konumuz sadece sokak hayvanları da değil. *“İnekleri, Koyunları Öldürelim Ama Kedileri Köpekleri Yaşatalım Derneği”* gibi bir bakış açısı da taşımıyoruz. Aksine sirklerin, petshop’ların, hayvanat bahçelerinin,

avlakların, mezbahaların, kürk çiftliklerinin denetlenmesi; hatta yasaklanması konusunda idari mekanizmalar ve farklı konularda çalışan STÖ'ler arasında iş birliği yapılması gerektiğini savunuyor, hayvan üzerinden rant kazananların karşısında daha güçlü durabilmek için sivil toplum örgütlerinin devletin desteğini alması, onun sağladığı olanaklardan faydalanması gerektiğini ileri sürüyoruz.

39. Bir hayvan koruma derneğinin görevi ne olmalıdır?

Ne yazık ki derneklerimiz toplum tarafından sadece “hayvanlara kötü muamele edildiğine tanık olunduğunda aranacak bir ihbar kurumu” olarak görülmekte. Oysa hepimizin bildiği üzere, Türkiye’de hayvan koruma derneklerinin çoğu gerek maddi açıdan, gerekse yetişmiş eleman eksikliği nedeniyle zor durumdadır. Ülkemizdeki ekonomik sıkıntılar ve olağan hale gelen krizlerden derneklerimiz de etkilenmektedir.

Bu gibi olumsuz nedenler ve kamuoyunda oluşan yanlış bir dernek ve “insansevmez hayvansever” imajından ötürü aydınlarımız, yetenekli insanlarımız derneklerimize uğramıyor ve STÖ’ler’ idari kurumlara bir türlü baskı

* “Benim sık kullandığım kuma sözü devletin sivil toplum örgütlerinden adeta nefret etmesinden doğuyor. Bunu her zaman açıkça söylediler, şimdi yavaş yavaş alışmaya başladılar. Fakat bu inanılmaz şekilde zor oldu. Devlet şöyle düşünüyor: Bu yetiştirme yurdu benimse sen kim oluyorsun da bana eleştiride bulunuyorsun ya da katkıda bulunmak istiyorsun. Ben asarım da keserim de, her şeyi ben yaparım. Sen yardım mı yapıyorsun, koy kapının önüne; ayakkabı mı, pasta mı getirdin, koy kapının önüne çek git. Ben sana çocukları göstermem, yaptığım işleri de göstermem, sen gelip benim tuvaletlerimi denetleyemezsin. Hesap vermek zorunda değilim. Hesabı bir tek devlete ve Allah’a veririm!” (Türkan Saylan, 100 Soruda Sivil Toplum, Cumhuriyet Kitapları, 2008, s.15)

uygulayamıyor. Bu yanlış imaj öyle bir yerde ki, hayvan koruma derneklerinin görevi kedi köpek bakmak gibi anlaşıyor.

Aslında bazı dernekler kimi zengin ve kadirşinas gönüllülerinden kopanları bağış toplayarak bunu yapmaya çalışıyor ve bu yanlış kanaatin sürmesine sebep oluyorlar. Oysa, bir derneğin hayvan beslemek için para toplamasında temelde yanlış olan şey şudur: Bu görevi yapması gereken kurum esasında devlettir. Hangimiz devletten daha zengin olabiliriz? Hangimiz sokağımızdaki elektrik, su, doğal gaz tesisatı değişmesi gerektiğinde belediyenin bunu yapmasını beklemeyip elini cebine atar?

Şunu anlamak mümkündür ki; hayvan besleme güdümüz, hayvan haklarını korumak üzere idari makamlarla yazışmaktan, devlete unutmuş olduğu görevini hatırlatmaktan daha önde gelir. İlkinde yaşanan manevi tatmin, asla ikincisindeki “resmi” havayla karşılaştırılmaz. Bu konuda devlet memurunun yüreği katıdır, soğuktur. Yumuşaması için çok emek vermeniz gerekir. Ama yine de bir derneğin asli görevi etraftaki insanlardan para toplayarak hayvanları beslemek, veterinerlik hizmetleri vermeye çalışmak değildir. *Devletin yapması gereken işi bir dernek, o küçük bütçesi ve kadrosu ile yapamaz.* O halde hayvan haklarını savunmaya çalışan bir derneğin, vakfın, federasyonun görevi ne olmalıdır?

Onların görevi, öncelikle STÖ olarak devlete baskı uygulayıp bu gibi işleri yapması için devleti zorlamaktır. Toplanan paralarla kamuoyu oluşturmak için çalışmaktır. Yerel radyo, televizyon ve basını kullanarak halkla ilişkiler çalışmaları yürütmelidirler. Milletvekilleriyle, belediye başkanlarıyla, zabıta müdürleriyle, öğretmenlerle, masonlarla, toplumun her kesiminden insanlarla görüşmelidirler.

Farkındalık çalışmaları yapmalı, ses getiren fuarlarda

stantlar açmalı, eğitim çalışmalarında bulunulmalıdır. Bir yandan arazide hayvan kurtarma çalışmalarına katılıp bakımevlerindeki hayvanlara bakarken, diğer yandan paneller düzenlemeli, uluslararası sempozyumlara katılmalıdır. Mahkemelerde çeşitli davalar açmalı ve bu davaların sonuçlarını kamuoyu ile paylaşmalıdırlar. İki çalışma arasındaki paralellik mutlaka sivil toplum örgütü çalışması lehine ağır basmalı, sivil toplum örgütü çalışması yapılacağı asla unutulmamalıdır.*

Çok yakın bir tarihte yaşadığımız örnek, bir derneğin Avrupa Birliği'nden ciddi miktarda fon alması ve bu paranın büyük bir kısmını bir yıl içinde kuru mamaya yatırması, ertesi yıl tekrar hayvanseverlerden para istemeye başlamasıdır. Bu maalesef hepimizin yaşadığı kısır döngünün tipik bir örneği, hepimizin başından geçen ama kabul etmek istemediğimiz bir gerçektir. Kabul etmek istemeyiz, çünkü gönüllülerden alınan bağışlarla devletin yapması gereken bir işi kimseye kaptırmak istemeyiz.

Manevi olarak doyum sağlamak, "besleme" güdümüzü tatmin etmek için çoğu zaman "hayvan koruma gönüllüsü" sıfatı ya da derneği arkasına saklandığımızı düşünmüştür. Hayvan beslemek arzusunu tatmin etmek varken kimse afiş ve broşür bastırmak, eğitim çalışmalarına katkıda bulunmak, hayvan sevgisini geliştirmek için televizyon programlarına katılmak, paneller düzenlemek için uğraşmaz, dava açmaz; yüreği katmerleşmiş memurla masaya oturmak, onu ikna etmek istemez, bu uğraşlar için para yatırmaz.

* "STÖ'cülerin tepkisel olmaması, tepkilere de hazırlıklı olmaları gerekiyor. Hep statik kalıp aynı şeyleri tekrarlıyorsanız olmaz. İnsanlar salt sorunlara yönelik şeylerden bıkmıyor. Basın birkaç kez yazıyor sonra bıkmıyor. Çözüm üretirseniz niye yazmasınlar ki?" (Türkan Saylan, 100 Soruda Sivil Toplum, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2008, s. 55)

Önündeki somut durumları, yaralanmış köpeği, araba tarafından bacağı çiğnenmiş kediyi, canı çıkarılmış atı, eşeği, ineği görür; cebindeki binlikleri bunlara harcamak ister. Ve gün gelir o binlikler bir gün farklı kasabalardaki katliamlar olur. Oysa derneklerin, vakıfların asli görevi kurumsallaşmak ve baskı gücü oluşturarak devleti el atmadığı konularda çalışmaya zorlamaktır.

Derneklerin, vakıfların saha çalışması yapmaları hiçbir zaman yanlış değildir, fakat esas beklenti bunun üzerinde olmalıdır. Yoksa elimizin altında trilyonlar bile olsa insanların hayvanlara karşı işlemiş olduğu günahı temizleyemeyiz. Buna ne para dayanır ne bütçe ne emek ne enerji... Maalesef bugüne kadar yapılan budur ve tüm sistem bu anlayış nedeniyle iflas etmiştir. Birçok kent ve kasabada ortak proje üreten STÖ'ler uzun vadede başarılı olmuş, başaramayan dernekler ise topladıkları bağışlar bitene kadar devletin görevini üstlenmeye kalkmışlardır.

Yeni kurulan federasyonumuzun felsefesi, alışılmışın dışında bir taktik izleyerek devlete görevini hatırlatmak ve esas olarak onu denetleme görevinde kalmaktır. Eğitimler bu şekilde verilmekte ve destekçilere bu aşılansaktadır. *Çünkü eski sistem çökmüştür.*

Türkiye'de hayvan haklarına bakış açısı, eski alışkanlıklarından kurtulup yeni bir vizyon kazanmalı; derneklerimiz bir ihbar kurumu olarak değil, devleti çalıştıran bir mekanizma olarak kendini konumlandırmalıdır.

40. Hayvan hakları mücadelesinde yer almak için sivil toplum örgütlenmesini bilmek mi gerekir?

Masada kazanılacak bir mücadele için mutlaka sivil toplum örgütü birlikteliği ve ruhu gerekir. Eğer biz bu mücadeleyi mülkiyet aşamasından haklar aşamasına taşıyamazsak, ör-

gütlenmiş bir sivil toplum örgütü haline getiremezsek ilerleme kaydedemeyiz. Tıpkı bir hamsterin bir çember içinde koşturması, boşa enerji harcaması ve ilerleyememesi gibi yerimizde sayarız.*

Kapının önünde hayvan bakılmasına elbette bir itirazımız olamaz ama bizim bu mücadeleye giren insanlardan beklentimiz bundan böyle resmin genelini görmeleri, makro çalışmalara yönelmeleri, güçsüzlere yardım edebilenin temel kuralının güçlü olmaktan geçtiğinin farkına varmalarıdır. Tek başımıza güçlü olamayacağımıza göre, bugüne kadar ki yanlış ve eksik bakış açımızı genişletmemiz gerekir. Bunun da yolu mücadelemizin sivil toplum örgütü, takım çalışması ve ekip ruhu içinde özümsemesidir.

Tabii ki Konfüçyüs'ün dediği gibi buna benzer takım çalışmalarında akıllı insanların duygusuz, duyarlı insanların etkisiz, etkili insanların ise akılsız oluşu da hareketin çabuk ivmelenmesini engellemektedir.

Doğru insan bulunamadığı müddetçe STK çalışması sekteye uğrar. Hele ki bir doğruya en büyük zarar verenin o doğrunun savunuculuğunu üstlenmiş yanlış insanların olması da, birçoğumuzdaki motivasyonu kırar.

Sokaktaki kedi ve köpeğe bakarak ya da evimizdeki hayvanı kuaföre götürerek, marka hayvan kulüpleri kurarak, sadece kendi hayvanımızı severek hayvan haklarını layıkıyla masaya taşımamız mümkün değildir. Aynı ideale inanan insanların güç birliği içinde olması gerekmektedir. Tarih de göstermiştir ki, arkasında sivil toplum örgütü ol-

* (27)“İnsanların bir algılama kapasitesi var. Bizi yönetenlerin de hukuk devleti anlayışı kısıtlı ve durağan. STÖ'ler olarak karar mekanizmalarında yokuz, olamıyoruz. Kadınlar yok, aklı başında insanları da istemiyorlar. Hep kul yarattık, sorgulamayan uslu çocuklar yarattık. Uslu çocuk fazla düşünemiyor, ancak söyleneni yapıyor.” (Türkan Saylan, 100 Soruda Sivil Toplum, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2008)

madan yapılan bireysel çalışmalar saman alevi gibi kısa süreli heveslerden öteye gidemez.*

Eğer güçlü olamazsanız devlet kurumlarının, özellikle belediyelerin önyargılı bakış açısını yenemezsiniz. Bugüne kadar zehirlemelerin, katliamların, ormana atmaların önüne geçemememizin en büyük nedeni onlar karşısındaki zayıflığımızdır. Aslında suçlu sadece onlar değil, aynı zamanda örgütlenmekte, kurumsallaşmakta geç kalan bizleriz.

41. Hayvan hakları çalışmaları kurumsal ve örgütlü olmadan olsa? Sadece sokağımdaki kediyi besleyerek de olmaz mı?

Bu dava güçlü olanlarla haklıların savaşıdır. Hatta öyle bir savaş ki sonu asla gelmeyecek ve kazananın da kim olduğunun tam olarak belli olmayacağı bir savaş.

* Prof. Dr. Sevil Atasoy – HAYTAP Onur Kurulu Üyesi, İstanbul Barosu’nun HAYTAP ile beraber Hayvan Hakları üzerine düzenlediği ilk seminer, 20/10/2007:

“Yüzün üzerinde yazmış olduğum yazı arasından bu ikisi aslında gerek baronun gerekse HAYTAP’ın beni bulmasını sağladı, yani hayvan hakları konusunda benim de bir şeyler yapabileceğim bu iki yazı sayesinde anlaşıldı. İşin ilginç olanı yüzün üstündeki yazıya almış olduğum elektronik postalardan kat kat daha fazlasını bu iki yazı nedeniyle alıyorum. Bir yıl önce yazdığım bir yazı sayesinde hâlâ günde en az on elektronik posta almaktayım, demek ki hayvan hakları konusunda ciddi bir duyarlılık var, bunu inkar etmemiz mümkün değil. Ancak buna rağmen eğer istediğimiz noktada değilsek demek ki bir yerlerde ya bir eksik yapıyoruz, ya bir yanlış yapıyoruz, ya da bir şeyi hiç yapmıyoruz. Bana göre aslında Türkiye’nin temel hastalıklarından birini taşıyor bu konu, yani bir araya gelemiyoruz. Hepimizin aynı hedefi olduğu halde ve çıkarlarımız aynı yönde olduğu halde öbek öbek, küçük küçük sesimizi duyurmaya çalışıyor ve tabii hiçbir yere varamıyoruz. Önce mutlaka bir birliğin olması gerekir. Bu birliğe bu toplantının, bu panelin bir katkıda bulunmasını dileyerek konuşmamı nasıl sürdüreceğimi size şöyle bir genel çerçeveye özetlemek isterim.”

HAYTAP olarak imza attığımız projelerin sadece yasal konularda dava açmak ve yasa değişikliği için lobicilik çalışmaları yürütmekten ibaret olmadığını, aynı zamanda toplumun bu konudaki farkındalığını artırmaya uğraştığımızın da her zaman altını çiziyoruz.

Bugüne kadar yapılanlardan “yapılmaması gerekenleri” öğrendiğimiz için daha farklı bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Örneğin, 2018 yılı itibarıyla doğu illerinde dahi (Erzurum, Diyarbakır, Hakkari, Batman, Tatvan, Bitlis) temsilciliklerimiz var. Çalışmalarımızın saman alevi gibi gelip geçici olmaması için gittiğimiz her yere demir atıyor ve çalışmalarımızı uzun yıllar devam ettiriyoruz.

Her zaman yeni gönüllülere, yeni sponsorlara ulaşmamız; yepyeni ortam ve cemiyetlere girmemiz gerekiyor ki destek bulabilelim. “Afişi dağıt, ayrıl.” ya da “Billboard’u bir ay as, sonra indir.” gibi çalışmaların kendimizi tatminden başka bir işe yaramayacağını biliyoruz. Önemli olan bu uzun yarıшта nefesi kontrollü kullanmak ve sınırlı zamanımızda pek çok cana ulaşmak. Bu konuda gerekirse eğitimcilerle, gerekirse ilahiyatçılarla, gerekirse politikacı veya sanatçılarla ortak çalışıyor; hayvan hakları savunuculuğunun bir kesimin hobi olarak tatminine yönelik bir imaj çalışması olmadığını yaymaya çalışıyoruz.

Bir hareketin tabana, tabanın diliyle indiği zaman başarılı olacağının bilincindeyiz. Burada sözü, bu konuda deneyimli bir kişi olan Prof. Dr. Türkan Saylan’a bırakıyorum:

“İnsanlar çok küçük yaşlarda bilinçlenirse, sivil toplum örgütlerinde hedefli çalışmaları çok daha başarılı olabilir. STÖ’lerde çalışacak insanların da bu tip hedeflerinin olması, bilinçli olması, kendini geliştirmesi gerektiğine inanması şart. Hayatta plansız hiçbir şey olmaz! Bu noktada sivil toplumun çok ciddiye alınması lazım. Bir kere “Ben vaktimi geçireyim.” diye gelmeyecek. Diğer yandan iş planının altya-

pısını başka ülkelerden farklı olarak siz yapmak zorundasınız. Hepimiz başlarda evlerimizi adres gösterdik, bunu böyle çözdük. Kandilli Kız Lisesi Vakfının adresi hâlâ benim evimdir, yazışmalar hâlâ oraya gelir. Sizin oturup konuşacağınız, toplantı yapacağınız bir yere ihtiyacınız var; yapacağınız bir etkinliğe para gerekebilir, zamanla bunları aşarsınız. 18 yıldır hiçbir ilanımız ve yerimiz için para ödemedik. Sempatik ilişkilerle, size inananlarla, en ekonomik şekilde kendinizi idame ettirecek bir düzeye gelebilmelisiniz. Bir yeriniz, telefonunuz, bir sekreteriniz ve internetiniz olacak. Bu dernekler oluşmadan tabela dernekler olmamalı. Yazılarınızı düzgün ve özgün kağıtlara yazacak, tarih, sayı koyacaksınız. Yanlış harfi düzelteceksiniz, kalıcı bir antediniz olacak, el yazısı ile çalakalem yazılmayacak, her şey kontrolden geçecek.”

42. Hayvan haklarında mücadele etmek için örgütlenmek neden önemli?

HAYTAP kurulduğu günden bugüne -uzun süredir- asıl enerjisini ülke çapında ulusal bir örgütlenme meydana getirmek için harcıyor. Fakat hayvanları kurtarmak için sahada verdiğimiz mücadele, katliamların çokluğu ve gönüllü sayımızın az olması nedeniyle yeterli olmuyor. Adımız hâlâ “hayvansever” aşamasından bir üste, “hayvan hakları savunucusu”na çıkarken zorlanıyor. Mücadelemizin örgütlü ve kurumsal bir hal alması adına ne yazık ki 21. yüzyıla kadar beklendiği için zaman zaman “Kendimiz söylüyor, kendimiz dinliyoruz.” diyerek karamsarlığa kapıldığımız oluyor.

Hareketin ise kiteselleşmesi toplum tarafından takdir edilecek boyuta ulaşması gerekiyor. Nasıl ki AKUT ya da

* Türkan Saylan, 100 Soruda Sivil Toplum Örgütü, Söyleşi: Kenan Mortan, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2008, s136

PETA kendi alanlarında ilk akla gelen isimlerse, HAYTAP ismini de hayvan hakları tartışılırken ilk akla gelecek isim haline getirmeliyiz. Bunun için de örgütlenmek şarttır.

Örgütlenmek başarı, başarı ise daha fazla hayvan dostumuzun kurtarılması demektir; kapınızın önünde gördüğünüzden daha fazlasına ulaşabilmek demektir; her türlü gereksiz üretimin önüne geçmek demektir. Zira örgütlenmek markalaşmayı, toplumda kabul görmeyi de beraberinde getirecektir. Kabul görme ise çözümün ortağı olmaktır. Öyle ki sistematik olarak devam eden bu vahşetin önüne başka türlü geçemeyiz.

Yıllardır hayvan dostlarımız adına değiştirmekte zorlandığımız makus talihimizi yenmemizin tek yolu doğru insanlarla, doğru şekilde çalışmak; davamızı ortalama vatandaşa ve devlet mekanizmasına anlatabilmektir. Bu nedenle, son yıllarda paneller düzenliyor, fuarlara katılıyoruz; davamızın içine farklı camialara mensup akademisyenleri katıyor, broşürler dağıtıp kamuoyu yaratmaya çalışıyor, toplumun duyarlılığını artırmak için kısa filmler çekiyoruz; medyada farklı bir bakış açısı sergiliyoruz, sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapıyoruz. Önümüzdeki engelleri aşmanın tek yolu örgütlenmek ve nitelikli bir şekilde çoğalmak, üstelik arkamızda medya desteği, para, yurt dışı bağlantısı olmaksızın...

Bize göre, çözüm piyasada yüzlerce varken yeni bir dernek kurmak değil. Hem yüz birincisinin ne faydası olabilir ki? Amacımız tüm dernekleri bir çatı altında toplayıp güçlü bir yapılanma oluşturmak; HAYTAP işte bunun için var.

Konuya ilgisiz kişilerin bile takip ettiği bir oluşum haline gelmemiz ve diğer oluşumlara göre aktivist olarak çalışan kişi sayımızdaki artış yaptığımız çalışmalarda toplumu arkamıza almamız sayesinde oldu. Hal böyleyken küçük parçalara ayrılıp yeni bir dernek kurmak niye?

Bilakis, masada kazanılacak bir mücadele için mutlaka sivil toplum örgütü birlikteliği ve ruhu gereklidir. Tek başımıza güçlü olamayacağımızı bilincindeyiz ve bu bakış açımızı artık değiştirmeliyiz. Bunun da yolu, aynı konu üzerine çalışan oluşumların güçlü bir çatı altında toplanması, sivil toplum örgütlerinin birleşmesi ve ekip ruhuyla mücadele verilmesinden geçiyor.

43. Ben hiçbir derneğe üye olmadan katkıda bulunmak istesem?

Sahipsiz hayvanlara yardım etmenin iki yolu var: Birincisi bireysel olarak, ikincisi sivil toplum örgütü altında kalarak.

Benimle aynı düşünce yapısına sahip, çalışmalarımı takip eden gönüllüler ikinci yolun yolcusudur. Pek tabii sokakta kendi başına hayvan besleyenlere, ormanlara gidip onlara mama götürönlere de karşı değilim.

Türkiye’de, hele hayvanseverlerin yoğun olduğu, herkesin fikrini diğetine dayatmaya çalıştığı bir ortamda inanın STÖ yönetmek, ülke yönetmekten daha zordur. İnsan ilişkilerden devlet bürokrasisi ile cebelleşmeye, medyaya kendinizi doğru bir şekilde anlatmaktan olmayan hukuku uygulamaya, her şey biliyorsunuz ki dışarıdan göründüğü gibi değildir.

STÖ olarak çalışmanın en önemli avantajı, şüphesiz ki yaptığınız eylemlerin kitleselleşmesi ve sesinizin bireysel çalışanlara göre daha çok çıkmasıdır. Dolayısıyla, bireysel çalışanların büyük bir kısmının zaman zaman övünerek söyledikleri “BEN HİÇBİR DERNEĞE ÜYE DEĞİLİM!” beyanı aslında, “Ben ekip çalışmasına, takım çalışmasına uygun değilim, devlet işlerine gelemem, mamamı verir, işime bakar, dışarıyı eleştirir, kendimi de gizlerim.” in Türkçe’den Türkçe’ye mealidir.

Fakat asıl kızdığım nokta, STÖ çalışmasına hiçbir şekilde dahil olmayan bu kişilerin dışarıdan bakarak; nasıl para toplanacağından, nasıl karar alınacağına, kimlerin temsilci yapıp hangi bakımevlerinin öncelikle ziyaret edileceğine, harcamaların öncelikle hangi konularda olacağına, yönetim kurulu toplantılarının şekil ve şemailine, bulunacak ofise kadar onlarca konuda bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olmasıdır. Ya STÖ dışındakiler? Onlar da medyaya çıkmak, iki kelam etmek, parlamentoya gitmek, sanatçılarla görüşmek, afişin hangi konuda olacağına karar vermek, web sitesine hangi haberin gireceği konusunda ahkam kesmek, hangi bankalarla çalışılacağından, stantlarda hangi ürünlerin bulunacağına kadar onlarca konu hakkında fikir sahibi olma cüretini gösterirler.

Öyle bir an gelir ki hiçbir çalışmaya dahil olmayan bir STÖ çalışanı bile, bir anda dernekten kimlerin çıkartılacağına dahi karar verir. Halbuki mücadelemizden, yapılan çalışmalardan, verilen emeklerden, arka planda yaşananlardan olabildiğine uzaktır. Tercihini uzak kalmaktan yana kullanmış ilgili kişilerin herhangi bir konuda konuşması, hele radikal kararlara imza atması oldukça tehlikelidir. Elinde doğru veri yoktur; ancak karar mekanizmasındaki "keyfi" sürmek istemektedir.

Öyleyken beyanı "Ben hiçbir derneğe üye değilim..!"den öteye gidemeyen, insanların örgütlenme hevesini kıran, STÖ sıkıntılarından bihaber kimseleri haklı mücadelemize bir de bizim penceremizden bakmaya davet ediyoruz. Zira aktaracağımız bilgiler coşkuyla, cehaletle edindikleri fikirleri alabildiğine değiştirecektir.*

* JACK LONDON'DAN MÜTHİŞ TAVSİYE (1915)

"Birincisi, bütün insanoğulları kendi ceplerinden para ödeyen se-yirciler karşısında yalnız ve yalnız hayvanların yapabileceği ve yapmak zorunda bırakılabileceği bu gösterilerin, sonsuz ve kaçınılmaz bir zulümle gerçekleştiğini bilmiş olsunlar.

44. STÖ'ler o kadar bağış topluyorlar ama yaptıkları somut bir şey göremiyorum. Bana da yardım edenini görmedim. Neden onlara yardım edeyim ki?

Özellikle belediye seçimleri; bineceğimiz toplu ulaşım araçlarına, kaldırımların yüksekliğine, engellileri toplum içine katmasına, kullanacağımız yeşil alanların kalitesine, kültür soluyacağımız müzelerine, hatta kullanacağımız tatlı su miktarına kadar karar verecek insanların seçimidir. Eş deyişle, önemli kararların teslim edildiği kişilerin bu projeleri yapabilme ehliyetlerinin öne çıkması gerekirken, kent kültürü ve bilinci olmayan birçok kişi, imza makamlarını paranın gücünü kullanmak üzere bu koltukları işgal edecek; belki de kendi ideolojik fikirlerini dayatmak için buraları vatandaşın aleyhine kullanacaklardır. Milyonlarca seçmen ise bu durumun farkında bile olmadan takım tutmuşçasına, hırsızlık yapmış olduğu tescillense bile hedefe kitlenecektir.

İkincisi, hayvan eğitime güzel sanat dalının temellerini kavramış olan kadın, erkek, kız, kızan, yerel ve ulusal insanlığı koruma örgütlerine ve hayvanlara işkenceyi önleme örgütlerine üye olsun ve bu kuruluşlarla iş birliği etsinler.

Üçüncüsü, daha başka yüzbinlerce insan gibi, ben de başka alanlarda çalıştım, insan kitlelerini, kendi öz sefaletlerini ve perişan durumlarını gidermeleri amacıyla belli hareketleri yapmak üzere örgütlemeye çabaladım. İnsanoğlunu, herhangi bir örgütlü mücadeleye girmeye razı etmek güç; kendi koşullarını hafifletmek üzere örgütlenmelerini sağlamak daha da güç ve hele kendilerinden biraz daha hayvan olan hayvanların kötü koşullarını hafifletmek üzere örgütleyip mücadeleye sokmak çok daha güç.

Ama yüzde birimizin onda biri bile hayvanlara yapılan işkencenin önlenmesi yolunda hiçbir örgüte katılmayız ve ne sözlerimizle ne de eylem ve başka katkılarımızla hayvanlara yapılan işkencenin önlenmesi yolunda çalışmayız...”

8 Aralık 1915
Glen Ellen, California
Jack London

Türkiye'nin kentleşmesi özellikle son elli-altmış yıllık süreçte birbirinin tıpkısının aynısı olan, çirkin binaların yığıldığı, kooperatif beton bloklara mahkum, ruhsuz ve korkutucu devlet binalarından oluşmaktadır. Bu kentlerin nerdeyse tamamında herhangi bir estetik güzelliğin, kültür ve uygarlık birikiminin, ana meydanların olmadığını; özgün mimari örneklerinin yok edildiğini, müzelerin, yeşil parkların bile tüm canlılara lütuf olarak sunulduğunu, tek tip ve sıkıcı olduğunu görmekteyiz.

Farklı kentlerin, kartpostallarına baktığınızda, birbirleri arasında çokça bir fark göremediğiniz kasabadan hallice büyük yerleşim yerlerinden oluşmaktadır. Acıdır ki, biz buralara şehir dendiğini sanıyoruz. Bu şehirler ki içinde ne bisiklet yolları, ne bilim müzeleri, ne birbiri ile koordine toplu ulaşım araçları, ne de diğer unsurlar var. Kaldırımlar bile tek tip, sarı beyaz olarak boyanıyor; yetmezmiş gibi kaldırıma çıkabilmek için merdiven dayamak gerekiyor.

Sokak isimlerinin bile her seçim sonrası, seçilen kişinin dünya görüşüne göre zırt pırt değiştirildiği geleneğe sahip bir şehirleşmeden söz etmekteyiz. Belediye başkanlarını ve meclis üyelerini motive eden kilit kelime ise, yetkiyi ele geçirdikten sonra imar planlarında gelişigüzel oynayıp ciddi rantlar elde etmek ve bir yolunu bulup denetimden kurtulma güdüsüdür.

Belediye başkanı ya da meclis üyesi olmak için deneyim bile gerekmiyor. Biraz siyasi yanınız, biraz şark usulü kurnazca iş bitiriciliğiniz, biraz da pasifte duran kişiyi eziciliğinizin sizi bu göreve getirdiğini hepimiz biliyoruz. Şüphesiz ki, arabesk bakış açısıyla bu işin okulu, bilimselliği, kent plancılığının topraklarımızdan daha uzun yıllar uzak kalacağı kesindir.

Oysa bir ülkenin, bir toplumun hatta bir sivil toplum kuruluşunun kalkınmışlığını ve gelişmişliğini lider kadronun ellerindeki parayı doğru şekilde kullanımları ile değerlendirmek gerekir.

Milyonlarca dolarınızın olduğunu varsayalım; eğer, parayı kullanma yetiniz ve kültürünüz yoksa, çoğu zaman iş çıkarttığınızı sanır, aldanırsınız. Aslında aynı işi çok daha düşük bütçelerle çıkartmak, zaten sınırlı miktarda olan maddi kaynakları daha efektif kullanmak dururken ziyan olan, kullanılamayan nice paralarla, hatta yapılan borçlarla halkın geleceğine ipotek konabiliyor.

Örneğin Hollanda gibi küçük bir ülke bile dünyada söz sahibi ülkeleri arasında ilk sıralarda yer alırken; şehirlerinin imar disiplinlerinde kütüphanelerin, müzelerin kullanımından tutun da insanların bisiklete binmesinin, kişi başına düşen yeşil alanın metrekaresine kadar hesabı yapılıyor. Göreve seçimle gelen yetkili makamlar ise yıllar önce ortaya konmuş planları en optimum şekilde uygulamak için çalışıyor. Bizdeki gibi her iktidara gelenin gücünü kendi fikrini diğerine dikte ettirmek için kullanması ise tam anlamıyla arabesk kültürün bir sonucu olarak kabul ediliyor. Hatta bizdeki paraların kullanımı hayvanat bahçeleri ve sirkler gibi efektif kullanımı olmayan, eğlence parkları ya da kısa vadede kapatılacak, ileride denizin alıp götüreceği yollara harcanıyor.

Klasikleşmiş olarak alıştığımız, alıştırıldığımız kaldırım taşı değiştirme alışkanlığını uygar ülkelerde görememenizin nedeni o ülkelerdeki kaldırım taşının ömrünün planlanarak, bir kerede ve altmış yıl vadeli şekilde yapılmış olmasıdır. İtalya'da Dante'nin yürüdüğü sokaklarda yürümek mümkünken, bizde Atatürk'ün geçtiği sokakları görmeniz bile hayaldir. Bizde bir kaldırım taşının ömrünün iki yılı bulmaması, aynı yer için defalarca para dökülmesi, bütçenin efektif kullanılamama kültürünün en büyük zafını oluşturmaktadır. Seçtiğimiz kişi elindeki kaynakları, böyle bir kültürü, şahsi sorumluluğu da olmadığından sınırını bilmeksizin kullanmaktadır. Bu seçimler öncesi mevcut başkan ve meclis üyelerinin geçtiğimiz otuz-kırk yılda

halkı borca sokması ve bu borcun efektif geri dönüşünün sağlanamaması belediyecilik işinden anlamadıklarının da kanıtıdır. Bu yetinin Avrupa'ya, Amerika'ya yapılan gezilerle kazanılmayacağı da aşıkardır.

Ülkemiz zenginleşeceği yerde sırf bu israftan ya da rantta doymayan müteahhit, belediye ve kurnaz vatandaş iş birliğinden topluca kazık yiyemekte, kalkınamamakta ve topluca zaman kaybetmekteyiz.

Uç bir örnek olabilir belki ama Ferrari ile bakkala gidip ekmek almakla, bisikletle gidip almak arasındaki farkı anlatamadığınız, bu para harcama kültürüne sahip olmadığınız sürece maksimum enerji ile minimum iş yapılmanız kaçınılmazdır.

Tarihte birçok devlet bu israftan batmıştır. Bizans'ı yok eden israftır, Osmanlı'yı sona getiren nedenlerden en önemlisi de aşırı borçlanma ve Düyun-ı Umumiye'dir. Turizm geliri yüksek Yunanistan'ın borç krizine girmesinin nedeni aşırı istihdam başta olmak üzere, hazır Avrupa Birliği kaynaklarının süreceleceğine olan inançtır.

Bilirsiniz, nice piyangodan büyük ikramiye çıkmış bir birey birkaç yıla kalmadan iflas ve intihar etmiştir. Çünkü parayı kullanma kültürü, bilgeliği yoktur. Bunun kültürünü ne çevreden ne de aileden alabilmiştir. Çıkan 1 milyon TL'nin 900 bin lirasını lüks arabaya yatıran, sonradan da arabaya benzin koyacak parayı bulamaz.

Parayı harcamak, sınırlı kaynakları sınırsız varsayıp yarını düşünmemek ve iktidar sarhoşluğuyla her dilediğini yapma hürriyetine sahip olduğunu sanmak da büyük hatalardan birkaçıdır. İktidara gelen herkesin denetimsiz olduğu hissine kapılması bu hastalığın başlıca kaynağıdır. "Parayı ben senden daha iyi harcadığım için seçildim." der ve edimlerini savunma yoluna gider.

Seçilmiş olmak, kurallara uymamak lüksüne sahip olmak demek değildir. Aksine, özellikle paranın kulla-

nılmasında sorumluluk getirir. Siz yanlış yaparsanız sizden sonra gelen de ustasından öğrendiği gibi, aynı şekilde davranır. Tıpkı yüksek kaldırım taşları gibi... Kimse özürlüyü, yaşlıyı, bavul taşıyanı düşünmez. Ayağı burkulmadığı sürece aklına da gelmez. Koca çınarların dibine beton dökmek, sonra da zaman içinde o kaldırımdaki betonun, asfaltın ağaç büyüdükçe kırıldığını çatladığını görmek gibi...

Dünya'nın alan ve gelişmişlik bakımından en büyük ülkelerinden Kanada'nın nüfusu, Türkiye'nin yarısı kadardır ama doğal kaynakların, su havzalarının tüketilmesinde bize kıyasla çok daha tasarrufludur. Ormanların yağmalanıp, tatlı su kaynaklarının sonlandırılmaması için eğitim ve uyarıları halen devam etmektedir. Toplumsal olarak bu tüketime karşı refleks göstermekten kaçınmazlar.

En zengin ülkelerden olan Hollanda'da insanlar bisiklete binmek için teşvik edilmekte; zenginler ülkesi İsviçre, trenle yolculuğu, gemilerle seyahati teşvik etmektedir. Norveç ve Finlandiya devasa orman denizlerinin yok olmaması için kestikleri her ağacın yerine daha fazlasını dikmekte, zenginliğin getirdiği sınırlılıkla yaşayan Arap şeyhlerinin aksine lüks tüketimde yarış yapmamaktadır.

Kamu personelinin kullandığı araç sayısı ve israfı zengin kuzey ülkelere doğru gittikçe azalmakta, güçlü STK'ları ise maddi kaynakların etkin kullanılması ile ses getirmektedir.

Seçilen insanı parayı kazanırken değil harcarken tartmamız gerekir. Milyon dolarları kazanan sonradan görme vatandaşın evinde bir kütüphane yoksa, müzik setinde Mozart çalmıyorsa, bir müzeden alınmış herhangi bir sanat eseri ile ilgili kitap, heykel yoksa televizyonlarda "halkın sanatçısı" olarak seçilmesi bizler için ehemmiyeti yoktur. Çünkü parayı her türlü kazanabilirsiniz ama bunları satın alabilmek, o kitapların sayfalarını karıştırabilmek ya

da o müziği dinleyebilmek için derin bir kültürel birikimin olması gerekir.

STK, kooperatif, belediye ve siyasi partilerimizin çoğunun parayı kullanma ehliyeti olmadığından sonları hızlı gelir. İlk günkü hevesleri zaman içinde yok olur. Ya da bu STK'larda para olduğunda yönetim kurullarına aday sayısının çokluğu nedeniyle dikkat çekerler, borç batağına girildiğinde sorumluluğu paylaşacak kimse kalmaz. Para çokken harcamak için sandalyeler havalarda uçuşmakta, onun için insanlar birbirini vurmakta, borca girince ise gelir kaynakları yaratılmayıp giderlerin önü alınmayınca ilgili sorunun çözümü için muhatap bulunamamaktadır.

Ülkemizde belediye meclislerinin ve imar müdürlüklerinin ise ranttan nemalanmak isteyen insanlarla dolu olmasının, seçilmek için kıyasıya yarışın sebebi halka hizmet etme isteği değil, tam tersine mevcut kaynakların ve tahsis edilen paranın en "usulüne uygun" şekilde nasıl yok edilebileceği noktasında kendilerinin en büyük aday olduğuna inanmalarıdır.

"Ben..." derler, "Diğer adaydan daha iyi, daha güzel para harcarım, onun için beni seçin. O bilemez mevcut paranın nasıl harcanacağını. Halbuki beni seçerseniz benim para harcamamdan daha memnun kalırsınız ey sevgili vatandaşlarım, benim STK'ma, kooperatifime, partime, belediyeme verilen bu imza yetkisini, bana teslim edilen parayı en iyi ben kullanırım."

Her seçime Türkiye farklı bir beklentiyle ve umutla girer ama her defasında toplumun tamamının kaybettiği yıllar sonra anlaşılır.

Yukarıdaki bu yazım Cumhuriyet gazetesinde ve www.cnnturk.com sayfasında kısaltılarak yayınlanmıştır. Bir STK'nın kalitesi de aynı bir ülkenin kalitesi gibi topladığı bağış veya vergi miktarından öte, bunları nasıl efektif ve optimum değerlendirdiği ile ilgilidir. Elbette bu işi bildi-

ğini sanan dernekler olduğu gibi, ülkeyi iyi idare ettiğini sanan idareciler de vardır. Siz zaten tercihinizi yaparken beylik söylemlere değil, bu kişilerin parayı nerelerde değerlendirdiğine bakarak bir eleme yapacaksınız. Yanlış idarecilerin veya STK'ların olması ise sizleri örgütlü çalışmadan alıkoymamalıdır.

45. HAYTAP nedir?

HAYTAP (Hayvan Hakları Federasyonu), Türkiye’de doğanın ve hayvanların haklarının korunması için görüş birliğinde olan derneklerin bir araya getirildiği güç birliğidir. Farklı illerde faaliyet gösteren, hayvan hakları savunucusu beş sivil toplum örgütü 9 Temmuz 2008’de aynı çatı altında toplanarak tek yürek olmuş ve HAYTAP, Türkiye’nin ilk hayvan hakları federasyonu olarak kurulmuştur.

İlk zamanlar tüzel kişiliği olmayan bir platform iken ismini Hayvan Hakları Türkiye Aktif Güç Birliği Platformu olarak duyurmuş ve oradan “HAYTAP” kısa adını almıştır. Tüzel bir kişilik kazanıp birçok derneği şemsiyesi altında topladıktan sonra, tanınan ve saygınlık kazanmış olan adını değiştirmemiştir.

Doğayı ve hayvanları korumak için gücü yettiği ölçüde çeşitli davalar açan ve deneyimlerini kamuoyu ile paylaşan HAYTAP, eğitim çalışmalarına katılır; ilgili yasaların değişmesi ve daha iyi uygulanabilmesi için mücadele verir.

Federasyon, Türkiye’deki hayvan hakları ihlalleri ve sahipsiz hayvanların sorunlarıyla ilgili çalışmalarını, ülkemizdeki yerleşik bakış açısını kırmayı hedeflemiştir. Hiçbir ideolojik görüşün tesiri altında kalmadan, bilimsel metotlarla çalışarak güçlü bir ses olmuş, bu kutsal davaya

inanmış tüm gönüllü* ve destekçilerini ciddi bir eğitim-den geçirerek bilinçli birer hayvan hakları savunucusuna dönüştürmüştür. Hayvan haklarının Türkiye’de layıkıyla anlaşılabilmesi için halkla ilişkiler çalışmaları yürütmüş, hayvan hakları savunucuları arasında güçlü bir dayanışma sağlamıştır.

Ana felsefe; dinden, ırktan, örf ve adetlerden bağımsız olarak tüm canlıların yaşam hakkını tanımak üzerine kurulmuştur. Sahipli veya sahipsiz tüm hayvanların insanlar kadar yaşam hakkı vardır ve Evrensel Hayvan Hakları Beyannamesi’nde de bildirildiği gibi tüm hayvanların sahip olduğu bu hak doğuştan gelir. Doğaya ve canlılara karşı yapılan her türlü işkenceye, katliama, hayvan marka-

* “Gönüllülük birlikte güzel vakit geçirmekten, boş zamanı değerlendirmekten topluma hizmet şekline dönüştü. Bu çok önemli, bunu herkes fark etmiyor. Gönüllüler birkaç çeşit olabiliyor. Gönüllülüğü boş vaktini değerlendirmek olarak düşünüyor. ‘Ben gideyim bana iltifat etsinler ben de bir şeyler yapayım, karşılığını da alayım.’ diyenler var. Bu çok zor! Gönüllülüğü bir ihtirasa, hırsa dönüştüren insanlar var. Bir de ‘Ben önce mutfaktan başlayayım, anlayayım bu arada kendimi de tanıyayım, ondan sonra bir şeyler yapayım.’ diyenler de oluyor. Benim gözümde asıl gönüllülük budur. Bu çok zor. Burada gönüllülerle ilk muhatap olacak kişinin bilgili olması lazım. Gönüllülerin bomboş, ‘Ben ne yapсам?’ diye değil, ‘Ben inceledim siz şunları yapıyorsunuz, benim de şu yeteneklerim var, belki şurada size yardımcı olurum.’ diye bize yol göstermeleri lazım. Çok önemli bir şey daha ekleyeyim: Nerede olursa olsun, bir insanın gelip de bir şeyler yapabilmesi, yapmaya çalışması, kendini keşfetmesine yol açıyor... İçinde yeteneği var, becerisi var ama birisinin onun önünü açması lazım. Onu sıradan bir insan olarak algıyorsanız bunlar olmaz. Ayrıca insanlar mutfakta çalışmasını öncelikle kabul edecekler.” (Türkan Saylan, 100 Soruda Sivil Toplum, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2008, s. 27)

** İstanbul’da yaşayanlar dahi pek bilmez ama Büyükçekmece göl havzası ekosistem ve barındırdığı yaban hayat çeşitliliği bakımından Türkiye’nin önemli sulak havzalarından biridir. Sincapların, tavşanların, kekliklerin, tilkilerin, kuşların, kaplumbağaların barınma yeri olduğu gibi, göçmen kuşların da yüzyıllardır Marmara Denizi’nden sonraki mecburi uğrak ve dinlenme yeridir. İlkbahar ve sonbahardaki göçlerinde onlar için son dinlenme istasyonudur. Buna rağmen, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, hektarlarca alana sahip bu göl havza-

cılığına, hayvanlar üzerinden rant elde edilmesine, hatta bilimsel ve bilinçli olmayan her türlü hayvanseverlik ve hayvanseçerlik anlayışına karşıdır. Sorunların çözümü için mutlaka iletişim ve uzlaşma yolunu dener. Bu yollardan bir fayda alınamayacağını düşündüğü anda ise hukuk yolunu denemekten kaçınmaz.

STK çalışmasına sempati duyan ve bu oluşumda görev almak isteyen herkese mutlaka uygun bir görev vardır. Aslolan, bu mücadeleye kısmi olarak veya gönübirlik girmek değil, başından sonuna kadar, daima takım ruhu içinde proje üretip uygulamaktır. Bunun için hayvan sevgisi tek başına yeterli değildir. Yaşam hakkına duyulan saygı ve bu uğurda verilen mücadele, hayvan sevgisinden daha önemlidir.

Hedef, ulusal çapta binlerce, yüzbinlerce canlıyı ilgilendiren çalışmalara katılmaktır.

HAYTAP insan türünün bu dünyadaki diğer türlerden üstün olmadığını ve insanların sahip olduğu tüm haklara diğer canlıların da (ahlaki ve hukuki olarak) sahip olması gerektiğini savunan bir oluşumdur. İnsanların kendi yaşam alanlarını genişleterek diğer canlıların alanlarını işgal etmesine ve onlara zulmetmesine kesinlikle karşı çıkar. Federasyonumuz, kentlerimizdeki sahipsiz hayvanların da gerekirse aşılılarak insanlarla birlikte yaşamalarına, sayıları tolerans limitleri dahilinde kalmak kaydı ile sokaklarımızda özgürce dolaşmalarına destek olur. Hayvanların deneylere alet edilemeyeceğini savunur. Hayvanların kürkleri için yetiştirilmelerine, petshop'larda satılmalarına, sportif avcılığa ve türlerinin sona ermesine yol açacak bir kıyım tabi tutulmalarına, esir alınmalarına ve esaret

sının, bölgenin moloz ve hafriyat döküm alanı olması için meclisten karar aldı! HAYTAP, İstanbul İdare Mahkemesine açmış olduğu dava ile alınan bu kararı iptal ettirdi. Mahkeme kararına rağmen İBB'nin kamyonları hâlâ moloz dökmeye devam ediyordu. Detaylı bilgi için: <http://www.HAYTAP.org>

altında yaşatılmalarına, gösteri konusu olmalarına ve hangi nedenle olursa olsun kötü muameleye uğramalarına karşı çıkar. Gerekirse medya ile iş birliği yaparak haberin etkin ve birinci elden doğru bir şekilde yansımaları sağlar.

HAYTAP aynı zamanda, yasa dışı hayvan ticaretini önlemeye, türlerin korunmasını içeren uluslararası sözleşmelere uyulmasını sağlamaya çalışır ve mevcut evcil hayvan satış yerlerinin kaldırılması gerektiğini savunur. Kendilerini ifade edemeyen hayvanların da insanlar gibi etik ve hukuki birer özne olarak görülmelerini savunan federasyon, insan ile hayvan arasında günümüzde süregelen eşitsiz ilişkinin evcilleştirme ile başladığını düşünür. Ekolojik bir toplumun kurulmasını hedeflediği gelecekte, hayvanların insanlara bağımlı bir biçimde yaşamalarına son verecek bir ahlak anlayışının oluşup gelişmesi gerektiğinin bilincindedir. Güçlü olanlarla haklı olanların savaşındaki tarafımızı belirleyemezsek, her çaba kendimizi kandırdığımız, kitleleşmeyen bir hareketten öteye gidemeyecektir.

46. Türkiye’de en çok hangi hayvanlara eziyet ediliyor?

Gözümüzün önünde oldukları için sokaktaki hayvanlar olarak düşünülebilir; ama muhtemelen ormandakiler de biz insanlardan fazlasıyla çekiyordur. Mezbahada kesilmeyi bekleyen anasından ayrılmış yavru danalar, doğal yaşam ortamından koparılıp demir kafesler içine konan hayvanlar, sirklerde aç bırakılarak terbiye edilen filler, her soluğu bir tetiğin namlusunun gölgesinde korkuyla alan av hayvanları, klorlu sularda yaşamaya çalışan gösteri yunusları, doping verilen yarış atları, beş kişinin bindiği faytonları çeken çelimsiz atlar, laboratuvarlardaki deney hayvanları, petshop’larda satışa sunulan hayvanlar... Han-

gisinin ne kadar acı çektiğini teraziye koysak tartamayız. Hayvanların insanoğlunun olduğu her yerden var güçleriyle kaçmaları gerekiyor, ama insan nüfusundaki bu artışla kaçacak yerleri de kalmıyor.

İşte bizim felsefemiz burada başlıyor: Güçlü olup güçsüzlere yardım etmek... Örneğin, vejetaryen olmak bunun için tek başına yeterli değildir. Takım halinde çalışabilecek güçlü bir kadroyla, kuvvetli bir çatıyla, belki de bir federasyonla bunun mümkün olabileceğini düşünüyoruz. Son yıllarda dünyada, insana veya hayvana karşı işlenen suçların eşitliği konusu felsefeciler tarafından tartışılıp sorgulanmakta.

Bu konuda Tolstoy'un iyi bir tespiti var: *"Hayvan öldürmek ile insan öldürmek arasındaki mesafe bir adımdır."* Leonardo da Vinci ise daha 1500'lü yıllarda, *"Hayvan öldürmek bir gün insan öldürmekle aynı suç kapsamına girecek"* der.

ABD'de seri cinayet işleyenler arasında yapılan bir araştırmada, bu insanların yüzde 90'ının geçmişte hayvanlara eziyet ettikleri, onları öldürdükleri görülmüştür. Yani aslında hayvanlara karşı işlenen suçlar için tedbir alırken, bir yandan da insanlara karşı suç işleyebilecek potansiyel suçluları toplum içinde barındırıp barındırmayacağınıza karar vermiş oluyorsunuz. Ama bizler on adım ilerisini göremediğimiz, satranç yerine tavla oynayarak büyüdüğümüz için bu olası tehlikeleri de göremiyoruz. Zira hayvanlara huzur ve mutluluk vermeyen bir toplumun kendisi de huzur bulamaz. Hayvanlara eziyet edenlere karşı adalet duygusu tatmin olmayan tek ülke biz miyiz?

5199 sayılı Hayvanları (Sakın) Koru-MA Kanunu, Kabahatler Kanunu kapsamından çıksa bile idealist de-ği-

* "Hayvanlar olmadan insanlar nedir ki? Eğer bütün hayvanlar kaybolup giderse insanoğlu büyük bir ruh yalnızlığı içinde ölecektir. Hayvanlara ne olduysa insanlara da aynısı olur. Her şey birbirine bağlıdır. Yerkürenin başına gelen, yerkürenin çocuklarının da başına gelecektir." Kızılderili Atasözü

şiklik birçok bürokratin engeline takılacaktır. Öyle ki istediğimiz adalet maalesef yine gerçekleşmeyecek, adalet duygumuz tatmin olmayacaktır. O yüzden olası yasa değişikliğini bir cennet vaadi gibi değerlendirmemek gerekir. Kaldı ki ABD’de hayvanlara eziyetin, kötü muamelenin olduğu durumlarda özel mahkemeler, savcılar, uzmanlık alanı bu konu olan yargıçlar bulunmasına ve bizden daha etkili bir yargılama sistemi olmasına rağmen adaletin hâlâ daha sağlanamadığına inanan ciddi bir kitle bulunmaktadır. Orada verilen cezalar ve yargılamaları en azından bir televizyon programında izlemenizi isterdim. Bunun yüzde birinin bile bizde gerçekleşme olasılığı yoktur. Hukukun tam anlamıyla devreye girdiği bir ülkede dahi, oradaki hayvan korumacılarının adaleti kendilerinin yerine getirmeye kalktığını sosyal medya üzerinden izliyoruz.

Nitekim, yurtdışında Animal Liberation Front (ALF) adlı örgüt tamamıyla bu felsefe üzerine kurulmuştur. Eziyet çeken hayvanları kurtarmak için gizli ve organize olarak çalışmaktadır*

47. Sokak hayvanları sorunu nasıl çözülür?

Önemli terminolojik hatalardan biri de sahipsiz sokak hayvanlarıyla ilgili konulardan bahsedilirken durum, “sokak hayvanları sorunu” diye tanımlanmaktır. Son derece önemli ve yanlış bir tanımlama olduğunu hemen belirtelim. Çünkü problemin teşhisini “sokak hayvanları sorunu” olarak koymak, onları bizim de sorun olarak gördüğümüzü işaret eder.

* Özellikle birçok ülkede yasal bir örgüt olarak kabul edilmeyen ALF, çalışmalarını oldukça gizli ama organize bir örgüt olarak yürütür. ALF hakkında daha fazla bilgi almak için: <http://www.animalliberationfront.com/>

Doğru olan, onların yanında olduğumuzu ve haklarını savunduğumuzu göstermektir. Yani bu durumu bir sorun olarak görmemek, aksine onların sorunları olduğunu anlatabilmemiz gerekir. O nedenle bu konudan bahsederken öncelikle korkmadan, cesaretle “sokak hayvanlarıNIN sorunu” diyebilmeliyiz. Sorun olan onlar değildir, onların sorunları vardır.

“Sokak hayvanı sorunu” belediyece ve hayvanları istemeyen bakış açısı iken, sokak hayvanlarının sorunu hayvan hakları bakımından konuya yaklaşmak, hayvan dostumuz açısından çözüme yaklaşmak demektir. İki tanım arasındaki farkın çok büyük olduğunu dikkat ettikçe anlayabilirsiniz. Eğer onların sorunu olduğunu bizler bile doğru bir ifade ile anlatamıyorsak, kendi elimizle cehenneme odun taşıyor olmaz mıyız?

Bizimle çalışan arkadaşların çoğunun ve bize ön yargıyla bakan toplumun büyük kesiminin yaptığı bu temel hata, idealist mücadelemizin hak ettiği yere ulaşmasının önündeki ciddi engellerden biridir. Ne kadar iyi niyetli olursanız olun; örneğin, medyaya “sokak hayvanları sorunu” şeklinde vereceğiniz bir mesaj farkında olmadan sizi hayvanların ortadan kaldırılması gerektiğini düşünen biri olarak algılanmanıza neden olacak; amacınız, muradınız bu olmasa da onları toplum içinde problem olarak gören bakışla aynı tarafa koyacaktır. Oysa sizin tarafınız bu satırları okuduğunuza göre bellidir. Sokak hayvanı yerine de “sokağımızın hayvanı” terimi de onların sahipsiz olmadığını vurgulamak, belirli bir bölgeye ait olduğunu ima etmek açısından kulağa daha hoş gelmektedir.

İlgililerin bilgisiz, bilgililerin de ilgisiz olduğu bu çalışmalarda en önemli sorun belki de bu terminoloji sorunlarını da aşabilmektir. Bir şekilde yetkili olmuş ama genelde ilgisiz kişilerin karşısına, bilgili ve donanımlı çıkabilmek asıl hedef olmalıdır. Çünkü bilgi iktidardır ve herkes bilgiye saygı duyar.

48. Barınak mı yoksa hayvan bakımevi mi?

Kelimeleri yerli yerinde kullanmadığımız zaman bile hayvan dostlarımıza zarar verdiğimizizin altını çizmiştik. Kullandığımız yanlış kelimelerden biri herkesin ağzına pelesenk olmuş “barınak” kelimesidir. Bu kelimeyi kullanmaya devam ettiğimiz sürece kafalarda oluşan imge fayans döşeli, hayvanların sonsuza dek içeri tıkıldığı, zaman içinde ölüm kampına dönüşen hapishanelerdir. Halbuki bu merkezlerin gerçek adı barınak değil, “bakımevi” dir.

Anadolu’da bir Belediye Başkanımız yüz binlerce lira harcayıp “İşte siz hayvanseverlere ne güzel barınak!” diye balonlarla süslenmiş, kurdeleli hapishanesinin fotoğraflarını yolladığında, bu kadar masrafların sonucunda ortaya çıkanın bir hücre olduğunu gördük ve bu yanlıştan dönmek için çok geçti. Halbuki, yasal düzenlemelerde olması gereken, “rehabilitasyon merkezi ve bakımevi” adını kullanabilseydik, bu hatayı önleyebilirdik.

Uygulamada hayvan bakımevlerinin birer veteriner kliniği, hatta rehabilitasyon merkezi olarak çalışması gerekirken, bu merkezler “hayvan barınağı” adı altında insanlar tarafından terk edilmiş birçok sağlıklı kedi ve köpeğin bulunduğu, bu hayvanların çok kötü şartlar altında yaşamaya mahkum edildiği mekanlar haline dönüşmüştür. Halbuki, hayvan bakımevlerinin tüm hayvanların tedavilerinin yapıldığı birer küçük hastane olması gerekir. “Hayvan barınağı” olarak algılandığında, en baştan yanlış düzenlenir, buralara getirilen yardıma ve bakıma muhtaç hayvanlar gerekli faydayı göremezler. Ayrıca bu şekilde oluşan algı, insanları kendi hayvanlarını terk etmeye teşvik edebilir.

Dolayısıyla, “bakımevi” müessesesinin yardıma muhtaç hayvanlara uzun yıllar hizmet etmesi gereken bir yer olması, bu şekilde düşünülmesi, bunun yanında “hayvan barınağı” kavramının en kısa zamanda ortadan kaldırılması

gerekir. “Barınak” kelimesi geçici hayvanseverlik hislerine kapılan kimseleri, “Nasıl olsa devlet onlara bakar.” zihniyetiyle davranmaya götürür. Ölüm ve işkence kampı haline gelen “barınaklar” ile sorun çözülemeyecektir.

Kaldı ki yasadaki tanım da “bakımevi”, “geçici rehabilitasyon merkezi” dir. Dileriz ki bir an önce herkes “barınak” kelimesini kullanmaktan vazgeçer ve ne kadar kötü olursa olsun söz konusu merkezlere “bakımevi” der. Ancak böylelikle “Bakımevinizde hayvanlara böyle mi hastane hizmeti veriyorsunuz?” diyerek yerel yönetimleri eleştirmek, *“Bir ameliyathanesi bile olmayan, yirmi dört saat telefona bakılmayan bir merkez olabilir mi? Uzman personeliniz nerede? Siz böyle mi hizmet veriyor, hayvancılara böyle mi bakıyorsunuz?”* şeklinde baskı kurmak daha kolay olacaktır.

49. Hayvan bakımevleri bir çözüm müdür?

Sokaktaki hayvanların toplanıp konduğu, evcil hayvanların terk edildiği hiçbir hayvan bakımevi (ne kadar bakımlı olursa olsun) çözüm değildir. Hayvan bakımevi denilen yerler, maalesef idari makamlarımız tarafından “sokak hayvanları sorunu”nu(!) çözmek için resmi itlaf yerleri olarak görülmektedir.

Bakımevleri hayvanların kafeslere mahkum edildiği, gözden ve gönülden ırak, ilkel koşullarda yaşadığı toplama kamplarına dönüşmüştür. Bu anlamda, hayvan sevmeyen insanlara hizmet eden merkezler olarak bile kabul edilebilirler.

Buraları bir hayvanat bahçesi olarak değil, terk edilmiş yetimler yurdu olarak görmeli; sahiplerinden ayrılmış, ayrılmaya zorlanmış, petshop’taki o sevimli halleri geçtikten sonra terk edilmiş hayvanların kapatıldığı bu vahşet merkezlerine karşı çıkmalıyız. Buralar bakıma muhtaç, yaşlı, kazaya uğramış, sakat, rehabilitasyona ihtiyacı olan hay-

vanlara bakılan merkezler haline gelmelidir. Kırmızı ışıktan bekleyip karşıya geçen, kendi mahallesinde yiyeceğini, suyunu nereden bulacağını bilen, kimseye zararı olmayan hayvanı şikayet edip bakımevine aldırarak aslında ölüm emrini imzalamakla eş değerdir.

Yapılması gereken şey, yurt dışından Türkiye'ye kaçak hayvan trafiğini önlemek ve haftada dört yüz-beş yüz kedi ve köpeğin satıldığı ülkemizde üretim çiftliklerini denetlemektir. Bunlar gerçekleşmedikçe ne hayvan bakımevleri ne gönüllü kuruluşlar ne de idari makamlar sorunların önüne geçebilir. Kimi yerel yönetimler de kendi vahşi ve bilimsellikten uzak yöntemlerini uygulamayı, eskiden sokaklarda herkesin gözü önünde yaptıkları toplu itlafları,

* T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI (Özel Kalem Müdürlüğü)

SAYI: B.050.ÖKM.000001112/410 26/02/ 2003

KONU: Hayvan Bakımevleri

Geride bıraktığımız yüzyıl, son çeyreğinde "Hayvan Hakları Bildirgesi"ne de sahne olmuştur. Böylece hayvan varlığı; toplumsal, ahlaki, dini ve vicdani bakış açılarının tümünü kapsayan bir uluslararası hukuk platformuna oturmuştur. Esasen Türk milleti, dünyada bu gelişmeler olmadan çok önceleri hayvanlarla ilgili toplumsal duyarlılığı tüm dünyaya örnek olacak şekilde geliştiren bir millettir. O kadar ki bizler; Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde olduğu gibi, yaşlı hayvanların huzur içinde ölmeleri ve hatta göç hayvanlarının göçlerinin kolaylaştırılması için vakıf kuran bir geleneğin mirasçısıyız. Hayvan Hakları Kanunu Tasarısı'nın yasalaşma sürecinde bulunduğu ve Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin ülkemiz tarafından uygun bulunduğu bu dönemde, mülki ve mahalli idarelerimizin bu mirasa en iyi şekilde sahip çıkmanın göstergesi olan duyarlılıkta hareket etmesini sağlamak açısından;

1- Hayvanların var olma, saygı görme, insanlar tarafından bakılma, gözetilme ve korunma haklarının temini açısından belediyelerimiz başıboş hayvanlar için koruma, iyileştirme ve rehabilitasyon sağlayan bakımevleri kuracaklardır.

2-Başıboş hayvanlara zehirlenme, toplu itlaf gibi insanlık dışı yöntemler kesinlikle uygulanmayacak, kurulacak bakımevlerinde toplanacaklardır. Bu bakımevlerine götürülmeleri için yakalanmalarında ve transferlerinde de hayvanlara eziyet vermeyecek yol ve yöntemlerin kullanılmasına dikkat edilecektir.

şimdi ise yasayla kendilerine yetki verilmiş bakımevlerinde hayvanları aç ve susuz bırakarak uygulamayı sürdürürler.

Belediyeler ayrıca, bakımevlerindeki nüfusu azaltmak için, "*Hayvanları doğaya bırakıyorum.*" mantığıyla şehir hayatına alışık hayvanları dağlara, ormanlara atmaktadırlar. Oysa şehir hayatına alışmış bir hayvanın terk edildiği yabani ortamda barınacak bir yer bulması, diğer hayvanlarla rekabete girmesi mümkün değildir.

Bugün, İstanbul ve Ankara'nın ormanları, hinterland bölgeleri, köyleri, belediyeler tarafından terkedilmiş irili ufaklı birçok köpekle doludur. İşin ilginç, yaban hayat ile temas kuran bu hayvanlar şehre kuduzun gelmesine de vesile olmaktadır. Kuduz kaptıkları zaman, suçlu yine hayvanlar olmaktadır. Sorunu çözmek yerine bir yerden bir yere taşımayı alışkanlık haline getiren, görevini layıkıyla yerine getirmeyen, aşılamayı, kısırlaştırmayı, rehabilitasyonu yapmayan görevlilerin çözümü yine aynıdır: Hayvanları topluca öldürmek!

3-Hayvan bakımevleri kurulurken varsa üniversitelerin veterinerlik fakülteleri ve diğer ilgili birimleri ile iş birliği yapılacaktır.

4-Bu konuda faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri ile iş birliği ve yardımlaşmaya özel önem verilecektir.

5-Hayvan bakımevlerinin düzenli çalıştırılması için veteriner hekim ve diğer gerekli personel yanında, yerel yönetimlerimizin bütçelerinde yeterli kaynak tahsisi de yapılacaktır.

6-Hayvan barınma merkezleri, imkânlar ölçüsünde ve özellikle büyük yerleşim yerlerinde, sahipli evcil hayvanlara da gerektiğinde veterinerlik hizmeti verecek şekilde yapılandırılacaktır.

Yukarıda belirtilen hedeflerin gerçekleştirilmesi ve takibi için Bakanlığımız Merkez Teşkilatı ile Mülki ve Mahalli İdarelerin gereken azami hassasiyeti göstermeleri, Bakanlığımız Merkez ve Bağlı Kuruluşlarının gerekli destek ve koordinasyonu sağlamaları ve denetim birimlerimizin özel ve genel teftişlerde bu genelge hükümlerinin yerine getirilip getirilmediği noktasındaki performansı da öncelikle dikkate almaları hususunda, bilgi edinilmesini ve gereğinin yapılmasını arz ve rica ederim.

Bu kısır döngü yıllardır sürmektedir ve resmi kurumlar STÖ'lerin onları denetlemesini işte bu nedenlerle kabul etmek istemezler. Çünkü asıl suçlu, aşısını yaptırmayan hayvanlar değil, görevini yapmayı ihmal eden görevlilerdir.

50. Yaşadığım şehirde sokak hayvanları için hayvan bakımevi açmak istiyorum. Ne yapmam gerekir?

Karşılaştığımız en tehlikeli sorulardan bir tanesi budur. Yukarıdaki sorunun yanıtında da okuduğunuz üzere hayvan bakımevleri bir çözüm değildir ve asla da olmayacaktır. Buralar geçici sığınma evleridir. Yurt dışından akan musluk kapatılmadığı, bakımevlerine ve üretim çiftliklerine gerekli denetimler uygulanmadığı sürece hayvan bakımevleri, hele ki şahısların açtığı bakımevleri, asla çözüm olarak sunulamaz. Çünkü belli bir süre sonra buralar insanların bakamayıp terk ettiği hayvanlarla dolacak, "alamam" deme lüksünüz olmadığı için kısa sürede kilitlenecek bir sistemin yolu açılmış olacaktır. Üstelik, bu mekanlar sadece kedi köpeğe değil, tüm yardıma muhtaç hayvanlara hizmet vermelidir.

Bu merkezlerin müşahede merkezi ya da bir hastane gibi çalışması, ancak musluğun ana vanadan kapatılması yönünde devletin tüm ilgili birimleri tarafından olumlu adımlar atıldığında anlamlı ve mümkün olacaktır.

Bakımevini klinik fonksiyonlara sahip şekilde açması gereken kurumlar belediyelerdir. Çünkü hem bütçeleri bunu kaldırır hem de bu onların yasal görevidir. Günümüzdeki haliyle gönüllü derneklerin ve vakıfların bunu finanse etmesi, kurulan bakımevlerinde sürekli uzman personel bulundurması uzun vadede mümkün değildir. Mevcut hayvan bakımevlerinin durumuna bakıldığında, buralara terk

edilen hayvan sayısının her geçen gün arttığını görüyoruz. Hayvan bakımevleri, bir heves uğruna hayvanseçerler tarafından alınan hayvanların günahını temizlemekte, onların arkasını toplamaktadır. Bu yüzden yukarıda bahsettiğimiz ve şart gördüğümüz önlemler alınmadığı takdirde, iyi niyetle başlayan birçok girişim fiyaskoyla sonuçlanacaktır. Bu konuda maddi gücü olmayanların en büyük hayali mil-la piyangodan para çıkar çıkmaz hayvanları koyacakları bir alanı çevirmek ve hayvanları beslemektir!

Tamamıyla öngörülemeyen, fizibilitesi yapılamayan, gelir kaynağı yaratılmayan ve zaman içinde oradan buradan gelen hayvanların içine konulacağı ve yüzlerce yıl oranın sahibi kalacağını sanan birisinin duygusal bakışı demekten öteye gidemiyorum. Kaldı ki bizdeki hayvanseverlerin genel profilinde de parayı doğru harcama kültürü bulunmamaktadır. Parayı son kuruşuna kadar hayvanın mamasına verip, bakımını üstlenip sonunu düşünmeden iflas eden, hayvanları daha da kötü koşullara sürükleyen örneklerin yüzlerce olduğunu ifade edelim. Zengin, varlıklı birçok kişinin hayatının sonunda 5-10 kg mama ya da veteriner hizmeti için dilenir hâle gelmesi, yaptıkları tüm çalışmalarda hayvan besleme güdüsünü tatminden öte bir vizyona sahip olmadıklarını, resmin geneli ile ilgili soruna karşı ise hassas davranmadıklarını göstermektedir.

Benzer şekilde, maddi gücü sınırlı bazı kişiler de evlerinde baktıkları hayvan sayısını artırarak adeta istifçilik yapmakta ve hayvanlara apartman katlarında zulmetmektedirler. Bu tür örneklerde de bakımevleriyle aynı ıstıraba tanık oluyoruz: Hayvanlar birbirlerine hastalık bulaştırmanın yanı sıra, kendilerine bakan kimsenin kesesine de zarar veriyor. Sokaklarda yaşayan sosyalleşmiş hayvanlar, kendilerine ait bölgelere sahip oldukları ve bunları bildikleri için bulaşıcı hastalıklar açısından o kadar büyük risk altında değilken, insanlar tarafından iyilik amacıyla alın-

dıkları veya belediyeler tarafından toplandıkları zaman bir araya getirildiklerinde birbirlerinden enfeksiyon kapma olasılıkları da artıyor, büyük tehlikeler baş gösteriyor. Dikkat edilirse hayvanlara hayvanseverlerin de zarar verdiği durumlardan birisi olan bu istifçilik bir bakıma çöp ev gibi ya da hayvanseverin tüm hak mücadelesinin de dışında durup kendi besleme güdüsünü tatmine yönelik bir hale bürünüyor.

Böyle bir çözüm ise kesinlikle günü kurtarmaktır. Belki hayvan bakımevleri kurarak bir süreliğine birkaç hayvanı kurtarabilirsiniz ama zaman içinde sorumluluğunu üstlendiğiniz hayvan sayısının arttığını, bütçenizin daraldığını, tek başınıza kaldığınızı, ilk zamanlarki hevesinizin geçtiğini ya da en samimi arkadaşlarınız tarafından terk edildiğinizi görürsünüz. Bugüne kadarki uygulamalar istisnasız hep bunu göstermiştir.

En sonunda, yaptığınız yer büyük olasılıkla belediyeye devrolacak, belediye ileride buraya gönüllülerin girişini de yasaklayıp düşük maaşlı bir görevli atayacak, denetim mekanizmasının olmadığı bu yer, hayvanların birbirini parçaladığı, gözlerden ırak bir dram merkezi haline dönüşecektir. Kanımca, sokaklarda bir iki yıl mutlu yaşayan bir hayvan, hayvan bakımevlerinde yıllarca sefillik ve pislik içinde yaşayan bir hayvandan daha yeğdir.

Ülkemiz şartları ve idari makamların* hayvanlara bakış açısı böyle olduğu sürece, hayvan bakımevleri tedavi

* Şeref Gözübüyük Yönetim Hukuku, 1989, s.134 vd. "21. yy. modern hukukunda yönetimin verdiği yetkileri kullanan kişiler bunları yerine getirirken hukukun evrensel kuralları ile bağlıdır. Hatta hiçbir işlevi olmadığı düşünülen ağaçları kesmekten dahi belediye başkanları hakkında suç duyuruları verilmekteyken bu ülkenin güvenliğinin emanet edildiği bir idari görevlinin tamamıyla içgüdüleriyle hareket ederek ve zaman zaman gördüğümüz gövde gösterisine yönelik bu hareketlerin kabul etmemek gerekir. Devlet memurları kendilerine verilen görevleri hizmetin gereğine uygun olarak yürütmek zorundadırlar."

süreçleri dışında hayvanları hapsedmekten öteye geçmeyecek, asla uzun vadede bir çözüm olmayacaktır. Hayvan sevmeyenler mahallelerindeki hayvanları şikayet etsinler ve buralara kapatılmalarını sağlasınlar diye kurulan bu bakımevleri ile çözüm mümkün değildir.’

* GENELGEYİ GÖNDEREN KURULUŞ: ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü Av ve Yaban Hayatı

Daire Başkanlığı

Sayı: B 18 0 DMP.0...03.05.013/202216

Tarih: 11.09.20031102

KONU: Sokak hayvanları ile ilgili çalışmalar

Genelge Başlığı: Valiliklere (İl Çevre ve Orman Müdürlüğü)

İlgi : 01.05.1998 tarih ve 1998/6 sayılı genelge

23.12.1999 tarih ve 1999/34 sayılı genelge

Genelgeyi gönderen yetkili isim: Prof. Dr. M. Kemal Yalınkılıç, Genel Müdür

Bilindiği üzere hayvanlara kötü muamele ve itlafın önlenmesi amacıyla, bakanlığımızca hazırlanan ilgi genelgelerimiz tüm valiliklere gönderilmiş ve belediyelerin gerekli tedbirleri almaları istenmiştir. Bu kapsamda, tüm hayvanların yaşama haklarından yararlanandırılması ve bilhassa süratle aşılama ve kısırlaştırılmalarına özen gösterilerek korunması ve popülasyonunun kontrol altına alınması yönünde icraatlarda bulunulması, ayrıca kısırlaştırılmalarına rağmen saldırgan karakterleri değişmeyen hayvanlar için bakımevi oluşturulması gereği bildirilmiştir.

Genelgelerimizde de belirtildiği gibi, ülkemizde başıboş hayvanların zehirlenmesinde kullanılan striknin maddesi hayvanların iskelet kaslarında kas titremeleri ve tetanik spazmlara yol açarak bunların nihayetinde de solunum kaslarının felç olması ile ölüme sebep olmaktadır. Ölüm süresi bir-iki saat olduğu gibi, iki gün içinde de olabilmektedir. Bazı zehirli maddeler de hayvanın iç organlarının parçalanmasına sebebiyet vererek ölüm gerçekleşmektedir. Bu yönleriyle zehir kullanılarak yapılan hayvan itlafı, hayvanlara büyük acı ve ızdırap vermekte olup bu maddelerin kullanılması İNSANİ değildir.

Ayrıca striknin gibi zehirli maddeler ile zehirlenmiş fakat ilk etapta bulunamamış hayvan ölümlerinin toplanarak vücutlarında bulunan zehrin hem suya hem de toprağı karışmasının önlenmesi için

Akut sorunlar için asıl seçenek, yirmi dört saat muhtaç hayvanlara hizmet veren, içinde klinikler bulunan merkezlerdir. Bu uğurda devletin ilgili kurumları üzerinde baskı oluşturmak gerekmektedir. Uzun vadeli bir çözüm için bu işe maddi kaynak bulunmalı, kurumsallaşmalı ve görevlendirilecek kimseler ulusal çapta örgütlenmelidir.

STÖ'ler bulundukları bölgedeki tüm kişilerle, kurumlarla iyi ilişkiler içinde olmalıdırlar. Ülkemizde Adana, Diyarbakır, Bitlis, Buca, Karşıyaka, Samsun, Tatvan, Beylikdüzü, Şişli, Bozcaada gibi birçok merkezde bunlar başarılmıştır. Başarı, sistemli ve doğru ekiplerle çalışma sonucu yoktan var edilmiştir. Yıllar süren disiplinli çalışmanın ardından örnek gösterilebilecek hayvan bakımevleri kurulmuştur.

Bir toplumun her kesiminde (sivil, asker, bürokrat, öğretmenler, öğrenciler, iş adamları, şirket yöneticileri, esnaf vb.) muhakkak pasif duran ama tetikte bekleyen birileri vardır. İşe onları ikna ederek başlamak, hayvan bakımevi kurmak için harcayacağınız çabadan çok daha önemlidir. Bu durum bakımevinin belediye veya valilik makamlarınca bir nihai çözüm olarak algılanmasını da engelleyecektir.

Duyarlılık artırılmadan mesafe alınamaz. Üretim çiftlikleri denetlenmeden, yurt dışından gelen kontrolsüz hayvan trafiği durdurulmadan, kısırlaştırma ciddiye alınmadan çözüm olmaz. Bahsi geçen şehirlerde başarı, hep böyle

en az bir metre derinlikte çukurlar açılarak gömülmesi ve zehirlenerek öldürülen hayvanların etinde bulunan zehrin diğer hayvanlarca tüketilmesinin engellenmesi gerekmektedir.

Prof.Dr. M. Kemal Yalınkılıç Bakan adına

Genel Müdür

Ekler: 1998/6 sayılı genelge

1999/34 sayılı genelge

Bakımevi Kriterleri (3 sayfa)

DAĞITIM: TÜM VALİLİKLER

elde edilmiştir. Popölasyonun kontrol altına alınması ve eş zamanlı olarak yapılacak farkındalık çalışmaları uzun vadedidir, ancak bilinen tek çözümdür.

51. Hayvanlara karşı işlenen suçların cezası herkes için eşit mi olmalıdır?

Sıradan bir vatandaşın bir hayvana karşı kötü muamelesi ile bu konuda görevli bir kamu görevlisinin hayvana kötü muamelesinin aynı kategoride değerlendirilmesi hakkaniyet açısından kabul edilemez.

Her ne kadar mevcut sistemimiz böyle bir ayrım gözetmese de HAYTAP olarak sunmuş olduğumuz yasa teklifinde bu ayrımı çok net bir biçimde ifade ettik. Kendisine emanet edilmiş hayvanları koruyup kollamak, aşılarını ve kısırlaştırmalarını yapmak, tedavilerini üstlenmekle yükümlü birimler görevlerini yerine getirmez ve hayvanları zehirlerse daha ağır cezalarla yargılanmalıdır. Kamu görevlilerinin hayvanlara eziyet ettiklerine sıklıkla rastlanmaktadır.

Bir vatandaş toplu bir hayvan katliamı yaparsa, elbette en ağır şekilde cezalandırılmalıdır. Cezalar etkisiz kaldığı sürece caydırıcılık etkisi olmayacaktır. Nitekim, parlamento sunduğumuz teklifte bu husustaki ayrımı vurgulamak için 28/A ek maddesini koyduk. Teklifimizin ciddi olarak üzerinde düşünülmesi ve bu haliyle kabul edilmesi gerekir.*

* Bu suçun kamu görevini yerine getirenler tarafından işlenmesi (HAYTAP ek teklif maddesi)

Madde 28/A İşbu kanundaki yasaklara karşı hareket eden kişiler, bu kamu görevini ifa ederken ya da bu sıfat altında yapmışsa veya hut azmettirmiş ya da doğrudan veya dolaylı sözlü ya da yazılı emir vermişse, verilen hapis cezaları ve idari cezalar bir misli artırılır.

52. Ev hayvanlarının tahliyesi söz konusu ise ne yapılması gerekir?

Öncelikle, kimsenin sahip olduğu hayvan ihtarname veya apartman olağan/olağanüstü toplantısında alınan karar ile tahliye edilemez. Bunun için bulunduğunuz yerdeki sulh hukuk mahkemesinde tahliye davası açmaları ve mahkemeden bu yönde karar çıkması gerekir. Olay çok ciddi boyutlara gelirse, bu konuda uzman bir avukata başvurmanızı tavsiye ederiz, çünkü tahliye edilecek olan kendi hayvanınızdır.

Apartman yönetim planı, tapuda kayıtlı olan bir yönetim planıdır ve standart cümleler içerir. Örneğin, "Hali silkelemeyin, çöpünüzü belirli saatlerde kapının önüne koyun, müziğin sesini sonuna kadar açmayın." Bu, yirmi-onuz maddelik matbu bir evraktır. Apartman ilk kurulduğu zaman tapuya verilen bu standart sözleşmeyi genelde toprak sahibiyile kat malikleri için en başında imzalarlar.

İşin garip tarafı şudur: Bu apartman ve dolayısıyla yönetim planı, 1950-1960'larda yapılmış olabilir. Daireler kuşaktan kuşağa el değiştirirse de apartman yönetim planı sabit kalır. 2000'lere geldiğinizde sizden önce imzalanmış ama haberinizin olmadığı bir yönetim planıyla karşı karşıya kalırsınız. O gıcık komşu gelir, o küçücük maddeyi bulur. Orada der ki: "Kedi, köpek, koyun, tavuk ve benzeri hayvanlar bu apartmanda beslenemez." Yani 21. yüzyılda, 1950'lerdeki zihniyetle, kedi ve köpekler, koyun ve tavuk gibi çiftlik hayvanlarıyla aynı görülür.

Öte yandan, o madde olmasa da tabii ki siz apartmanda koyun, inek gibi çiftlik hayvanlarını ya da elli tane kediyi

* Bu konuda daha detaylı bilgi için yazarın Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin görüşlerini eleştiren ve İstanbul Barosu, Cilt 81, Sayı 2007/2, s. 601 ve devamındaki, Evcil Hayvanlar ve Hukuki Sorunlar adlı makalesine bakmanızı tavsiye ederiz.

besleyemezsiniz. O maddenin yokluğu size öyle bir hak vermez ama bu durumda da mahkemeler bilirkişi incelemesi yapar. Keşfe gelip daireyi inceler, bir koku var mı ya da beslediğiniz hayvan köpekse havladığı zaman sesi komşuları rahatsız edecek düzeyde mi diye bakarlar. Çünkü kimi hayvan vardır, sesi duyulmaz; kimi gerçekten çok gürültü çıkarır, rahatsız eder.

Diyelim böyle bir dava ile karşı karşıyasınız. Eğer davanın istemediğiniz bir mecraya gideceğini hisseder-seniz, sizi dava edene karşı (Türkiye’de apartmanların yüzde 80’i kaçak olduğu için) “projeyle aykırılık” davası açabilirsiniz. Bunu tek başınıza değil, yine bir avukat yardımı ile yaparsanız daha seri ve net sonuçlar alabilirsiniz. Mahkeme, binanın tapudaki projeye uygun hale gelmesi için yıkım kararı vereceğinden ve kimse dekorasyon yapmış olduğu, tadilat yaparak dünya para harcadığı evin kedi köpek yüzünden yeniden yıkılmasını istemeyeceğinden size açılan tahliye davasını geri alma olasılığı yüksektir.

53. Apartman yönetim planındaki “hayvan beslenemez” maddesi ben taşınmazı satın almadan yıllar önce koyulmuş. Benim haberim bile yok. Hayvanım ise zararsız. Yine de hayvanım tahliye edilir mi?

Kimsenin sahip olduğu hayvanının bir evden ihtarname ile ya da apartman olağan toplantısında alınan karar ile ya da belediye zabıtasının müdahalesi ile ya da apartmanda imza toplanarak TAHLİYE EDİLMESİ mümkün değildir. Tahliye edilecek hayvan için mahkemeden karar alınması şarttır. Hele bu tahliye işlemi için belediye zabıtasının daha seri hareket etmesi amacıyla kullanılması olayın trajikomik

boyutudur. Belediye zabıtasının ancak hijyen koşullarına uygunluğu denetleme yetkisi vardır. Aksi takdirde mahkeme kararı olmadan evinize girerlerse konut dokunulmazlığı suçunu bile işlemiş kabul edilebilirler.

Türk Medeni Yasası'nın 737. maddesi ile taşınmaz maliki ya da kullananı, komşusuna zarar verecek her türlü davranıştan kaçınmakla ve bazılarına katlanma ödevleri ile yükümlü tutulmuştur. Aynı maddenin 2. fıkrası ile de "özellikle taşınmazın durumuna, niteliğine ve yerel örf ve adete göre, komşular arasında hoş görülebilecek dereceyi aşan gürültü veya sarsıntı yaparak rahatsızlık vermek" yasaklanmıştır.

Apartmanda bulunan tüm kat malikleri toplanıp hayvandan şikayet etmediklerini yazılı olarak beyan etseler bile, yıllar önce tapuya bir şekilde koyulmuş apartman yönetim planı mahkemeler için maalesef daha geçerlidir. Yani apartman yönetim planında kimi durumlarda "kedi, köpek, tavuk, keçi vb gibi hayvan beslenemez" ibarelerinin bulunması mahkemelerin bu kadar kolay tahliyeye karar vermelerine neden olmaktadır.

KMK (Kat Mülkiyeti Kanunu) tarafından yönetim planının bütün kat maliklerini bağlayan sözleşme hükmünde kabul edilmesi nedeniyle yönetim planından habersiz olduğunuzu söyleyemezsiniz. Çünkü orayı satın alırken ya da intikal yaparken tapuda yönetim planını da imzalayarak kabul edersiniz.

Uygulamada mahkemeler, Yargıtay 18. Hukuk Dairesi'nin bu sert bakışı nedeniyle keşif bile yapmadan, hayvanın zarar verip vermediğini kontrol bile etmeden 1. kattaki malikin şikayeti üzerine 17. kattaki kedi sahibinin tahliyesine maalesef neredeyse tek celsede gidebilmektedir. Kat maliklerinin 4/5 çoğunluğuyla apartman ya da site yönetim planının bu maddesi tabii ki değiştirilebilir ama bu çoğunluk son derece yüksek bir oran olduğundan kimse bu

yola gitmemekte, ya kedisiyle beraber evini terketmekte ya da bir önceki soruda anlattığımız gibi projeye aykırılık davası ile dava açan kişiye karşı dava açmaktadır.

Halbuki naçizane görüşüm mahkemelerin doğrudan bu maddeye bakarak karar vermelerinin vicdani ve hakkaniyete uygun olmadığıdır. Çünkü orada belirtilen yasak maddesinin yabani ya da çiftlik hayvanları için yorumlanması gerekir. Kat Mülkiyeti Yasası'na eklenmesini istediğim cümle "Rahatsızlık verdiği bilirkişi raporu ile kanıtlanmayan bir ev hayvanının tahliyesine karar verilemez." şeklinde olmalıdır.

54. Evde hayvan beslemeyle ilgili yasal bir düzenleme var mı? Tolerans limiti nedir?

Ev hayvanı beslemek bir suç ya da kabahat değildir. Ancak kimi apartman ya da site sakinleri hayvanları değil de o hayvanların sahipleri olan komşularını sevmedikleri için hayvanları kullanarak düşmanlıklarını mahkemelere intikal ettirebilmektedirler. Mahkemeler ise konuyu Kat Mülkiyeti Kanunu'na göre değerlendirir ve hayvanın etrafa rahatsızlık veya zarar verip vermediğine bakmaksızın, eğer yönetim planında hayvan beslenemeyeceğine dair yasak bir hüküm varsa (ki genellikle vardır) hayvanın tahliyesine karar verirler. Tahliye kararında söz konusu olan sizin tahliyeniz değil, hayvanın tahliyesidir. Siz o dairede dilerseniz oturmaya devam edebilirsiniz.

Söz konusu hayvan sakin bir kedi olabilir, felçli bir hayvan ya da havlamayan, tüy dökmeyen, kimseye zarar vermeyen bir köpek olabilir. Ama maalesef Yargıtay 18. Dairesinin bu konudaki yorumu çok serttir: "Hayvan ister rahatsızlık versin, ister vermesin; sadece apartman

yönetim planına bakılsın. Eğer yasak hüküm varsa hemen tahliye edilsin.” Oysa tahliye kararının ancak hayvan çevresine zarar veriyorsa, komşuları rahatsız ediyor ya da evdeki hayvan sayısı çoksa (kabul edilebilir tolerans limitinin üzerinde ise) verilmesi gerekir.

Tolerans limiti (hoşgörü sınırı) her somut olaya göre değerlendirilmesi gereken, komşularınızın katlanabilirlik sınırındır. Siz arabesk müziği çok seviyorsunuz diye komşunuz da bu sese katlanmak zorunda değildir. Ya da balkonunuzdaki, bahçenizdeki koku, duman miktarı, komşunuzun dayanabilme sınırına kadardır. Sizin için harika olan yemek kokusu komşunuz için çekilemez boyutta olabilir. Aynı şekilde evinizde, bahçenizde beslediğiniz hayvan sayısı da sizin için katlanabilirlik sınırı içinde olmasına rağmen bulunduğunuz yerdeki yaşam tarzına, genel davranış ve temayüle göre limit koyma durumu gerçekleşecektir. O yüzden evlerde beslenen hayvanlar için somut bir sayı vermek uygun olmaz. Fakat ne olursa olsun bir evin içinde ya da bahçesinde istifçi boyutunda, otuz-kırk kedi, köpek beslemek ya da ev içinde çiftlik hayvanı barındırmak (örneğin koyun, keçi vs.) tolerans limitinin üstünde bir durumdur ve apartman/site yönetim planında yasak hüküm olmasa bile tahliye-neden olacaktır. Burada kimi hayvanseverlerin yanlış ve dayatmaya varan uygulamalarının maalesef mütevazı sınırlar içinde hayvan bakıp kollamak isteyen kişilere de zor durumlar yaşattığını vurgulamak gerekir. Bu konuda daha fazla bilgi için “Hayvanları Hayvanseverlerden Koruma Derneği” mizin manifestosuna ve oradaki makalelere de göz atmanızı tavsiye ederiz. (www.sincapdernegi.org)

55. Yönetim planında hayvan beslemeye dair yasak hüküm olsa da buna rağmen açılan davayı reddeden mahkeme kararı hiç mi yok?

İstanbul Anadolu 12. Sulh Hukuk Mahkemesinden Sayın Yargıç Cengiz Dökünlü'nün 2012/542E- 2013/432K sayılı nefis gerekçeli Karar'ını burada özet olarak vermek istiyorum. Yargıtay onamasından da geçip kesinleşen bu karar, apartman yönetim planının bu yasak maddesinin geçersiz olması hukuki tartışma ile o kadar güzel gerekçelendirilip açıklanmış ki kitabıma almadan edemedim. 12 sayfayı bulan uzun gerekçeli kararın tamamına www.haytap.org sayfasından ulaşabilirsiniz.

Şu ana kadar genel kabul görmüş ve yerleşmiş yargısal uygulamalara göre;

Yönetim planında, bağımsız bölümlerde evcil hayvan bakılması yasaklanmış ise yönetim planının bağlayıcılığı karşısında, evcil hayvanın çevreye rahatsızlık verip vermediğine bakılmaksızın, yönetim planına aykırı olarak bakılan evcil hayvanın bağımsız bölümden uzaklaştırılmasına karar verilmektedir.

Temel hak ve özgürlükler belgesi niteliğinde olan ve bu nedenle her türlü düzenlemenin üzerinde bulunup mahkememizce doğrudan uygulanması gereken Hayvan Hakları Evrensel Bilirgesi;

-Anayasa'nın 90/son maddesi uyarınca kanun hükmünde olan Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, -5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu

hükümlerine göre hayvanın hak sahibi bir varlık olduğu, taraflarca sözleşmeler düzenlenir iken hayvanın kişilik haklarını ihlal eden düzenlemeler yapılamayacağı,

sözleşme hükmünde bulunan yönetim planının da benzer şekilde hayvanın kişilik haklarına ve kanuna aykırı düzenlemeler içermeyeceği,

yönetim planında hayvanın kişilik haklarına ve kanuna aykırı düzenlemeler bulunması hâlinde, bu düzenlemelerin Borçlar Kanunu'nun 27. maddesi uyarınca mahkememizce re'sen hükmüsüz kabul edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Dava konusu köpek, ev hayvanıdır. Ev hayvanının doğal yaşam ortamı ev olup, insan ile birlikte yaşama hakkına sahiptir.

Davalı tarafından sahiplenilerek eve alınan ve aile bireyleri ile birlikte yaşayan köpek, ev bireylerini kendi ailesi gibi benimsemiştir. Bu köpeğin çevreye hiçbir rahatsızlık vermemesine rağmen, sırf insanlar tarafından yapılan YÖNETİM PLANI uyarınca evden uzaklaştırılması, onun kişilik haklarına aykırılık teşkil edecek niteliktedir.

Ev hayvanı olan dava konusu köpeğin, bu evden uzaklaştırıldığı anda hayvan barınağına bırakılabileceği söylenebilir. Ancak bu söylem bir insanın evi ile cezaevi koşullarının aynı olduğunu söylemekle eş değerdir. Bu düşüncede ironi oluşturan durum, ancak suçlu insan cezaevine konulabilir iken hiçbir suçu olmayan, toplumsal hayata uyum sağlamış hayvanın tamamen suçsuz şekilde, kendisi dışındaki sebeplerle hayvan barınağına bırakılarak aralarında özel bir ilişki oluşan aile bireylerinden koparılmasının savunulabilmesidir.

Hayvanları ancak üzerinde mülkiyet ilişkisi kurulabilecek bir meta olarak gören anlayışın, gelişen hukuk ve çağdaş bakış açısı karşısında değişmesi, hayvanların kendi kişiliği ile canlı bir varlık olarak kabul edilmesi zorunludur. İnsanın hayvandan güçlü olması onu yok saymak hakkı vermez.

Tüm bu nedenlerle dava konusu köpeğin çevreye rahatsızlık verdiğinin iddia olunmaması karşısında ev hayvanı olarak insanlarla birlikte yaşamaya gösterdiği uyuma, çevreye zarar vermemesine rağmen,

Evden uzaklaştırılmasına dayanak oluşturacak yönetim planının evcil hayvan bakma yasağına ilişkin düzenlenmesinin,

Hayvanın temel hak ve hürriyetlerini göz önünde bulundurmaması, hayvanın kişilik haklarına ve kanuna aykırı hükümler içermesi nedeniyle,

Borçlar Kanunu'nun 27. maddesi kapsamında hükümsüz kabul edilmesi gerektiği mahkememizce kabul edilmiştir.

Bugün insanlar büyük oranda beton yığınları arasında yaşamak zorunda bırakılmış ise de her insanın doğa ile uyum içinde, yeterince bitki ve hayvandan oluşan bir çevrede yaşama hakkı vardır.

Ev hayvanı bakmak isteyen kat malikine, sırf yönetim planında yasaklanmış olması nedeni ile ev hayvanı bakamayacağını söylemek, insanın makul düzeydeki hayvanlarla birlikte yaşama hakkının ihlalini teşkil etmesi nedeni ile geçersiz olmalıdır.

Bu nedenle yönetim planında bulunan ev hayvanı bakılması yasağı kat malikinin bu hakkını ihlal etmekte ise de, mahkememizce yapılan değerlendirmede yönetim planındaki ev hayvanı bakma yasağının öncelikle hayvanın hakkını ihlal etmesi nedeni ile mutlak butlan ile hükümsüz sayılacağı anlaşılmakla, ayrıca bu hususun ev hayvanı bakmak isteyen kat malikinin kişilik haklarına aykırılık oluşturacağı hususu mahkememizce değerlendirilme alınmamıştır.

- Yönetim planı, firma ile kat malikleri arasında icap ve kabul ilkelerine uygun olarak oluşturulmamakta, kat mülkiyeti oluşturulduktan sonra bu yerden bağımsız bölüm edinen kat malikleri tarafından düzenlemelerin müzakere edilmesi ve değiştirilmesi mümkün olmamaktadır.

-Günümüzde satıcı firmalar bazen binlerce bağımsız bölümden oluşan siteler inşa etmekte, yönetim planını oluşturarak satışa sunmaktadır.

-Bu satışa muhatap olan kişinin iradesi, kural koyma konusunda tamamen etkisizdir. Ya tüm kuralları kabul ederek bağımsız bölümü satın alacak ya da sözleşmeden vazgeçecektir.

-Konut sahibi olma günümüz insanının temel ihtiyacıdır. Bu temel ihtiyacın ne zor şartlarda karşılanabildiği ve insanların ev sahibi olmak için büyük zorluklar yaşadığı kuşkusuzdur.

-Ev sahibi olmak isteyen, ekonomik yönden satıcıdan daha güçsüz insanların ev alırken göz önüne alacağı çok fazla un-

sur mevcuttur. Ancak bu unsurlardan, karar mekanizmasını en fazla etkileyen unsurun fiyat ve ödeme koşulları olduğu, insanların ekonomik durumuna uygun fiyat ve ödeme koşullarını bulduğunda diğer kriterleri ön plana almayıp, kendilerine dikte edilen kuralları kabul etmek zorunda kaldıkları bilinen bir gerçektir.

-Açıklanan şekilde bir tarafın güçlü, diğer tarafın güçsüz olduğu sözleşmeyi kurmak konusunda güçlü olanın kuralları koyduğu ve diğer tarafın sözleşmeyi imzalamak ya da mal ve hizmetten faydalanamamak dışında başka seçeneğinin olmadığı sözleşmelerdeki hükümler genel işlem şartlarıdır.

Genel işlem şartlarının taraflar arasında gabin oluşturmaması, tarafların hak ve yükümlülüklerinde dengenin bozulmaması gerekir.

Kat maliklerinin hemen tamamı yönetim planını yapan firma karşısında edilgen-pasif durumda olan kişilerdir. Bunlardan bir kısmının ev hayvanı bakmak ister iken bir kısmının çevresinde ev hayvanı görmek istememesi doğaldır. Kişilerin tercihlerine saygı gösterilmesi gereklidir.

Ancak yönetim planında ev hayvanı bakma yasağı düzenlenmiş ise ev hayvanı bakmak isteyen grubun yönetim planını değiştirebilmek için tüm oyların 4/5'ini toplaması gerekir. Uygulamada çoğunlukla genel kurul toplantısına 4/5 oranda katılım bile olmadığını düşünürsek, özellikle yüzlerce-binlerce kişinin bir arada oturduğu, birçok kat malikinin olduğu, insanların birbirini tanımadığı sitelerde, ev hayvanı bakmak isteyen kişilerin yönetim planının değiştirilmesini sağlaması neredeyse imkânsız gibidir.

Bu durumda ev hayvanı istemeyen grup YÖNETİM PLANI gereği son derece güçlüdür. Bir kat maliki diğer kat malikine belki de çok sudan sebeplerle zarar vermek istediğinde ev hayvanının kendisine rahatsızlık verip vermemesine bakılmaksızın, hemen bir dava açabilmekte ve o kişiye yaşamı çekilmez hâle getirerek büyük acılar yaşatabilmektedir.

Kanunun düzenlemesi gereği yönetim planı, bütün kat maliklerini bağlayan bir sözleşme hükmündedir. Ancak bu sözleşme Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 18. maddesi ile düzenlenen "rahat-sız etme" yükümlülüğünü ihlal edip etmediğine bakılmaksızın bir taraf diğer tarafa asla rahatsızlık vermemiş olsa dahi onun yaşamını düzenleme imkânı verebilmektedir.

Bu durumda sözleşme hükmündeki ve ev hayvanı bakmayı yasaklayan yönetim planının muhatapları arasında dengeyi gözetmediği, kat maliklerinin eşit haklara sahip olmasına rağmen bir grubu keyfi bir güce sahip kılar iken diğer tarafın haklarını korumadığı anlaşılmaktadır.

Yönetim planında bulunan ev hayvanı beslenmesi yönündeki yasa hükmü konusunda çoğunluğun söz söyleyebileceğini kabul etmek, azınlığın hayvan besleme hakkının ve yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere uluslararası sözleşmeler ve kanunca ön-görölmüş bizzat ev hayvanının doğal ortamı olan evde yaşama hakkının yok edilmesine neden olabilecek niteliktedir.

Demokraside çoğunluk uluslararası toplum tarafından kabul edil-miş insan haklarına aykırı kararlar alamayacağı gibi, ev hayvanının Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi, Ev Hayvanlarının Korunması-na Dair Avrupa Sözleşmesi, Hayvanları Koruma Kanunu gibi söz-leşme ve kanun ile korunan haklarını da yok edecek kararlar alamaz.

Bu nedenle de ev hayvanı bakma yasağının kaldırılmış olması ya da kat malikleri kurulunca ev hayvanı bakılabileceğine ilişkin karar alınmamış olması hakları ihlal eder nitelikte olduğundan sonuca etkili kabul edilmemelidir.

Mahkememizin yukarıda karara esas alınan gerekçesi dışında çoğunluğun temel haklar konusunda karar veremeyeceği ek ge-rekçesi de mahkememizin gerekçesini destekler niteliktedir.

Açıklanan tüm bu nedenlerle ,

Çevreye rahatsızlık vermediği anlaşılan ev hayvanı olan kö-peğin evden uzaklaştırılmasına ilişkin istemin reddi gerekmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.

Bu nedenle davanın REDDİNE karar verilmiştir. 29/3/2013

56. Bir hayvanın borçtan dolayı haczi mümkün müdür?

İcra İflas Kanunu md. 82/14:

“Borçlu çiftçi ise kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan arazi ve çift hayvanları...”;

Md. 82/5.

*“Borçlu ve ailesinin idareleri için lüzumlu ise borçlunun ter-
cih edeceği bir süt veren mandası veya ineği veyahut üç keçi
veya koyunu ve bunların üç aylık yem ve yataklıkları...”*,

‘Yavrulu Hayvanların Haczi’ başlığı altında düzenlenmiş olan, md. 83/b :

*“Hayvan hacizlerinde, anaları tarafından beslenme ve bakıl-
maya muhtaç olan yavrular analarından ayrı haczedilemeye-
cekleri gibi bunların anaları da yavrularından ayrı haczedile-
mezler” demektedir.*

Diğer yandan, 5199 sayılı Yasa’nın 5.maddesinin 6. fıkrasında, *“Ticari amaç güdülmeden bilhassa ev ve bahçesi içerisinde bakılan ev ve süs hayvanları, sahiplerinin borcundan dolayı haczedilemezler”* diye yasa İİK (İcra ve İflas Kanunu) ile uyumlu madde getirmiştir.

Her iki yasanın hükümleri birlikte değerlendirildiğinde; örneğin, eşek, inek ev ve süs hayvanı olmadığından, yük, binek ve arazi hayvanları belirli bir ticari değer biçilebilir hayvanlar olarak kabul edildiğinden doğrudan doğruya haczedilemezdik engeli bulunmamakta, ancak İİK hükümleri kapsamındaki istisnai durumlar var ise hac-

zedilemezlik ileri sürülebilmektedir. Yani eşek, inek ya da diğer büyük ve küçükbaş hayvanlar ve kanatlı kesim hayvanlarının da haczi, 5199 sayılı Kanun'un md. 5 kapsamı dışında kalmaktadır. Çünkü çiftlik hayvanları ev ve süs hayvanlarından farklı olarak (maalesef) faturalı mal kapsamında değerlendirilir.

57. Hayvan sahibi olmak isteyenlerin hangi petshop'a gitmelerini tavsiye edersiniz?

Hayvanların daracık kafeslere kapatıldığı, bulundukları ortamı kirletmesinler diye su ve yemeklerinin çok az verildiği, havalandırma koşullarının uygun olmadığı, dışarıda yürümelerine izin verilmeyen petshop'lar aslında küçük birer işkence bahçesidir. Her ne kadar petshop'ların işleyişi ile ilgili yönetmelikler çıkmış olsa ve bunların ruhsatlandırılmalarının tarım müdürlükleri ve belediye tarafından, denetimlerinin ise Orman Su İşleri Müdürlükleri tarafından yapılması gerekse de yasalar, ülkemizde, söz konusu olan özellikle hayvanlar olduğunda, kağıt üzerinde kalmaktadır. Yasa gereği yapılması gereken düzenli veteriner hekim kontrolleri dahi yapılmamakta ya da veteriner hekimler usulen imza atıp gerçek bir denetleme için gerekli cesareti göstermemektedirler. Satılan hayvanların çoğu yurt dışından kaçak olarak, menşei şahadetnamesiz, aşısız, sağlık koşullarına uygun olmayan şartlarda Türkiye'ye getirilmektedir. Özellikle Doğu Avrupa ülkelerinde 10-20 dolar maliyete üretilen bu hayvanlar petshop'lara girdiğinde, 500-2.500 dolar arası etiketle satılmaktadır. Yavruların sevimliliğine aldanan tüketici(!) çoğu zaman aldığı hayvanı bakımevlerine ya da iklimi ılıman ormanlık alanlara terk etmektedir.

Petshop'lardaki hayvanlar maalesef, "çocuğuma karne hediyesi, karıma doğum günü hediyesi, sevgilime yılbaşı

hediyesi" olarak düşünölmekte, bakılamayacağı zaman "Nasıl olsa bunlara bakan bir hayvan bakımevi, bir hayvanları koruma derneğı bulunur." zihniyeti ile bırakılmaktadır. Bu sebeple, bugün hayvan bakımevleri, bildiğimiz klasik sokak hayvanından çok cins hayvanlarla doludur. Hepsinin zaman içinde üremesi nedeniyle, hem hayvan bakımevleri hem de sokaklar bu cins hayvanlara ev sahipliğı yapmaktadır.

Dolayısıyla, petshop'larda bulunan hayvanları kurtarmak için birini tercih edip satın aldığımızda, aslında bir sonrakinin eziyet çekmesine veya şiddet altında kalmasına aracılık etmiş oluyor, hatta bakımeviden hayvan sahiplenecek olası birinin bir hayvanı kurtarmasına da engel oluyoruz. Belediyeler sorunu çözmek için vahşice toplu zehirlemeler, ormanlara terk etmeler, uyutmalar yaparken, gönüllüler hayvanları kurtarmak için onları sahiplendirmeye çalışmaktadır.

Ancak petshop'larda hayvan satışı yasaklanıp buralara "mal sağlayan" üretim çiftlikleri denetim altına alındığı zaman, bu üretim-tüketim tekerine çomak sokmak böyle mümkün olabilir. Kısırlaştırma bile fabrika gibi çalışan bu üretim çiftliklerini, yurt dışından kaçak girişı ve onlara aracılık eden petshop'ları matematiksel olarak bile engelleyemez. Dolayısıyla, bir petshop'tan hayvan satın almak yerine bir hayvan bakımeviden almanızı şiddetle tavsiye ediyoruz. Bu sayede, hem hayvana "mal" olarak bakmadığınızın göstermiş hem de terk edilmiş bir hayvana yeni bir yuva açmış olursunuz.

Diğer yandan, petshop'tan satın alınacak her hayvan, bakımevlerinden sahiplenilecek olası her hayvanın da önünü keser. Petshop'tan "mal alışverişı (!)" gerçekleştikten sonra ne envanter kaydı tutulur, ne mikroçipleme yapılır, ne de petshop sahibi ya da ilgili bir kurum bu hayvanların ileriki yaşamını düzenli olarak kontrol eder. İlerideki soru-

larda da görüleceği üzere, hayvan sahiplerinin kendi hayvanlarına bile eziyeti yoğunlaşmışken, malı sattıktan sonra müşteriye bir daha tanımamak, kurumsallaşmış, sistematik hayvan sömürüsünün en çarpıcı örneğidir. Siz hayvanı kurtarmak için aldıktan sonra, anne yeni yavru için gebe kalsın diye uğraşılmaya başlanmıştır bile...

58. Usulüne uygun çalışmayan petshop için bir vatandaş olarak ne yapabilirim?

Dar kafeslerde, çiş ve kaka yapmamaları için aç ve susuz bırakılan, tedavi edilmeyen, menşesi belli olmayan, bodrum katlarında damızlık olarak ölümüne doğurtulan hayvanların satıldığı yerler olan petshop'lar hakkında izlenecek yolları şöyle belirleyebiliriz: İlk olarak, Orman Su İşleri Müdürlüklerine sürekli dilekçe verin. Ülkemizde petshop'lar ve bağlantılı olarak üretim çiftlikleri, yetkili resmi kurumların denetiminden tamamen uzaktır. Gerek yasa dışı üretim alanlarında gerek petshop'larda, küçücük kafeslerde satılmayı bekleyen hayvanların yaşam koşulları çok kötü ve vicdanları rahatsız edecek durumdadır.

Öncelikli amaç, bu iş yerlerinin yasalara uygun duruma getirilmesi, balık ve kuş dışında canlı hayvan satışının petshop'larda yapılmaması, belli bir süre için üretimin tamamen durdurulması ve zaman içinde en aza indirilmesi olmalıdır.

İkinci olarak yapılması gereken, kötü koşullarda hayvan satan petshop'larla yasal mevzuat çerçevesinde mücadele etmek, denetimlerini sağlamak ve düzelme göstermeyenlerin kapatılması için uğraş vermektir. Hayvan satışı yapan petshop'lar sadece dükkan bazında değerlendirilmemeli, internet üzeri satışlar da petshop satışı olarak ihbar edilmelidir.

Amaca yönelik olarak yapılacak çalışmaları şöyle toparlayabiliriz:

1. Hem petshop'lar hem de üretim çiftliklerinin resmi kurumlarca denetlenmesi ve uygun olmayan iş yerlerinin kapatılması için ilgili tüm idari kurumları harekete geçirmek. Bunun için yazışma ve basın yolu ile kamuoyu oluşturma çalışmaları yapmak.

3. Petshop'ların sorumlu veteriner hekimlerinin gerçek anlamda görevlerini yapmalarını, veteriner hekim odalarının da mesleki etik açıdan petshop'larda çalışan üyelerini denetlemelerini ve yönlendirmelerini sağlamak.

4. Canlı hayvan satışı önleninceye kadar petshop'lardaki hayvanların durumlarının düzelmesi adına gerek Hayvanları Koruma Kanunu'nun, gerek Ev ve Süs Hayvanlarının Satışı ve Üretimine İlişkin Yönetmeliklerin tam olarak uygulanmasını sağlamak.

5. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve belediyelerle petshop'ların denetimi için yazışmalar yapmak, yasa ve yönetmeliklerde değişiklik yapılmasını talep etmek.

6. Basın kuruluşları vasıtasıyla petshop'larda yaşanan dram konusunda kamuoyu oluşturmak, özellikle çocuklara yönelik yayınlar yapılmasını sağlamak.

7. Topluma evlerine hayvan alırken petshop'lara değil bakımevlerine gitmeleri çağrısında bulunmak, bunun için kampanyalar düzenlemek.

8. Konuya ilişkin görsel ağırlıklı kampanyalar düzenlemek için tasarımcılara, reklam ve tanıtım ajanslarına ulaşmak.

9. Petshop'larda aç ve susuz bırakılarak küçük kafeslere hapsedilmiş dostlarımız için sadece şikayet edip üzülmenin ötesinde bir şeyler yapmak istiyorsak, her zaman vurguladığımız gibi, sivil toplum örgütlerine katılmalıyız.

2011 yılında çıkan yönetmelikteki kriterlere uymayan petshop'ları şikayet etmeyi ve bu konuda ihbarcı olmayı alışkanlık haline getirmeli, gittiğimiz petshop'un sorumlu veteriner hekiminin olup olmadığını öğrenmeli ve ruhsatını kontrol etmeliyiz.

59. Tarım İl Müdürlüklerinin evcil hayvan satan dükkanlara karşı yaptırımını nedir?

Bu iş yerlerinin hayvanları nasıl barındıracakları, kafeslerinin büyüklüğü, hijyen koşulları yönetmelikle bildirilmiştir. Özellikle hijyeni sağlamak amacıyla veterinerler tarafından buraların her hafta denetlenmesi, kedi ve köpeklerin iç ve dış parazitlere karşı korunması için türlerine özgü aşılarının yapılması ve sağlık karnelerine bu durumun düzenli olarak işlenmesi, hayvanların iki (hatta bence beş) aydan önce annelerinden ayrılmamasının sağlanması gerekir.

Dernekler ya da konuya duyarlı kişilerin tespit ettikleri olumsuz durumları, durum anında valiliklere bağlı tarım il müdürlüklerine iletmeleri halinde, iş yeri hakkında gerekli işlemler yapılır. Yönetmelik gereği, iki kez yazılı ikazdan sonra düzelme olmazsa, bu iş yerlerinin kapatılması kararı alınır. Ayrıca kanunlar gereği, şikayet ve talepler hariç, yılda dört kez rutin denetim yapılması gerekir.

İşin niteliği gereği, tüm bunların kağıt üzerinde kalması için mutlaka ısrarlı ve tutturuk gönüllü denetimine ihtiyaç olduğunun da altını çizmek gerekir. Devamlı denetim belli bir süre sonra rutin baskı haline gelecek, bu işi layıkıyla yapamayanlar elenecektir.

Evcil hayvan satan petshop'ların açılması ve ruhsat verilmesi işlemleri (belediye ile birlikte) Gıda Tarım Bakanlığı'nın, denetimleri ise Orman ve Su İşleri'nin personeline

verilmiş idi. 2018 yılında iki bakanlık birleşince uygulamada iki bakanlık müdürlükleri de yetkili oldu.

Görüldüğü üzere şikayetler için, ruhsat verilmesi ve denetim yapılması için iki farklı kurum devrede idi. Önceki baskılarımızda tek bir kurumun yetkili olmamasını eleştirmiş ve yetkilerin tek bir elde toplanması gerekliliğinden bahsetmiştik. Şimdi için bu gerçekleşti ancak henüz uygulamaya yansımada. Zira iki farklı bakanlığın devrede olması uygulama gücünü ortadan kaldırdığı gibi, iki devlet kurumunun zaman zaman yetkinin diğerinde olduğu bahanesiyle topu birbirlerine atmasına imkan yaratıyordu.

60. Devletin gönüllülerle çalışmama hakkı var mıdır?

Ne yazık ki ülkemizde belediyeler, hayvan bakımevlerinden sorumlu birimler, Orman Su İşleri Müdürlükleri genelde gönüllülerle, bu konuda başarılı STÖ'lerle çalışmak istemezler. Bu isteksizliğin özünde, herhangi bir şekilde gönüllü denetimine tabi olmamak ve eleştirilmemek isteği yatar. İş bilmeyen gönüllülerle, bu işe varını yoğunu koymuş kişi ve dernekler birbirine karıştığı için onları bu konuda pek de suçlamamak gerekir. Öyle ki pek çok gönüllü yasalardan doğan ortak çalışma haklarını bilmez. Aşağıdaki dipnotlarda görülebileceği üzere, ilgili yasa ve yönetmeliklerin maddeleri, gönüllülerle devletin beraberce çalışmaları için tarafları teşvik etmektedir.

Örneğin Hayvanları Koruma Kanunu'nun kendisi ve yönetmeliği doğrudan gönüllü desteğini ister. Çünkü görevli memurun hayvana bakış açısı ile gönüllününki bir olamaz. Gönüllünün çalışma aşkı ve iyi bir şeyler yapma arzusu, görevli memurlarda nadiren görülür; aksine, memur ge-

nellikle gönüllünün onun işine ortak olmasını engeller. Oysa yönetmelik, yerel hayvan koruma görevlilerini, gönüllü kuruluşlar ile iş birliği yaparak sahipsiz hayvanların kontrolünü takip etmekle yükümlü kılmıştır.*

* 5199 sılı HKK MADDE 7 – (1) Belediyeler;

b)...geçici bakımevlerine gelen hayvanların sahiplenilmesi için yerel hayvan koruma görevlileri ve gönüllü kuruluşlar ile iş birliği yapmakla,

ç) Bölge ve mahallerindeki, özellikle köpekler ve kediler olmak üzere, sahipsiz hayvanların bakımları, aşılarının yapılması, işaretlenmesi ve kayıtlarının tutulmasının sağlanması, kısırlaştırılması, alındığı ortama geri bırakılması ve sahiplendirilmelerinin yapılması için hayvan geçici bakımevlerine gönderilmesi gibi yapılan tüm faaliyetlerde yerel hayvan koruma görevlileri ve gönüllü kuruluşlar ile belediye veteriner hekimlerinin koordinasyonunun sağlanmasıyla,

MADDE 11 – (1) Yerel hayvan koruma görevlileri;

a)Bölge ve mahallerindeki sahipsiz hayvanların özellikle kedi ve köpeklerin bakım ve aşılarının yapılması, aşıllı hayvanların işaretlenmesinin sağlanması, bölgedeki hayvanların kısırlaştırılması ve aşılandıktan sonra geri bırakılmak veya sahiplendirilmek üzere belediye tarafından kurulan geçici bakımevlerine gönderilmesi gibi yapılan tüm faaliyetler kapsamında yerel yönetimlerle eşgüdüm sağlamakla,

b)Bölgelerindeki lokanta, işyeri ve fabrika gibi kuruluşlardaki besin maddelerinden sahipsiz hayvanların faydalanmasını ilgili belediye ile iş birliği içinde gerçekleştirmekle,

c)Görevleri kapsamında tespit ettikleri olumsuzlukları İl Müdürlüğü'ne bildirmekle,

ç) Bir yıl boyunca yaptıkları çalışmaları Aralık ayı içerisinde bir rapor halinde İl Müdürlüğü'ne vermekle,

d)Sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanları koruma amacına yönelik olarak geçici bakımevi yararına sosyal etkinlikler düzenlenmesine yardım etmekle,

e)Sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması ile ilgili konular da halkı aydınlatmak amacıyla dergi, broşür ve benzeri yayınların çıkarılmasında yerel yönetimlere yardımcı olmakla, görevli ve sorumludur.

61. Petshop'lar için devamlı kullandığınız, “musluğu vanadan kapatmak” kavramı nedir?

Birkaç çarpıcı örnekle başlayalım: Bir çift kısırlaştırılmamış köpekten altı yılda ortalama kaç köpek ürer dersiniz? 5 bin! Evet, kısırlaştırılmamış bir çift köpekten altı yıl içinde 5 bin tane sokak köpeği üreyebiliyor. Ortalama, küçük bir kasabanın nüfusu kadar! Bu yüzden onları zehirliyor ya da hücreyi aratmayan bakımevlerinde istifleyip orada can çekişerek ölmelerini bekliyorlar.

Peki popülasyonlarının bu şekilde artmasında suç hayvanların mı?

Bu sorunun çözümü toplu itlaflar olsaydı bugüne kadar başarı kaydedilirdi. Onları öldürmeye başladığınız vakit, doğa yasası gereği, bir batında dört-beş tane yavru yapacaklarsa, kendi türlerini korumak için bu sefer bir batında on-on iki tane yavru oluyorlar. Yani itlaf da etseniz, hayvan bakımevine de tıksanız, onlara zulüm de yapsanız, yurt dışına da yollasanız, atalarımızın yaptığı gibi Hayırsız Ada'ya atıp aç bırakıp birbirlerine parçalatsanız da bu yollarla sorunu çözemezsiniz.

İşte bu yüzden “musluğu vanadan kapatmak” diyoruz. Hayvan üretimine yönelik her hareket hayvan hakları ihlali, musluğun aktığı havuzun dolmasıdır.*

Yani oturduğumuz evin tavanından şarıl şarıl su akanken bizler yeri temizlemeye çalışıyoruz; itlaf ederek, bakımevlerine tıkarak, mahkeme kararıyla evlerden tahliye ederek... Suyun akmasına izin var ama akan suyu temizlemek için başvurmadığımız canilik yok!

Diğer yandan Türkiye'ye kaçak yollardan ithal edilen yavru köpekler 500 ila 2.500 dolar arası fiyatlara satılsa da hızla üremeleri sonucu, bir süre sonra sokak köpeğine dö-

* Bu konu ve diğer hayvan hakları ile ilgili tüm televizyon kayıtlarımızı <http://www.HAYTAP.tv> adresinden izleyebilirsiniz.

nüşmekteler. Bu hayvanları eski Doğu Bloku ülkelerinden getiren, parasız pulsuz turistler sayesinde olay büyük bir ticarete dönüşmüş durumdadır. 20 ila 30 dolara mal edilen ve bavullar, poşetler içinde, havasız ortamlarda yurda kaçak olarak sokulan bu yavru canların çoğu petshop'lara geldiğinde yavru olmalarının getirdiği sevimlilikle hemen satılmaktadır. Satılamayan yavru ise zaten sokaklarda...

Satılanları da çoğunlukla benzer bir akıbet bekliyor. Bir bakıyorsunuz, İsviçre Alpleri'nde yaşaması gereken bir St. Bernard, Marmaris'te sokak köpeği olmuş. Neden? Sahibi bakamamış. Yavru iken zevkini tatmış ama sonradan canı sıkılmış. "Tüyü var, pisliği var, komşum istemiyor, çocuğum bakamıyor." diyerek onu bir bakımevinin önüne atmış ya da sıcak bir iklimde çöplerden beslensin diye terk etmiş. "Bu köpek sonradan ne yapar? Sakatlanır mı? Kim onu bir daha sahiplenir?" diye hiç düşünmeden... Sonuç olarak sokaklarda binlerce "cins sokak köpeği..." İtlaf edilmeye hazır, işkenceye hazır... Kuduz gibi hastalıkları yayarak insan sağlığına tehdit halde...

Bu hayvanları, birçoğu resmi ölüm kampı haline gelen hayvan bakımevlerinde(!) tutarak, içeriye gönüllüleri almayarak ve her hafta içerideki sayıyı değiştirerek resmi yoldan itlafın önünü açmıyor muyuz? Sadece İstanbul'daki hayvan bakımevi sayısı 40'a çıkmışken vicdanı olan hangi kişi bunları görmezden gelip günlük yaşamına hiçbir şey yokmuş gibi devam edebilir?

Ticaretin bu aşamaya gelmesine neden olan görevlilerin birkaç dolar rüşvet uğruna neden oldukları hayvan katliamı bir yana, kuduz ve benzeri hastalıkların yayılmasıyla da insan sağlığına verilen zarar ortadadır. Gümrükte gözler kapandığı için oluşan devasa bir pazar! Kaçak ithalat, malum taşıyıcılar sayesinde körüklendi; getirdikleri canlar, kuryelerin bir haftalık İstanbul tatilini de bedavaya getiriyor. Daha devletin vergi kaybından bahsetmedik bile!

Bir yandan Eminönü, Surdibi ve büyük alışveriş merkezleri gibi hayvan satan dükkanlar bu işe çanak tutarken bir yandan ihbar alan resmi kurumlar “*Bir de itle köpekle mi uğraşacağız bu sıcakta?*” diyor ve ilgili mekanları denetlemiyor. Böyle diyen bir devlet memurunun, bu hayvanlardan birinin ısırması sonucu çocuğunun kuduza yakalanabileceği aklına bile gelmiyor.

Maymun iştahlı insanlar, “pet” diye alıyor, “pat” diye sokağa bırakıyor!

Bir yanda satan, bir yanda terk eden, bir yanda zehirleyen... Canavar sistem içinde para, bu zavallıklar üzerinden kazanılırken en ufak olayda suçlu ilan edilen yine hayvanlar oluyor. Bizler ise küçük, insana özgü basit mücadeleler içinde debelenip buz dağının su üstündeki kısmını bile görmek istemiyoruz. Nasıl olsa “canlarımızın” dili yok; kimi kime şikayet etsinler?

Kaldı ki toplumu arkanıza almadan, halkla ilişkiler çalışmaları yapmadan, devlet ve sivil toplum örgütleri arasında iş birliği kurmadan kısırlaştırmanın tek başına anlamı yoktur; çünkü devlet kısırlaştırılmış küpeli hayvanları da gözünü kırpmadan öldürüyor. O zaman bari kısırlaştırılmasın, diyoruz. Demek ki kitabın başından beri yapılmasını şart koştuğumuz uygulamaları bir an önce hayata geçirmek gerek.

Özetleyecek olursak, bataklığın kurutulması için,

1. Yurtdışından kaçak girişlerin önlenmesi,
2. Üretim çiftliklerinin kapatılması,
3. İnternet üzeri hayvan satışının yasaklanması,
4. Petshop’larda hayvan satışının on yıl süreyle durdurulması ya da ruhsat verilmemesi,
5. Halkla ilişkiler çalışmaları ile vatandaşın bakımevlerinden hayvan sahiplenmesi gibi en önemli beş maddeyi bu şekilde sıralayabiliriz.

Tüm bunlar yapıldıktan ve belediyelerle bakanlıklar arasında koordinasyon sağlandıktan sonra ciddi bir kısırlaştırma kampanyası başlatılmalıdır. İlk beş madde yerine getirilmeden kısırlaştırmanın tek başına bir sonuç vermesi ise pek muhtemel görünmemektedir. Üretim devam ettiği sürece, kısırlaştırmanın bu tempoya yetişip popülasyonu tolere edilebilir sınırlara çekilmesi gerçekçi değildir; bu yüzden başarı, kısırlaştırmanın yanında diğer görünmeyen ana muslukların da kapatılmasıyla mümkündür.

İstanbul örneği üzerinden gidecek olursak, şehirde bizim tespitimize göre 150 bin sahipsiz hayvan olduğu düşünülmektedir. Bu sayı, her yıl ortalama aynı kalmakla birlikte, aynı hayvanları tekrar görebilme şansımızın pek olmadığını göz önünde bulundurduğumuzda, durum daha anlaşılır bir hal alıyor. Bir şekilde telef olan, ormanlara, köylere atılıp terk edilen, trafik kazalarına maruz kalan hayvanların yerine bu akan musluk nedeniyle sürekli yenileri geldiğinden popülasyon sabit olsa da mevcut görülmeyen kıyımın boyutu daha iyi anlaşılmaktadır.

62. Kısırlaştırma bir hayvan hakkı ihlali midir?

Kısırlaştırma denilince ilk akla gelen hayvan haklarının çiğnenip çiğnenmediğidir. Hangimiz insan olarak üreme organlarımıza müdahale edilmesini isteriz ki?! Hayvanlara böyle müdahale etme hakkını kendimizde nasıl buluruz?

Karayolları Genel Müdürlüğü'nün verdiği bilgiye göre sadece bir hafta içinde İstanbul sınırları içinde trafik kazası geçiren hayvan sayısı 400 civarındadır. Gerçekten inanılması zor bir rakam! Çünkü kent hayatında yaşayan çoğumuz bu kadar yaralı hayvanı görmediğimiz için de inanmak istemeyiz. Halbuki kent merkezlerinden vatandaş ve belediyenin el birliği ile toplanan bu hayvanların kentlerin uzak köşelerine

fırlatılıp atıldığı bir gerçektir. Sadece kendi hayvanını seven, onu gezdiren, diğer hayvanlara mesafeli olan hayvanseverlerin, bu herkesçe bilinmeyen gerçeği sahada çalışan bizler gibi anlamaları oldukça zordur. Zaten kısırlaştırma operasyonuna en fazla karşı çıkanlar da sadece kendi hayvanı ile dar dünyasında yaşayan hayvanseverlerden oluşmaktadır. Sahada olmadıkları, ormanlara gidip o hayvanları beslemedikleri, (t)onlarca sähipsiz hayvanın olduğu gerçeğini bilmedikleri için üreme organlarına müdahaleyi biraz da kendi hayatları ile özdeşleştirerek bu fikre karşı direnirler. Sahada olanlar ise usulüne uygun yapılan kısırlaştırmalara karşı değildir.

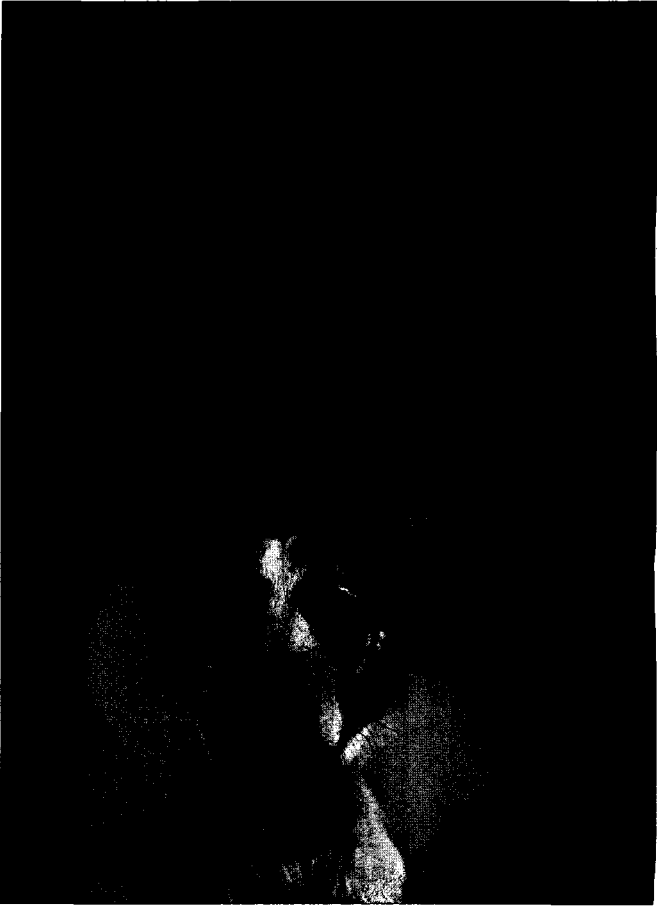
Devletin üretimin kesilmesi için ciddi bir politikasının olmaması da, petshop trafiğinden internet üzerinden satışlara kadar her ticari fikir denetimsiz bir şekilde hayvanlar aleyhine işlediğinden domino taşının en son devrildiği yer olan hinterland'da yaşanan dram, trafik kazaları, açlık, yaralı hayvanların günlerce yardım beklemesi gibi durumlar kabul edilebilir değildir. Göz görmediği için her şey güllük gülistanlık görüldüğünden sadece İstanbul'da bir hafta içinde 400 hayvanın yarısının bile yaralı olarak kurtulamaması aslında ciddi bir acı ile yaşadığımızın göstergesidir. Yani acı içinde yol kenarında kıvranan, kamyon ya da araba altında kalan hayvanın hemen ölmemesi bile popölasyonun insani yollardan kontrolünü gerektirir. Durum bu olunca olay bir soykırım gibi düşünölemeyeceği, kedi ya da köpeklerin bundan sonraki yüzyıllara kalmayacağı gibi amatör düşüncelerin hiçbir bilimsel dayanağı yoktur. Önümüzdeki on yıl için geçici olarak yapılacak olan bu planlı kısırlaştırma toplumu son derece rahatlatacaktır. Çünkü hayvan sevenin de sevmeyenin de (söylenmese bile) ortak yanı sokakta sefil durumda hayvan görmek istememeleridir. Sağlam olarak gördüğünüz karnı tok hayvanın bile ne gibi şehir tehlikeleri ile karşılaşacağını bilememek hayvan hakkı savunucusu bir kişiyi ürkütür.

Daha önce belirtildiği gibi hayvanların kontrolsüzce üremeleri; onların trafik kazalarında ölmelerine, belediyeler tarafından zehirlenmelerine, bakımevlerinde uyutulmalarına ya da ormanlık alanlara atılmalarına neden olmaktadır. Aşırı çoğalmaya izin vermek onları feci bir sona sürüklemektedir. Hal böyleyken kısırlaştırma, istemeden yaptığımız bir tercihtir. Kısırlaştırmada asıl önemli sorun, son yıllarda popülerleşen ve aslında oldukça zor bir ameliyat olan kısırlaştırmanın belediyeler tarafından taşeron firmalara verilmesi ve seri üretim gibi denetimsiz yapılan kısırlaştırma operasyonlarıdır.

Yüksek ihale miktarları ile kısırlaştırılmış hayvanların tekrar kısırlaştırıldığını görmek, bu ihalelere siyasilerle bir şekilde dirsek temasında olmayı başaran firmaların çağrıldığına tanık olmak, haşere ilaçlama şirketlerinin dahi bu ihaleleri almak için kısırlaştırma ödenekleri aldığını duy- mak, son yıllarda çokça tanık olduğumuz acı haberlerdir. Asıl bu durum hayvan hakkı ihlalidir.

İyi niyetli görünen birçok kısırlaştırma ameliyatı sa- yesinde firmaların zenginleşmesi, zavallı hayvanlar üye- rinden, bu yoldan para kazanılması dışında, kısırlaştırma sonrasında hayvanların, bünyelerinin hassas olduğu ne- kahet döneminde enfeksiyona açık ortamlara salınması da diğer sorunlardır. Kısırlaştırmanın işi bilmeyen veteriner hekimler tarafından eski usul tekniklerle, gelişigüzel yapıl- ması, sorunu çözmekten öte kangrenleştirebilir.

Diğer yandan, belediyelerin iyi niyetle yaptıkları kısır- laştırmalar dahi, bahsettiğimiz “musluk vanadan kapatıl- madığı” sürece yeterli olmamaktadır. Kısırlaştırma, ancak daha önce çözüm için önerdiğimiz dört koşul yerine geti- rildikten sonra uygulanırsa başarılı olur. Bunun aksi, hem hayvanlara hem harcanan enerji ve paraya hem de çözüme dair umutlarımıza yazık etmektir.

**63. Bir hayvanı sahiplendirmek istiyorum?
Nasıl bir sözleşme yapmam gerekir?**

Şimdiye kadar hayvanseverlerin kurtarmaya çalıştıkları sahipsiz hayvanlara yuva bulmak için yaptıkları bunca fedakarlık karşısında kendilerini güvene alacak bir söz-

leşme yapmadıklarını gözlemledim. Zaman zaman yuvalandırılan hayvanların tekrar terk edildiği ya da hayvana iyi davranılmadığından endişe duyulduğunu görüyorum. Yuvalandırma sonrası yaşanan olası sıkıntıları aşmak için, Borçlar Yasası'nda düzenlenen özel bir bölüm gereği, sizlerle HAYTAP'ın internet web sayfasında örneğini bulabileceğiniz **ÖDÜNÇ VERME SÖZLEŞMESİ**'ni kullanmanızı tavsiye ediyorum.

Sözleşmeyi şimdiye kadar olduğu gibi “sahiplendirme” şekli ile yaparsanız, hayvanın mülkiyetini devrediyor ve birçok haktan aslında feragat ediyorsunuzdur. Sonradan da sahiplenilen kişide sorunlar başladığında, birçok hakkı hukuken ileri süremiyorsunuz. Bu sorunları aşmak için, BK md. 379 gereği, hayvanın zilyetliğini devredip mülkiyetin halen sizde kaldığı bir sözleşme daha faydalı olacaktır. Buna göre hiçbir şekilde hayvan sahiplendirme yapamıyor, Borçlar Yasası gereği hayvanı ödünç veriyorsunuz. Fakat hayvanın mülkiyeti sizde kalmaya devam ediyor. (Üç-beş yıl sonunda güven sağlarsanız dilerseniz mülkiyeti devredebilirsiniz tabii ki, bunda bir sorun yok.)

Bunun da adını “ariyet sözleşmesi” (ödünç verme sözleşmesi) olarak düzenlemekte fayda var. Mahkemeler yerine ise daha seri ve pratik çözüm için hakem heyeti belirlediğimi de örnek taslakta fark edeceksiniz.

Web sitesi aramalarında sözleşmeyi kolay bulabilmeniz için de adını “Sahiplendirme Sözleşmesi” şeklinde yazdık.

64. Evcil hayvanımı otobüste taşımama izin vermiyorlar. Bunun yasal dayanağı var mı?

Karayolu Taşıma Yönetmeliği Madde 38 (6) alt başlığında;

“Özel kafeslerinde kedi, köpek ve kuş gibi evcil hayvanlar bagaj taşımaya mahsus bölümlerde taşınabilir. Taşıtın içinde yolcularla birlikte taşınamaz...”

Ne yazık ki ülkemizdeki kültür seviyesi sonucu henüz hayvanlar birçok gelişmiş Batı ülkesindeki değerde olmadığı için, oralarda trenlerde, otobüslerde, hatta kent içi metro, tramvay ve belediye otobüslerinde gördüğümüz uygulama bizde ilgili madde nedeniyle yer bulamamaktadır. Kitabın başından beri anlattığımız sivil toplum örgütlenmesi, bu maddenin güncellenmesi için toplu talep yaratmak işte bu yüzden önemlidir. “Ben sadece kapımın önündeki kediye köpeğe bakarım, hiçbir derneğe de üye olmam.” anlayışı bir gün gelir bu lüksünüzden dolayı sizi bu noktada vurur. Sanal alemde imza toplamakla, (ne bu yasa maddesini ne de şikayetçi olduğumuz birçok maddeyi değiştirme olanağınız olmadığı gibi) bunların mümkün olmayacağını, kendinizi kandırdığınızı vurgulamak isterim.

Yine bir durum saptaması daha yapmak gerekir diye düşünüyorum. Verilen hakkı istismar edip sonuna kadar sömürme durumu da toplumda ister istemez tepki doğurmaktadır. Böyle bir iznin verildiğini düşünsek bile; bazı hayvanseverlerin bir otobüse beş köpekten birden binmeye çalışması, onları koltuklarda oturtması, herkesin gözü önünde otobüs içinde papara yapıp hayvana ağzına tıkarak yedirmeye çalışması ve herkese “O da bir hayvan, karnı acıkmıştır tabii ki, sizin çocuğunuzun karnı acıkmıyor mu?” diye efelenmesinin de bu gibi maddelerin neden kolay kolay güncellenmediğini bizlere objektif olarak anlatmaktadır.

65. Hayvanları Hayvanseverlerden Korumak Fikri Nedir?

Öncelikle şunu belirtelim: Hayvan hakları ile ilgili yaptığımız mücadele kesinlikle hayvanseverlere bir şey ispat etmek amaçlı değildir. Son zamanlarda iş öyle bir boyuta geldi ki; kurtarılan her hayvan, kapı önüne koyulan bir su kabının bile abartılarak anlatılması, hayvanseverlere ilgili edimlerin sosyal medya üzerinden ispatına dönüştü. Halbuki yapılan çalışmalarla ne zaman ki, bu konularla hiç ilgilenmeyen manav Mehmet Efendi'ye, Hatice teyze-ye, ayakkabı boyayan çocuğa, camiye giden Rıza amcaya, okuldaki öğretmene ve öğrenciye, yüreği katmerleşmiş memura ulaşırız, doğaya ve hayvanlara bakış açısı o zaman değişir.*

Aksi takdirde tüm yaptığımız filmler, eğitim çalışmaları, bastırdığımız kitaplar, afişler, billboard'lar, açtığımız davalar, HAYTAP arabamız, başarı öykülerimiz kendi kendimize yaptığımız propagandadan öteye gitmez. Toplumun diğer kesimlerine, bu olaya mesafeli kalan kitlelere ulaşmak önemlidir; çünkü çoğunluğu onlar oluşturmaktadır. Toplumu arkanıza alamaz, sivil toplum örgütü baskısını devlete hissettiremezseniz denetleme mekanizmasını çalıştıramazsınız.

Bizler, çalışmalarımızı hayvan hakları savunucularından oy almak için, kendimizi onlara beğendirmek için de yapmıyoruz. Bizler için asıl önemli olan dış dünya... O nedenle görsel ve yazılı medya ile her türlü farkındalık çalışması bizler için çok önemlidir. Doğru kişilerle doğru mesajları verirsek milyonlara ulaşırız, bu da esasında, o savunmasız hayvanlara ulaşan on binlerce el ve yürek demektir.

* "Dünya kötülük yapanlar değil, seyirci kalıp hiçbir şey yapmayanlar yüzünden tehlikeli bir yerdir." Albert Einstein

Şunu da unutmamak gerekir: Bir doğruya en büyük zararı, o doğrunun savunuculuğunu üstlenmiş yanlış insanların verdiği de bir gerçektir. Her hayvanı mncıran, papara yapan, saçını süpürge eden, kendine göre söyleyecek iki çift lafı olan kişilerin duruşları da harekete zarar vermektedir. Bu kişilerin istifçi olması, sadece kedi köpekperest bir hayat dayatmaları, birbiri ile tutarsız hareketleri, bilgisizlikleri hayvan hakkı savunuculuğunu olumsuz etkilemektedir.

2017 yılında bu duruma dikkat çekmek için, Hayvanları Hayvanseverlerden Koruma Derneğini (SİNCAP) kurmak zorunda kaldık.* Hatta 2009 yılında Meclise sunduğumuz yasa teklifinin ilk sayfasında dahi şöyle yazar: *“Hayvanların haklarını hayvanseverlerden bile koruyacak bir yasaya ihtiyacımız var.”*

Görüldüğü üzere mücadelemiz hayvanseverler için değil, hayvanların haklarını savunmak içindir!

66. Trafik kazasına uğrayan hayvanlar için çözüm ne olabilir?

Bu krizdeki sorunu en makul, akılcı ve pratik yolu sigorta sistemimize bu riski de dahil etmek, teminat kapsamına almaktır.

Bildiğiniz üzere her araç kullanıcısının yaptırmak zorunda olduğu bir sigorta vardır; buna “zorunlu mali sorumluluk sigortası (ZMSS)” denir, halk arasında “zorunlu sigorta” olarak geçer. (Kasko denilen sigorta çeşidi isteğe bağlı olup, kendi aracınızda meydana gelen hasarın tazminine yöneliktir ve burada konu dışı tutulabilir.) Bu zorunlu sigorta, zarar gören üçüncü şahsın da kaybını ödemeye yöneliktir.

* Sincap Derneği hakkında daha detaylı bilgi almak ve manifestosunu okumak isteyenler www.sincapdernegi.org adresini inceleyebilirler.

Eksikliği halinde bir kaza durumunda, suçsuz olan karşı tarafın hastane masraflarını bile ödeyememe hali söz konusu olabileceğinden kontrolü sıkı tutulur ve ağır cezası vardır.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinden talep etmemiz gereken yegane şey, trafik kazaları sonucunda hayvanların göreceği zararın da ZMSS'nin teminatı kapsamına alınması olabilir. Böylelikle, sokak köpeğine çarpanın da bir çiftlik hayvanına aracıyla zarar verenin de ZMSS sayesinde tüm veteriner, tedavi masraflarını karşılaması garanti altına alınır. Dolayısıyla, kaza yapan kişinin katlanacağı bir masraf olmadığından, çarptığı hayvanı en yakın veterinere götürebilir. Önceden zorunlu olarak "zaten" satın almış olduğu polişe bu teminatı kapsayacaktır.

Bunun maliyetine gelince, Türkiye'de 22 milyona yakın araç vardır ve bunların hepsinin bir hayvana çarptığı söylenemez. Sigorta, bir istatistik bilimi olduğundan, bu kadar araç için ödenecek prim miktarının en fazla 3 ya da 4 lira artmasıyla, en azından böyle bir risk teminat altına alınabilir. Ortalama bir ZMSS polişesi ve oluşacak prim, polişe bedelini ödeyen açısından çok büyük bir fark oluşturmaz. Kaza yapan kaçsa bile, olay sigorta kapsamında olduğundan, hayvanın acı çekmesi önlenir, ameliyat olması sağlanır. Çünkü mali külfet halihazırda satın alınmış ZMSS üzerinde olacaktır.

Sigorta şirketleri durup dururken böyle bir teminatı polişeye eklemeyiz. Bununla ilgili yasal mevzuat değişikliğinin sağlanabilmesi için ciddi bir halkla ilişkiler çalışması ve lobicilik faaliyeti sürdürülmeli, bu konuda yaşanan olaylar anlatılmalıdır. Pek çok yazışma kendi içinde kapalı gruplar arasında kaldığı halde, medyatik bir niteliğe sahip olan sıkıntılar dış dünya tarafından da görülebilmektedir.

Yani kendi kendimize konuşuyor, kendi kendimize propaganda yapıyor, kendi kendimize lanet okuyoruz; lakin yaşadıklarımızı dış dünyaya aktarmakta zorlanıyoruz.

Dolayısıyla, yıllardır önemini vurguladığımız noktaya yine ve yeniden geliyoruz: Önce örgütleneceğiz, son günlerin popüler kelimesi ile “kurumsallaşacağız”, sonra resmi makamlar ve sigorta şirketleri üzerinde baskı oluşturacağız. Hatta belki sadece bununla ilgilenen bir ekip oluşturacağız ve hayvanların trafik kazalarından göreceği zararın sigorta teminatı içine alınması için uğraşacağız. Afişinden televizyon programına, gazete haberine kadar her yola başvurup takibini yapacağız. Bu örgütlü çalışma yapılmadan başarı mümkün değildir.

Bizler sivil toplum örgütü olarak güçlendikçe devlet kurumları üzerindeki baskımız artacak; ancak o zaman yollarda can çekişen canlarımız için çözüm kapıları aralanacaktır. İşte o zaman 3-4 lira gibi ucuz, fakat bizler için özünde çok değerli bir teminatla belki hiç görmediğimiz yüzlerce sessiz canın çığlığını neşeli kuyruk sallamalara dönüştürebileceğiz.

67. Çevre ihtisas mahkemelerinin kurulması, sorunun çözümüne katkı sağlar mı?

21. yüzyılın içinde bulunduğu en önemli sorunlardan biri çevreye verdiğimiz zarardır. Çünkü insanın doğaya maliyeti vardır, hem de çok ciddi bir maliyet. Çevre kavramı içinde ise sadece evcil hayvanlar değil, ekolojik sistemi var eden tüm canlıların düşünülmesi gerekir. Doğa tıpkı hayvanlar gibi kendi haklarını savunamaz, bu nedenle onun haklarının savunulduğu ihtisas (uzmanlık) mahkemelerinin ülke çapında kurulması gerekir.

Konuyla ilgili bakanlıklarımızın ve idare mahkemelerinin çoğunun Çevre Kanunu’nu, uluslararası sözleşmeleri, Hayvanları Koruma Kanunu’nu, bunların ilgili yönetmeliklerini tam anlamıyla bilip bilmedikleri ise şüphelidir.

Önlerine bir sorun geldiğinde mevzuata bakan ya da karşılarındaki avukatlar deneyimli ise onlar tarafından yönlendirilenlerin ve her gün onlarca değişik konunun dosyasına bakan mahkemelerin çevre hukuku ile ilgili nadiren önlerine gelebilecek ciddi bir itilafta, taşınmaz ya da miras davası kadar uzman olması beklenmez.

Bu sebeple, çevre yasalarını ve hayvan hakları yasalarını ihlal edenlere gerekli cezayı ancak konusunda uzmanlaşmış bir doğa hakları mahkemesi verebilir. Bu mahkemelerin çalışmasını, cezaların ne denli etkili olduğunu gören duyarlı bir vatandaş, kendine ve devlete güven duyar. Doğa konusunda ekolojik sisteminin bütünü hakkını layıkıyla savunan savcılar, layıkıyla karar veren ve tek işi bu olan uzman, tecrübeli yargıçlar var oldukça pek çok sorun ortadan kalkacaktır.

Uzun vadede, Türkiye muhakkak bu yolda da mesafe katedecektir. Bu kararın çok büyük çevre felaketleri geldikten sonra alınacak olması ise en büyük korkumuzdur. Boğaziçi'nde infilak edecek büyük bir petrol tankerinin ekosisteme vereceği tahribat, yok olacak balıklar ve ormanlar düşünüldüğünde, önleyici tedbirlerin felaket gelmeden alınması gerekliliği iyiden iyiye ortaya çıkacaktır.

Sık sık "faili meşhur fakat meçhul" olarak karşımıza çıkan, tarihsel olarak son derece zengin olduğumuz toplu hayvan katliamları ise yalnızca bir örnektir. Bu konuyla ilgili uzman mahkemeler kurulmuş olsaydı, o canlar bir daha geri getirilemeyecek de olsa, ülkenin başka yerlerinde benzer dramların yaşanmasının önüne geçilmiş olurdu.

İşte bu sebeple, "Doğa Hakları Mahkemeleri"nin bir ütopya olmaktan çıkması, kitlelere yayılıp benimsenmesi ve bir an önce kurulması dileğimizdir.

68. Faytonlara atların koşulması da bir hayvan hakkı ihlali midir?

Bugünkü teknolojinin ve insanlığın geldiği düzeyde insanlar nasıl ki kürk giymeden de soğuktan ölmüyorsa, nasıl ki avlanmadan da yaşayabiliyorsa, nasıl ki hayvanat bahçelerine gitmeden, tutsaklıktaki hayvanları görmeden de hayvan sevgisini öğrenebiliyorsa, faytonlara koşulan atlar olmadan da hayatlarını çok rahat devam ettirebilirler. İçinde bulunduğumuz çağ, ihtiyaç duyulan birçok duruma hayvan hakları ihlali olmadan alternatif çözümler getirmektedir.

Faytonlu atların alternatifi de kesinlikle elektrikli, akülü araçlardır. Hem bakım maliyeti azdır hem de bir canlının ağzına demir gem vurmaktan ya da sırtında kamçı şaklatmadan, vücudundaki kayışlar derisini yara haline getirmeden de taşımacılık gerçekleştirilebilir. Nitekim Türkiye’de Adana gibi, Kapadokya gibi güneş enerjisi ile çalışan faytonların üretiminin olduğunu görmeye başladık. Türkiye bu araçları yurt dışına ihraç dahi etmeye başlamıştır. Burada akla gelen soru genelde şu olmaktadır: “Faytoncular hayvan hakları uğruna aç mı kalacak?” Tabii ki hayır! Yeni başlayan bu meslek koluna öncelikle bu kişiler istihdam edilecek.

“Peki mevcut atlar ne olacak? Sucuk mu olacak?” İnsanın, canı gibi sevdiği kedisinden, köpeğinden nasıl vazgeçmezse atından da vazgeçmemesi gerekir. Hele bugüne kadar kendisini taşımış ve para kazandırmış atını bırakması, terketmesi düşünülemez bile. Yük hayvanlarının yine güçleri nispetinde yük taşımalarında sakınca yoktur ancak kitabımızın birçok bölümünde vurguladığımız gibi, ana sorun, hayvanların insan keyfi uğruna aşırı derecede üretilmesinden kaynaklanmaktadır. Adalar’daki atlar, dik bayırları sırtlarında 4-5 kişi ve fayton arabasının ağırlığı

ile durmaksızın koşmak suretiyle tüm bu eziyetleri yaşamaktadırlar. Ancak talep kısıldığında, insanlar kumar için hipodromlarda at koşturmadığında, oradaki hayvanlar emekliliklerini yaşayabilecekler. Tıpkı siz köfte yemezseniz ineklerin üretilmeyeceği, siz kürk giymezseniz birçok masum hayvanın sizler için durduk yere yetiştirilmeyeceği gibi...

Fayton atlarının koşturulduğu hiçbir yerde bugüne kadar zabıta, veteriner hekim, güvenlik görevlisi ve teknisyenin olmadığı görülmektedir. Dörtlü denetim sistemi olmadan yapılan iş, başından yanlış olmasına rağmen faytonların sefere uygunluğunu denetlemek bile kimsenin aklına gelmemektedir.

İstanbul Adalar'daki faytonların ise nostaljiye kurban edilmek istendiği açıktır. Adalar'ın topografik yapısı gereği aynı hizmeti alternatif ulaşım şekilleri ile karşılamak gerekmektedir. Atlı faytonların bir kısmı turistik olarak düz sa-
tıhta olmak kaydıyla ve yukarıdaki dörtlü istihdam sistemi ile düşünülebilir. Ancak bu bölgelere 7/24 çalışan at hastanelerinin bugüne kadar bile düşünülmemiş olması, yetkili birimlerin konuya ne denli ciddiyetsiz yaklaştığını gösteren en büyük delildir. Tüm bunlar gerçekleşikten sonra atlı faytonlar sınırlı bir alanda kullanılabilir. Fakat bu durum maliyeti artıracığından, fazla para kazanamayan kişiler bu iş kolundan vazgeçecektir. Yani fayton kullanımını ulaşım ve turizm amaçlı olmak üzere birbirinden ayırmak gerektiğini belirtelim. Ulaşım için yüksek rakımlı dar yollar ve sıcak gibi negatif etkileri bertaraf etmek için tramvay, teleferik, elektrikli, akülü faytonlar varken; atlarda bu şekilde ısrar etmenin sebebi, tamamıyla yeni gelen bu kavramlara gösterilen refleksif bir direnişten başka bir şey değildir.

Ülkenin diğer yerlerinde, eğer turistik amaçlı ise mutla-
ka güneş enerjisi ile çalışan elektrikli faytonlar kullanılmalıdır. Zira atlı fayton, mevcut atların sucuğunun çıkartılıp

çatlamalarına, ölümlerine dek devam edecek gereksiz maceradan başka bir şey değildir. Yük hayvanı olan atlar tabii ki bir pet hayvanı değildir. Onların on yıllardır bilinçsiz kişilerin elinde heba olması da “Atların refahını düzeltelim, kötü davranan faytonculara ceza verelim.” gibi günü kurtarıcı ama uygulanmayacak çözümlerle hiçbir sonuca varılamayacağını göstermektedir. Bu yüzyılda atları bu şekilde kullanmak, onların emekli olabileceklerini dahi düşünmemek etrafımızdaki koşulların ne kadar insan ve ego merkezli olduğunun kanıtıdır. İstanbul / Adalar başta olmak üzere faytonlu atların kademeli olarak kaldırılması, ilk aşamada sayısının düşürülmesi, sonra da alternatif ulaşım araçlarına geçilmesi şarttır.

69. Kurban Bayramı’nda hayvanların acı çekerek kesilmesine çözüm ne olabilir?

Önceden de belirtildiği gibi Hayvanları Koruma Kanunu’nda yaptırımlar Kabahatler Kanunu kapsamında düzenlenmiştir. Hayvana eziyet etmek suretiyle 12. madde aleyhine hareket etmek, zaten idari para cezasıyla yaptırımılandırılmıştır. Ancak yasayı uygulayacak makam olan Orman Su İşleri Müdürlüğü (ve bazı illerde, yetkilendirmeyle Belediye Veteriner İşleri Müdürlüğü) kurban kesiminin olduğu gün ciddi bir personel eksikliği hissetmektedir. Yani yasanın kendisi vardır; ama her zaman olduğu gibi olay toplumsal infial yaratacak düzeyde değilse o kargaşa ve hengamede uygulaması pek gerçekleşmez. Zaten cezayı uygulama yetkisi olanlar da hele böyle bir bayram döneminde yasanın ilgili maddelerini uygulamak istemez. Yıllardır böyle bir gelenek ve ritüelden gelen toplum bıçak hayvana değdiği anda hayvanın hiçbir şekilde acı çekmediğine, eziyet olmadığına kendini inandırmıştır.

Yasanın 12. maddesine göre, kesme işlemi hayvanı korkutmadan, en az acı verecek şekilde, hijyenik kurallara ve usulüne uygun olarak, bir anda yapılır. Hayvanların kesiminin ehliyetli kişilerce yapılması sağlanır. Dini amaçla kurban kesmek isteyenlerin kurbanlarını dini hükümlere, sağlık şartlarına, çevre temizliğine uygun olarak yapması gerekmektedir.

Bizim önerimiz, insanları yasalarla, cezayla korkutmaktansa Türkiye'nin çiftlik hayvanlarının kesiminde acısız kesim sistemine geçmesidir. Buna göre, hayvanlar şah damarlarına bıçak değmeden elektrikli şokla bayıltılıp sonra kesilir. Nitekim, bununla ilgili olarak son zamanlarda paneller düzenlenmekte, Diyanet İşleri Başkanlığı'na teklifler sunulmaktadır. Çünkü hayvanların kafası kesildikten sonra bile, vücutlarının en az üç dakika boyunca can çektiği tespit edilmiştir.

Elektrikli şok yöntemi birçok gelişmiş ülkede uygulanmaktadır. Dinen hayvanların bıçakla kesilmesinin ısrarla talep edilmesinin nedeni ise hayvanın leş olmadan (ölmeden) kesilmesi gerekliliğidir. Elektrikli şokun ardından hayvan hemen kesileceği için bıçak darbesinden dolayı acı duymayacaktır.*

Gerek HAYTAP'ın gerek birçok diğer sivil toplum örgütünün uzun süredir savunduğu görüş bu doğrultudadır

* Prof. Dr. Tamer Dodurga – (HAYTAP Onursal Kurul Üyesi) Hayvanların Kesimi ve İtlafları Sırasında Korunmaları Hakkında Yönetmelik'te yapılacak devrim niteliğindeki bir taslağın çıkması için yıllardır çalışmaktadır. "Nüfusun büyük bir çoğunluğu Müslüman olan Türkiye'de çıkmak üzere olan ve eksikleri olsa da 'devrim' niteliğindeki bir yasadaki bahsetmek istiyorum. 'Devrim niteliğinde' diyorum çünkü bu yasa Müslüman bir ülkede hayvanların bayıltılarak kesilmesini zorunlu kılan ilk yasadır ve umuyoruz ki diğer Müslüman ülkelere örnek teşkil edecektir. Şimdiye kadar hayvanların bayıltılarak kesilmesine yanlış bilgi ve dogmalar nedeniyle olumsuz bakan insanların çoğunlukta olduğu bir yerde 'bayıltarak kesim' hakkında bir yasanın çıkması kolay değildir. Yasa koyucu konuyla ilgili kamuoyu baskısı ve oy kaybı gibi engelleri göz önüne almak zorundadır."

ve Diyanet İşleri Başkanlığı -çok açık olmasa da- buna olur vermiştir. Önemli olan bu fikrin kamuoyuna yavaş yavaş yerleşmesi ve hayvanların yasada belirtildiği gibi en az acı veren yöntemle kesilmesidir. Her ne kadar süper vegan kimseler acısız kesimi dahi kabul etmeseler de, bugüne kadar ciddi bir örgütlenme ile mezbahalardaki hayvan kesimine karşı bir duruş sergileyemedikleri ve organize olup bu konuda ses getiremediklerinden, üstelik mezbaha gerçeği karşımızda ciddi bir acı ve zulüm olarak, gözlerden ırak şekilde yaşanırken; acısız kesim tıpkı etsiz pazartesi ya da etsiz salı kampanyaları, zulmü ve acıyı dindirmek için çok ciddi bir başlangıçtır.

Bu kitabın yazarının hem et yememeyi hem de acısız kesimi savunması bir tezat gibi durabilir ama toplumun ve coğrafyanın yaşadığı realitenin, gerçeklere gözünü kapayıp söylem halde kalan ve toplumu ikna edemeyen teorik sloganlarla, hayvanların acı çekmesini önleyici yönde bir arpa boyu bile yol katedilemediğinin de farkındadır. Bu durumun hayvan üretimini teşvik edeceği savunulsa da mezbahalara bir kere bile gitmemiş, oradaki dramı yaşamamış insanların bunca teori içinde boğulup bu korkunç duruma hâlâ bir çözüm getirmeyişini anlamadığımı belirtmek isterim.

Kurban geleneği bu topraklarda kadim bir gelenek olduğu için birden bire bunu kaldırmanın hayalperestlik olduğunu kabul etmek gerekir. Ancak teknoloji bu kadar gelişmişken, duyguları olan hayvanların din adına ilkel bir şekilde, sokak ortasında ya da mezbahalarda birbirlerinin gözü önünde can çekiştirilerek öldürülmesi de hoş karşılanamaz.*

* Roma İmparatorluğu Büyük Konstatin Dönemi'nde halkın büyük çoğunluğu ve senatörlerin en az 1/3'ü Pagan'dı. Fakat Konstantin, Pagan inancına göre yapılan kurban törenlerini o tarihte (MS.330) yasaklar. Büyük Konstantin Helena ve Fausta s.390 , Radi Dikici

Bunu böyle yapanların, “Siz önce İspanya’daki boğalara, Kanada’daki foklara, Japonya’daki yunus katliamlarına bakın, sonra ülkemizi eleştirin.” demesi ise kitabın en başında bahsedilen mantık hatalarından biridir. Çünkü hayvan haklarının savunulması, milliyetçilikten bağımsız bir olgudur ve bizler, tüm bunların hepsine karşı çıkarken hayvanlara kötü davrananları ülkelerine göre etiketlemeyiz.

TBMM’ye sunmuş olduğumuz teklifteki bir diğer önemli konu ise 22. maddeye eklediğimiz “dini gerekçe ve et tüketimi için kesim dışında bir amaçla hayvan kesmenin; kesim hayvanı statüsü dışındaki herhangi bir hayvanı kurban etmenin; övgü toplama amaçlı hayvan kesilmesinin yasaklanması” yönündeki ek fıkradır. Bunlar hayvan hakları ve refahı ile bağdaştırılamaz.

Sevgili Kardiyolog Dr. Murat Kınıkoğlu’nun* bir yazısı ile bu bölümü noktalamak isterim:

“Kurban kesmedim çünkü kurban ettiğimiz hayvanların da aynı biz insanlar gibi ölümün farkında olduklarını, aynı bizim gibi korktuklarını, aynı bizim gibi acıyı hissettiklerini biliyorum. Siz de dikkatli bakarsanız gözlerindeki korkuyu görebilir, kaçıp kurtulma arzularını fark eder, acı bağırsıklarını duyabilirsiniz ya da çoğunun yaptığı gibi gözlerinizi başka tarafa çevirir, görmezden gelirsiniz. Kendimizi kandırmayalım, bizimle aynı duyu hücrelerine, aynı merkezî sinir sistemine sahip olup da boyunlarını kesen bıçağın acısını hissetmemeleri, korkmamaları imkânsız. Kurban ettiğimiz hayvanların sadece acı duygusu değil, sevgi, şefkat, aile bağları gibi temel duyguları da var; yavrusundan ayrılmış

* Kitap boyunca Dr. Murat Kınıkoğlu’ndan yapılan tüm alıntılar, Av. Ahmet Kemal Şenpolat’ın Dr. Murat Kınıkoğlu ile yaptığı röportajlardan alınmıştır. Detaylı bilgi için www.doktormurat.net adresini ziyaret edebilirsiniz.

annelerin, nasıl cıglık cıglığa arandığını, nasıl üzüldüğünü görmüşsünüzdür.

Üç büyük dinin hayvanlarla ilişkisinde beni en rahatsız eden şey 'insanın' ayrıcalık hak eden, diğer hayvanlardan üstün bir canlı türü olarak kabul edilmesidir. Kur'an-ı Kerim 'Gerçekten Biz Âdem evlatlarını şerefli kıldık, karada ve denizde kendilerini taşıyacak vasıtalar nasib ettik, onlara helâl ve hoş rızıklar verdik ve onları yarattığımız varlıkların çoğuna üstün kıldık' derken insanı dünyada Allah'ın lütfuna en çok mazhar olmuş, en seçkin, en değerli varlık olarak görür (İsra, 17/70). Her şey insanoğlu için yaratılmıştır ve çalıp çırpılamak kaydıyla domuz hariç çoğu helaldir. Çocukluğumuzdan itibaren beynimize işlenen bu ana fikir bizim gibi acı duygusu olan, yaşamın ve ölümün pekâlâ farkında olan hayvanları öldürüp yemeyi doğal bir hak olarak görmemizi sağlar.

Tabii ki insan eşsizdir ve bazı özellikleri diğer hayvan türlerinden üstündür. Sosyobiolog Pierre van der Berghe'nin dediği gibi 'Eşsiz yaratıklarız elbet, ama eşsiz olma konusunda eşsiz değiliz. Her tür eşsizdir ve çevresine uyarlanma yoluyla kendi eşsizliğine evrilmiştir.' Bir tür olarak sinek de eşsizdir, hatta bazı açılardan insandan bile üstündür, inanmıyorsanız yemek tabağının üzerine yavaşça konmayı deneyin ya da pencereden dışarı doğru şöyle bir uçup geri gelin. Neticede her hayvanın üstün, eşsiz olduğu bir özelliği vardır. Bazıları bizim görmediğimiz uzaklıkları görür, bazıları bizim duymadığımız frekansta sesleri işitir, insanların konuşuyor, okuyor, yazıyor, başkalarına kazık atabiliyor olması bizi diğer hayvanlardan sadece bazı alanlarda üstün kılar, maalesef 'vahşet, intikam veya gelenekler için öldürmek' de üstün olduğumuz bu alanlardan biridir!

Kurban kesmedim, çünkü kendime yapılmasını istemediğim bir şeyi duyguları olan bir başka canlıya yapmanın yanlış olduğunu düşünüyorum."

70. Özellikle internet üzerinden yayını yapılan hayvan dövüşlerinin neden önüne geçilemiyor?

Çünkü hayvan dövüştürmek de, kumar oynatmak da, hukukumuzda göre “kabahat”tir; yani yakalanan kişi idari para cezasını ödeyip ertesi gün aynı kabahati işlemesinin önünde hiçbir engel yoktur. Üstelik hayvan dövüştürülmesini teşvik eden web siteleri, HAYTAP web sitesinden bile 10 kat daha fazla tıklanmasına rağmen, internet yasasındaki boşluk nedeniyle yaptığımız pek çok başvuruya karşın savcılıklar takipsizlik kararı vermiştir. Oysa, 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi İle İlgili Kanun’a koyulacak tek bir cümle ile bunun önlenmesi mümkündür.*

Özellikle hayvan dövüşleri yapanların mahkemede yargılanamaması ve böyle bir konuda “Demokraside her görüş savunulur, internet sitelerinin kapatılmaması gerekir.” yorumların yapılması üzücüdür. Çünkü hayvanları birbiriyle dövüştürüp bunu herkese izletmek ve izlenmesini teşvik etmek, kamu vicdanını rahatsız ettiği gibi, toplumdaki en zayıf halka olan hayvanlar üzerinden şiddete davetiye çıkarmaktır.

Ancak bugünkü yasal düzenlemeler değişmese de, durumu doğrudan emniyet güçlerine bildirmeniz geçici de olsa caydırıcı bir nitelik taşıyacaktır. Unutmamak gerekir ki, ertesi gün bu kişilerin aynı kabahati(!) işlemelerine bir engel yoktur; el konulan hayvanların bırakılabileceği yediemin olmadığından dövüşlerde yaralanan, acı çeken hayvanların yine hayvan dövüştüren kişilere teslim edildiği de görülmektedir.

* Parlamento ve Başbakanlığa ayrı ayrı sunduğumuz yasa değişikliği teklifimizde bu değişiklik önerimiz var. Bkz. kitabın sonundaki HAYTAP yasa değişikliği teklifi ile Başbakanlığa sunulan istemlerimizi içeren dilekçe.

71. Hayvanlar üzerinde yapılan deneyler neleri kapsamaktadır?

Şunu kabul edelim; deneylerde kullanılan tüm hayvanlar acı, üzüntü çekmekte, hatta kalıcı hasarlar görmektedir.

Tıp biliminin en önemli amacı, insan sağlığını korumaktır ve bu alandaki gelişmelerin önünü açmak gerekir. Ancak uygulama alanı insan olan bilim uygulamalarının kontrolsüz bırakılmaması da esastır.

Türk Ceza Kanunu 90. maddesi ile insan üzerinde yapılan deneyleri yasaklamıştır. Diğer yandan, bu kanunun deney için getirdiği tanıma bakılacak olursa, Hayvanları Koruma Kanunu'nun da kabul edilmesi hayret vericidir. Aynı şekilde, Türk Ceza Kanunu'nun 90/2-c. maddesi "hayvan üzerinde yapılan deney sonucu varılacak bilimsel veriler" cümlesini zikrederek dolaylı da olsa hayvanlar üzerinde yapılacak deneylere icazet verilmiştir.

Hayvanlar üzerinde yapılan ve can yakan, büyük bir bölümü acılı bir ölümle sonuçlanan deneyler, insan aklının alamayacağı kadar çok ve çeşitlidir. Tıp dünyasının içinde olmayan, laboratuvarlarda çalışmayan birçok insan kendi gözleriyle görmediği için bu çalışmaları hayal bile edemez. Bu yöntemlerin yanına her gün sayısız yeni yöntemler eklenmektedir.

Bu yöntemlerin en bilinenleri; elektrik akımı verme, yakma, felç etme, gaz verme, kör etme, zehirlenme, aç, susuz ve uykusuz bırakma, deri yüzme, beyne hasar verme, göze ve deriye ilaç sürme, kimyasal ve kozmetik madde püskürtme, beyne iğne ile ilaç verme, hastalık bulaştırma, damarlardan kan boşaltma, ameliyatla parçalama, radyasyon verme, zorla besleme, göz kapaklarını dikme, vücudun çeşitli organları üzerinde her türlü kimyasal ve fiziksel uygulama yapma olarak sıralanabilir.

Genelde "deney" dendiğinde, kobay olarak kullanılan fareler ve bunlar üzerinde yapılan basit çalışmalar akla gel-

se de yukarıda sayılanlar, binlerce hayvanın telef olmasına yol açan zulüm ve işkencelerden bazılarıdır.

Deneyleri sadece üniversiteler değil, aynı zamanda kozmetik ve ilaç sanayisi için çalışan özel kuruluşlar da yapmaktadır.*

Özetle, yaptığınız işe bilimsel bir görünüm verdikten sonra, ne yazık ki, hayvanlara istenen her türlü acıyı çektirmek mümkündür. Öyleyken şu anki mevzuata göre hayvanların kaderi tamamıyla araştırmacının inisiyatifine kalmış durumdadır.

Tarihin bilinen en meşhur deneylerinden biri, Layka adı verilen sokak köpeğinin başına geldi. Bundan yaklaşık 52 yıl önce Sovyet kapsülüyle uzaya çıkan ilk “dünyalı” oldu ve insanoğluna yıldızlara giden yolu hayatı pahasına açtı.

Moskova sokaklarında başıboş gezen köpekler arasından seçilen ve “Layka” adı takılan “fox terrier” cinsi dişi köpek, kalp ritmini, kan basıncını ve nefesini ölçecek sensörlerle donatılmış bir giysi giydirilerek uzay kapsülünde kameranın karşısına oturtuldu ve dönüşü olmayan bir yolculuğa uğurlandı. Resmi açıklamalara göre, “Layka” 1.600 km irtifada yörüngeye oturan kapsülde görevini hakkıyla yerine getirmişti. Oysa gerçek yıllar sonra ortaya çıktı.

2002 yılında ABD’de düzenlenen bir uzay konferansında, o dönemdeki Sovyet uzay çalışmalarının önde gelen isimlerinden Dimitri Malaşenkov, “Layka”nın füzenin fırlatılışıyla ortaya çıkan rahatsızlık ve acılar sonucu birkaç saat içinde öldüğünü açıkladı. Müthiş gürültü ve sarsıntı-

* İrem Levent, 2006/10, Zoolistan dergisi, s. 66: “ABD Tarım Bakanlığı’nın verdiği bilgilere göre, 2004 yılında ABD’de 64.932 köpek, 54.998 maymun, 23.640 kedi, 100 binin üzerinde büyükbaş memeli üzerinde deney yapılmıştır. Ayrıca deneylerde hayvan kullanan yaklaşık 1.200 şirketten 20 iki ila 128 arası şirket raporlarını hiç teslim etmemektedir. Laboratory Primate Advocacy Group’un tahminlerine göre deney için kullanılan hayvanların sayısı yıllık ortalama 23-25 milyon arasındadır.”

nın serseme çevirdiği hayvanın kalbi yerinden fırlayacakmış gibi normalden üç kat fazla çarpıyordu... Neden sonra gürültü kesilip kapsül sessizliğe gömülünce “Layka” huzura kavuşmuştu, ama çok geçmeden bu kez aşılması imkansız teknik problemler baş gösterecekti.

Kapsülün ısı kalkını fırlatılış esnasında zarar görmüştü. 4 saat geçtikten sonra kapsül içindeki sıcaklık 15 derece olması gerekirken, 41 dereceye fırlamıştı ve termometrenin cıvası durmadan yükseliyordu. “Layka”, uzay yolculuğuna başladıktan 5 saat sonra hiçbir hayat belirtisi vermiyordu.

Uzaya çıkan ilk canlı olarak tarihe geçen bu dişi köpeğe mezar olan kapsül, 14 Ağustos 1958’e kadar dünyanın tepesinde dolandı durdu ve nihayet o gün atmosferin yoğun katmanlarında yok oldu.

72. Hayvanları Koruma Kanunu ya da ilgili mevzuat, bilimsel anlamda deney yapılmasına izin vermekte midir?

Bu soruya lafı hiç evirip çevirmeden net bir yanıt vermemiz gerekir: Kesinlikle evet! Her yıl milyonlarca hayvan türlü işkencelere maruz bırakılarak üzerlerinde deney yapılmaktadır.

5199 sayılı Kanun hayvan deneyleri konusunda şöyle demektedir:

MADDE 9. Hayvanlar bilimsel olmayan teşhis, tedavi ve deneylerde kullanılamazlar.

* Avrupa Birliği (AB) laboratuvarlarında hayvanlar üzerinde bu deneyleri yapanların çoğu, tıp doktoru ya da veteriner doktor değildir! Bu kişilere, ‘araştırmacı bilim adamı’ denilmektedir.” (Yılmaz Dikbaş, 2006/10, Avrupa Birliğinde Hayvan Kuyumu, 104, 44)

Tıbbi ve bilimsel deneylerin uygulanması ve deneylerin hayvanları koruyacak şekilde yapılması ve deneylerde kullanılacak hayvanların uygun biçimde bakılması ve barındırılması esastır.

Başkaca bir seçenek olmaması halinde, hayvanlar bilimsel çalışmalarında deney hayvanı olarak kullanılabilir.

Hayvan deneyi yapan kurum ve kuruluşlarda bu deneylerin yapılmasına kendi bünyelerinde kurulmuş ve kurulacak etik kurullar yoluyla izin verilir.

Görüldüğü üzere bilimsel olması kaydıyla hayvanlar üzerinde deney yapmak, üniversiteler bünyesinde kurulacak bir etik kurulun izin vermesi halinde mümkün olmaktadır. Durum, bilimsel kurul dediğimiz etik kurulun vicdani kanaatine kalmıştır. Oysa, bilimsel amaç adı altında özellikle okullarda, sonuca varılmış bir vaka için her yıl aynı çalışmaları tekrarlamak, zaten ispatlanmış bir teoremi öğrencilere gösterip, adına “deney” demek mümkün değildir. Bu kuruldaki izin almadan gerçekleştirilen her türlü deney, yine Kabahatler Kanunu kapsamında olduğundan, “idari para cezası” ile yaptırımılandırılmıştır.

Ancak belirtmek gerekir ki, deneyler sadece üniversite gibi bilim merkezlerinde değil, çeşitli özel sektör kuruluşlarında, özellikle kozmetik ve ilaç sanayisi için de gözlerden ırak yerlerde yapılmaktadır. Elbette, hayati bir bilgiyi başka türlü öğrenme şansı olmadığı takdirde, belli etik standartlara uyulması koşuluyla deneyler kabul edilebilir. Fakat makyaj malzemesi için hayvanlara deney yapılmasının kabul edilebilir bir tarafı yoktur.

Avrupa Birliği’nde her yıl, milyonlarca hayvan en kötü koşullarda laboratuvarlarda barındırılmakta, türlü işkencelere maruz bırakılarak üzerlerinde deneyler yapılmaktadır.

Dikkat edilirse, televizyon şovlarında hayvanlara, hoşumuza gitsin diye, insan eğilimlerine uygun bazı hareket-

ler, cambazlıklar yaptırılmaktadır.* Zira ağırlıklı olarak kıymet verilen hayvan, bu hayvandır ve o da zaten birtakım haklara sahiptir. Ancak söz konusu bakımevindeki hayvan ya da deney hayvanı ise, maalesef, herhangi bir haktan bahsedilemez. Dolayısıyla, biz insanoğlu için esasında deney, hayvan dostlarımızın acı çekmesidir ve dünyanın her yerinde yasaldır.”

* AB ülkelerinde deney hayvanlarını koruyucu yasalar yoktur. Bu ülkelerdeki hayvanlarla ilgili yasalar, kağıt üzerinde sanki hayvanları koruyormuş gibi görünsede, aslında hayvanlar üzerinde deneyler yapan araştırmacıları korurlar. Bu yasalar, laboratuvarlarda kesilip biçilen ve öldürülen hayvanları değil, laboratuvar dışı hayvanları korumak için tasarlanmıştır! AB ülkeleri arasında hayvanları koruyan en güçlü yasalar İngiltere’dedir. Ancak İngiltere’de de, laboratuvar hayvanlarının hayat boyu kafes içinde kalmaları, zehirlenmeleri, aç, susuz ve uykusuz bırakılmaları, gözlerine ve derilerine zarar verici ilaçların sürülmesi, psikolojik baskı altında tutulmaları, bir hastalığa bulaştırılmaları, beyinlerine zarar verilmesi, felç edilmeleri, kesilip biçilmeleri, radyasyon altında bulundurulmaları, elektrik şoku uygulanması ve öldürülmeleri yasalara uygundur! (Yılmaz Dikbaş, 2006/10, Avrupa Birliğinde Hayvan Kıyımı, 104, 44)

** Peki öyleyse, hayvanlar üzerinde deneyler yapılmasını kimler istemektedir?

ABD ve AB’nin büyük ilaç üreticileri, kimyasal ve kozmetik şirketleri istemektedir. Bunlar, ürünlerini piyasaya sürerken tüketicieye, “Hayvanlar üzerinde yapılan deneyler sonucu, güvenli olduğu anlaşılmıştır.” mesajını verirler. Yani ilaç, kimyasal ve kozmetik şirketleri, sırf reklam olsun diye hayvanlar üzerinde deneyler yaptırmaktadırlar!

Hayvanlar üzerinde yapılan deneylerin tam anlamıyla bir “göz boyama” olduğunu şöyle daha iyi açıklayabiliriz: Bir laboratuvar da, bir ilaç, kimyasal ya da kozmetik ürün bir hayvan üzerinde denenir. Eğer deney sırasında ya da sonunda hayvan ölür ya da hastalanırsa, bu sonuç göz ardı edilir! Çünkü denilir ki, insanlar hayvanlardan farklıdır! Eğer hayvan ölmez ya da hastalanmazsa, araştırmacılar ve denenilen ürünün üretici firması, ürünün insan sağlığı açısından güvenli olduğunu ilan ederler! AB hükümetleri de bu saçmalığa göz yumar!

Böylesi bir saçmalığa, herhalde ancak aydınlanmış Avrupa’da göz yumulabilir! (Yılmaz Dikbaş, 2006/10, Avrupa Birliği’nde Hayvan Kıyımı, 104, 44)

Diğer yandan, Türkiye tarihsel süreç içinde Aydınlanma Çağı'nın ve Sanayi Devrimi'nin çok gerisinde kaldığı için, bilimsel araştırma geliştirme konularında da çağın gerisindedir. Öyle ki yeni ilaçlar genellikle gelişmiş dünya ülkelerinde bulunur, akabinde ülkemize ithal edilir. Bu nedenle, ülkemizde deney hayvanları batı dünyasındaki kadar çok değildir.

Kozmetik sanayisi de dahil olmak üzere, birçok ürün yurt dışı patentlidir ve ülkemizde pazarlama yoluyla, sadece dağıtım yapılmaktadır. Dolayısıyla bu tip deneylere sanayileşmiş ülkelerde daha sık rastlanır.

Kobay hayvan kullanan tıbbi buluşların genellikle hayvan kullanımı nedeniyle değil, hayvan kullanımına rağmen gerçekleştirilmiş olması işin bir diğer yönüdür. Örneğin, maymunların kullanıldığı çocuk felci aşısı deneyleri, hatalı şekilde ilgili virüsün sadece sinir sistemini etkilediğini göstermiş, bu hata nedeniyle insanlık çocuk felci aşısının bulunmasında çok zaman kaybettirmiştir.*

73. Hayvan Deneyleri Merkezi Etik Kurulu'nun işlevi nedir?

Yönetmelikte** "ilaç, gıda, aşı ve diğer ürünler" denilerek kozmetik ürünlerde hayvanların kullanılmasına hukuken izin verilmiş, hayvan deneyleri yasal olarak ete kemiğe bürünmüştür.

Hayvan Deneyleri Merkezi Etik Kurulu (HADMEK) 18 üyeden oluşmaktadır. Üyelerden 6'sının, "in vivo deneyler" konusunda en az 2 yıl deneyimi olan ve halen hayvan

* Gary L. Francione, Hayvan Haklarına Giriş, İletişim Yayınları, 2008, s.110vd

** Resmî Gazete, 6 Temmuz 2006, "Hayvan Deneyleri Etik Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik", Sayı: 26220

deneyleri yapan kişilerden seçilmesi öngörülmüştür. En az 1 üyenin de tıbbi deontoloji veya veteriner deontoloji dalından olması tercih edilmektedir.

HADMEK, deney hayvanlarının kullanılmasına dair etik ilkeleri belirlemenin yanı sıra, yerel etik kurullarının bu yönetmelik hükümlerine uygun şekilde kurulup kurulmadığını da denetlemektedir.

Yönetmeliğe göre, kedi, köpek gibi evcil türlerin sokakta başıboş olanları deneylerde kullanılamaz. Canlı hayvanlarla yapılacak deneysel çalışmaların veteriner hekim tarafından ya da ehil kişilerin denetiminde yapılması, deney için bilimsel sonucu verebilecek uygun sayıda hayvan ve yöntemin seçilmesi, deney hayvanlarına acı/ ağrı verecek deneylerin yerinde bir anestezi yöntemiyle uygulanması ve araştırmalarda doğru ağrı kesici ile anestezi yöntemi kullanılması öngörülmüştür.

Daha önce de vurguladığımız gibi; Türkiye bilimde gelişmiş(!) batı* ülkeleri kadar yol katetmediğinden, deneylerde hayvanlara yaptığımız gaddarlık henüz Batı'nınki kadar seri ve üst seviye değildir.

* İrem Levent, 2006/10, Zoolistan dergisi, s. 67: "Şubat 2006'da Covance Şirketi, Amerikan Tarım Bakanlığı tarafından federal kanunları ciddi şekilde ihmal ettikleri için suçlandı ve para cezasına çarptırıldı. Laboratuvarlardaki yüzlerce yaralı ve işkence görmüş hayvan tedavi edilmemiş, ağrı kesicilerden bile mahrum bırakılmıştı. Konu köpeklerin ölümcül deneylerde kullanılmasına geldiğinde; Covance dünyanın en büyük deney köpeği üreticisidir. Şirketteki köpekler, sadece test koşullarının yerine getirilebilmesi için tuvaletlerini yapmaları için kafeslerinden çıkarılmaktadır. PETA'nın Covance'ta yaptığı on bir aylık gizli araştırma sonrasında halka gösterilen videolar ve raporlar, Covance'ı taktiklerini mahkemede denemeye zorlamış ve şirket PETA'ya karşı dava açmıştı. Ancak, PETA'nun çektiği ve maymunlara uygulanan işkenceyi gösteren videoların yayından kaldırılmasını isteyen Covance pes etti ve dava düştü. Taraflar aynı zamanda bir anlaşmaya da vardı. Anlaşmaya göre de PETA videoları göstermeye devam edecek ve istediği zaman Amerikan Tarım Departmanı Gıda ve İlaç Dairesi ve Avukatlar Birliğinin refakatinde şirket içinde araştırmalar yapabilecekti. Yargıç videoları izledikten sonra şirketi 80 bin \$ para cezasına da çarptırdı."

Ancak endüstriyel bir toplum haline geldikçe, ne yazık ki, bu deneylerin Türkiye’de de uygulanacağını tahmin etmek çok zor değildir. Batı’nın ince barbarlığı, bizim sokak ortasında zehirlediğimiz hayvanlara kıyasla üstü örtülü kalmaktadır.

Bu arada HADMEK 21 kişilik bir kurul olup içinde daimi ve değişen üyeler bulunmaktadır. Bu 21 kişiden en az birinin deneyle çıkar ilişkisi olmayan, hayvan koruma amaçlı çalışan bir STK temsilcisi olması gerekmektedir. Ancak bu durum, halen ciddi bir STÖ baskısı olmadığından gerçekleşmemektedir. Çünkü bu üyelerin kim olacağına karar veren Tarım ve Orman Bakanlığı, üzerinde böyle bir sivil toplum örgütü baskısı hissetmemekte ve sistemin eski usul devamını istemektedir.

Bu üyeler 4 yıl için seçilmektedir. Hayvan korumaya ait tek makam olan bu koltukta 4 yıldır amacı hayvan haklarını korumak olmayan birinin oturması da işin acı boyutudur. (Laboratuvar Hayvanları Bilimi Derneği temsilcisi bir hekim) Bu kişinin işbu kitap yazılırken görev süresi bitti ve bu “hayvan korumacı STÖ temsilcisi” koltuğuna oturup hayvan lehine kararları desteklemesi için bakanlığa teklif edilen isimler de, doğal olarak bakanlık tarafından pek dikkate alınmadı. Çünkü bakanlık hayvan hakları savunucularının hâlâ ciddi bir güç olduğuna inanmamakta. Fakat aynı durum av hayvanları ile ilgili karar alındığında avcılık kulübü temsilcileri için söz konusu olmamaktadır. Oysa bizler, onların güçlü lobiciliğinin karar alma mekanizmasına kadar tesir ettiğini biliyoruz.

HADMEK’te bulunan bir temsilcimizin muhalefet şerhi dahi diğer 20 kişilik grup içinde etkili olamayacakken, tek bir muhalif sesin beyanının kayda geçmesini, sosyal medyaya yansımaları menfaat gruplarının istemediği açıktır.

74. Hayvan deneylerinin alternatifi var mıdır?

Hayvanların deneylerde kullanılmasının insanlara gerçekten fayda sağladığı ya da sağlık sorunlarımızı çözmek için hayvanları kullanmamızın etkili yöntem olduğu tartışmalıdır. Hatta denilebilir ki bilim insanların hayvanlar üzerinde yapmış oldukları deneylerin çok büyük kısmı şirketlere ya da fon derdindeki üniversitelere hizmet etmek dışında, insan sağlığını geliştirmenin yanından bile geçmez.*

Hayvan testleri, bugün dünya üzerinde bir ilacın tamamen güvenli ve işe yarar olarak belirlenmesinde kullanılan en vazgeçilmez yöntem şeklinde sunulmaktadır. Ancak gerçekler çok farklıdır. Yasalara göre, hayvan testi gerektiren ilaçların % 30 ila % 50'si bu testlerden geçtikten sonra insanlar tarafından kullanılmakta ve çok ciddi yan etkilere sebep olmaktadır.

Hayvan deneylerinin, ilaç gibi insan hayatında büyük rol oynayan bir konuda güven vermemesine rağmen, hayvanlara uygulanan korkunç işkenceler her gün hem ilaç hem de kozmetik sanayisinde devam etmektedir.

İlaçtan Sorumlu Doktorlar Komitesi (The Physicians Committee for Responsible Medicine), hayvanların kullanılmadığı özel araştırma metodlarının daha hatasız, daha ekonomik ve daha az zaman gerektiren metodlar olduğunu rapor etmektedir.

Kanuna uygun olarak, acıyı azaltıcı anestezi yöntemlerinin ve çok daha az hayvanın kullanıldığı, doğru planlanmış ve sadece gerekli ilaçların araştırıldığı deneyler yapılmalıdır. Hücre kültürleri, acı çekme yeteneği olmayan mikroorganizma ve benzeri türlerin kullanımına, alternatif olarak özellikle son dönemlerde geliştirilen bilgisayar uygulamaları önerilmektedir. Ayrıca hayvan deneyleri uygu-

* Gary L. Francione, Hayvan Haklarına Giriş, İletişim Yayınları, 2008, s. 285 vd.

lmasının kaldırılması, 6.8 milyar dolarlık bir bütçe açığa çıkarır ve bu rakam bilim insanlarına düşük bütçeli eğitimlerin verilmesinde ve medikal yardımcı programların geliştirilmesinde harcanabilir.*

İşin ekonomik ve bilimsel kısmı bir yana bırakalım ve olayın bir de etik yönüne bakalım. Hepimizin kansere yakalanma riski vardır. Kanser deneylerinde hayvan yerine insanların kullanılması, bilimi kanserle ilgili kesin sonuçlara daha hızlı ulaştırır. Ama bunu yapmıyor ve burada hayvanlarla aramızda bir çıkar çatışması olduğunu düşünmüyoruz. Hayvanların, onları deneylerde kullanmamızı meşrulaştıracak hiçbir “eksiği” yoktur. Onlarda “eksiklik” olarak kabul ettiğimiz pek çok şey, bazı insanlarda da vardır ama o insanları deneylerde kullanmayız.

Kısacası, hayvanları faydalanabileceğimiz bir kaynak, bir eşya olarak görmeyi bırakabilirsek, kendi içimizdeki çıkar çatışmasını yeneriz. Durum böyleyken çıkarlarımızı bu tip sorgulamalarla dengelemeye çalışarak ahlaklı davranışlarımızı düşünüp kendimizi kandırabiliriz, fakat sonuç en başından bellidir.”

75. Hayvan deneyleri insan sağlığı için zorunlu değil midir?

İnsanlar ile diğer hayvanlar arasındaki biyolojik farklılıklar nedeniyle, hayvan deneylerinden çıkan sonuçları insanlara uygulamak her zaman problem yaratır niteliktedir.

Hayvan deneyleri, zaman zaman insan sağlığı için yararlı bilgiler üretse de, bundan, hayvan deneylerinin insan-

* İrem Levent, 2007 / 01, İlaç Deneylerinin Acı Yüzü, Zoolistan dergisi, s. 68 vd,

** Gary L. Francione, Hayvan Haklarına Giriş, İletişim Yayınları, 2008, s. 286 vd.

ların sağlık sorunlarını gidermede tek ve en etkin yol olduğu sonucu çıkmaz. Hayvan deneyleri bir yılda milyarlarca dolara mal olur ve bu sektörün ayakta kalması binlerce insanın istihdamına bağlıdır. Bu para başka şekillerde harcarsa, nihai sonuç pekala daha iyi olabilirdi. Örneğin, hayvanları kullanarak yapılan AIDS araştırmalarına harcanan milyarlarca doların AIDS'li insanlara çok az fayda sağladığını, AIDS üzerine araştırmalar yapan Dr. Dani Bolognesi teyit etmiş, "Hiçbir hayvan HIV1 enfeksiyonunu ve insanlardaki hastalığı güvenilir bir şekilde tekrarlamamıştır ve hayvanlarda denenene aşı araştırmaları tamamen farklı sonuçlar vermektedir." demiştir. Oysa hayvan deneylerine harcanan para, halka yönelik "güvenli seks" kampanyalarına ve prezervatif dağıtımına harcarsaydı, yeni HIV vakalarının oranı pek çok açıdan düşerdi.*

Hayvan deneylerinin insan sağlığı için zorunlu olduğu görüşünü çürüten bir başka örnek de, sigara içmenin insanları kansere sürüklediğinin hayvanlarda kanıtlanabileceğı üzerine yapılan deneylerdir.

1963 yılına gelindiğinde, çeşitli araştırmalar sigara tüketimi ile akciğer kanseri arasında güçlü bir korelasyon olduğunu kanıtlamış; ama sigara yoluyla akciğer kanserine yakalanan bir hayvan modeli yaratmaya yönelik çabaların neredeyse tamamı başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Yani hayvan deneyleri insanlardan elde edilen verilerle uyuşmadığından tütün endüstrisi, sigarayla ilgili sağlık uyarılarını yıllarca erteleme imkanına kavuşmuştur.

Bunun sonucunda da pek çok hayvan boşu boşuna deneylere maruz kalmış ve acı çekerek ölmüştür. Sonuç olarak insanlar, hayvanların aksine sigara nedeniyle akciğer kanseri olmaktadır. Zira on binlerce insanın sigara yüzünden kansere yakalandığı da bilinen bir gerçektir. Fakat bu

* Gary L. Francione, Hayvan Haklarına Giriş, İletişim Yayınları, 2008, s.107.

deneylerle sigaranın akciğer kanserine neden olduğu kanıtlanamamıştır. Sigara lobisi yıllarca bu durumu kullanarak kampanyalarla insanlara sigara içirmiştir.

Tıpkı buna benzer şekilde, asbest kullanımı da ABD’de yıllarca bu nedenle serbest kaldı, çünkü hayvanlar üzerindeki deneylerde asbestin zararlı olduğu ispatlanamamıştı.

76. Koşullu etik körlük nedir?

Koşullu etik körlük, mesleki ödüller almak için hayvan deneylerinin doğurduğu etik meselelerin göz ardı edilmesidir. Üniversitelerde ya da diğer akademik kurumlarda unvan ya da kariyer elde edebilmek için belirli hayvanlar üzerinde çalışmalar yapılması gerekebilir. Hatta aynı çalışma, daha önce defalarca tekrarlanarak bilimsel gerçekliği kanıtlanmış bile olsa hayvanlar üstünde uygulanmaya devam edilebilmektedir.

Bilim insanlarının unvan ve kariyer kazanması için birçok hayvanın işkence görmesi, acı çekmesi, vurdumduymazlık ve körlükten başka bir şey değildir. Literatürde bu durum, koşullu etik körlük olarak tanımlanmaktadır ve ne yazık ki mevcut 5199 sayılı Kanun’umuzda bunu engellemeye yönelik hiçbir madde yoktur.

Deney ile deneme arasındaki farkın bilinmesi çok önemlidir: Kanıtlanmış bir hipotezi tekrar kanıtlamak için hayvanları kullanmak, deney olarak kabul edilemez.

77. Yunusların gösteri amaçlı kullanımı onların ne gibi zararlar görmelerine yol açar?

Yunuslar, doğada bulunan, dürtüsel olarak insana en yakın memeli hayvanlardandır. Onların da tıpkı insanlar gibi anlık dürtüsü, sevinçleri, aşkları, üzüntüleri vardır.

Bugün pek çoğu, Japonya'da ya da açık denizlerde an-nelerinden koparılıp yurtlarından binlerce kilometre uzak-
lıktaki yunus parklarına getirilen ve beton kaplı havuzla-
ra hapsedilen bu zavallıların, para karşılığında insanlara
şaklabanlıklar yapmaları sağlanmaktadır. Yunuslar, sonar
sistemlerini doğal ortamlarına hiç benzemeyen bu beton
havuzlar içinde kullanamadıkları gibi, açlıkla imtihan edi-
lip çeşitli hareketler yapmaya zorlanmaktadır. Denizlerde
balık sürülerine tenezzül etmeyen bu sevimli dostlarımız,
birkaç ölü balık uğruna doğal hayatlarında yapmadıkları,
türlerinin doğasına aykırı hareketler yapmak zorunda bı-
rakıldıktan sonra, gösterinin sonunda daha da küçük ha-
vuzlara alınıp ertesi günü bekliyorlar.

Devamlı bir motor sesi, alışık olunmayan bir klorlu su
ve kilometrelerce yüzmeye alışmış bir hayvanın katlanma-
sı gereken bir hapishane... Benzer bir durumda insanlar
ne hissederse, onlar da aynıını hissediyorlar. Yüzlerindeki
tatlı gülümsemeye kanmamak gerek, zavallılar öldükleri
zaman bile gülümsüyorlar çünkü...

Avrupa'da birçok ülkede bu gösteri merkezleri kapa-
tılmış olmasına karşın, Türkiye'de pastadan pay almak
adına, sürekli yenileri açılıyor. Yunuslarla yüzmenin yarım
saati 100 avrodan başlıyor, hele ki sizi hastalık tedavi edici
bir pakete üye edip, umut tacirliği yaptılarsa, bunun sonu
yoktur.

Bir yunusun bu tarz yerlere ortalama maliyeti 100 bin
dolardan başlıyor. Milyon dolarlık tutsaklar, umut tacirli-
ğinin bir parçası olmuş durumdalar. Avrupa'da birçok ülke
bu tehlikeyi görüp hayvanların bu şekilde sömürülmesini
engellerken, bizdeki kurnaz iş adamları mevzuattaki boş-
luktan faydalanıp birbiri ardına gösteri merkezi açıyorlar.
Aspendos'a, Perge'ye, Aphrodisias'a gitmeyen bilinçsiz
turistler, yunusların doğal hayatlarında yapmadıkları ha-
reketleri izlemekten daha çok zevk alıyorlar.

Yapılması gereken, insanların bilinçlendirilip bu gösteri merkezlerinden uzaklaştırılmaları... Tüketici(!) bilinçlenmediği müddetçe bu eğlence sektörü ile başa çıkabilmek, kısa vadede maalesef mümkün değildir. Bu nedenle, afişlerle, sloganlarla, eğitim programlarıyla halkımızı bilinçlendirmeye çalışmalıyız.

Bugün Avrupa'nın önde gelen birçok turizm firması, bu gösteri merkezlerine yapılan turlar nedeniyle, Türkiye'ye turist gelmesine engel oluyorlar. Avrupa'da çevre ve hayvan hakları örgütleri, Türkiye aleyhinde ciddi bir kamuoyu oluşturarak bunu sağladılar. Biz de elimizden geldiğince bu mekanların kapatılması için uğraşıyor, Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Turizm Bakanlığı'na baskı yapıyor, halkı bilinçlendirmeye çalışıyoruz.

78. Yunuslar gösteri yapabilmek için nasıl bir eğitim alır?

Aynı dili konuşmadığınız bir canlıya nasıl parende attırır, havuzdan çıkıp size yalvaran gözlerle bakmasını ve küçük bir balık için taklalar atmasını nasıl sağlarsınız?

Yunuslara eğitim verenler, bu işten para kazandıkları için, işten ayrıldıkları sürece yöntemlerini anlatmıyorlar. Bu konudaki gerçek, tıpkı sirklerin altın tozu serpilmiş sahnelerinin ardındaki hazin manzara gibidir. Nasıl sirklerde ayıları bisiklete bindiriyor; aslanları, kaplanları ateş çemberlerinden geçiriyorlarsa, bu merkezlerde de yunuslar benzer şekilde terbiye ediliyor. Yani açlıkla, eşinden ayrılarak, zaman zaman cezalandırılarak ve hatta ödül vermeyi bile bir ceza haline getirerek.

Sirklerde yaşanan dramı, Jack London, *Katıksız Sevgi* adlı kitabında çok güzel anlatır. Sahneye çıkan hayvanlarsa arka

planda ne çektiklerini seyircilere asla anlatamazlar. Bir an önce eziyetin bitmesini ve yiyeceklerine kavuşmayı, hatta doğal ortamlarına dönmeyi isteyen bu hayvanlar, bu arzularına bir kere kavuşsa, bir daha o ısıltılı havuzlara geri dönerler mi dersiniz?

Sokakta tefler eşliğinde göbek atan, ayakları ateşte kavrulmuş bir ayı, ateş çemberinden atlaması için nefessiz bırakılarak eğitilen bir Asya kaplanı ne kadar yapaysa; danslar ve şovlar eşliğinde havalarda zıplayan yunuslar, foklar ve balinalar da o kadar yapaydır.

Çünkü ufacık havuzlara, akvaryumlara hapsedilen bu hayvanlar; doğada, okyanuslarda, saatte ortalama 40 km. hızla yüzeabilen, ortalama 300 metre derine dalabilen, günde ortalama 130 km kat edebilen hayvanlardır. Oysa dünyanın en büyük havuzu bile dört köşelidir ve çıkışı yoktur. Hiçbir havuz okyanuslar kadar büyük ve özgür olamaz.

Bu tutsak yunuslar ve balinalar aynı zamanda “ölü balıkla” beslenmektedir. Oysa onlar doğada büyük ve inatçı avcılardır ve zamanlarının yarısını avlanarak geçirirler. Ölü balık, daha az bedensel ve zihinsel hareket demektir; bu da, bilimsel tezlere göre, özellikle erkeklerde agresyon ve asabiyet hali demektir. Bu ruh hali bir süre sonra birbirlerine veya eğitmenlerine aniden saldıran ya da nefeslerini tutarak, betona atlayarak veya yemek yemeyerek intihar eden yunuslar anlamına gelmektedir.

79. Bugün dünyada kaç yunus avlanıyor? Neden?

Japonya'nın Taiji bölgesi, her sene *drive hunt* adı verilen yunus avı sezonu nedeniyle kan gölüne dönüşüyor. Her sene yaklaşık 20 bin yunusun katliama kurban gittiği bu yer, tabiri caizse yeryüzünün cehennemi gibidir.

Japon devleti, 1963-1999 yılları arasında 668.393 yunusun balıkçılar tarafından avlanmasına resmi olarak izin

vermişti. Bu yunusların bir kısmı etleri için avlandı. Büyük bir bölümü ise yakalama sırasında, “ufak” kazalar nedeniyle yaşamlarını yitirdi. Geri kalanlar ise şehirlerdeki gösteri havuzlarına ve akvaryumlara hapsedilmek için yaşam alanlarından koparıldı. Aynı devlet, 2000 yılında 21.775 yunusun avlanması için izin verdi. Balıkçılar yakaladıkları her canlı yunus için ortalama 150 bin dolar alırken, ölü bir yunusun fiyatı 500 dolar olarak belirlendi.

Norveç ve İzlanda’da da deniz memelilerinin avlandığını biliyoruz. Özellikle Danimarka, Faroe Adalarında her sene aynı acımasızlıkla *grinds* adı verilen balina avlarını düzenliyor. Yunusların avlanmasına da izin verilen bu avlar, “halkın tarihsel ve geleneksel uygulaması” adı altında yapılıyor. 2009 yılında 310 adet balina, sırf bu geleneksel uygulama nedeniyle yaşamını yitirdi.

Japonya’da yunusların çok azı yemek, büyük kısmı gösteri merkezlerinde eğitilip para kazandırması için avlanıyor. Bu kadar çok hayvanat bahçesi ve dolphinarium olduğu için, Japonya’daki (hatta Kamboçya’daki) belli bir kesim, ne yazık ki, buralara giden bilinçsiz tüketiciler tarafından finanse ediliyor. Çoğu Japon’un bile, Oscar ödülü kazanan *The Cove* (Koy) adlı film gösterilene kadar bunlardan haberi olmadı, fakat sonrasında bu tablo karşısında büyük utanç duydular. Ancak tüm bunlara rağmen Japon sularında bu canavarca, hileye dayalı olarak devam eden av sona ermedi.

Türkiye’de yunuslar küçük balıkları yedikleri gerekçeyle, 1960’tan 1980’lere kadar devletin balıkçılara dağıttığı fişeklerle öldürüldü. O dönemde, yunusların vurulması Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında soruna neden olmuştu. Ruslar haftada bir Türkiye’ye protesto notası verir hale gelmişlerdi. Sorunun Avrupa Parlamentosu’na da yansımalarıyla Türkiye büyük sıkıntılar yaşadı; çünkü bütün dünya ülkeleri, yunusların denizlerdeki ekolojik denge için önemini biliyordu. Türkiye uluslararası mahkeme-

lerde yargılanma durumuyla karşılaştığı sırada, Avrupa Konseyi'nde, Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarının Korunması Sözleşmesi hazırlandı. 1979'da Bern Sözleşmesi imzalandı ve bunu imzalayan ülkeler, yunusları koruma altına alma sorumluluğunu üstlendi.

Türkiye ise bu sözleşmeyi 1984'te imzaladı. Öte yandan, yunusların ekonomik değer taşıyan balık sürülerini tükettiği bilgisi yanlış olduğu gibi, bu balıkların sayılarında artış dahi gözlenmektedir. Bu da, denizlerin yeniden sağlığına kavuştuğunu gösteren olumlu bir göstergedir.

Bugün Türkiye'de, 222 bin balıkçının % 10'u, avlanan balığın % 90'ına sahip. Ülkemizdeki balıkçıların, kendi balıklarını yiyen, ağlarına takılan ve ağlarını yırtan yunusları kimi zaman öldürdüğüne ve kuyruklarına taş bağlayarak boğduğıuna tanık oluyoruz. Flipper adlı dizide yunus eğitmenliği yapan Ric O'Barry'nin kollarında bir gösteri yunusunun intihar etmesi Ric O'Barry'nin metamorfozunun başlangıcı olmuş ve Koy'un başrolünde yunus şovlarına karşı çıkan bir aktivist olarak yer almasıyla sonuçlanmıştır.

Ve yunus şovlarının baş sorumlusu olan bu adam o günden sonra işi gücü bırakıp karşı tarafa geçmiş, bu hayvanların ait oldukları yerlere, denizlere dönmesi için çalışmalara başlamıştır. Koy'u izleyince siz de, nerede olursanız olun, yunus katliamına karşı duran safa geçecek, yunuslarla yüzmeye imkanı sunan ve yunus gösterileri yapan merkezlere bir daha beş kuruş bile vermeyecek; bu tek taraflı eğlence yerlerinin kapanması için elinizden geleni yapacaksınız.

Yunusların avlanmaları ya da öldürülmelerinin nesillerini tehdit edecek boyuta geldiğini belirtmek gerekir. Kısırlaştırma ile sokak hayvanlarının sonunun geldiğini iddia eden birçok kişinin, aynı hassasiyeti yunusların soyunun tükenmesi konusunda göstermediğini de yeri gelmişken vurgulamak isterim.

"Afalina" türü (*common bottlenose dolphin*), bizim ülkemizde olduğu gibi dünyada en çok tutsak edilen yunus türüdür.

Bu türler yukarıda bahsi geçen uluslararası anlaşmaların yanı sıra, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ile de koruma altındadır.

Bugün baktığımızda, yunusların en büyük düşmanının insan olduğunu görürüz. Her canlının bir doğal düşmanı, tehdidi vardır ve deniz memelileri için de bu yazık ki, insandır. Tesadüfi ağa yakalanma, deniz ve ses kirliliği, aşırı balık avcılığına bağlı besin kıtlığı tehlikelerden bazıları olmakla beraber, gösteri merkezlerinde sigortasız işçi gibi çalıştırılmak üzere yakalanmaları da bir diğer önemli tehdittir.

Bu yabani türlerin insanları taklit etmeye zorlanmalarının, şarkı söylemek ve göbek atmak için uzun süre aç bırakılarak eğitilmelerinin hiçbir anlamı ve mantıklı açıklaması yoktur.

HAYTAP olarak standartları tartışmıyor, tüm yunus parklarının ve akvaryumların kapatılması gerektiğini ileri sürüyor, bu yabani türlerin diğer hayvanlarla birlikte gösteri işçilerine dönüştürülmesini engellemeye çalışıyoruz. Biliyoruz ki çözüm, türlerin nesillerinin tükenme noktasına gelene kadar sömürülmesi ve ondan sonra çözüm yolları aranması değildir.

ABD'nin en prestijli üniversitelerinden biri olan ve 2009 yılında dünya üniversiteleri arasında akademik sıralamada ilk 100 içinde yer alan, Atlanta'daki Emory Üniversitesi'nin 2007 yılı resmi yayınlarında, 1998 yılından bu yana yapılan çalışmalara dayanılarak, zihinsel engelli çocukların tedavisi için uygulanan yunus destekli terapilerin (*dolphin-assisted therapy* DAT) hastalığın tedavisine hiçbir şekilde yardımcı olmadığı, insan sağlığı için ölüme varabilecek tehlikeler oluşturduğu bilimsel olarak açıklanmıştır.

Ayrıca Amerikan Psikoloji Derneği'nin (*American Psychological Association* APA) Sonbahar 2007 tarihli (Cilt 33, Sayı 2) yayınında aynı konuya değinilmiş, Natanson tarafından yunus destekli tedaviyi öneren, 1997 ve 1998 tarihinde yapılan çalışmaların metodolojisinde çok sayıda yetersizlik saptan-

dığı belirtilmiştir. Diğer bir sakınca olarak, bu uygulamaya başvuran ailelerin maddi açıdan ciddi anlamda sömürülmesi sonucu, bilimsel tedavi yöntemlerine ayıracak maddi imkanlarının azaldığı, bu nedenle gerçek tedavi yöntemlerinden vazgeçmek durumunda kaldıkları belirtilmiştir.

T.C. Sağlık Bakanlığı'nın,2011 yılında HAYTAP'a yollamış olduğu resmi yazıda yunus parklarındaki tedavinin faydalı olduğuna dair bilimsel kanıt bulunmadığı belirtilmiştir.

Zarar verdiğimiz tek deniz canlısı yunuslar değildir elbet. Bunların yanında, tüm bunlar yetmezmiş gibi, denizleri çöplük gibi kullanıyoruz. Avrupa Birliği'ndeki sıkı liman kontrolleri bile fayda etmiyor; kaçak balıklar sofralarda yerini alıyor.

Endüstriyel tarım nedeniyle yer altı sularına sızan gübre şerbeti ve yapay gübre nehirlerle, oradan da denizlere ulaşır döküldüğü yerlerde kıyı şeridi boyunca ölüm bölgelerini oluşturuyor.

Endüstriyel atık sular ve gazlar, radyoaktif atık suları, özellikle her türlü plastik kullanımı, naylonlar, market poşetleri, PVC içecek kutuları hem deniz canlılarının hem de insanların sağlığını tehdit ediyor.* Atık yönetimi olmayan ülkelerde ise plastik atıklar denizlere kadar ulaşıyor.

Yani anlayacağınız, denizler bize gıda, iklim dengesi, enerji ve dinlenme imkanları sunarken, biz onlara aşırı avcılık ve sömürüyle yaklaşıyor, onları çöplük gibi kullanıyoruz.

* Hani doğaya atılan bir pet şişenin çok uzun bir zamanda bozunduğunu söyleriz ya? İşte bu bozunma sırasında mikroplastikler olarak doğaya karışabiliyor. Doğadaki serbest mikroplastikler özellikle otomobil lastiklerinden, tekstil ürünlerinden ve çöplerden kaynaklanıyor. Bu atıklar zamanla küçük parçalara ayrılıyor ve doğaya salınıyorlar. Her gün sekiz milyon ton plastik deniz ve okyanuslara atılıyor. Tahminlere göre bu böyle devam ederse, 2050 yılında okyanuslardaki plastik kütlesi, balık kütlesini geçecek. Sorun şu ki, epey küçük mikroplastikler su filtrelerinden geçebiliyor. Yani suyu arıtarak mikroplastiklerden kurtulmuyoruz. Suyu arıtmayı başarsak bile, mikroplastiklerin deniz canlılarının dokularına yerleştiği yapılan araştırmalarla sabit...

Deniz canlılarının doğal yaşam alanı olan suyu onlara zehir ediyor, yani evlerini başlarına yıkıyoruz. Karadaki durum ise çok daha vahim... Varın onu da siz tahmin edin!

Tarım Bakanlığı ise Türkiye’de yaygın şekilde usulsüz balıkçılık yapılmasına göz yumuyor. Işıkla balıkçılık ve trolle avlanmak gibi yöntemler, balık stoklarını vahim şekilde tüketiyor. Yasak olmasına karşın şu an 3 bin trolün olduğu tahmin ediliyor.

İşin aslı şu ki bu tür hedef saptırmacalarla yunuslar balık stoklarının eritilmesine kılıf olarak bahane ediliyor.

80. Türkiye’de yunus avı nerelerde ve ne amaçla yapılıyor?

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’na bağlı Kontrol ve Koruma Genel Müdürlüğü’nden elimize ulaşan 26.01.2007 tarihli yazıya göre, bakanlığa başvuru yapan 6 firmaya “zihinsel ve bedensel engellilerin terapisi ile gösteri amacıyla yararlanmak için” Türkiye sularında yunus avlama izni verilmiştir, buna gerekçe olarak da, daha önce Ukrayna ve Rusya’dan getirilen 5 yunusun zarar görmesi ve ithalatın zorluğu öne sürülmüştür. Yazının tarihine kadar olan (2007) süreçte ise, aynı yazıda belirtildiği üzere, 6 yunus yakalanarak tesislere konulmuştur. Yine aynı birimin 31 Mayıs 2006 tarihli yazısına göre, O... adlı bir şirkete 4 adet yunus avlama izni verilmiştir.

Hükümetler arası bir oluşum olan Avrupa Konseyi’nin düzenlediği Bern Sözleşmesi Sekretaryası’na 2010 yılında sunulan ve Türkiye tarafından hazırlanan resmi belgeye göre, 15 Nisan 2007 tarihine kadar toplamda 23 yunus avlanmış, 7’sinin avlanma izni kaldırılmış ve izinler askıya alınmıştır. Resmi olarak avlanma noktaları tarafımıza açıklanmamış olsa da, SAD raporlarında Foça, Karaburun, İs-

kenderun Körfezi ve Marmara Denizi'nde avlandıkları bilgisi belirtilmiştir. Hisarönü'ndeki havuzda esaret altındaki yunusların ise kendi sularımızda, Karaburun açıklarında avlandığı ortaya çıkmıştır. Önce Kaş'a, sonra Hisarönü'ne, hem de buz kamyonlarının arkasında taşınıp mavi bir brandayla havuza karga tulumba bırakılan bu yunusların fotoğraflarını çekenler yabancı turistler oldu.

Oysa 1983 yılında Türkiye'de yunusların avlanması tamamen yasaklanmıştır. Bu yasak, bilinen haliyle, çıkan özel izinlerle birlikte ilk kez 2006 yılında delinmiştir. Bu belgeye göre; yasal izinle; Kuşadası'ndaki A... gösteri merkezi 9 yunus; Marmaris'teki ... Otel "rehabilitasyon" için 5 yunus; Antalya'daki T... A... gösteri amaçlı 3 yunus ve Bodrum'daki Y... Turizm ise yine gösteri amaçlı 6 yunus avlamıştır.

Son olarak yine 2006 tarihli aynı yazıya göre, Tarım Bakanlığı'na bağlı il müdürlükleri, bu havuzları ve parkları kontrol etme yükümlülüğündedir. Oysa, Şubat 2010'da dört yunusun art arda öldüğü S... A... Yunus Gösteri Merkezinin, o tarihlerde Tarım Bakanlığı'ndan yunuslar için alınması gereken CITES belgesinin ve hatta "yunus parkı açma izninin" olmadığı bilgisi, yine Alanya Kaymakamlığı tarafından bize belgesiyle gönderilmiş, yalnızca Türkler Belediyesi'nden alınmış "iş yeri açma izni"nin mevcut olduğu bildirilmiştir.

Yani Türkiye'de izinsiz ve denetimsiz, bakkal açar gibi yunus parkı açılmaktadır ve bu hukuksuzluk kervanının sorumlusu; başta Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olmak üzere, ardından Tarım ve Orman Bakanlığı ile yaşanan dramın ne olduğunun bile farkında olmayan Kültür ve Turizm Bakanlığı'dır.

T.C. Sağlık Bakanlığı'nın HAYTAP'a 2011 yılında yollamış olduğu, yunus parklarındaki tedavinin faydalı olduğuna dair bilimsel kanıt bulunmadığını belirten resmi yazıyı HAYTAP'ın web sayfasında bulabilirsiniz.

81. Hayvanat bahçelerinin Türkiye’deki ve dünyadaki durumu nedir?

Hayvan bakımevleri ile ilgili bölümdeki tespitlerin tamamının bu soru altına yazılması yanlış olmaz. Hayvanat bahçeleri, esasında, doğal ortamında yaşaması gereken hayvanlar için kurulmuş birer hapishanedirler. İnsanlar hayvanları yabani ortamlarından çıkarmaya hiç başlamasaldı hayvanat bahçeleri olmayacak; ana vatanı Hindistan, Pakistan olan bir filin, ana vatanı Afrika olan aslan ya da kaplanın, ana vatanı Güney Amerika ormanları olan maymunun Tarsus’ta 45 derece sıcağın altında demir parmaklıklar arkasında durması gerekmeyecekti.

Dünya’nın pek çok ülkesinde hayvanat bahçelerinde yaşanan durum bundan çok da farklı değildir. Soğuktan kalorifer peteklerine yapışan maymunların görüntüleri, hareket alanı çok kısıtlı olan fillerin, zürafaların yaşadıkları zorluklar anlaşılır gibi değildir.

Ülkemizdeki pek çok hayvanat bahçesinde bulunan canlılar şova dönük bir yaşam sürmekte ve acı çekmektedirler. Nitekim, 57 yıldır İzmir’de yaşamaya alışan Pak Bahadır adlı fil, sonunda ana vatanının topraklarını göremeden acı içinde ölmüştür.

Duyarlı insanlar elbette bu durumu yakından takip etmekte, bir kısmı hayvanat bahçelerini ziyaret ettikten sonra buraları üzüntüyle terk etmektedir. İnsanlar yıllarca İstanbul’daki Gülhane Hayvanat Bahçesi’nden, Ankara’daki Atatürk Orman iftliği Hayvanat Bahçesi’nden gözü yaşlı ayrılmıştır.

Eskiden İstanbul’da saray aslanlarının kafesleri, Gülhane Parkı’nın hayvanat bahçesi olarak kullanılan köşesinde bulunurdu. Zamanla kente gelen sirkler Gülhane Parkı’nda çadır kurmaya başladılar. Gösteri yapan hayvanlar arasından yaşlı, hasta ya da sakat olanlar; patron tarafından işe yaramadıkları gerekçesiyle parkın bir köşesine kafesiyle birlikte

terk edilmiştir. İstanbullular ise açlıktan inleyen hayvanların seslerine kayıtsız kalamaz ve onlara yiyecek taşıyarak bakımlarını üstlenmiştir. Böylelikle Gülhane’de kendiliğinden bir hayvanat bahçesi oluşmuştur. Yani Gülhane Parkı’ndaki hayvanat bahçesinin kurulmasının kökeninde sirk atığı hayvanlar ve onların yalvaran bağırışlarına kayıtsız kalamayan İstanbulluların hayvan sevgisi yatmaktadır.*

Hayvanat bahçeleri, ciddi giderleri olan yerlerdir ve büyük sponsorlara rağmen genelde zarar etmektedirler. Bunun nedeni ise, hayvanat bahçelerinde hayvanlar için yeterli alanların tahsis edilmesi ve alanında uzman biyologlar, zoologlar, her bir hayvan için ayrı ihtisas belgesine sahip uzmanlar bulundurma zorunluluğudur. Her bir hayvan için doğal ortamına en yakın alanın yaratılması gerekmektedir ve bu da maddiyatın yanı sıra gönül bağıyla ilgilidir. Buna rağmen, yurt dışındaki hayvanat bahçelerine de hayvan hakları savunucuları tarafından çok büyük eleştiriler yöneltilmektedir.

Bizim hayvanat bahçelerimize ise yeterli tahsisat dahi ayrılmamakta, dolayısıyla buralarda konusunda uzman kişiler değil sıradan personel, çok cüzi maaşlara çalışmaktadır. Tüm hayvanlar ana yurtlarından koparılmış, kendi doğal hayatlarına aykırı alanlara hapsedilmiştir.

Oysa, 5199 sayılı Kanun’umuza göre, işletmeler ve belediyeler hayvanat bahçelerini hayvanların doğal yaşam ortamına en uygun şekilde düzenlemekle yükümlüdür. Buna rağmen hayvanat bahçeleri genelde belediyelerin peyzaj düzenlemelerinin, seçim yatırımlarının bir parçası gibi sunulmaktadır. Birçok belediye, hayvanat bahçelerini gerek “doğal yaşam parkı”, gerekse “botanik park” adı altında ailecek gezip eğlenilecek ve çocuklara hayvan sevgisi verilecek yerler ya da bir kazanç kapısı olarak görmektedir.

* Sunay Akın, İstanbul’da Bir Zürafa, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, s. 12.

Gereken, hayvanat bahçesi adı verilen bu hapishanelerin kademeli olarak kapatılmasıdır. Farklı adlarla ve şartları biraz daha "iyileştirilerek" kurulacak yeni tutsak evlerinin açılması (hayvan refahı) önlenmeli, mevcut hayvan hapishanelerinde şu anda bulunan tutsak hayvanların üremesi engellenmeli ve yaşam şartları düzeltilerek ömürlerini tamamlamalarına olanak sağlanmalıdır.

Son yıllarda hayvanat bahçelerini işletenlerin kendilerini savunmak için kullandığı bir söylemden de son derece rahatsız olduğumu belirtmeliyim: Tutsaklıkta doğan hayvanların, doğayı bilmediği için yine kafes arkasında yaşamlarını devam ettirmesi fikri.

Bu son derece çığ, son derece itici, son derece insan merkezli bir savunma mekanizmasıdır. Tutsaklık altında hayvanat bahçesi içinde doğan hayvanların orada üremesine neden olan da yine insanoğludur. Orada üretiyor ki, yavru yaban hayvanlarını başka hayvanat bahçelerine pazarlayıp satabilsin.

Burada hapishanede doğan bir çocuğun kent hayatını bilmediği için ömür boyu hapishanede kalmasını istemekle eş değer bir durum söz konusudur. Yaban hayvanlarını ana yurtlarından koparıp, on binlerce dolar verip, sırf ayağımıza kadar gelsin diye yaratılan bu cazibe merkezleri(!) vicdani doğrularını böyle bir savunma ile kabul ettirmek istemektedirler.

Tabii ki koruma merkezi olarak çalışan merkezler, bir yandan da avcı ve insanlar tarafından yok edilen bu hayvanların korunması için korunak görevi görebilir. Ama asıl enerjinin bu doğal yaşam alanlarına, Afrika'nın, Asya'nın bu bölgelelerinin korumasına harcanması gerektiğini düşünenlerdenim.

Her hayvan türü için koruma merkezi yapmak da işi belirli bir yerden sonra müzeye dönüştürecek, ana yurtlarını koruyamadığımız her hayvan için yaşadıkları dünya, tutsaklıkta doğup büyüsün, yaşasın, ölsün diye adeta bir

“golyat” dizi filmindeki hayali dünyaya dönüşecektir.

Teknolojinin bu kadar geliştiği, belgesel kanalların çoğaldığı, uçakla seyahatin ucuzlaştığı bir dönemde hayvanları doğal yaşam ortamlarında görmek, kafes arkasında görmekten çok daha tercih edilesi bir durumdur.

ABD’nin nüfusu 250 milyona yakın insandan oluşur; hayvanat bahçelerine giden kişi sayısı ise yaklaşık 135 milyondur. Yani ortalama her iki kişiden biri hayvanat bahçelerini ziyaret etmektedir ve bu çok yüksek bir orandır. Bu realiteye rağmen, hayvanat bahçelerinin çoğu zarar etmekte, giderlerini kısmak zorunda kalmakta; bunu da başka etkinlikler sunarak veya hayvanlarını diğer hayvanat bahçelerine satarak yapmaktadırlar. Öyle ki her halükarda faturayı hayvanlar ödemektedir.* Örneğin, Çin’in son yıllarda artan panda üretme sevdası, bu sevimli hayvanları çok sevdiğinden değil, her birini 1 milyon dolardan başlayan fiyatlarla hayvanat bahçelerine sattığındandır.

PETA yapmış olduğu bir araştırmada, hayvanat bahçelerinde yaşayan fillerin zamanlarının % 22’sini kafalarını sağa sola sallayarak, yani davranış bozukluğu göstererek geçirdiğini ortaya çıkarmıştır. Bu tür davranışlar arasında tüylerini yolmak, kendini ısırarak, parmaklıkları çiğnemek ve vücudu sağa sola sallamak da yer almaktadır.

Hayvanat bahçelerinden finansal kaynak bulabilenler, milyarlarca avroluk yatırımlar yapıp, hayvanat bahçesi kavramından çıkıp, alanlarını 100.000 dönüm gibi büyük arazilere dönüştürürken, başka bazı hayvanat bahçeleri de bakım şartlarının ağırlığı nedeniyle el konulan sirk hayvanlarına kapılarını açılar.

Yurt dışında, çok iyi durumdakilerin bile hallerinin bu olduğunu tespit ettikten sonra, Türkiye’dekilerin, hele geri kalmış Orta Doğu ülkelerindeki hayvanat bahçeleri-

* Regina Röttgen, 2006/10, Zoolistan dergisi s.69: “Acımasız Bir Hapis-hane mi Nuh’un Gemisi mi?”

nin seçim yatırımından öte, bir işkencehaneden farksız olduğu aşıkardır. Bir penguenin Ankara'nın yaz sıcağına getirilmesi ya da bir filin İzmir'de yarım asır sergilenmeye çalışılması, ziyaretçilerde hayvan sevgisinden çok, burayı yönetenlere karşı öfke uyandırmaktadır.

Yapılması gereken, en ufak bir ekonomik krizde ödenekleri kesilecek hayvanat bahçelerinin kademeli olarak kapatılmasıdır.*

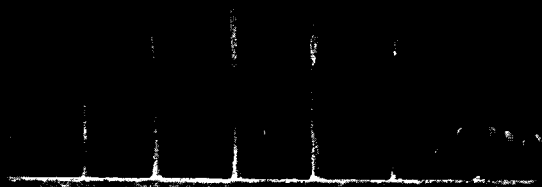
Hayvanat bahçelerine, hayvanlarının ithalat izni, maa-
lesef, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından verilmektedir. Halbuki, buraların denetimi ve hayvanların refahıyla ilgili tüm çalışmalar, Tarım ve Orman Bakanlığı'na devredilmeli ve buralarla ilgilenen özel birimler kurulmalıdır.

Aslında daha da ideali, doğa hakları mahkemesi kurulması gibi, özerk ve bağımsız bir bakanlığın kurulmasıdır.

Mevcut durumda, bakanlıklar topu birbirine atmakta ve kendilerinin yetkisiz olduğuna dair bahane bulmaya hazır durumdadır. Hayvan hakları ihlallerinin Gümrük Bakanlığı'ndan Adalet Bakanlığı'na çok geniş bir yelpazeyi ilgilendirdiğini ve bakanlıklar arasında, hele bu konuda pek öncelik ile koordinasyon olmadığını göz önüne alacak olursak, bakanlıklar arasında en az bütçe ve personele sahip olan Tarım ve Orman Bakanlığı'nın sorunu çözme iradesi bile etkisiz kalmakta, zaman zaman çok alışık olduğumuz yetki kargaşası yaşanabilmektedir.

* Maalesef 2011 yılından itibaren, birçok büyükşehir belediye başkanının seçim vaatleri arasında hayvanat bahçeleri kurmak yer almaktadır. Kentlerimizin insan nüfus kapasitesi (ve rant beklentisi) düşünüldüğünde, hiçbir şehrin binlerce hektarlık alan tahsis etmesi mümkün değildir.

HAYVANAT HAPİSHANELERİNE DEĞİL İNSANLARA YATIRIM YAPIN

Bir canlının varlığı, çoğu kez en büyük katliak olan öldürme değil, yaşamaya mahkum etmektir.

haytap.org

bilgi@haytap.org

HAYTAP
HAYVAN HAKLARI
FEDERASYONU

Yaşam ellerinde.

82. Türkiye’de sinema sektöründe kullanılan hayvanlar konusunda film yapımcılarının denetimi için ne yapılabilir?

Türkiye’de uzun yıllardır ihmal edilmiş konulardan biri de, film sektöründe yapımcıların vicdanına ve ahlaki değerlerine teslim edilen hayvan dostlarımızın hiçbir denetim tabi olmaksızın işgüzarca kullanılması olmuştur.

Hiçbir yönetmen uzun film çekimlerinden yorgun olan oyuncu ve teknik ekibin yanında, onca yoğunluk arasında bir de filmlerinde kullandığı hayvanların dertleri ile uğraşmak istemez. Hatta kendince en uygun koşulları sağladığını, film çekimi sırasında hayvana eziyet etmediğini düşünür.

Hayvanların dili olmadığı için çekim ekibini oluşturan insanlar gibi dertlerini anlatamazlar. Hatta bundan daha vahimi, bu yönde bir eleştiri geldiğinde, yönetmen/yapımcıların büyük olasılıkla içleri hayvan sevgisi ile doludur. Evde beslediği, çocukluğunda dost olduğu hayvanları referans olarak karşınıza çıkartır. Evinde kedi varsa setteki hayvana da iyi davranmıştır. Zincirle hayvanı saatlerce ekibin yanında film çekim saatine kadar oturarak dahi, kendi kıstaslarına göre hayvana eziyet etmediğini düşünür.

Fakat hiçbir zaman o hayvanın sete gelmesi için gereken koşulları, film dışı süre boyunca hayvanın beklediği ortamı, hayvanın yemini suyunu kontrol etmeyi, hayvanın türüne göre doğal ortamını sağlamayı, saatlerce sıcak ya da gölgeli bir ortamda zincire bağlı şekilde on dakikalık bir çekim için beklettiğini, belirli hareketleri yaptırmak için aç bıraktığını ve daha onlarca detayı düşünmek istemeyecektir. Çünkü bu zamana kadar Türk sinemasında böyle bir uygulama olmadığı gibi, kimsenin aklına “Bunun için ayrı bir ekip bizi denetlesin.” demek de gelmemiştir.

İşte bu ihtiyaç nedeniyle, aynen uluslararası film yapımcılarının yaptığı gibi, üzülerək söylemek zorundayım

ki, bundan böyle kendilerine yeni bir masraf kapısı daha çıkmıştır. Hayır! Bu maalesef bir yasal düzenleme değildir. Keşke öyle olsaydı... Hepimiz biliyoruz ki, mevcut "hayvanları sakın koru-MA" yasası, bu konuda ciddi yaptırımlar içermiyor. Yasadaki hiçbir yaptırım yerli yerini bulmayınca, bunu denetleme işi de bu işe gönül vermiş STK'lara düşüyor.

HAYTAP olarak filmlerinde hayvan kullanan yapımcılara çağrı yaparak bizleri film bittikten sonra değil, film seti aşamasındayken setlerine davet etmelerini istedik. Böylece teknik ekibimizle hayvanların sadece çekimler sırasında değil, filmin başından sonuna kadar hizmet ettiği bu sektörde hangi sınırlar dahilinde kullanıldığını denetlemeye başladık.

Elbette filmlerin sonunda çıkan **"Bu filmde kullanılan hiçbir hayvana zarar verilmemiştir."** ibaresini yapımcı kendi başına yazabilir fakat bunun da inandırıcılığı olmayabilir. Tıpkı her belediye başkanının kendi yaptığı projeyi beğenmesi, sürekli kendi aklını ifşa etmesi ve yaptıklarını ballandırarak kendi billboard'larında, afişlerinde, web sayfalarında anlatması gibi... Aynı şekilde yapımcının kendi kendini övmesi ya da filminin sonunda böyle bir cümle yazması komik bir durum olabilir. Oysa bu işin güvenilir bir STÖ tarafından, hatta bu işe gönül vermiş, bilgi birikimi ve deneyimi olan kişilerden oluşan bir ekip tarafından yapılması, filmin sonundaki HAYTAP logolu bu ibare, seyirci gözünde son derece inandırıcı olacaktır.

Dört kategoriden oluşan karne notunu ise MÜKKEMEL – KABUL EDİLEBİLİR – İYİ – KÖTÜ olarak derecelendirdik ve her bir durum için yapımcılardan beklentilerimizi de detaylı olarak web sayfamızda yazdık.

Bu projeye, hayvan dostlarımızın istismarına açık, unutulmuş bir dünyaya da el atmalarını, onların kötü kullanımı veya dostlarımıza zarar verici bir durumun olması

halinde kitleleri bilinçlendireceğiz. Belki de bu gibi yapımları desteklemelerini, gitmemelerini talep edeceğiz. Bu, çok yeni bir kavramdır ve mutlaka direnişle karşılaşacaktır. Fakat biliyoruz ki, hayvan hakları savunuculuğu yazık ki sadece evimizde beslediğimiz, gözümüzün gördüğü kedi ve köpeklere mama almakla gerçekleşmiyor.

Tıpkı hayvansız sirkleri desteklediğimiz gibi, tıpkı yunus parklarına karşı çıktığımız gibi, tıpkı yük hayvanlarının çektiği eziyeti dile getirdiğimiz gibi, hayvanların fütursuzca kullanımına açık olan sinema sektöründe de kitabın başından beri savunduğumuz doğru bir STÖ denetiminin olacağı muhakkaktır.

83. Vejetaryenliğe bakışımız nasıl olmalıdır?

Hayvan haklarını savunan birisi vejetaryen olmasa da olur mu?

Bu mücadele içinde vejetaryen olmayan pek çok kişi olmakla beraber, genelde hayvan hakları savunucuları, başlangıçta olmasa bile, işin içine girdikçe, zaman içinde kademeli olarak vejetaryenliğe / veganlığa geçiş yapmaktadırlar.*

Önce kürk giymeye, ardından savcılığa karşı durmaya başlayan kişiler; bakımevlerindeki hayvanları göre göre

* Can Dündar, Midemizdeki Hayvan Mezarlığı, Milliyet: "Ben vejetaryen (et yemeyip, sadece ot yiyenlerden) değilim. Ama vejetaryenlere hak veren ve onlardan biri olmaya özenen biriyim. İlginç bir algı düzeyi bu... Hayata onların penceresinden bakmaya başladınız mı o güne dek sıradan gelen pek çok ayrıntı, tüyler ürpertici görünmeye başlıyor: İte kaka kamyonlara yüklenip infaza götürülen ve haftalarca masum mesut oynadığı bahçede boğazlanan hayvanlar, parçalanmış çeneleriyle pis su dolu bir kovada çırpınarak ölümü bekleyen balıklar, içkili sabahlarda süslenip getirildikleri soframızda keyifle kaşık-ladığımız kelleler, beyinler, gözler, bağırsaklar... Dışarıdan bir gözle bakmaya çalışın; bunun insanoğlunun barbar yüzünün fotoğrafı olduğunu siz de göreceksiniz."

 HAYTAP
BU FILMİN ÇEKİMİNDE
HİÇBİR HAYVANA
ZARAR VERİLMEMİŞTİR

**PRODUKSİYONLARINIZI
HAYTAP GÜVENCESİYLE
DEĞERLENDİRİYORUZ.**

Türkiye'de sinema filmlerinde, televizyon programları ve dizilerinde kullanılan hayvanları bundan sonra HAYTAP Sanat ekibi denetleyecek. Söz hakkı dahi olmayan hayvanların çekimler sırasında nasıl koşullarda kullanıldıklarını, zarar görüp görmediklerini tarafsız bir şekilde gözetleyecek olan ekibimiz böylece seyirci vicdanında yarattıran endişeleri de HAYTAP güvencesi ile giderecek.

Ayrıntılı bilgi için: haytap@haytap.org

hayvanat bahçesindeki hayvanların da aynı koşullardan muzdarip olduğunu fark ediyorlar. Daha sonra sorgulama devam ettikçe, iş yunus parklarının da hapishane olduğunu algılamaya kadar varıyor. Bu aşamadan sonra sorgula-

ma devam ettikçe önce kırmızı et, sonrasında da beyaz et dahi yemeyen, ama kendi içsel dünyası içinde bir yerden sorgulamalara başlayan bireyler oluşturmaktadır.

Örneğin, bir yunus veya sirk gösteri merkezindeki hayvanların içinde bulunduğu şartları gördükten sonra fark ediyorsunuz ki, mezbahadakiler çok daha kötü durumdadır. Hayvanlara en büyük eziyet sokaklarda değil, marketlerdeki kasap reyonlarında, mutfaklarda ya da mezbahalarda gerçekleştiği halde; birçok kişi bu gerçeği gidip görmek, duymak, okumak istememektedir.

Özetle, beyin bilgiyi bir kere süzüp algılamaya başladıktan sonra, o güne kadar baktığınız ama görmediğiniz birçok dramın, işkencenin, gözyaşının farkına varıyorsunuz. Biz vejetaryen olmayanlara karşı değiliz; fakat sadece kedi ve köpeğe saplantılı bir kişi değilse, kendisiyle tartışarak zaman içinde bu aşamaya geliyor.

Şunu belirtmek gerekir ki, örgütlenmeyen, tek başına vejetaryenlik/veganlık da hayvan haklarına hizmet etmemektedir. Çünkü bu kararlar kürk giyip giymemek gibi bireysel bir harekettir,. Kişinin kendisini ilgilendirir ve eğer mücadeleniz örgütlü bir hâle gelmezse, vejetaryenliğin/veganlığın sizin maneviyatınız iç oluşumlarınızda kalır. Dolayısıyla topluma bilinç kazandırma açısından çok da fayda sağlamaz. Okyanustaki bir damla gibi kalakalır, sadece kendi ruhunuzu tatmin edersiniz.

Bu ayırım aslında çok önemlidir. Örneğin, siz vejetaryen/vegan olarak, belki tüm hayatınız boyunca onları yemeyerek 40 ineğin ölmesine, 60 koyunun katledilmesine engel olabilirsiniz. Buna karşın vejetaryen olmadıkları halde, fiili olarak sivil toplum örgütü mücadelesine katılan kişiler, yaptıkları eylemlerle, katıldıkları eğitim çalışmalarıyla, müdahale ettikleri yasalarla, belki de milyonlarca hayvanın hayatının kurtulmasına vesile olurlar. Bu bir ikilemdir belki; ama bu tip bir başarılar için örgütlü çalışma şarttır.

Buradaki hedefimiz, insanların manevi olarak tatmin olmaları ve ruhlarını huzura kavuşturmalarından ziyade, toplumu arkalarına alan takım çalışmalarına katılmalarıdır. Ağırlıklı olarak vegan yaşamayı tercih edenlerse, genelde toplum içinde uzlaşmacı bir yapıya sahip olmadıklarından, ortak hareketlere imza atmayan, bu duyguyu bireysel olarak yaşamak isteyen ve toplumdaki birçok olguya muhalif kanat gibi hareket eden kişilerdir. Bu sebeplerle, kendi içlerinde uzlaşma sağlamaları da zordur. Örneğin, veganlar (yumurta, süt, yoğurt, ayran gibi hayvansal ürünleri de tüketmeyenler) zaman zaman vejeteryenleri daha çok hedef tahtasına koyarlar. Halbuki, asıl mücadele etmeleri gereken, dışarıda milyonlarca hayvanı katleden mekanizmalardır.

HAYTAP olarak, biz insanları yine de yeme kültürü konusundaki tercihlerine bakmaksızın aramıza alabiliyoruz. Kendini geliştiren ve sorgulayan arkadaşları öncelikli olarak seçtiğimiz için, zaman içinde yukarıda bahsettiğimiz dönüşüm de kendiliğinden başlıyor.

Önemli olan sivil toplum örgütlülüğü ve takım çalışmasıdır; yoksa bir kimsenin et yememiş, kürk giymemiş olmasının kiteselleşme anlamında kişiden başkasına bir faydası yoktur. Nitekim 2018 yılına girerken Norveç'te oluşan kamuoyu baskısı ve kültürel birikim ülke genelinde faaliyet gösteren kürk çiftliklerine yasak getirdi. Senatodan geçen yasa ile, 2025 yılı sonuna kadar ülkede faaliyet gösteren yaklaşık 300 kürk çiftliği kapanmış olacak. 300 kürk çiftliğinde yıl içerisinde 700 bin vizon ve 110 bin tilki öldürülerek kürk yapımında kullanılıyordu. Artık bu canlılar, çıkarılan yeni yasa ile özgür kalacak.

Fakat tekrar vurgulamak istiyorum ki bu satırları okuyan kişilerin, keşke bizde de benzer yasa çalışmaları olsa diye iç geçirmek yerine, yani bu gibi bir yasayı yukarıda oturmuş, takım elbiseli fakat yüreği katmerleşmiş, bıyıklı,

soğuk, cesaretsiz bürokratlardan beklemek yerine, bu talebin olumlu cevap alabilmesi için yeterli çabayı göstermeleri gerektiğini vurgulamak isterim.

Siz çaba göstermediğiniz sürece her hayvan ya da doğa hakkı ihlali, ağzınızdaki lanetli kelimelerden öteye gitmeyecek, kitleselleşemeyen hareket de imza makamlarını harekete geçirmeyecektir. Norveç durduk yere bu kararı almamıştır. Arkasındaki ısrarlı mücadeleyi ve bilgi birikimini iyi süzmek gerekir.

84. Neden vejetaryenlik/ veganlık?

Vejetaryenlik, hiçbir şekilde et yememektir. Vejetaryen etle karşılaştığı her yerde sıkıntı duyar ve o ortamdan uzaklaşmak ister. "Tavuk, hindi, piliç eti yerim ama kırmızı et yemem." ya da "Ben çok az et yiyorum." demek de vejetaryenlik değildir.

Bu sınıflandırmalar dahilinde, sadece deniz ürünleri yiyenler, "pescovejetaryen" (peskateriyen), et ve hayvan ürünlerini tamamen reddedip hiçbir şekilde tüketmeyenler ise, "vegan" olarak adlandırılır.

Vejetaryenlik felsefesi genel olarak şuna dayanır: Masa-mıza gelen köftenin, sosisin, sucuğun bir zamanlar nefes alan bir canlıdan gelmesi gerçeğinin bilinmesi, bu gerçeği görmezden gelememe duygusu, mevcut dayatmacı sisteme karşı tam anlamıyla kişisel bazda bir direnmedir.

Birçok mezbaha ve hayvan yetiştirme merkezi insanların gözü önünde olmadığı için insanlar üretm şartlarından bihaberdir. Örneğin tavuk çiftliklerinde çok standart olarak kullanılan "erkek ve dişi civciv ayıklayıcı" makineleri bilmezler. Erkek civcillerin tamamı ayıklandıktan sonra gazla öldürülür, hatta daha amatör işletmelerde civciv doğar doğmaz sokaklara atılır. Çünkü onları beslemek işlet-

meci için ekstra maliyettir. Daha da vahimi, öldürülen bu erkek civcivler kız kardeşlerine yem olarak da verilir.

Kitlesel tüketim ve endüstriyelleşmiş gıda sektörüne karşı direnmek son derece zor olmasına rağmen, direnç gösterebilecek az sayıda insan mevcuttur. Etlerin gülen inekler, kahkaha atan koyunlar, çayırda çimende mutlu gezen keçiler şeklinde sunulması ise tesadüf değildir. (Mutlu sömürü)

Tüm bunları anlattığınız ya da görüntülerini sunduğunuz zaman görmek, duymak istemeyen insanlar, sofralarına gelen bu farklı isimlerdeki lezzetleri düşünmeden, sorgulamadan midelerindeki hayvan mezarlığına götürmede ise tereddüt yaşamamaktadırlar. Çünkü damak tadı akıldan daha öne çıkmaktadır.

Veganlar (bitkisel beslenme)* ise vejetaryenlerden farklı olarak hayvanlardan elde edilen her türlü ürünü de yemeyi reddeder. Vejetaryenlerin tutumundan ekstra olarak ayrıca süt, yumurta, bal, yoğurt, peynir dahi yemez, ayran içmez, bir tatlının içinde bile bu ürünlerden varsa tüketmez. Buradaki temel karşı çıkışın sebebi, direnişin başında ise et ve hayvansal ürünlerin vahşetten ve şiddetten uzaklaştırılmış bir şekilde üretilmeyeceğinin düşünülmesidir. Hayvanların acı çekebilene, duyguları olan canlı varlıklar

* Vegan Kelimesi Nereden Geliyor?

1944 yılı Kasım ayında Donald Watson, süt ürünleri kullanmayan vejetaryen beş arkadaşı ile bir araya gelerek vejetaryen diyet ve vejetaryen yaşam tarzını etik olarak sorgularlar. Mensubu oldukları Vejetaryen Derneğinden (The Vegetarian Society) ayrılarak yeni bir dernek kurmaya karar verirler. Ancak dernek için bir isim gereklidir. Öneriler arasında “dairyban, vitan, benevore” sözcükleri vardır. Ancak Watson’un önerisiyle vegetarian kelimesinin ilk üç harfi ve son iki harfi alınarak “vegan” sözcüğü oluşturulur. Derneğin isminin de The Vegan Society olmasına karar verirler. 1949 yılında Leslie Cross ise veganizmin sadece bir beslenme ve diyet şekli olmadığını, veganizmin hayvanların insanlar tarafından gıda, emtia, avlanma gibi tüm sömürü içeren kullanımlara son verilmesi olarak anlaşılması gerektiğini söyleyerek tanımı ve kavramı geliştirmiştir.

olarak algılanmamalarını gerektiriyor. Bu sistemin ayakta kalabilmesi, tüketicinin algısını ve tüketim alışkanlıklarını kontrol eden endüstrilere ve sistemi pekiştiren devletlere kadar uzanmaktadır.*

Somut olarak tek bir örnek vermek gerekirse yavru hayvanların ihtiyacı olan sütün özellikle endüstriyelleşmiş fabrika ortamlarında, seri bir şekilde onlardan alınıp bizlere verildiğini, hayvanların biz insanlar için devamlı gebe bırakılıp ürünlerinin, biz insanlar için ellerinden alındığını düşünürler. Bu düşüncenin esası bir gerçeğe dayanır: Sağmal inekler sütlerinin kesilmemesi için tekrar tekrar gebe bırakılır. Bu işlem kimi ülkelerde, sınai çiftlik hayvan üretimine geçilen tesislerde genellikle, boğanın menisinin “tecavüz askısı” denen bir aygıtın üzerinde, elle döl yatağına konulmasıyla gerçekleştirilir. Veganların karşı duruş nedenlerinin başında bu gibi yöntemler yatar.

Teknoloji ilerledikçe çiftlik hayvanları, daha çok üremeye ve daha hızlı büyümeye zorlanırlar. Bu hayvanlar ayakta duramaz, hareket etmekte güçlük çeker, hatta kesilene kadar doğururlar. Ancak gözlerimiz bu yaşananları görmediği ya da kalbimiz inanmak istemediği için tat duyumuz ve alışkanlıklarımız daha ağır basar.

Günümüzde ABD’de üretilen tahılın büyük bölümünü insanlar değil, çiftlik hayvanları tüketmektedir. Üstelik, ne yazık ki, zengin ülkelerin ete yönelik talepleri, en yoksul ülkelerdeki insanlar için bitkisel ürünleri çok pahalı hale getirir.

Hayvan çiftliklerindeki, mezbahalardaki koşullar araştırılırken, sadece hijyen ve insan sağlığı boyutuyla ilgileniliriz; oysa, bu konuda hayvanların da ilgilenmemiz gereken bir taraf olduğunu itiraf etmemiz gerekir. Örneğin, hayvanlar öldürülmeden önce gerçek anlamda “korkarlar”. O esnada kalpleri daha hızlı atmaya başlar ve daha

* Etin Cinsel Politikası , Carol J. Adams

fazla kan pompalarlar. Korkmalarının altındaki neden, hayatta kalma içgüdüdür.*

Birçok insan vejetaryenliği/veganlığı sağlıklı yaşam için de tercih eder haldedir ki; bunu şahsen hayvan hakları mücadelesinin bir parçası olarak görmediğimi tahmin edebilirsiniz. Bu yolu sağlıklı olmaktan öte etik ve vicdani olmasını, kişinin sağlığından daha önde tuttuğumu belirtmem gerekir. Yani bu yolu kendi sağlığınıza öte ineklerin, kuzuların sağlığı için, onlar adına direnme hakkını savunmanız için seçmeniz gerekir.

Diğer yandan, insanın doğuştan otobur olduğunu düşünenlerdenim. “Suyu yalayarak içen hayvanlar (kedi, köpek, aslan, kaplan, vb.) etobur, emerek içenler (kuzu, inek, geyik, vb.) otoburdur.” diye bir tez vardır; bugün dünyada milyonlarca insan halen vejetaryen beslenmektedir.

Belki coğrafyamıza çok yabancı gelebilir ama şu tespiti de burada anlatmak isterim. ABD’de hayvan özgürlüğü aktivizmine yönelik baskıcı tepkiler her geçen gün daha da yaygınlaşıyor. Eyaletler ise büyük endüstrileşmiş ziraat tesislerinde olup bitenleri fotoğraf veya video çekerek belgelemeyi yasadışı hale getiren yasaları meclislerinden birer birer geçiriyor. Hayvanların üretilirken hapsedildiği bu tesislerdeki yasaklarmaların içeriği ise giderek genişliyor. Hayvan hakları aktivistleri, görüntü alabilmek için bu tür tesislerde işe giriyorlar. Bu yasalar bu niyetle iş arıyormuş gibi yapmayı bile yasaklıyor.”

* Prof Dr Tamer Dodurga – (HAYTAP Onursal Kurul Üyesi): “Hayvanın kafası bedenden ayrıldığında ya da artık soluk almayıp hareket-siz kaldığında, hayvanın öldüğü ve artık acı duymayacağı şeklindeki inanış da doğru değildir. Hayvanın hareketsiz kalışı ilk başlarda öldüğü için değil, beyinle hareket organlarının bağlantısının kesilmesi ve kan basıncı düştüğü için tepki verememesinden kaynaklanır. Yani hayvan acı duyduğu halde hiçbir yerini oynatamaz, boğazı kesildiği için bağıramaz. Kafa bedenden ayrıldığında acının biteceği iddiası da doğru değildir. Kafa ayrılrsa bile bir süre beyin ölümü gerçekleşmediği için hayvan acı duymaya devam etmektedir.”

** Etin Cinsel Politikası, Carol J. Adams

Deha olarak kabul edilen Einstein, Leonardo Da Vinci, Galileo, Edison, Tolstoy, Newton, Bernard Shaw gibi dünya tarihinde çok önemli roller üstlenen birçok kişi et yemeyen, buna karşı çıkan insan grubundadırlar. Bu kişiler vejetaryen bir hayatı tercih etmiş, söylemleri ile bu fikri desteklemişlerdir.

İnsanoğlu yaptığı zulmün tüm canlıları kaplamasıyla dört ayaklı hayvanların kralıdır. Başka canlıların ölümü sayesinde yaşıyoruz. Genç yaşımdan beri et yememeye söz verdim. Zaman gelecek, hayvanları öldüren kişiler insanları da öldürmeye başlayacaktır."

Leonardo da Vinci

Bu çok korkunç! İnsanoğlu sadece hayvanların acılarıyla ve ölümüyle değil, "yaşayan tüm yaratıklara karşı sempati ve acıma duygusu duyma" gibi yüksek ruhsal hislere erişebilecekleri yerde et ile beslenmekte ve şiddet kullanarak vahşileşmektedir.

Leo Tolstoy

Biz kendimiz katledilmiş hayvanların yaşayan gömüleriyken yeryüzünde ideal koşulları yaratmayı nasıl bekliyoruz? Hayvanlar benim arkadaşlarımdır ve ben arkadaşlarımı yemem. İnsanlar bana nasıl bu kadar genç göründüğümü soruyorlar. Oysa yaşlı gösteren kendileri... Leş yiyenlerden ne beklenebilirdi ki! "

George Bernard Shaw

Vejetaryenim, çünkü bu gerçekten çok iyi bir fikir. Hem sağlıklı hem de acıma duygularıyla alakası var; küçücük hayvanların öldürülmesine karşı duyulan acıma duygusu. Eğer mezbahaların duvarları candan olsaydı herkes vejetaryen olurdu...

Paul Mc Cartney

İnsanlar, diğer varlıkların acımasız yok edicisi olduğu sürece, hayvanları öldürüp yedikçe birbirlerini öldürecekler; dünya üzerinde cinayet, kan dökme ve savaşlar kalkmayacaktır.

Pisagor

İnsan sağlığına ve dünyada hayatın devamı ihtimalinin yükselmesine hiçbir şey vejetaryen beslenmenin ilerlemesinden daha fazla katkıda bulunamaz.

Albert Einstein

Ya konuşabilselerdi, acaba onları yiyebilir miydik?

Voltaire

Dünya tarihinde bu kadar etkin rol oynamış deha düzeyinde, yaratıcılıkları had safhada olan kişilerin vejetaryen olmalarını tesadüfe bağlamak haksızlık olurdu. Aksine, hiçbirinin midesinde, tabiri caizse, bir “hayvan mezarlığı” istemediğine kanaat getirmek çok daha mantıklı olacaktır.

Dikkat edilecek olursa, insanlar genelde inek değil de, dana kuşbaşı veya koyun yerine kuzu gerdan yemeyi tercih ederler. Çünkü yaşlı hayvanın eti lezzetli olmaz, hayvanın yavrusu daha lezzetlidir. Damak tadını böyle tespit etmiş olan insanoğlu, belki bu hayvanların da annelik duygularının var olduğunun, bir hayvanın yanından yavrusunu alıp onu kesip yemenin gasp olduğunun bir düzeyde farkında olduğundan olsa gerek, bütün dillerde “et” ile “hayvan” kelimesi birbirinden farklıdır. Sonuçta, insanoğlu kendini kandırır ve “Et yiyorum.” der, ama asla “Hayvan yiyorum.” demez...

İnsanoğlu, hayvanı yiyebileceği bir şey olarak görebilmek için yaptığı bu dil oyununun (yenen, düpedüz hayvan ölüsüdür) hayatının başka birçok alanında olduğunu sorgulamaz ve alışageldiği gibi yaşar; “Doğanın kanunu böy-

le.” deyip geçer. Oysa, bu kanun etobur hayvanlar içindir ve onların da ihtiyaçları oranında geçerlidir. Doğada tok bir aslan ya da kaplanın bir ceylana saldırdığını göremeyiz.

Evet, depolamak ve ihtiyaçtan fazlasını tüketmeye çalışmak da biz insanoğlunun en büyük günahlarından biridir...

Bugün itibarıyla dünya nüfusunun yüzde 7’sinin vejetaryen/vegan olduğu tahmin edilmektedir. 20.yy itibarıyla ivme kazanan bu hareketin bu kadar yüksek oranda sempatanının olması ve giderek artan oranda birey tarafından tercih edilmesi, üzerinde ciddi olarak düşünülmesi gereken bir konudur.*

85. Endüstriyel boyutta hayvancılık, doğaya nasıl olur da zarar verir?

Dünya’nın ekolojik sistemi üzerinde kaygısızca yaşayan yüz milyonlarca insan olduğunu bilmemize rağmen bundan sonra beslenme alışkanlıkları ile yazdıklarımın çok daha ciddiye alınacağını bilmekle birlikte, bitkisel beslenmenin aslında dünyanın naçizane kurtuluşu olduğuna inanan nadir insanlar bulunmaktadır.

* Amerika Birleşik Devletleri İnsani Yaşama İçin Çiftlik Hayvanlarını Koruma Derneği Başkan Yardımcısı Paul Shapiro, 2007 yılında 9,5 milyar kara hayvanının yemek için yetiştirilip öldürüldüğünü belirtti. 2014 itibarı ile ise, bu sayı büyük bir düşüş ile 400 milyon geriledi. Amerika’daki insan popülasyonunun artmasına rağmen, endüstriyel hayvancılıkta işkence gören hayvan sayısı neredeyse yarım milyona yakın azalmış durumdadır. Vegan dostu kampanyaların ve insanların çevresel ve sağlıksal farkındalığının artması, yarım milyon hayvanın canını kurtarmış oldu.

Halen dünya üzerindeki veganların sayısının % 7 olduğu tahmin edilse de, bu durum etsiz pazartesi gibi kampanyaların ne denli işe yaradığını gözler önüne seriyor. Los Angeles okullarındaki Etsiz Pazartesi kampanyası bile haftada tek başına 700.000 porsiyon etli yemeğin servis edilmesini önüyor.

Bugün dedikleri hafif tebessümlerle geçiştirilse de çok değil 40-50 yıla kalmadan bu sıkıntıları daha hissederek yaşayacağız. Fakat bu defa daha sıkı çözüm önerilerine gideceğini biliyorum. Örneğin, çiftlik hayvanlarına verilecek tahıl ve samanı üretmek için toprağa duyulan ihtiyaç, dünya çapında ormansızlaşmayla sonuçlanmaktadır. Bir vejetaryenin bir yıllık gıdasını sağlamak için 673 m² toprak yeterken, et yiyen birinin bir yıllık gıdasını sağlamak için yaklaşık 13.150 m² toprak gerekmektedir. Bu, bir birim toprağın et yiyenlerin 20 katı vejetaryeni besleyebileceği anlamına gelir.

ABD’de büyükbaş hayvanlara her gün dünyadaki tüm insanlara ikişer tane somun ekmek sağlayacak kadar tahıl verilmektedir ki düşünüldüğünde bu son derece korkunç bir rakamdır.

Hayvancılık su ve enerji gibi muazzam miktarlarda başka kaynaklar da tüketmektedir. Tatlı suyun %90’ı (büyükbaş hayvancılık dahil) tarımsal üretime gitmektedir. 1 kg sığır eti üretmek için 200 bin litrenin üzerinde su kullanılırken 1 kg tavuk eti için yaklaşık 3.500 litre su gerekir. Oysa 1 kg patates için 300 litre su yeterlidir.

Peki ya su kirliliği? Hayvancılık aynı zamanda ciddi bir su kirliliği de yaratmaktadır. Çiftlik hayvanları yılda yaklaşık 1,4 milyar ton biyolojik atık oluşturmaktadır. Yani insanın ürettiğinden 130 kat daha fazla...

Et üretimi sadece su tüketimi ile de sınırlı değildir. Hayvansal protein için kullanılan ortalama fosil enerji miktarı, bitkisel protein için kullanılanın ortalama 8 kat üzerindedir.

Sığırlar, koyunlar ve keçiler mide gazları ve atıklarıyla her yıl atmosfere 80 milyon ton metan (sera gazı) saldıklarından hayvancılığın küresel ısınmada önemli bir payı bulunmaktadır.*

* G. Franciona Hayvan Haklarına giriş s 72 vd

Her yıl 760 milyon ton tahıl, açlığın olduğu bölgelere doğrudan ulaştırılmak yerine, hayvan ve hayvansal gıda üretimi için ayrılmaktadır.

Bunun yanı sıra 1 litre süt elde etmek için 1 ton; 1 kg et üretmek içinse 16 ton su harcanırken, yaklaşık 1 milyar insan temiz su kaynağına ulaşmadan yaşamaktadır.

Et üretimi için gereken yüksek tahıl miktarının orman-sızlaşmaya, doğal yaşam alanı kayıplarına ve türlerin azalmasına çok büyük etkisi vardır. Sadece Brezilya'da 22,4 milyon dönüme denk gelen alan, Avrupa'daki hayvanlara soya fasulyesi yetiştirmek için kullanılmaktadır. Bu durum da yoksul insanları, kendileri için mahsul üretmek yerine hayvanları beslemek amacıyla, para kazanmak için mahsul üretmeye zorlayarak dünyamızı kötü beslenmeye itmektedir.

Ancak çok daha düşük miktarda mahsul ve su gerektiren bitkisel beslenme şekli, çevre üzerindeki etkilerimizi azaltmak için en kolay, en eğlenceli ve en etkili yol haline gelmektedir. Çok ilginçtir, kutuplarda açlıktan perişan durumda, bir deri bir kemik kalan bir kutup ayısının o hâlde bulunmasının nedeninin, oraya hiç gitmemiş olsa da Adana'da kebab yiyen bir kişi olduğunun ayırdına varmamız gerekir.

Milyonlarca insan gerek tat duygusu gerekse dini ya da geleneksel alışkanlıklar nedeniyle dahi beslenme alışkanlıklarını değiştirmeyerek, aşırı ve gereksiz tüketime karşı olan kaygısızlığı ve umursamazlığı nedeniyle kendi yaşadığı dünyanın sonunu koşar adımla getirmektedir, hem de gereksiz bir zulüm ve acıya neden olarak...

Modern çağa gelene kadar dünya halklarının çoğunun bugün yediğinden çok çok daha az et yediği gerçeğini de kimse bilmez.

Pek bilinmez, ama yaşayan her canlı sera gazı üretir. Sera gazı dünyanın atmosferinde, doğa ve insanlar tarafın-

dan üretilen bir gazdır. Yüksek sera gazı üretimi dünyanın ısısını yükseltir. Sera gazı en çok su buharı, karbondioksit, metan gazı, nitroz oksit ve ozon tarafından meydana getirilir.

Şu an Amerika Birleşik Devletleri'nde tüm sera gazı salımının yüzde 7'sini tarım oluşturmaktadır.

Besi hayvanı üretiminden dolayı oluşan karbondioksit, araçların kullanılması için gereken yakıttan ve ekin, ormansızlaşma ve toprağın hayvanlar tarafından direkt kullanılması gibi, toprağın yapısını değiştiren etkenler dolayısıyla artmaktadır. Besi hayvanı üretimi, dünyada metan gazının en yüksek miktarda salınım yapmasına ve Amerika Birleşik Devletleri'nin metan gazı salımında en yüksek üçüncü ülke olmasına neden olmuştur. (Shepherd, 2011) Metan gazının çoğu, gübre depolamadan ve hayvanın sindirim sisteminde üretilmesi sonucu metan gazının bağırsak fermantasyonu yapmasından kaynaklanmaktadır. (Hermansen, 2011)

Bu durum, *"İnsan sağlığına ve dünyada hayatın devamı ihtimalinin yükselmesine hiçbir şey vejetaryen beslenmenin ilerlemesinden daha fazla katkıda bulunamaz."* diyerek **bu gerçeği gören** 20. yüzyılın dahi bilim insanı Albert Einstein'ın cümleleri ile son derece örtüşmektedir.

86. Bitkiler de canlı değil mi? Onları da yemeyelim mi?

Bu soru özellikle kendi içinde sürekli tezat yaşayan ama araştırmaya, okumaya üşenip tat duygusunun merhamet duygusuna daha ağır basan kişilerce sıklıkla sorulur.

Genelde de karşımıza bilimsel bir veri bulmuş gibi ve milyonlarca insanın sanki daha önceden düşünmemiş olduğu farklı bir soru ile geldiklerini sanırlar.

“Bitkiler de acı çekiyormuş!”

“Bilimsel deneyler bitkilerin acıya tepki gösterdiklerini kanıtladı!” gibi...

Amacı tamamıyla bitkisel beslenenlerle alay etmek olduğu belli olan bu sorulara yine de yanıt vermek gerekir. Çünkü bu satırları okuyan kişilerin işlerini kolaylaştırmak isterim.

Öncelikle bitkiler, hayvanlar ve insanların aksine duyu-sal canlılardır, duyumsal değil... Fotosentez yapan bir bitkinin kendini güneşe çevirmesi duyu-sal itilim sonucu gerçekleşen bir durumdur. Yani bitki, güneş ışığının verdiği sıcaklıkla rahatlayıp gevşeyecek, güneşin tadını çıkaracak gelişmiş duyumsal bir sinir sistemine sahip değildir. Biz insanlar ya da hayvanlar gibi gelişmiş sinir sistemleri olmadığı için acı duymazlar. Merkezi sinir sistemi olmadığı için de örneğin, bir ağaç bıçağı ya da testere yanına yaklaştığında korku, acı, dehşet duyma gibi biyolojik, fizyolojik bir yapıları yoktur. Ama bir kuzu ya da buzağının bıçağı gördüğü zaman kalp atışları dahi hızlanır.

Kısacası bitkiler acıyı algılamazlar. Bunun için hayvan ve insanlarda olduğu gibi gelişmiş bir bedene ihtiyaç vardır. Duyumsallık hayvan ve insanı bitkilerden ayıran en ayırıcı ögedir.

Sadece ABD’de saniyede 260 hayvan etinden faydalanılmak üzere öldürülüyor. Görmek ve duymak istemediğimiz bu hayvanlar tüyler ürpertici şartlarda yetiştiriliyor, acıları dindirilmeksizin çeşitli biçimlerde sakatlanıyor, sıkıştıkları pislik içindeki konteynerlarda uzak mesafelere taşınıyor ve sonunda mezbahaların duymak bile istemediğimiz iç kaldırıcı kokusu, gürültüsü arasında, hatta birbirlerinin gözleri önünde, kalpleri korkudan yüksek derecede kan pompalarken öldürülüyor. Tüm bu somut gerçeklere rağmen tat duygusunu bastırmak isteyenlerin kaçamak yaptığı, kendi vicdanını rahatlatacağı maydanozun hakkı ile ilgili bu soru ise anlamsız kalmış oluyor.

Kitabın bu bölümüne kadar kendi kendinize mücadele ederek, sorgulayarak, bildiklerinizden birazcık olsun şüphe duymaya başlayarak geldiyseniz hayvan dostlarımız adına iyi yolda olduğunuzu söyleyebilirim. Artık şu soruyu da yavaş yavaş sormaya başlayacağınızı tahmin edebiliyorum. Mevcut yasalar ve mevzuatlar evcil ve süs hayvanı(!) olarak nitelediğimiz hayvanlardan ötesini korumuyor. Bu kısım, yasa koyucunun da toplumun da umurunda olmuyor. Özellikle çiftlik hayvanları et fabrikası durumundalar. Hayvan cesedi yiyor olmamıza rağmen soframıza gelene kadar isimleri değiştirilip öküz ya da horoz değil fakat bonfile, pirzola, iskender ya da piliç sote gibi cazip isimlerle sunuluyorlar. İnsanlık her gün duvarlar arasında yaşanan bu vahşet karşısında kendini böyle kandırıyor. Oysa ufak işletmelerde her hayvanın bir ismi bulunur; Sarıkız, Karagöz, Kocaoğlan gibi...

Midemize inen hayvanların isimleri, hatta kendine özgü karakterleri olan canlılar olduğunu duymak, düşünmek istemememiz, acı gerçeğe yüz yüze gelmek istemediğimizdendir. Görmek istemeseniz bile hayvan çiftlikleri Nazi kamplarından daha beterdir. Et yiyor olsanız da bir an için düşüncesine dahi katlanamazsınız.

Bugün için kişisel görüşüm; doğal ortamında yetişmiş, sanayileşme ortamında kitlesel üretime ve tüketime' gir-

* Dünyanın en fakir Cumhurbaşkanı olarak bilinen Uruguay Cumhurbaşkanı Jose Mujica demişti ki:

"Ben insanların geceleri yatacak bir saçak altı bile bulamadıkları bir dünyada, başkalarının 500 metrekairelik malikanelerde yaşamasını anlamıyorum. Evsizler için ev, suyu olmayanlar için su lazım, ekmek lazım. Sen böyle bir dünyada özel uçagım olsun, oraya buraya gideyim diyorsun. Eğer herkes daha fazlasını isterse, bir gün kimseye bir şey kalmayacak. Küresel ısınmadan bahsediyoruz ama doğaya saldırmaya ve çöp üretmeye devam ediyoruz. Eski ruhani tanrımızı kendi ellerimizle kurban ettik ve artık market tanrının tapınağındayız. Bu yeni tanrı; ekonomimizi, politikamızı, alışkanlıklarımızı, yaşamlarımızı düzenliyor ve bizlere faiz oranları ve kredi kartları ile mutlulu-

memiş bir hayvanın sütünden, yumurtasından faydalanmak, hayvanın yavrusunun hakkını gasp etmediği sürece kabul edilebilir. Ancak öldürmek için hayvan yetiştirmeyi hiçbir zaman bir çocuğa anlatamazsınız. Öyle ki ocağı ikna edemediğiniz bir durumu, yetişkinlere kanıtlamaya çalışan bir sistem kurulmuş durumdadır.

Bir zamanlar nefes alan, yavrusunu koklayan, annesinin peşinden gezen çoğu hayvan kaçma, korkma dürtüsüne sahip... Sinir sistemleri en az bizler kadar acıya duyarlı... Bugün onları süt, yumurta ve et fabrikasına getirdik. Tavukların çoğu gün ışığı görmeden, inekler ise 9 ay on gün yaşamaları gereken gebeliği insanlara daha çok yavru verebilsinler diye hormonal ilaçlarla daha kısa sürede yaşamak zorundalar.

87. Veganlık da kendi içinde sınıflara ayrılıyor mu?

Bu konuda görüşlerine çok değer verdiğim Kardiyolog ve İç Hastalıkları Uzmanı Dr. Murat Kınıkoğlu'nun tespitlerini yazmak istiyorum. Kınıkoğlu, veganları 4 sınıfa ayırıyor:

Eksikli Vegan: Hayvansal besin yemezler. Kırk yılın başında bir yumurta yiyebilirler, çok nadiren süt ürünü içebilirler.

Sıradan Vegan: Hiçbir zaman et ve hayvansal gıda (süt, yumurta, peynir, ayran vs.) tüketmeyen kişilerdir.

ğün yeni adresini veriyor. Öyle anlaşıyor ki bizler, yalnız tüketmek için yaratıyoruz ve artık tüketemediğimiz zaman derin hayal kırıklığına uğrayarak kendimizi yok ediyoruz. Bana fakir denmesi yanlış, ben tutumlu bir insanım. Asıl fakirler sürekli yaşamdan talepleri olan ve elde ettikleriyle yetinmeyen insanlardır. Ben elimde hafif bir bavulla dolaşıyorum. Bu bana istediğim yaşamı sürdürmek için yeterli zamanı veriyor.

Asıl özgürlük yaşamak için kazandığın zamandır.”

Süper Vegan: Sadece beslenme değil, hayatlarının hiçbir kısmında hiçbir şekilde hayvansal ürün kullanmazlar. Hiçbir zaman deri eşya kullanmazlar, makyaj malzemelerine kadar dikkat ederler.

VeganBAZ: Kendi yaptıkları beslenme şeklini bırakıp başkalarının beslenme şekline dikkat ederler ve hep onlarla uğraşırlar. Dr. Kınıkoğlu, burada kelime oyunu yaparak yobaz kelimesinden veganbaz kelimesini yaratmaktadır. Yobazlar da kendi din inanışlarından öte başkalarının inançlarına müdahale edip dayatma ve taciz derdine girer; kendi dışındaki insanlarla uğraşırlar. “Sen şunu yedin, bunu içtin.” diye başkasına karışanları da “veganbaz” olarak niteleyerek benim de çok sevdiğim bir terminolojiyi dilimize kazandırdığını, bu yüzden bu kısmı kitabıma özellikle aldığımı belirtmek isterim.

Veganbazlar nedeniyle güzel bir amaç, davanın savunuculuğunu üstlenmiş son derece yanlış kişiler eliyle o kadar çok törpülenmiştir ki, kelime deforme olmuştur. Temsil ettiği kişilerin agresif davranışları ve tutumları, davalarını saldırganca savunmaları toplum nezdinde negatif bir etki yaratmaktadır. O nedenle ben veganlık yerine *bitkisel beslenme* demeyi daha çok seviyorum.

88. Yüzyıllardır devam eden avcılık bir spor olarak kabul edilebilir mi?

Bir canlının hayatını zevk için almak kesinlikle spor olamayacağı gibi, karşılıklı gönüllülük olmayan yerde de hakiki anlamda spordan söz edilemez. “Sözde sporcu” avcıya asıl zevk veren öldürme dürtüsüdür.

Binlerce yıl önce insanların barınmak ve yemek için hayvanları avlaması ve kürkünden faydalanması mazur görülebilirdi belki; ama kürkün de, av yemeğinin de pek

çok alternatifinin bulunduğu 21. yüzyılda bunu mazur görmek mümkün değildir. Bugün kürk giymeden de yaşanabilir; bıldırcın, ördek, sülün vurmadan da insanlar karınını doyurabilir, pekala başka sporlar yapılabilir.

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın asıl görevi ise yaban ve av hayvanlarının korunması olduğu halde, kimi zaman avı teşvik eder şekilde karar almasının arkasında, av sporuyla ilgilenen güçlü lobilerin bakanlık üzerindeki etkileri ve karar alma mekanizmalarına müdahaleleri bulunmaktadır.

4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu'nun 3. maddesi doğrultusunda, Tarım ve Orman Bakanlığı'nca Merkez Av Komisyonu (MAK) kurulmuştur. MAK'ın hiçbir bilimsel gerekçeye dayanmayan, bugüne kadar ülkemizde uygulanan av kotasının limitini ve gün sayısını artırma yönündeki kararı ise 26 Mayıs 2010 tarihli *Resmi Gazete*'de yayımlanmıştır.* Buna göre, MAK tarafından alınan kararın 2. maddesi avlanma günlerini, sürelerini, limitlerini, yasaklanan sahaları, türleri belirlemektedir ve aynı maddenin 2 no.lu bendinde *"Bıldırcın ve üveyik 28.08.2010 tarihinden 02.10.2010 tarihine kadar yukarıda belirtilen avlanma günlerine ek olarak salı günleri de avlanabilecektir."* denmektedir.

* Katliamın Önü Açıldı. 27.05.2010, Cumhuriyet: "Çevre ve Orman Bakanlığı'nca geçen hafta yapılan Merkez Av Komisyonu toplantısında Türkiye'nin yaban yaşamını olumsuz yönde etkileyecek kararlar alındı. Kara Avcılığı Yasası uyarınca ava açık yaban hayatı türleriyle ilgili av esaslarının düzenlendiği toplantıya doğa koruma örgütleri alınmadığı gibi, ava açık gün sayısı ve avlanabilecek hayvanların sayısı artırıldı. Bu yıl 18 Mayıs'ta yapılan toplantıda, 'herhangi bir bilimsel dayanağı olmadan' alınan kararlardan en kritik olanı, ördek türlerinin av kotasının artırılması oldu. Bugüne kadar ava açık ördek türlerinden 4'ü avlanabilirken bu yıl avcılar 6 ördek vurabilecekler. Yapılan bir diğer değişiklik, göçmen türler olan ve Türkiye'de azalma eğilimi gösteren bıldırcın ve üveyiğin avlanabileceği gün sayısı. Şimdiye dek üç gün avlanabilen bu türler artık dört gün avlanabilecek. Kritik değişikliklerden diğeri de, avcının yanında bulundurabileceği av limitini gösteren bagaj limitinin bir günden iki güne çıkarılması oldu. Uzmanlar bu durumun suistimalleri arttıracığını vurguluyor."

1994 yılından beri yürürlükte olan mutata uygulama ve kurala göre avlanma süresi haftada 3 gün iken, bakanlık hiçbir bilimsel ve vicdani gerekçeyle dayanmadan bir anda salı günlerini de avlanma süresi içine dahil etmiş, haftalık avlanma süresini 4 güne çıkarmıştır.

İnsan nüfusunun artması ve teknolojik gelişmeler sonucunda ekosistem fazlasıyla tehdit altındadır ve hayvanlar hayatlarını zaten güç koşullarda sürdürmektedir. Hal böyleyken avcılık lobisine hizmet edecek kararların alınmasını, Anadolu'da yaşama şansı giderek azalan canlıların öldürülmesini devlet eliyle teşvik etmek, türlerin yok olmasına neden olacaktır. Böylelikle, bugün yaşayan pek çok canlıyı gelecek kuşaklar yazık ki tanıyamayacaktır.

**89. Yaban hayatında “av” adı altında, her eline tüfek alan dağa çıkıp ayıları öldürüyor.
Bu da mı Kabahatler Kanunu kapsamında değerlendiriliyor? Ayı öldürmek serbest mi?**

Yaban hayatında yaşayan hayvanların öldürülmesi, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'na tabi değildir. Yani yaptırımları Kabahatler Kanunu kapsamında değil, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu'nda düzenlenmiş durumdadır. Bu konuya özellikle dikkat etmek gerekir. Böyle bir durumda savcılıklar dava açmak için yetkili oldukları gibi, ayı öldüren kişiler mahkemelerde ciddi hapis cezaları ile yargılanırlar.

Ülkemizde av her ne kadar yasal kabul edilse de, avcılık, “Hayvanseverler karşı çıkıyor diye döviz kaybına mı uğrayacağız?” gerekçesiyle savunulsa da, bizler bunun bir spor olmadığı kanaatindeyiz.

Tüm bunlar bir yana, hukuki açıdan sıradan birinin bu işe özenip, eline otomatik silah alıp, dağa ayı vurma-

ya çıkması pek çok farklı suçun doğmasına da neden olabilmektedir.*

90. Avcıların dediği gibi ruhsatlı olarak yapılan avcılık hayvan türlerinin korunmasını sağlamıyor mu?

Ruhsatlı olan avcılar kendilerinden şikayetçi olunduğunda, “bohçacı” tabir edilen, ruhsatı olmayan, elinde silahla gelişigüzel avlanan avcılar suçlayıp kendilerinin ise tam tersi, doğanın dengesini koruyanlar oldukları savunmasını yaparlar. Halbuki ruhsatlı olan avcı ile sıradan vatandaş arasındaki tek fark sadece ekonomiktir.

Ruhsatlı olan avcı vergisini verip bir şekilde devletten izin belgesi aldığı için bohçacı olanlardan güya ayrılır. Fakat sonuçta ikisi de hayvanlar için ölüm timidir. O kadar ki hayvanlara saçma ile ateş etmek, yakın mesafeden vurmak, hayvana kaçma şansı bile vermemek tam anlamıyla vicdansızlık ve ahlaksızlıktır.

Bu ahlaksızlığı örtbas etmek için avcılar doğayı korumak, türlerin birbirine karışmasını engellemek, doğada genç hayvanların kalmasını sağlamak konusunda kendi kendilerini inandırmış ve yetkilendirmişlerdir. En büyük keyifleri, vurdukları zavallı hayvanları nasıl katlettiklerini saatlerce birbirlerine anlatmak, fotoğraflarını paylaşmak, sabahlara kadar av üzerine sohbetler etmektir.” Avın ke-

* Tom Regan, Kafesler Boşalsın, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007 s.221.

** Uluköy Belediye Başkanı Salih Kara, bir tarlada ürüne zarar veren domuzlar için sürekle avı düzenliyor. Av sırasında bir ayı ile karşılaşılıyor. Habere göre, ayıdan korunmak için önce havaya, sonra ayıya ateş ediyor ve ayıyı öldürüyor. Ayı orada bir çukura gömülüyor. Bu konuda sözü, bu işte uzman bir hukukçu gibi kaleme almış Milliyet Gazetesi'nden Yalçın Doğan'a bırakıyorum: “İlk anda önemsenmeyen bu cinayet, Av Yasası ile TCK'ye göre, tam on altı ayrı suç kapsamına

sinlikle erkeklik duygusunu tatmin eden ilkel bir dürtü olduğunu düşünenlerdenim. Türkiye'nin fauna zenginliği o kadar bozulmuş durumda ki avcılığın tamamıyla yasaklanması gerekiyor. Ülkenin bu hızlı nüfus artışı nedeniyle hayvanların doğal yaşam alanlarına da giren insanoğlu

giriyor. Savcıların kendiliğinden harekete geçmesi gerek. Eski yasaya göre, tek bir suç kapsamında, ama yeni yasaya göre, her bir suçtan ayrı ayrı ceza verilmesi gereken bir durum.

- 1- Avcılık belgesi yok.
- 2- Avcılık izni yok.
- 3- Zamansız avlanıyor.
- 4- Özel izin almadan süreklilik avı düzenliyor.
- 5- Bek olsa bile, yani dolaşmadan avı beklemek, yine ancak kendi tarlasında yapabilir. Oysa, başka tarlada yapıyor.
- 6- Cinayeti, avın açık olmadığı bir günde işliyor.
- 7- Haznesi ikiden fazla fişek alan tüfekle avlanıyor.
- 8- Tam otomatik tüfekle avlanıyor.
- 9- Kalaşnikofu av amacıyla kullanıyor.
- 10- Koruma altında bulunan bir hayvanı (ayıyı) öldürüyor.
- 11- Gün battıktan sonra avlanıyor.
- 12- Devletin verdiği kalaşnikofu avda kullanıyor.
- 13- Korucu ve belediye başkanı olarak, yetkisini kötüye kullanıyor.
- 14- Emniyeti suistimal ediyor.
- 15- Vurulan ayıyı belediyenin kepçesi ile gömerek, delilleri karartıyor.
- 16- Kepçe, yani kamu malını amaç dışı kullanıyor.

Bu suçların hepsi ayrı ayrı Av Yasası'na aykırı. Her biri için 150-300 milyon lira arasında ceza ödemesi gerek. Yani toplam 22.5 milyar lira. Erzincan Çevre ve Tarım İl Müdürü, başkana para cezası verileceğini söylüyor. Bunların hapis cezası var. Bizde yasalar kağıt üstünde. Zaman zaman boşluklar olabiliyor, ama ayrıntılarda gerçekten her aykırı eylemin cezası var. Sorun, uygulamada. Şimdi ayıyı öldüren belediye başkanı AKP'li. Açıklamalara bakıyorum, hafiften kıvrımlar, yan çizmeler, gerekçe aramalar. İşte, 16 suç, 16 ayrı ceza. Devamını izlemeye alıyorum."

- * Doğaya atılan bir pet şişenin çok uzun bir zamanda bozulduğunu sanıyoruz. Oysa bu bozulma sırasında mikroplastikler olarak doğaya karışabiliyor. Doğadaki serbest mikroplastikler özellikle otomobil lastiklerinden, tekstil ürünlerinden ve çöplerden kaynaklanıyor. Bu

onları her halükarda küçük alanlara sıkıştırıp oralarda dahi yaşamalarına izin vermiyor. Tüm bunların üzerine son yıllarda gelişen silah sanayisi de avcılığı adeta destekliyor ve bakanlık nezdinde yapılan lobicilik çalışmaları da etkili oluyor, ki zaten o dünyadan gelen bürokratlar tüm yasakları kaldırıyor, yaptırımlar okyanusta damla gibi kalıyor.

İnsanlar silah almak için önce av kulübüne üye olup avcılık ruhsatı alıyor, silahlarını bu ruhsata işletiyorlar. Yasaklama çoğu zaman kağıt üzerinde kalıyor. Geyik, karaca, ayı, sincap, su samuru, leopar, gelincik gibi hayvanların avlanması kesin olarak yasaklanmasına rağmen adeta her mevsim mutlaka yasağı delen ruhsatlı/ruhsatsız avcılar görüyoruz.

Anadolu'da insanların kültür düzeylerini geliştirici kütüphaneler, müzeler, tiyatro ya da konser salonları, sosyalleşme kulüpleri olmayınca insanlar kahve köşelerinde kağıt oyunları ile zaman öldürmeye ya da av gibi kendini göstermeye yönelik dürtülere mahkum ediyor.

Ruhsatlı avcılık ise vicdanları kurtarmıyor, Tanrı'nın görevine soyunan birtakım insanların kendi kendilerine bu koruma sıfatını (hem de en vahşi yollarla) üstlendiklerini iddia etmeleri, kendilerini daha da gülünç duruma sokuyor. Hayvanlarla eşit koşullarda olmayan bir savaşta

atıklar zamanla küçük parçalara ayrılıyor ve doğaya salınıyorlar. Her gün sekiz milyon ton plastik deniz ve okyanuslara atılıyor. Tahminlere göre bu böyle devam ederse, 2050 yılında okyanuslardaki plastik kütlesi, balık kütlesini geçecek. Sorun şu ki, epey küçük mikroplastikler su filtrelerinden geçebiliyor. Yani suyu arıtarak mikroplastiklerden kurtulamıyoruz. Okyanus akıntıları bu plastikleri belirli noktalara sürüklüyor. Bu nedenle dünyanın çeşitli yerlerinde "çöp yoğun bölgeler" oluşmuş durumda. Kuzey Pasifik Okyanusu'nun ortalarında 1985 yılında keşfedilen "Büyük Pasifik Çöp Adası" bunlardan birisi. En kirli bölgesinin büyüklüğü en az Türkiye'nin yüzölçümü kadar olan bölgenin toplam yüz ölçümü 16 milyon kilometrekare kadar. Özellikle her 1 kilogram planktona karşılık, 6 kilogram plastik barındırması!

hile ile, saçma ile doğadaki tür çeşitliliğini koruduklarını, türleri gençleştirdiklerini söyleyerek bakanlığın da desteği ile ülkenin tüm ekosistemini, faunasını hızla yok ediyorlar. Yetiştirilen dağ keçilerinin bile dövizle turistlere vurdurulması ya da evlerini başlarına yıktığımız ayılar için vurma ihalesi yapan Tarım ve Orman Bakanlığı ise, 2018 yılı itibarıyla politikacıların da gizli desteğini alarak hayvanları koruyacağına ruhsatlı avcının yanında duruyor.

Halbuki doğanın insana ihtiyacı yok, insanın doğaya ihtiyacı var. Bunu bir türlü anlamak istemiyoruz...

91. Bir ayının köylünün ürününe yok etmesi durumunda korunan hukuki yarar neden köylününki olmaz? Köylü vatandaş ayı nedeniyle uğradığı zarara neden katlansın ki?

Türkiye’de ortalama üç bin civarında boz ayı yaşamaktadır. Artan nüfusumuz, yanlış belediyeçilik, ormanlık alanların insan eliyle yok edilmesi sadece ayıların değil; birçok yaban hayvanın doğal yaşam alanlarının yok edilmesine neden olmaktadır.

Evet, bunu biz insanların, ellerimizle yaptığımız; bu hayvanların yaşadığı evleri bile kendilerine çok gördüğümüz bir gerçektir. Kendi evinde besin kaynağına ulaşamayan hayvan, ister istemez -en azından yavrularına besin bulabilmek için- insanların yaşadığı alanlara gelerek onların mahsulüne zarar verebilmektedir.* Hatta köylü zarar

* Artvin’de aç kalan ayılar yayla evlerine hasar vermesine tepki gösteren köy sakinleri “Bu ayıyı bize kardeş yapmasınlar, yeter artık” sözleriyle duruma tepki gösterdi. Normalde kış uykusuna yatması gereken ayılar Artvin’de kış mevsiminin gelmesine rağmen kış uykusuna yatmadı. Tütüncüler köyü mezarındaki evlerin tahta aralıklarından pençelerini sokan ayılar tahtaları parçalayıp evin içindeki un, yağ ve diğer yiyecekleri yiyerek karınlarını doyururken, evlere de zarar

görmesin, ayılar da öldürülmesin diye; devlet korucu dahi istihdam etmektedir. Bu durumda bizler, tabii ki insanların mağdur olmasını istemeyiz.

Kimsenin aleyhine olmayacak çözüm oldukça basittir:

Her yıl bundan dolayı zarara uğrayabilecek köylü sayısı istatistiki olarak belli olduğuna göre, bakanlık bu köylülerin ortalama zararını karşılamak zorundadır. Öyle ki bakanlığın bütçesi açısından mağdur olan köylüye verilecek yardım çok büyük bütçeler olmamaktadır. Aynı yardım, avladıkları balıkların yunuslar tarafından yenmesi, ağlarının zarar görmesi nedeniyle balıkçılara da sağlanmalıdır. Bu sağlanmadığı sürece ayılar ve yunuslar insanlar tarafından gizli yollarla itlaf edilecektir. Kıyılarımızda tüfekle vurulmuş faili meşhur (!) yunusların bulunması tamamıyla bu nedenledir.

92. Hayvanları sömürdüğümüz ama görmek istemediğimiz alanları sayabilir miyiz?

Kitabın başından beri hayvan dostlarımıza yaptığımız birçok sömürü alanını kısa kısa anlatmaya çalıştık.

Sizler de düşünecek olursanız aşağıdaki her bir alanda hayvan haklarının ciddi anlamda biz insanlar tarafından istismar edildiğini, onların acı çekerken bizim mutlulukla ve keyifle yaşadığımız bir dünya kurguladığımızı anlayacaksınız. Lütfen her bir maddeyi tek tek düşünün:

- Mezbahalar
- Her Türü Hayvan Üretim Çiftlikleri

verdi. Şu ana kadar ayıların yiyecek arayışı nedeniyle zarar gören 12 ev oturulamaz hale gelirken köy sakinleri, yetkili kurumlara konu ile ilgili dilekçe verdiklerini belirterek duruma tepki gösterdi.

<http://m.t24.com.tr/haber/koylulerin-isyani-devlet-ayisina-sahip-ciksin,543816>

- Deri Fabrikaları
- Kürk Çiftlikleri
- Endüstriyel Boyuttaki Süt Üretim Çiftlikleri
- Balık Üretim Çiftlikleri
- İpek Üretim Çiftlikleri
- Yün, Kaz Tüyü ve Kuş Tüyü Üretimi
- Kaz Çiftlikleri
- Üretim Çiftliklerinde ya da Petshop'larda Hayvan Üretimi, Satışı,
- Evcil ve Egzotik Hayvan Fuarları
- Bilim Adı Altında Sömürü (Koşullu Etik Körlük)
- Deney Hayvanları Üretim Merkezleri
- Kozmetik Amaçlı Deney Merkezleri
- Askeri Amaçlı Deney Merkezleri
- Spor-Bahis Adı Altında Sömürü (At, Tazı Yarışları)
- Avcılık
- Köpek, Horoz, Deve, Boğa Dövüşleri
- Eğlence Adı Altında Sömürü:
- Sirkler
- Hayvanat Bahçeleri
- Yunus Parkları
- Fayton Atları
- Madenlerde, Taşımacılıkta Kullanılan Yük Hayvanları
- Sokak Hayvanlarının İtlafı
- Dini ve Geleneksel Ritüeller:
- Kurban Bayramı'nda Koyun, İnek, Deve vb. Noel'de Hindilerin ve Ağaçların Katledilmesi.
- Adak Amaçlı Hayvan Kesimi
- Deve Güreşleri
- Hobi Adı Altında Hayvan Koleksiyonculuğu
- Kelebek Koleksiyonu
- Sanat Adı Altında Sömürü
- Sinema ve Dizi Filmlerde Sömürülen ve Ölen Hayvanlar

- Toplayıcılık Amaçlı Çalıştırılan Maymunlar
- Havai Fişek Kullanımı
- Tarım İlaçlarının Kullanımı
- Plansız Kentleşme: Orman, Dağ ve Su Ekosisteminin Tahrip Edilerek Hayvanların Doğal Yaşam Ortamlarının (evlerinin) Yok Edilmesi
- Bilinçsiz ve Bilgisizce Yapılan Her Türlü Belediye-cilik Çalışmaları

93. Hayvanlara acı çektirmek nasıl olur da yasalarca korunan bir eylemdir?

Hayvan dostlarımızı giyiyoruz, yiyoruz, eğlence sektöründe, deney merkezlerinde ve daha birçok alanda onların acı çekmediğini düşünerek kullanıyoruz. Onların insanlar için bir mal, bir kaynak olduğunu düşünüyoruz.

Kitap boyunca her soruda onların acılarını anlatıyoruz. Yasalar malın sahibi olan insanın çıkarlarını korurken; hayvanın hayvan olmasından, can olmasından dolayı hakları korunmuyor. Bizim insan olarak acı çektirirkenki çıkarlarımız, hayvanların çıkarlarından daha ağır basıyor. Bu yüzden hayvanlar da gereksiz yere acı çekiyor.

Hayvan dostlarımızın bizler için yapmış olduğu onca fedakarlığa rağmen, yasaları yapan insanoğlunun öncelik sırasında ekosistem, yok olan dünya yer almıyor. Gerekli kültürü ve eğitim bilincini, evrensel toplum içinde bir avuç gönüllü anlatmaya çalışıyor. Bizim coğrafyamız ise maalesef bu konuda çok daha geriden geliyor.

Yasal düzenlemelerimiz hayvan dostlarımızı değil daha çok menfaat gruplarını koruyor (evcil hayvan satan petshop sahipleri, yunus parkı işletmecileri, hayvanat bahçesine yaban hayvanı getiren distribütörler, avcılık sektörü vs.). Tasanın oluşması için ise bu konuda yapılan filmleri

izletmemiz, kitapları okutmamız, farkındalık çalışmalarını tutturuk bir şekilde dünyaya küsmeden ve yılmadan (hele de sosyal medya üzerinden lanet okuyup kendimizi kandırmadan) yapmamız gerekiyor.

94. Çaresiz kaldığımızda hayvanların uyutulmasına nasıl bakmamız gerekir?

“Uyutma”nın öldürmek yerine, biz naif insanların gönlünü çalmak için uydurulan bir kelime olduğunu öncelikle belirtelim. Öldürmek ağır bir kelime olduğundan, yerine kullanılan kelimenin “uyutmak” olduğunu hepiniz tahmin etmişsinizdir. Bu, örneğin “gelişmemiş ülke” demek adına “gelişmekte olan ülkeler” demek gibi ya da bir restoranda “Size öküz mü verelim, koyun bağırsağı mı sunalım?” demek yerine, “İskender mi istersiniz, kokoreç mi?” demek gibi, kelime oyunundan farklı değildir.

Yükünü taşımak istemediğimiz hayvanın uyutularak öldürülmesi, insanın kendini ruhen uyutması ve rahatlatmasından öte bir şey değildir. Çok istisnai durumlarda yapılması gereken bu eylem maalesef o kadar yaygınlaşmıştır ki sağlam hayvanlar bile, hem de acılı yollarla, öldürülmeye başlanmıştır.

Hayvan öldürülürken zehirleme gibi acı içinde kıvrandığını görmediğimizden sanki uykuya dalyormuş gibi düşünürüz. Hele nefes yolunun kesilmesi şekliyle yapılan uyutma son derece acıdır. Hayvancağızın nefes yolunun kesilmesi nedeniyle hava alamayarak can çektiğini *sahibi* dahi düşünemez. Dünya değiştiren hayvan ise son anlarını zaten anlatamaz. Dediğim gibi uyutma, kendimiz acıya katlanmak istemediğimiz için seçilen bir yoldur.

Bu soruya yanıt olarak HAYTAP web sitesinde yayınlanmış bir yazımı biraz kısaltarak paylaşıyorum:

“Eğer siz Maykıl Ceksın dinleyip hamburger yiyor ve kola tüketip salt Amerikan kültürünün beğendiği bestseller kitaplar okuyorsanız, akşamları televizyon başında dizi filmlere takılıp arada bir konuştuğunuz ana dilinizin içine İngilizce kelimeler katıyorsanız, “Türkçelizce” dilinize hâkim olmuşsa, bilin ki, Anglosakson kültürünün bu ülkede bir numaralı valisi olmaya adaysınız. İleride, bu ülkede çalışacak sizden daha iyi sömürge valisi olamaz.

Çocukluğunuzdan beri bu devşirme kültürünü aldığınız için ve yıllarca bu kopyala-yapıştır kültür içinde büyüdüğünüzden, tabii ki, sizden olmayan diğer tüm kültürleri aşağılırsınız. Bir Iraklıyı az gelişmiş olarak yorumlarken, bir Azerbaycanlıya acıyan gözlerle bakar, bir Çinliyi ötekileştirirsiniz. Bir Çinliyi, köpek eti yiyor diye lanetlemeniz, siz ineği mideye indirirken çok doğal karşılanır. Çünkü aldığınız kopyala-yapıştır kültür, Çin kültürünü aşağılamamanızı emreder.

Hatta bu üst kültür(!) aynı zamanda sizden şunu da ister: Hayvanları doğurt, petshop'larda sat, yaralanan olursa, masrafı hayvanın fiyatından fazla olduğunda uyut ve yenisini daha ucuza al, hatta daha sonra sahibine mezarlık ve uyutma ilacını yine sat. Ne güzel, değil mi? Win-Win teorisi. Herkes kazansın. Bu kültürün üzerinden öyle bir pazar oluşturun ki, üzerinde milyarlarca dolarlık rant ve artı değer oluşsun. Köpeğine tapan ama zavallı kuzucuğu mideye indiren, tüm Amerika'da 9,95 dolara “tıkın tıkınabildiğin kadar” (“eat as much as you can”) lokantaları aç. Sonra da Filipinlileri, Tayvanlıları kedi kızartıp köpek yedikleri için aşağı kültür diye protesto et. Hatta onlara acı.

Şadırvanlardaki güvercinlerini, merdivenlerdeki kedilerini, camilerdeki kuş barınma evlerini, sokak satıcılarının peşinden gizen köpeklerini, Kurtuluş Savaşı'nı kazanan kağnılarını, yük taşıyan eşeklerini unut, bunların hepsi insan sağlığına zararlıdır, deyip önce bakımevi denilen hapishanelere tık; sonra da “Uyutacağım bunları, sokak hayvanı popülasyonunu ancak öldürerek

düşürürüm.” diye plan program yap. Devamında, o planı bizim gariban bürokrat ya da gasteci Mehmet Efendi’ye sattır.

Tüm bunları yabancılar gelip bizzat anlatsalar vallahi hepimiz ayaklanırız. Lakin bunu kendi içimizden, Türkçe konuşan devletin görevlileri vasıtasıyla, imza makamları vasıtasıyla, komedyadaki birkaç şan şöret peşinde gezinen, popülaritesi geçince dikkat çekmek isteyen kalemşorlarla yapınca, kendi Anglosakson kültürünü, hayvan refahı hilesiyle çaktırmadan dayat.

Bak güzel kardeşim, şu fotoğrafı görüyor musun? Bir otobüs durağında duran zavallı bir köpekçik... Kimseye zararı yok. Ya da bir ATM makinesi önünde uyuklayan sahipsiz garibanlar. Hemen yanlarında para çeken insanlar. Dünyanın neresinde kaldı bu görüntüler? Senin ülkende yok. Senin ülkende olmadığı için bende de olmasın istiyorsun. Ama benim ülkemde, sana inat var olacak bu görüntü. Ben bu görüntüyü gördüğümde çok mutlu oluyorum, çünkü benim kültürümde onlarla yüzyıllardır beraber yaşamak var.

Zaten Hayırsız Ada sürgünüyle binlerce hayvanın katli, senin Tanzimat kafan yüzünden, Batılılaşmayı yarım yorumlayan yüzünden olmadı mı? Sırf Batılılara yaranmak için İstanbul’da büyük bir katliamı tetiklemedin mi? Bunu, padişahlarımı ve belediye başkanlarımı kullanarak yaptırmadın mı? Şu anda da aynısını yapmıyor musun aslında?

Kendi kültürünü, sermayecini dayattığın gibi, sabırla dayatırsan, o zaman kazanacaksın bu savaşı. Bunu biliyorum. Yani tıpkı senin ülkendeki gibi benim ülkemde de bir daha sokakta, damda, bacada, otobüs durağında, çeşme önünde kediler köpekler olmayacak. Ama kumar adı altında ileride tazi yarışları bile olacak. Yunuslar dolphinarium’larda sergilenecek. İnekler ve tavuklarsa, hormon basıla basıla daha çabuk üretilerek midelerimizde yer bulacak. Maymunlar, hayvanat bahçelerinde sergilenirken deney merkezleri can çekişen hayvanlarla dolacak.

Sizlere sesleniyorum ey belediye veterinerleri, belediye başkanları, milletvekilleri, bakanlık bürokratları. Eğer bu kültürün benim Anadolu kültürüm üzerinde zafer kazanmasını istiyorsanız, atın bu zavallıcıkları ormanlara, dağlara, taşlara; çaktırmadan öldürün onları bakımevi dediğiniz Nazi kamplarında. Ama bilin ki, en vatansever geçinen sizler, nutuk üstüne nutuk atan, her şeyi bilen sizler, bu fukaraları öldürdüğünüz sürece o sömürge valilerinden hiçbir farkınız kalmayacak. Farkında olmadan onları bu şekilde öldürüp, popülasyonu bu şekilde azaltarak, bir başka kültürün bizim kültürümüz üzerinde baskın çıkmasına hizmet edeceksiniz.

Ne yazık ki son 20 yılda bu ülkede hayvan satan yüzlerce petshop, bir sürü yunus parkı açıldı. Halbuki 20 yıl önce bu kadar değildiler. Belki hiç yoktular. Hepsinin açılmasına gözünüzü kapayarak ya da dolaylı yoldan izin veren mevzuatlarla, kapitalist ticaretin palazlanmasına önayak oldunuz.

Size tavsiyem, silkinin bir an önce ve uyanın. Bu fütursuz ölüm emirlerinizle neye hizmet ettiğinizin bir an önce farkına varın. Hayvan hakkı savunucusu olmanıza gerek yok. Eğer biraz ulusalcı iseniz, vatanseverseniz silkinin çıkın şu narkozdan. O gelişmiş ülkenin akıllı çocukları, çaktırmadan sizin ülkenize dayatma yasalar vermesin, dilinize, yasanıza, kültürünüze hâkim olmasın, kültür emperyalizmini ülkemizde yaygınlaştırmamasın, bünyemizin kabul etmeyeceği alışkanlıkları sizin vasitanızla benim ülkemde yasal hâle getirmesin. Düşmanla iş birliği olmayın. Kendi bağrınızdan çıkan Anadolu'nun sesini de arada bir dinleyin. Çünkü bizler kimseden hiçbir menfaat beklemeden karşılıksız okunup üflenmiş kültürün bir parçası olmadık. Siz de olmayın. Onların bu yanlışlarına, "uygar toplum" adına hizmet etmeyin.

Ormana atıyorsan bu zavallıları, öldürüyorsan faydasız diye, açıyorsan yunus parklarını, petshop'ları, tazı yarışı pistlerini... bil ki, Washington'ın atadığı validen betersin.

Eğer otobüs durağındaki sinmiş bir kediye, köpeği savunuyorsak, bil ki, kedi, köpeğin hakkından öte, aslında Anadolu'nun kültür emperyalizmine karşı direnişini savunuyoruz biz.

Bu tarafa senin de geçmeni bekleriz canım kardeşim."

95. Tarihsel süreç açısından hayvanlara eziyetin en yoğun olduğu dönemi anlatır mısınız?

Savaşlarda öldürülen, yaralanan atları hesaba kattığımızda bile, 20. yy. ile içinde yaşadığımız 21. yy. hayvanlara eziyetin o yüzyıllardan bile fazla olduğu, doruğa çıktığı dönemdir. Özellikle insan nüfusunun artması ve insanları beslemeye, eğlendirmeye, giydirmeye yönelik artan talebe arzı yetiştirebilmek için gerek Türkiye gerekse dünyanın geri kalanı için 20.yüzyılın hayvanlar açısından en zor yıllar olduğunu kabul etmeliyiz. Çünkü insanların tüketim ihtiyaçları için öncelikle **hayvan üretilimini** her konuda pompalıyoruz. Dolayısıyla milyarlarca hayvanın her an acı çekmesinden sorumlu bir dünya yarattığımız gerçeğini bildiğimiz halde görmezden geliyoruz.

Osmanlı toplumunda ise sokak hayvanları, bugünün aksine toplumun genelinde daha fazla değer taşıyordu. Özellikle köpekler Batı'da olduğu gibi evlerin içine alınmıyordu; fakat sokaklarda olmalarına karşı çıkan bir istemezlik grubu da bugünkü kadar baskın değildi. Batı ülkeleri sokakları, hayvanlardan temizlerken bu coğrafyada hayvanlar -en azından hayatta kalarak- altın çağını yaşıyordu. Ancak kitabımızın diğer bölümlerinde de bahsettiğimiz 19. yy. ile hayatımıza giren Batılılaşma çabalarından sokak hayvanları da nasibini aldı.

Batılılaşacaksak özellikle payitaht İstanbul, Avrupa kentleri gibi olmalıydı. 1908’de II. Meşrutiyetin ilanından sonra iktidarı kontrol etmeye başlayan İttihatçılar, bu düşüncüyü hayata geçirdi. Herkesin bildiği 1910’da yaklaşık 80 bin köpeği Sivriada (Hayırsız Ada)’ya sürmeleri, sokak hayvanları için bundan sonraki korkunç on yılların başlayacağını haber veriyordu. Modern insana göre dünyadaki her şey gibi sokak hayvanları da insanlara fayda sağladığı takdirde var olmalıydı. Faydasız varlıkların yaşaması da gereksizdi.

Sokaklarda yüzyıllarca özgürce yaşayan sokak hayvanları için bir daha hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı... Bir zamanlar dostlarımız olan sokak hayvanları ile yolları ayırma zamanı gelmişti. Halbuki bir zamanlar Osmanlı’da halk sokak hayvanlarını beslemesi için “mancacı” denilen kişilere para verilirdi. Onlar da düzenli olarak hayvanları beslerdi.

Daha sonraki yıllar modern insanın bu hayvanlardan kurtulmak için toplu katliamlar, zehirlemeler, sürgünler yapmasına, belediye giderlerine zehirli köfteler için bütçe ayrılmasına, hayvanların belediye fırınlarında diri diri yakılmasına kadar vardı. Bundan cesaret alan pasif vatandaş da işin içine katılınca insanlarda varlığından rahatsız olduğu sokak hayvanlarına karşı tek taraflı, bitmek tükenmek bilmeyen bir öfke başladı.

İleriki on yıllarda, görülen her hayvan ya belediye ekip-lerine ihbar edilip 21. yy. başlarında tutsakhaneye dönüşen bakımevlerine tıklacak ya da trafik kazalarında göz göre göre gayriresmi itlafa maruz bırakılacaktı. Hayvanlar bundan sonraki yıllarda ağırlıklı olarak halktan çok idarecilerden çekecekti.

96. Osmanlı toplumunda genel olarak hayvanların haklarına bakış nasıldı?

O dönemdeki toplumsal dengeler ve kültürel bakış açısı ile “hayvanların hakkı” diye bir kavram olduğunu söyleyemeyiz. Ama “merhamet, şefkat, günah, din ” gibi kavramlar hayvanların bazılarına daha nazik ve hassas davranmayı gerektirmiştir. Ağırlıklı olarak yük hayvanları ile içli dışlı olan toplumda, acıma duygusunun da etkisi ile birkaç düzenleme yapıldığını görüyoruz.

1500’lü yıllarda devrin en kudretli padişahı, bu kadar güçlü bir insanın, karınca karşısında duruşuna dair anlatılan hikaye oldukça ilginçtir.*

1613 yılında Sultan I. Ahmed tarafından kurulan bir vakıf, sofralardan artan yiyeceklerin çöpe atılmayarak toplanmasını ve yaban hayvanları ile kuşlara verilmesini sağlamaktaydı.

Osmanlı Devleti’nde hayvan haklarına dair en eski belge ise 17 Şubat 1587 tarihli Mühimme Defterinde bulunan hükümdür. Bu kararla, özetle yük hayvanlarına fazla yük yükleyerek onların helak olmasına neden olan at hamallarının semerleri eskimiş ve yıpranmış halde zayıf ve sakat hayvanlara taşıyabileceklerinden daha da fazla yük koymaması emredilmiştir.

* Kanuni Sultan Süleyman, Topkapı Sarayı’nın avlusundaki bahçede dolaşırken bir ağacı karıncaların sardığını ve ona zarar verdiğini görür... Bunun üzerine dönemin Şeyhülislamı Ebussuud Efendi’ye düşüncesini anlatan bir not bırakır ve şu soruyu sorar:

Meyve ağaçlarını sarınca karınca

Günah var mı karıncayı kırınca?

Şeyhülislam Ebussuud Efendi karıncaları bertaraf etmek isteyen Kanuni’ye şu beyitle yanıt verir:

Yarın Hakk’ın divanına varınca

Süleyman’dan hakkın alır karınca.

Yemen Beylerbeyi'ne 25 Mart 1610 tarihinde gönderilen belgede ise Kabe'deki güvercinler için her yıl Yemen'den darı gönderilmesi, eskiden beri devam eden bir adet olduğundan o yıl da aynı şekilde uygulamaya devam edilmesi kaleme alınmıştır. Ki bu durum 19. yy.'a kadar devam edecektir.

1 Ekim 1856 tarihli belgede ise at ve katır ile taşımacılık yapan hayvanların cuma günleri tatil yapmaları, hayvanların dinlendirilmeleri ve hayvanlara karşı merhametli olunması emredilir.

Görüldüğü üzere o günkü mevzuatın kedi ve köpekten ziyade, insanın verdiği eziyet nedeniyle yük hayvanlarına yönelik olması da hayatın akışına uygundur. Yine aynı şekilde 1871'deki Üsküp Pazarı'na mal getiren köylülerin yük hayvanlarına gereğinden fazla yük koymaları durumunda belediye meclisi kararı ile para cezası verileceği kayıtlara geçmiştir.

1900 yılına gelindiğinde ise Londra'daki uluslararası konferansa Osmanlı Devleti bir delegesini yollar ve Afrika'daki hayvanların korunması için girişimde bulunan ülkeler arasında yer alır. Her ne kadar bunlar iyi örnekler olsa da, özellikle kuduz hastalığının başıboş hayvanlar arasında yaygınlaşması ve o dönem çare bulunamamasının getirmiş olduğu belirsizlikle hayvanlar için toplu sürgün ve itlaf yolları da açılmıştır.

1898 yılında Alman İmparatoru II. Wilhelm'in İstanbul'a gelecek olması ve sokak hayvanlarının çirkin görüntü yaratabileceği endişesiyle padişaha bu köpeklerin "uygun bir şekilde" ortadan kaldırılmasının (sakat ve dilenci insanların da Darülaceze'ye gönderilmesinin) tavsiye olunduğunu görmekteyiz.*

Osmanlı arşivlerinde yer alan 1856 tarihli bir belge, yüzyıllar boyu yük hayvanlarına haftada bir gün izin ve-

* Daha detaylı bilgi için Tarih Dergisi Aralık 2016 , s21vd

rildiğini ve hayvanların o gün binek olarak bile kullanılmadıklarını ortaya koyar.

Bu konuda Eminönü Belediyesince, Topkapı Sarayı Müzesi Başkanı Prof. Dr. İlber Ortaylı, tarihçi Prof. Dr. Vahdettin Engin ve Yrd. Doç. Dr. Erhan Afyoncu'ya hazırlatılan *Payitaht Zemin Eminönü - Bir Dünya Başkenti* adlı eser, Osmanlı'nın hayvan haklarına bakışını örnek bir uygulamayla gözler önüne serer. Kitapta, "Hayvanların Tatili" başlığı altında yer alan bilgilere göre, Osmanlı toplumunda hayvanlara iyi davranılması konusunda hassasiyet gösteriliyordu.

Örneğin; III. Murat, 1587'de, yük beygirlerine taşıyabileceklerinden fazla yük yüklenmemesi konusunda ferman çıkarmış, fermanla sahiplerinden hayvanlarını iyi beslemeleri istenirken, hayvanlara tahammül edebilecekleri ağırlıktan fazlasını yüklemek de yasaklanmıştı.

III. Murat'ın fermanından 300 yıl sonra, 1856'da benzer konunun tekrar dile getirilmiş olması, bu anlayışın yüzyıllar boyu devam ettiğini göstermektedir.

Osmanlı arşivlerinde yer alan 2 Ekim 1856 tarihli belgede, yük taşıyan hayvanlara iyi davranılması için öteden beri uygulanan kurallar hayvan sahiplerine yeniden hatırlanmaktadır.*

* Söz konusu belgede şöyle deniyor:

"Saadetli efendim hazretleri, beyana gerek olmadığı üzere, beygir hamallarının cuma günleri tatil eylemeleri ve beygir sahiplerinin beygirlerin, boş olduğu halde, üzerine binmemek üzere, semerleri üzerine demir çubuklar mıhlattırmaları eski adettendir.

Fakat bir müddetten beri bu usule riayet edilmeyerek cuma günleri tatil edilmemekte ve sahipleri beygirleri yüklü olmadığı halde üzerlerine binerek birtakım çoluk çocuğa çiğnettirmektedirler. Bu hal layıksız bir şeydir ve asla caiz değildir. Bundan böyle bunların cuma günleri tatil ederek semerleri üzerine dahi çivi mıhlattırmaları kati olarak sağlanmalıdır.

Ayrıca bu hususta beygir hamalları ile bu tür iş yapan diğer ek-mek, sebze taşıyan esnafın kethüdalarına gerekli tebligatın yapılması

Osmanlı İmparatorluğu, sadece yoksullar, hastalar, yetimler, yaşlılar, çocuklar için değil; sahipsiz hayvanlar için de vakıflar kurmuştu. Hem de 15. yüzyılda, yani Batı'da kıyım ve karanlık günlerin yaşandığı Ortaçağ'ın hemen ardından...

Osmanlı'nın hayvanlara gösterdiği ilgi ve merhamet, Batılı misafirlerimizin seyahatnamelerinde de geniş ölçüde yer alıyordu. Alman Mareşal Von Moltke, 1837'deki beyanında, Üsküdar'da bir kedi hastanesi olduğunu söylüyor, İsveç elçisi Mouradgea D'ohsson ise kolluk kuvvetlerinin hayvana kötü muamele ya da eziyet durumunda derhal müdahale edildiğini anlatıyordu. Fransız yazar Elisee Reclus, birçok köyde binek hayvanlarının haftanın iki günü çalıştırılmadığını da belirtiyordu.

Doğa ve hayvanlara gösterilen nezaket, Osmanlı mimarisinde de yerini bulmuştur. Cami, medrese ve sarayların en çok güneş alan ve rüzgardan korunan yerleri seçilerek buralara "kuş köşkü" denilen taş ya da ahşaptan bakımevleri yapılmıştır. Hatta sakatlanan göçmen kuşların tedavi edilip zamanında dönmesinin sağlanması amacıyla leyleklerin göç yolu üzerindeki Bursa'da, Dünya'nın ilk hayvan hastanesi olan Gurabahane-i Laklakan (*Düşkün Leylekler Evi*) kurulmuştur.*

ve esnafın devamlı kontrol altında bulundurulmasının şehremaneti yetkililerine dahi ifade kılınmasının tarafınıza bildirilmesi, Meclisi Vala'dan ifade edilmiş olmakla o yolda gereğinin yapılması hususunda tezkire yazıldı."

Ancak 1856'da bu kuralın uygulanması konusunda bazı sıkıntılar yaşandı. Yük beygirleri ile ekmek, sebze, kömür gibi nakliyat yapan esnafın, cuma günleri de beygirlerini binek amaçlı kullandıkları tespit edildi. Bunun üzerine harekete geçen şehremaneti (zabıta), esnaf birlikleri başkanlarını "yük hayvanlarının haftanın altı günü çalışacağı, bir gün dinleneceği" konusunda uyardı. Dinlenme gününde hayvanlara binilmemesi kuralının ihlal edilmemesi için görevli memurlar esnafı sürekli kontrol altında bulundurdu.

* Aynı zamanda bir vakıf olan ve 20. yüzyılın başlarında işlevini yitiren bu hastane, 2010 yılında Bursa Osmangazi Belediyesi tarafından yeniden açılarak hizmet vermeye başladı.

Daha da geriye gittiğimizde, 13. yüzyılda Kayseri yakınlarında vakıf olarak kurulan Kervansaray'da, yolcuların hayvanlarının da rahatça barınacağı yerler düşünülmüştü ve hayvanların her türlü bakımı ücretsiz yapılmaktaydı. Hatta hasta hayvanların tedavileri için de bir baytar görevlendirilmişti.

Sokakta yaşayan sahipsiz hayvanların beslenmesi için ücretli adamlar tutulmuştu. Bu kişilerin (mancacılar) görevi, sokak başlarında kedi ve köpeklere et dağıtmaktı.

Padişah II. Abdülhamit döneminde (1877-1909) 10 bin altın harcanarak Fransa'daki Pasteur Enstitüsü'ne bir heyet gönderildi. İstanbul'da dünyadaki üçüncü kuduz enstitüsü kuruldu. Yani Osmanlı, sadece hayvanların beslenme ve bakımlarıyla değil, hastalıklarıyla da ilgili girişimlerde devrin öncülerinden olmasına rağmen; sonraki on yıllarda ileriki sorularda da göreceğiniz üzere, gerek sokak gerekse yük hayvanları son derece zor koşullarda yaşamaya çalışacak ya da onları işkence ile öldürmek için idareciler birbiri ile yarışacaktır.

Bu bilinçsizliğe cahil halkın idarecilerden aldığı cüret de katılınca iş, hayvan yakma makinelerinden toplu zehirlemelere, Uzak Doğu'ya hayvan götürme fikrinden Bağdat Caddesi'nin bile ortasında tüfekle sokağın hayvanlarını vurmaya kadar vardırılabacaktır.

97. Osmanlı döneminde İstanbul'daki maymunların idam edildiği doğru mudur?

Kuzey Afrika'daki fetihlerle beraber daha önce İstanbul'da pek rastlanmayan maymunların sayısı hızla artar. Maymunlar gemilerde gözcülük yapıyor, direklerle kolayca tırmanıyor, keskin gözleriyle kara ya da başka bir gemi gördüklerinde aşağıya haber veriyorlardı. Şehirde çok sayıda maymun dükkanı da vardı, çoğu Azapkapı ve Galata'daydı.

O dönem İstanbulluların maymun sevgisi gemicilerle sınırlı kalmaz, zenginler, sıradan insanlar da maymun beslemeye başlar.

Yük hayvanları için özel düzenleme getiren III. Murat devri, Osmanlı'nın refah düzeyi yüksek dönemlerindendir. III. Murat'ın favori din adamı, Molla Abdülkerim Efendi adında bir zattır. Molla Efendi, son derece tutucu bir Müslümandır, gayrimüslimlerden hiç hazzetmez. Molla, o dönem gayrimüslimlere aşağılayıcı sayılan kırmızı ve siyah giyinme zorunluluğu getirecek, bir gecede Yahudi mezarlığına korsan cami dikecektir.

Tüm hikaye bu dini bütün molların Fatih Camisi'nde verdiği bir cuma vaazıyla başlıyor. Molla, ateşli bir konuşmayla **"kadınların bu maymunları fena işlerde kullandığını"** anlatıyor. Cuma çıkışı kızgın kalabalık, Molla önderliğinde Azapkapı ve Galata'daki maymun satıcılarını basıyor.

Tarihçiler o günü **"İstanbul'da dalında maymun salanmayan tek bir ağaç kalmadı."** diye anlatır. Molla, yakalanan maymunları kendi elleriyle asıyor, iri maymunlar için ayrı idam sehpaı hazırlıyordu. İstanbul'un maymunlarının hikayesi maalesef bu şekilde sona eriyor. Yapılan katliama tanık olan halk, o günden sonra mollaya **"maymunkeş"** lakabını takıyor.

Tarihçiler, Maymunkeş Abdülkerim Efendi'nin vefatında birçok hayvansever İstanbullunun kutlamalar yaptığından bahseder.*

98. İstanbul'da ilk köpek toplama hareketi nasıl başlamış, devamı nasıl gelmiştir?

Köpeklerin İstanbul'a, Türklerle geldiği kabul edilir. Bizans'ta ise kedi hakimiyeti olduğuna inanılır. Öyle ki, 18.

* Reşad Ekrem Koçu'nun *Tarihimizden Garip Vakalar*

yüzyıl sonuna kadar köpekler İstanbulluların kafasında “Köpekler bu şehirden giderse, Türkler de gider!” inanınışının yerleşmesine yol açmış, İstanbul’un yaşayan simgeleri olarak kabul edilmişlerdir. Eski İstanbul kartpostallarındaki köpekli fotoğrafların fazlalığı da buna kanıt olarak gösterilir.

İstanbul’daki ilk köpek katliamları, Tanzimat’la yani Batılılaşma hareketleriyle yapılır. Köpeklerin kent hayatından uzaklaştırılması II. Mahmut’la başlar (1808-1839). Modernleşmenin getirdiği biçimci uygulamalardan sokak köpekleri de nasibini alacaktır.

İstanbul’un köpeklerini sokaklar yaratmıştı, ama bu sokaklar Tanzimat’tan sonra Doğu’nun sefaletini sergileyen tarihsel sahnelerden biriydi. Sokakların bu kirli imgelerden arındırılması ile ülke Batılılaşacak ve yaşadığı bunallımlardan kurtulacaktı. Taklitçi modernleşmenin en acı faturasını bu gariban, suçsuz hayvanlar ödeyecekti. Batıdan farklı olarak onlar sokak köpeği değil; sokağın mahallenin köpekleridir. Onlar, insana sadık, melez, kendine has bir türü olan hala bugün sokaklarımızda gördüğümüz cinsten sokağın hayvanlarıdır. Ev içinde yokturlar belki; ama -sevap kazanma ve acıma duygusuyla olsa gerek- halk tarafından sokaklarda da olsa bakılıp kollanırlar. Onlar ki, sokakların doğal çöpçüleridir. Halkın çoğu bakma ve gözetilmeyi kendine görev edinmiştir. Fakat “batıda sokaklarda köpek yoktur, bizde de olmamalıdır.” düşüncesi bunu daha sonradan bir olayla fırsata çevirecektir.

Savaşlarda kaybedilen toprakların ancak batıyı şekli taklit olarak algılayan, şekilci tanzimat kafasının faturası bu zavallılara çıkacaktır. Çünkü doğu geridir , sokaktaki köpek de gericiliğin bir yansımasıdır.

Birgün bir İngiliz’in başının belaya girmesi ile bizim idarecilerin eline fırsat geçer. Galata’da gece yarısı bastonuyla köpeklerden korunmak isteyen sarhoş bir İngiliz,

köpeklerin hücumuna uğrar ve kaçarken yüksek bir duvardan düşüp ölür. İngiliz hükümeti, Osmanlı'ya ultimat verir. Sultan II. Mahmut da kararını açıklar:

"Sokak köpekleri tez elden toplanı, teknelere konula ve Sivriada'ya bırakıla...!"

Operasyon başlar. Halk büyük tepki gösterir. Direniş karşısında II. Mahmut kararını geri alır.

İkinci büyük köpek toplama harekatı, Sultan Abdülaziz devrinde yaşanır. Köpekler toplanır, teknelere konup Hayırsız Ada (Sivriada)'ya bırakılır. Bu operasyonla eş zamanlı olarak 1865 Eylülü'nde büyük İstanbul yangınlarından biri başlamasın mı! Beyazıt'tan Gedikpaşa'ya kadar evler, konaklar kömür olur. Halk, felaketin gerekçesini anında bulur!

"Köpekleri topladınız, Allah da cezanızı verdi! Köpekler olsaydı önceden haber verirlerdi."

Tekneler yeniden Hayırsız Ada'ya gider, köpekleri yükleyip İstanbul'a geri getirirler.

Padişah II. Abdülhamit dönemindeyse, İstanbul köpekleri en rahat dönemlerini yaşarlar. Köpeklerle değil, o dönemin en belalı hastalıklarından kuduzla uğraşan Abdülhamit, Fransa'daki Pasteur Enstitüsüne heyet göndererek 10 bin altın bağışlar ve dünyadaki üçüncü kuduz enstitüsünün İstanbul'da kurulmasını sağlar. Bu dönemde, Mavroyani Paşa'nın araştırması *Sokak Köpekleri* ismiyle kitaplaşır. Paşa, o tarihlerde kuduz vakası görülmemesini şöyle açıklar: "Serbest çiftleşme, sokak köpeklerinde doğal aşı yerine geçiyor."

Abdülhamit'in 1908'de devrilmesiyle sokak köpekleri de yazık ki yeni rejimin hışmına uğrar. Talat Paşa'nın dahiliye nazırı olarak görev yaptığı 1910'da, İstanbul'un tarihindeki en büyük köpek itlaf kampanyası başlatılır. Köpek toplama ekipleri, özel dev kerpetenlerle hayvanları neresinden yakalarlarsa orasından tutup, yine özel köpek

toplama arabaları aracılığıyla sahil semti Tophane'ye getirirler. Oradan Sivriada (Hayırsız Ada)'ya bu defa kesin olarak sürgün edilen köpekler, bir daha geri dönemeyeceklerdir.

Bu dönemde İstanbul'a gelen Sem isimli bir Fransız çizer, Hayırsız Ada'ya gidip köpeklerin durumuna şahit olur ve "Köpekler Adası" başlıklı yazısını Fransa'da *Le Jurnal* adlı dergide yayımlar. Bu dram, *Serveti Fünun* dergisinde "Karabatak" takma adlı bir yazarın kaleminden ve onun fotoğraflarından Türk basınına da yansıtılır.

Ancak o yıllarda halktaki köpek sevgisi yüzünden sürgün köpeklere her gün sandalla yiyecek gönderilir ve başlarına da iki personel atanır.

"En büyük köpek katliamcısı" ve İstanbul'un en ünlü belediye başkanlarından 1912'de göreve atanan Cemil Topuzlu anılarında 30 bin köpek öldürdüğünü iftiharla söyler.

1912 sürgünlerinin kahramanının(!) adı, daha sonradan İstanbul'un bugün bile hâlâ kullanılan önemli ve lüks caddelerinden birine de verilecektir.

99. Meşhur 1910 yılı Sivriada (Hayırsız Ada) sürgününde neler yaşandı?

Sivriada, İstanbul'un Anadolu Yakası'nda Marmara Denizi üzerindeki bugünkü turistik adaların (Sedefadası -Büyükkada - Heybeliada - Burgazada- Kınalıada sırasının) hemen güneybatı yönünde, İmralı Adası'na komşu, bugün ise üzerinde kimsenin yaşamadığı, doğru dürüst ağaç bile olmayan, martılardan başka misafiri olmayan küçük, kayalık ıssız bir adadır. Bugün ,Zincirlikuyu istikametinden Barbaros Bulvarı üzerinden Beşiktaş'a doğru karayoluyla inerken Yıldız civarında Marmara Denizi'nin ortasında ağ-

layarak duran, tek bir sivri ada gözükmektedir. İşte orası Hayırsızada'dır. Her gün İstanbullulara aslında tek başına bakar, yaşadıklarını anlatır fakat kimse onun o ada olduğunun farkında dahi değildir.

3 Haziran 1910 yılında dönemin Belediye Başkanı Suphi Beysoyundu'nun **talimatıyla** on binlerce köpek İstanbul sokaklarından toplanarak kafeslere koyulur ve daha sonradan adı Hayırsız Ada olarak anılacak Sivriada'ya sürgüne gönderilir.

Bu, Türkiye tarihindeki en büyük, en acımasız, en işkenceli toplu köpek itlafı olacaktır. O günkü İstanbul'un Anadolu Yakası'nda bugünkü gibi yoğun yerleşim değildir; ana şehir Avrupa Yakası'nda olduğundan toplanan köpekler de Suriçi ve Beyoğlu bölgesinden olsa gerekir. O yüzden belediyeden çıkan emir üzerine köpek toplama ekipleri tarafından özel dev kerpetenlerle hayvanları neresinden yakalarlarsa orasından tutar, yine özel köpek toplama arabaları aracılığıyla sahil semti Tophane'ye getirirler. Oradan da Hayırsız Ada'ya iki ay boyunca sürgün aşaması başlar. Daha önceki sürgünlerden farklı olarak köpekler adaya bu sefer kesin gidiş yapar ve bir daha geri dönmezler. Orada açlık ve susuzluğa terk edilip unutulurlar.

Oysa bu masum bakışlılar 1910'a kadar İstanbul'da kendi sokaklarında bakılarak bizimle öyle ya da böyle -ev içine dahil olmamışlardı ama- beraber yaşamaktaydılar. Dönemin birçok kartpostalında onların doğrudan objektif için poz verdiği anlara dahi tanıklık edebilirsiniz.

Aynı yıllarda Avrupa'da ise parfüm / kimya sanayisi için katliamlar çoktan başlamış, sokaklarda tek köpek kalmamıştır. Fransızların fırsatı değerlendirip bizim idarecilere bir öneri getirdiğini de bu yıllarda görüyoruz : *"İstanbul'un sokak köpeklerini toplayıp bize satın."* Fransa ile anlaşma imzalanır. Ancak halk köpekleri vermez, direnir. Her köpek kendi sokağının bir sakini gibidir.

Halktan destek gelmeyince bu işler paraya muhtaç olan insanlara, haydutlara, serserilere, işsiz güçsüzlere havale edilir. Toplama sürerken halk isyan eder, gemiyle Fransa'ya gönderilmek üzere sahil semti Tophane'de bekletilen binlerce köpeği bir baskın yaparak kurtarır. Ancak hükümet bir kez Fransa ile anlaşma yapmıştır ve bu işten vazgeçmesi mümkün değildir. Daha kapsamlı, daha organize bir toplama işi başlatılır. Kısa sürede İstanbul sokaklarından 80 bin köpek toplanır ve Tophane'de bekletilir. Halkın bir kez daha hayvanları kurtarmaması için başlarına asker dikilir.

Fakat Fransa'dan bir türlü yükleme talimatı gelmez. Köpeklerin beslenmesi ve bakımı sorun olmaya başlar. Fransa'dan yanıt gelmeyince hükümet köpeklerin fiyatını indirir, sonra bedavaya vermeye bile razı olur ama Fransa'dan çıt çıkmaz. Köpekleri artık Tophane'de bekletme olanağı yoktur. Fransa daha sonradan bu anlaşmayı fesih ettiğini, köpekleri almayacağını bildir. Kentten uzak bir yer, Marmara Denizi'nde bulunan bugünkü Sivriada seçilir. Yaklaşık 80 bin gariban köpek Sivriada'ya teknelerle 3 Haziran 1910 itibarıyla nakledilir.*

Hayvanlar her ne kadar adada bırakılsa da merhamet ağır basar ve hayvanlara günde iki kere su ve ekmek götürmek için kayıkçılar görevlendirilir. Ancak birkaç yıl sonra çıkan Balkan Savaşı nedeniyle bütçe kesintisi yapılacağı ve susuz kalan hayvanlar birbirlerini yemek zorunda kalacaktır.

İstanbul'da rüzgarın Kadıköy-Bostancı sahiline doğru

* Bu kitabın yazarı ve HAYTAP'tan on kişilik bir ekip tam 3 Haziran 2018 tarihinde bu zavallıları anmak için Hayırsızada'ya bir tekne tutarak gittiler ve onlardan özür dilemek için HAYTAP bayrağını adaının yüksek bir tepesine dikip saygı duruşunda bulundular. Haber ertesi gün Hürriyet gazetesinin birinci sayfasından yayınlandı, yapılan kısa film sosyal medyada patladı, bu olayı bilmeyen birçok kişi de tarihimizdeki bu acı olaydan haberdar oldu.

estiği zamanlarda köpek ulumalarının kentten duyulduğunu biliyoruz. Durum basının da ilgisini çekince Servet-i Fünun muhabiri herkesin bildiği o meşhur fotoğrafı Karabatak imzasıyla yayınladığı haberinde adadaki korkunç koku ve sinek istilası ile yayınlar. Muhabirin bahsettiği en ilginç kısım ise: *“Adanın kayalık tepesinde sıralanmış ve hepsinin kafaları İstanbul yönüne çevrilmiş, kıpırdamadan sürekli o tarafa bakan köpeklerin görüntüsü!”* dır.

Dile kolay on binlerce köpek 1910’lu yıllarda açlıktan ve susuzluktan bu ıssız adada can verdi. Zavallıların acı çığlıkları Anadolu Yakası sahillerinden duyulur, sabaha kadar dinmez.¹⁵

Ölümler başlayınca, 2-3 yıl boyunca tüm Anadolu sahili kokudan yaşanmaz hale gelir. İstanbul halkı bu suçtan dolayı çok üzgün, çok çaresiz kalır. Pek çokları sahildeki evlerini kapatır. Zavallı masum köpeklerle dokunmanın büyük bir lanete yol açacağı düşünülür. Sonunda o lanet 1912 yılında deprem olarak geldi. Büyük deprem köpeklerin ahına, günahına bağlandı. Adanın adı da o günden sonra Hayırsız Ada oldu.

Köpeklerin İstanbul’a Türklerle beraber geldiğinden yukarıda bahsetmiştik. İşin ilginç yanı bu ancak köpekler şehirden giderse, Türkler de şehirden gider özdeyişi gerçek olur ve köpeklerin gitmesi ile hemen sonraki yıllarda İstanbul yabancı güçlerin işgali altına girer.

100. O tarihlerde halk arasında “hayvanlara eziyet etmenin uğursuzluk ve kötü talih getireceği” inancı neden ve nasıl oluşuyor?

Geçen yüzyıllar içinde halk arasında infiale yol açan olaylar, büyük hayvan katliamlarının ya da eziyetlerinin ardından gerçekleştiği için böyle bir inanç oluştuğunu inkar

edemeyiz. Balkan Savaşı'nın patlak vermesinden büyük İstanbul yangınına ya da bazı siyasilerin büyük seçim yenilgilerinden büyük depremlere kadar, bu inancın yerleşmesine sebep olmuş olayları, dönemin gazete haberlerinden, tarihçilerin anekdotlarından ya da kimi yazarların kitap derlemelerinden görebiliriz.*

Bunda büyük etken, toplumun içinde bulunduğu referans kaynağı olarak gördüğü İslam dininin etkisi, Peygamber'in hadisleri ya da kötü olayları işlenen ciddi günahlara bağlama alışkanlığı olsa gerek.

İstanbul'da 3 Haziran 1910 yılında dönemin belediye başkanı Suphi Beysoyundu'nun talimatıyla 80 bin civarında köpeğin mecburi bir ada yolculuğuna çıkartılması üzerine binlerce köpeğin can çekişerek ölmesi, halkın olayı lanet olarak yorumlamasına, iki yıl sonra ise 1912 yılındaki büyük İstanbul depremine ve hatta devamında İstanbul'un işgal kuvvetleri tarafından işgaline de neden olur.

Halk bu olayın lanet getireceğine inanmıştır. 1912 yılında gerçekleşen büyük Şarköy Mürefte depremi neticesinde halk depremin nedenini bu felaketin sonucu olarak kabul etmiştir. Depremden Gelibolu, Çanakkale ve İstanbul da etkilenmiş; yüzlerce ev, cami, kilise, köprü yıkılmış; o zamanın nüfusuna göre çok ciddi sayıda insan deprem nedeniyle ölmüştür. Deprem ayrıca İstanbul'da büyük yangın-

* Murat Bardakçı, Tarihimizin iki büyük köpek soykırımı, 26.04.1998,

Hürriyet: Köpek soykırımı bakımından tarihi gayet zengin olan bir milletiz. Sadece geçen yüzyıldan bu yana yüz binlerce köpeğin canını aldık. İstanbul halkına göre köpek katliamı felaket getirirdi ve öyle oldu.

İlk soykırımdan sonra Mısır ordusu Anadolu'yu işgal etti, ikincisinden hemen sonra da Balkan Savaşı patladı. İstanbul, malum, dört ayaklı mahlûklarının adedi her zaman için yüksek olan şehirdi ve ta Bizans'tan beri bu böyleydi... Köpek nüfusundaki artış bazı zamanlarda patlama hâlini alınca yönetimler çare bulmaya çalıştı, bulunan çare genellikle köpekler için bir "toplama kampı" yapılması oldu ve kamp Marmara'nın ortasındaki Hayırsız Ada'da kuruldu.

lara neden olup manzarayı daha korkunç hale getirmiştir. Bunun üzerine halk arasında “Köpekleri topladınız, Allah da cezanızı verdi! Köpekler olsaydı önceden depremi haber verirdi.” söylentileri yayılmıştır.

Nepal’de 2015 yılında yaşanan deprem, birçok insan tarafından Nepal halkının depremin hemen öncesinde hayvanları acımasızca toplu kıymından geçirdiği dini ritüellere bağlanmıştır.

Bugüne kadar pek çok siyasetçinin (acımasızca yapılan hayvan katliamlarının bir kısmı onların bilgisi dahilinde gerçekleştirilmiştir) kaybettikleri seçimler veya özel hayatlarında başlarına gelen felaketleri hayvanlara yapmış oldukları zulme açıkça ve doğrudan doğruya bağlayan henüz olmamışsa da, böyle bir hissiyatın halk arasında yavaş yavaş yerleşmeye başlamış olması kimseyi şaşırtmamalıdır.

Unutulmamalı ki, her şey, özellikle böylesi travmatik vakalar, toplum içinde mutlaka bir karşılık bulur ve efsaneleri oluşturan dinamikler de böyle harekete geçer.

101. XIX. yüzyıl civarında, İstanbul’da gözlem yapan yabancı gazetecilerin sokak hayvanlarının yaşayışları ile ilgili o günkü görüşleri neydi?

Kurtuluş Savaşı yıllarında, Türklerin kara gün dostu olduğunu kanıtlamış, sonradan yurdumuza gelerek Atatürk’ün de konduğu ünlü Fransız yazar Claude Farrere, *Türklerin Manevi Gücü* adıyla dilimize çevrilen kitabında, Türkiye’nin sokaklarındaki kedi ve köpeklerini övmektedir. Ünlü yazar şöyle der:

“...Benim indimde sevimliye layık tek köpek cinsi, ehli bir ırktır. Bu ırk, Türkiye’nin başıboş sokak köpekleri ırkıdır. Bunlar

gerçekten hür köpeklerdir. Ne sahipleri ne kulübeleri vardır; ne ipleri ne tasmaları vardır, bunlar açtır, fakat yaltaklanmazlar... Tabiri caizse, bunlar en az 'köpek' olan, bir bakıma 'kedi' olmaya layık köpeklerdir.

Hür hayat, bu yarı vahşi hayvanlara, Mirza ve Azor'da bulunmayan faziletler vermiştir: Türklerin sokak köpekleri—Üsküdar, Bursa, Konya ve eski İstanbul köpekleri— Müslümanların acıdığı ve sevdiği köpekler, hür köpekler, ciddi, makul, mütefekkir ve filozoftur.

Ses çıkarmadan yağmura, kara dayanırlar; aksine kötü insanların hiçbir hakaretine tahammül etmez, kendilerine vuran eli yalamasını bilmezler. Ama yine de son derece iyi köpeklerdir, kibar ve sakindirler."

Claude Farrere, yazısının sonuna koyduğu notta da, İstanbul Belediyesine 1910 yılında 100 bin zavallı köpeğin öldürülmesi olayı için şunları söylüyor:

"Burada, 1910 yılında, İstanbul köpeklerini ortadan kaldıran o korkunç, menfur katliamı hatırlatmaya lüzum yok. Ancak, bu aptalca cinayetten, gerçek Müslüman Türkleri tenzih etmek yerinde olur..."

Bir diğer büyük Türk dostu olan ünlü Fransız yazar Pierre Loti de aynı doğrultuda şunları anlatır:

"... Evet, her şey arzu edildiği gibi; ancak köpekler, her yerde dolaştığını görmeye alıştığımız, masum ve nazik, en küçük okşamadan duygulanan o iyi köpekler eksik. Onlar, geceleyin mahallelerde bekçilik yaparlardı, yolları temizlerler ve küçük çocuklara göz kulak olurlardı. Bu ülkeye II. Mehmet'in ordularının ardından gelen köpekler, buraya her zaman için yerleştiklerine inanıyorlardı ve şimdiye kadar kendilerine

iharet etmemiş olan insanlara tam bir güven duyuyorlardı; fakat 'Terakki'yi ve hükümet işlerine Levantenlerin girişini unutmuslardı; dört beş asırlık sadakatten sonra ve kimseyi hiçbir zaman ısırmamış olmalarına rağmen, bu ilkbahar, katliamların en iğrencine mahkum edildiklerini gördüler; hiçbir Türk, hilale uğursuzluk getireceği söylenen bu onur kırıcı görevi üstlenmek istemedi; bu yüzden serseriler, işsiz güçsüzler ve haydutlar görevlendirildi. Bunlar, işlerini dişli demir kıskaçlarla yapıyorlar, zavallı kurbanlarını boyunlarından, ayaklarından ya da kuyruklarından yakalıyorlar ve onları, rastgele, kan revan içinde, Hayırsız Ada'ya* götürecek olan mavnalara atıyorlardı. İstanbul'da günlerce feryat figan ve kavgalar oldu; Türkler bu işten utanç duyuyorlardı ve bunu istemiyorlardı. Zavallı iyi köpekler! Onları, elden geldiğince evlerde sakladılar. Dostlarımdan biri olan süvari Yüzbaşı, bizimkine komşu büyük bir konakta oturan Tevfik Bey, isyan bayrağı açmaya kadar gitti. Yakalayıcılar, iyi köpeklerle dolu olan kışlasının avlusuna geliyorlar ve askerleri umutsuzluk çılgınlıkları atıyorlardı; bu durumda Tevfik Bey, askerlerine, kapıları katillerin üstüne kapatmaları, silahlarını almaları ve onları kendi kıskaçlarıyla tutarak dışarı atmaları emrini verdi; bu yüzden bir ay hapis cezasına çarptırıldı, ama süvarilerinin dostu olan zavallı hayvanlar da kurtuldu.

*İstanbul'un bütün diğer köpeklerinden yüzlercesinin yığıldığı Hayırsız Ada** Marmara'nın ortasında çöle benzeyen bir*

* Si ricordano, tra i suoi reportage di viaggio, quelli dedicati alla Cos tantinopoli –Edmondo de Amicis (1878). Çocuk Kalbi'nin yazarı Edmondo De Amicis, 1874'te İstanbul'a gelmiş ve sözü edilen olay o günlerde yaşanıyormuş. Constantinopoli adlı kitapta kısmen anlatılan olayın bitişi şöyledir: "Günlerce İstanbul halkı adada bağışan köpeklerle karşı kıyılarda ağlaşıyor ve oturma eylemi yaparak cevap verince zamanın yönetimi bu direnişe karşı koyamamış ve adadaki köpekleri tekrar geri getirmek zorunda kalmış."

** Julius Van Millingen, Peeps At Many Lands, Turkey, London, 1911, s.12. Bu kitapta yazar olaya bizzat tanık olduğunu, bu adaya yollanan 30 bin köpekten altı ay sonra (ekmek ve su olmamasından dolayı)

kayaydı; içecek bir damla su yoktu ve köpekler orada açlıktan, susuzluktan öldüler ve bu arada bilinçlerini yitirdiklerinden birbirlerini yediler. Denizden, bu adanın yakınlarından bir kayık geçerken, hepsi kıyıya geliyorlardı ve yürekleri parçalayan iniltileri duyuluyordu; bu iki ay sürdü; kayıkları ve insanları ne kadar uzaktan olursa olsun gördüklerinde, bütün saflıklarıyla yardıma çağırıyorlardı... Yanımda nargilesini tüttürmekte olan yaşlı bir adamın anlattığı, her şeye rağmen insani merhamete duyulan bu güven ve yakarışlar içinde ölen bu zavallılar, güneş ışınlarının oynadığı mavi suların önünde, gölgede kurmakta olduğum düşlerimi bozdu. Ve ben de bu köyün insanları gibiydim; bütün bunların Türkiye'ye uğursuzluk getirmesinden korkuyorum."

"Türkler ihtiyaçlarla çocuklara hürmet ve riayet gösterirler ve hatta iyiliklerini hayvanlara bile teşmil ederler. Leyleklerle kırlangıçlar hiçbir kovulma tehlikesine uğramamak şartıyla" Türk evlerinin üzerine yuvalarını yapabilirler: Hatta bu

sadece bir köpeğin yaşamayı başardığını, bunu da o tarihte fotoğrafı-
ladığını yazar.

- * Pierre Loti, Loti et son fils Samuel Viaud, Paris, 1921. Prof. Dr. İsmet Sungurbey, Hayvan Hakları, Maltepe Üniversitesi Yayınları, 2. baskı, s.670 vd. Sungurbey'in notu, "Halkın ve büyük Türk dostu P. Loti'nin korktuğu başına gelmiş. Balkan Savaşı patlak vermiş, Bulgarlar Çatalca'ya kadar gelmişlerdir. Bu felaketin yukarıda anlatılan korkunç ve menfur katliam yüzünden olduğu yolunda o dönemde bir halk inancı vardır."

- ** Sığırcıların acı intikamı: Yozgatlılar kent merkezindeki ağaçlara konan binlerce sığırcıktan şikayet etti. Vali ağaçları kestirince, kuşlar valiliğe 'kondu.' Yozgat Valiliğinin bahçesindeki ağaçlara asılı kırmızı beyaz balonları görenler bir anlam veremiyor. Ancak işin aslını öğrenince Türk insanının pratik zekasına hayran kalıyor. Çünkü bu balonlar birer kuşsavar ve çok başarılı. Geçen yıl Çapanoğlu Camisi'nin bahçesindeki ağaçlara tünemeyi alışkanlık haline getiren binlerce sığırcık kuşu, hem gürültüleri hem de pislikleri ile vatandaşları canından bezdirmişti. Şikayet üzerine Yozgat Valisi Gökhan Sözer, bahçedeki Akasya ağaçlarını kestirdi. Ancak bu kez kuşlar valiliğin bahçesine yerleşti.

Kuşlar özellikle akşam saatlerinde çıkardıkları gürültüyle hem valiyi hem de valilik çalışanlarını çıldırtıyordu. Bunun üzerine çö-

vaziyet Allah'ın bir inayeti sayılır. Köpekler sokaklarda sürülerle dolaşır ve onlara dokunmak kimin ne haddinedir! Et taşıyan birtakım adamlar etraflarında bir alay kedi ve köpekle dolaşır ve hayırsever bir Türk öyle bir sevap isteyip parasını verdiği takdirde hepsine nafaka dağıtır***

Gezi kitapları ve gezginci ruhu, Batı'da özellikle 18. yüzyılda iyice yaygınlaşmıştır. Hatta o dönemde bile, aynen bugün olduğu gibi çeşitli ülkeler hakkında oldukça yoğun gezi kitapları çıktığını görmekteyiz. Bunlardan biri, özellikle çok dikkat çekicidir. 1911 yılı, Londra basımı *Türkiye Üzerine Gözlemler* adlı bu kitapta*** tüm Türkiye'de gezilecek yerler ve Türkler anlatılırken, on ikinci bölüm tamamen köpeklerle ayrılmıştır. Bu, yazarın bir hayvansever olmasından değil, ancak köpeklerle içli dışlı yaşamaya alışmış

züm arayan vali önce kuşları sesle ürkütüp kaçırmak için bir cihaz koydurdu. Ancak sonuç alamayınca bu kez her ağaca balon astırdı. Artık ağaçlara konmak isteyen kuşların tırnakları ile patlayan balonlar diğer kuşları uzak tutuyor. Ama tek sorun sürekli patladıkları için yeni balon gerekmesi."

(Sabah gazetesi, 19.03.2006)

- * Kamuran Alagözoğlu, Bolunun Sesi, 2006: Bolu'da kuşlar gürültü ediyor diye belediye altı çınar ağacını sadece gövdeleri kalacak şekilde budadı. Bolu Park ve Bahçeler Müdürü: "Anıt Park'ın çevresindeki konutlarda oturan vatandaşlar kuşların ses çıkardığını ve çevreyi kirlittiğini belirterek şikayette bulundular. Biz de budadık." dedi. Olaya tepki gösteren vatandaşlar ise: "Bu kuşlar nereye konsun, onlar da yaşamın bir parçası değil mi?" diye sordular. "Bu kadar aymazlık, bu kadar terbiyesizlik olabilir mi? İnsanlar kullandıkları arabalarla az mı ses çıkarıyorlar? Milli maçlarda, asker uğurlamalarında, sünnetlerde, düğünlerde sabahlara kadar korna çalarak, havaya ateş açarak herkesi rahatsız etmeyi görev edinmiş insanlar, kuşların sesinden rahatsızlıklarını nasıl dile getirebilirler! Özellikle büyük kentlerde gürültü kirliliği had safhadayken bu nasıl bir saçmalıktır!"
- ** Prof. Dr. İsmet Sungurbey, *Hayvan Hakları*, Maltepe Üniversitesi Yayınları, 2. baskı, s.669. A.L. Castellan Letters sur la Grèce, L'Hellespont et Constantinople, Paris, 1811, cilt 2 s.227
- *** Julius Van Millingen, *Peeps At Many Lands*, s88-89 Turkey, London, 1911.

bir toplumun bu yönünün anlatılmamasının kitabı eksik kılacağından endişelenmesi dolayısıyla yapılmıştır. Yazar, ilgili bölümün başında bunu özellikle vurgulamıştır.

Kitapta, bu hayvancıkların sokakta yaşayıp sokakta öldükleri belirtilmektedir. (Yüz yıl sonra bugünse onları hayvan bakımevlerine tıkpı itlaf ediyoruz. Uygarlığımız bu zavallı hayvanlara karşı yüz yılda bu kadar gelişebilmiş.) Hatta o tarihlerde bile, belediye görevlilerinin bu zavallıcaıkları uykularındayken boğazlarına geçirdikleri bir kancayla arabalara doldurup şehirden uzaklaştırmak istedikleri halde, İstanbulluların bu mahkum canları sık sık serbest bıraktıkları yazılıdır.

Kitabın bu bölümünün ana teması, bugün bile herkesin her sokak köpeğine sıklıkla taktığı “Karabaş” isminde bir köpeğin hikayesinden oluşmuştur. Hatta bu sadık köpeğin ölümünden sonra, çocuklarının ve torunlarının bir Türk mezarlığında bakıldığı, o tarihte bunun görülebileceği belirtilmektedir.

1755 tarihinde Osmanlı Devleti’ni ziyaret eden Baron De Tott’un gözlemleri ise son derece ilginçtir: “ İnsanlara gayet az değer verilen bir ülkede topluma pek az yararı dokunan hayvanlara karşı nasıl bu kadar iyi davranıldığı hayret uyandırıyor .” tespiti her yönüyle son derece düşündürücü bir cümledir. Devamında ise Tott şöyle diyecektir: “Buğday üzerinde korkunç bir tekel uygulan fırıncılara buğdayı halktan daha ucuza veren hükümet, buğdayın belirli bir miktarını kumruların beslenmesi için ayırır. Bu kuşlardan arınmış sürüler, Boğaz’ın iki yakasında taşınan üstü açık teknelere hücum ederler, gemicilerin hiçbirisi bu hayvanların açgözlülüğünü engellemeye çalışmaz. Kendilerini kedilere adanmış dindar kimseler temin ettikleri ciğerleri kedilere dağıtırlar. Uzun bir sopa üzerine astıkları ciğerlerini omuzlarında taşıyarak dolaşan ciğercilerin devamlı müşterilerinin den biri de kedilerine ciğer vermeye düşkün kadınlardır.”

* Daha fazla bilgi için #Tarih Dergisi Aralık 2016 s26

Farklı tarihlerde gelen birçok yabancı yazarın şü konudaki gözlemi de ilginç sayılabilir. Kuşlarla beraber sokak köpeklerinin kentin hayvan ve bitki artıklarını ortadan kaldırdıklarından, dolayısıyla onların o dönemdeki bir çeşit belediye hizmeti veren görevliler olduğundan bahsetmişlerdir. Bu her ne kadar Batılı bir bakış açısı olsa da yemek artıklarının aynı dönemde papara yapıp sokak köpeklerine ziyafet verildiğini ise açıklayamaz. Çünkü bir canlı türüne verilen önemin ardındaki kültür birikimi Batılı tarafından hesaba katılamamıştır.*

102. Türkiye’de hayvanları korumaya dair örgütlü hareketler, dernekleşmeler ne zaman ve hangi motivasyonla başlıyor?

1912 yılında İstanbul’a gelen bir İspanyol şirketinin boğa güreşi düzenlemek istemesine karşı çıkan hayvanseverler, birlikte hareket etmeyi akıl edip sonuç alınca Türkiye’nin ilk hayvansever derneği Himaye-i Hayvanat Cemiyetinin kurulmasına karar verilir.

İstanbul’da o dönemdeki adı Altıncı Daire olan (Bugünkü Beyoğlu Belediyesi) bünyesinde kurulan cemiyetin (derneğin) asıl işlerini yöneten, eşinin Robert Koleji’ndeki görevi nedeniyle ülkemize gelen Amerikalı Alice Manning’dır (sekreter). Cemiyetin kurucuları arasındaki Mahmut Şevket Paşa ve halefi Said Halim Paşa’nın birbirini ardına sadrazam olmaları köpek itlaflarını tamamen bitirmişse de azaltmıştır. 1914’te I. Dünya Savaşı patlak verince cemiyetin de faaliyetleri durdu.

Cemiyetin amacı aslında bugünkü derneklerin amacından pek de farklı değildi; hayvanlara yönelik zulüm ve haksızlıkların önlenmesi ve hayvan sevgisini artır-

* Sinan Yücel, #Tarih Dergisi Aralık 2016 s27

maya yönelik çalışmalar yapmaktı. Bununla beraber hayvanlara yapılan kötü muamele karşılığında verilen cezaların artırılması ile yeni yasal düzenlemeler talep ediliyordu.

Cumhuriyetin ilanı ile bu cemiyetin bazı üyeleri Türkiye Himaye-i Hayvanat Cemiyeti kurar. Daha sonraki yıllarda isim değişikliğine de uğrayan cemiyet Türkiye Hayvanları Koruma Derneği'ne dönüşecektir. İlk yıllarında az üyesi olan derneğin başkanlığını yapan Emekli Orgeneral Zeki Baraz, çay partileri düzenleyip hayvan sevgisini artırmaya çalışan sosyal kulüp oluşturacak, ama bu pek görünür olamayacaktır.

Cemiyetin ilk etkinliği yük hayvanları ile ilgili olur. Hayvanlara iyi davrananlara ödül verileceği açıklanır ki o dönemde İstanbul'un her tarafı perişan halde arabaya koşmuş yük hayvanları ile doludur.

1920'li yıllarda belediyeler kuduzla mücadeleyi baha- ne göstererek sokak hayvanlarını toplu halde öldürürler. Kullanılan yöntem ise sokaklara rastgele zehirli yiyecek- ler bırakmaktır. Cemiyet, hayvanların öldürülmesine karşı çıkmaz ama yöntemi de "insani" bulmaz.

14 Mayıs 1927'de cemiyet sokak hayvanlarını zehir yerine "acısız, insani ve fenni bir yöntem" olduğunu savundukları gazla öldürmeyi ve yurt dışıdan gerekli donanımı getirtmeyi önerir. (Halbuki II. Abdülhamit Dönemi'nde ilk defa Pasteur Kuduz Enstitüsü bölümü açılmıştı.) Buna göre cemiyetin Nişantaşı'nda hizmete girecek hayvan hastanesinde bir gaz odası oluşturulacak ve belediyenin topladığı sokak hayvanları burada öldürülecektir.

İstanbul aşığı olarak bilinen, kedi, köpeklere düşkünlüğü ile tanınan Ahmet Rasim hem sokak hayvanlarının öldürülmesine hem de cemiyetin tavrına karşı çıkan sayılı yazardan biriydi; *Cumhuriyet Gazetesi*'nde 25 Mayıs 1927'de yayınlanan yazısında şöyle diyordu:

“İstanbul’da bir Hayvanları Koruma Derneği varmış! Köpeklerle kediler için, ‘Hiç merak etmesinler, ben kendilerini öyle gözleri dönerek, saatlerce çeneleri atarak, kol, bacak silkeleye silkeleye, kuyruk dikerek öldürmeyeceğim. Adi bir sandık içine koyacağım, içinden havagazı geçireceğim, bir an sonra gözlerini açıp bakacaklar ki ölmüşler.’ diyormuş. (...) Bu nasıl koruma? Tıpkı Avrupalarının, Asya ve Afrika’daki yerli insan topluluklarına yutturdukları korumaya benziyor.”

1927’nin Temmuz ayında hayata geçirilen bu uygulama, uzun yıllar Hayvan Himaye Cemiyeti’nin ana faaliyetlerinden biri oldu. Bu durumu Cemiyetin yıllık raporlarından da izleyebiliyorsunuz. Örneğin 1929 yılı raporunda “Bir sene zarfında hastanemizde 3.309 köpek, 807 kedi, 47 beygir insani bir tarzda öldürülmüştür.” yazıyor. 1930 yılı rakamları ise 1.209 köpek, 982 kedi, 27 at.

O dönem Türkiye’deki hayvan hakları anlayışının bugünkünden farklı olması, cemiyetin böyle şaşırtıcı bir işe girişmesinin sebeplerinden biriydi. Ayrıca bugünkü gibi hayvanları kolayca kısırlaştırmak mümkün değildi ve günümüzdeki aşılar da yoktu.

Diğer bir etken ise derneğin kuruluşundan itibaren vali ve belediye başkanının onursal başkan, ilçe kaymakamları ile belediye veteriner işleri müdürünün de doğal üye sayılmasıydı. Yani hayvanları öldürmekten sorumlu kişiler de cemiyetle bir şekilde ilişki içindeydi. Ama en önemli sebep kuduz korkusuydu. Tek bir kuduz vakası bile büyük panik yaratabiliyordu. *

* Daha detaylı bilgi için Murat Toklucu #Tarih Dergisi Aralık 2016

103. 1930'lu yıllardan sonraki Türkiye'de sahipsiz hayvanların ve onlarla ilgilenen derneklerin durumu ne oldu?

1930'lu yıllarda sokak hayvanlarının toplu itlafı da tam gaz devam eder. Özellikle 1937 yılı sokak hayvanları ve özellikle de kediler için çok zor olur. Temmuz ayında kedilerin kuduz açısından köpeklerden daha tehlikeli olduğu gerekçeyle toplu katliama girişilir. İlk dört günde 2.100 kedi öldürülür. Üstelik vatandaş da bu katliama katılır ve kedi getirene ödül verildiği için sokaklarda kedi avı başlar.

1939 yılında II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla insanlar gibi hayvanlar için de zor yıllar olacaktır. Binlerce kedi ve köpek yiyecek bulamadığı için ölür. Ekmeğin karneye bağlandığı savaşın ilk yıllarında yük hayvanları için çocuk karnesi verilir fakat 1942'de bu karne de kesilince birçok yük hayvanı da açlık ve sefaletten acıyla ölecektir.

Hayvanları Himaye Cemiyeti'nin 1940 ve 1941 faaliyet raporlarına göre iki yılda 9.500 köpek, 15 bin kedi olmak üzere 25 bin hayvan, cemiyetin hastanesinde öldürülmüştü.*

Bugünkü bakış açımız, o günlere eleştirel yaklaşmamıza neden olabilir ancak 1940'lı yıllar savaş tehlikesi nedeniyle Türkiye için tam anlamıyla yokluk yıllarıdır. Hiçbir şeyin olmadığı yıllarda hayvanlara ekmek bile verememek üzerinde iyi düşünülmesi gereken bir konudur ve o günkü ortamı iyi analiz edip yargılamak gerekir.

1980'li yılların sonuna gelindiğinde hayvansever organizasyonlarda da değişiklik yaşanmaya başlanır. 12 Eylül öncesi siyasi gruplarda bulunmuş insanların da dahil olduğu yeni çevre ve hayvan hakları örgütlerinin ortaya çıkması ve bu örgütlerin güçlü uluslararası bağlar da kurmaya başlaması değişimin en önemli sebebiydi. Batı'dan

* Murat Toklucu # Tarih Dergisi Aralık 2016 s30 vd

20 yıl sonra da olsa hayvanseverlikten hayvan hakları savunuculuğuna geçiliyordu.

Bizde belediyelerin sokak hayvanlarını öldürmeye devam ettiği 1960'lı yıllar, ABD ve Avrupa'da militan hayvan hakları hareketinin yükseldiği dönem oldu. 68'in devrimci dalgası, hayvan hakları aktivistlerini de radikalleştirmiş, hayvan hakları konusu hayvanseverlik meselesi olmaktan çıkıp daha o tarihlerde bambaşka bir zemine oturmuştu.*

2004 yılına gelindiğinde ise Türkiye'de dağınık olan hayvanseverlerin güçlü bir çatı altında toplanması fikri doğrultusunda -bu kitabın yazarının da naçizane önyak olması ile- ilk defa federasyon kurulması girişimi düşüncesi ortaya atıldı. 2008 yılında zaten sanal ortamda var olan Hayvan Hakları Türkiye Aktif Güç Birliği Platformu (HAYTAP) ismi altında birleşme kararı alındı ve bu karar uygulamaya geçti.

9 Temmuz 2008 tarihinde Türkiye'de ilk defa hayvan hakları savunucuları bir federasyon çatısı altında toplandı. HAYTAP ismi de Hayvan Hakları Federasyonunun kısa ismi olarak kabul edildi. Federasyon oluşumuna dair bu ilk tüzük de valilik tarafından onaylandı. 5 dernekle başlayan mücadele HAYTAP'ın zaman içinde başarı öykülerinin de artmasıyla ciddi bir markalaşmaya dönüştü.

Zaman içinde HAYTAP önemli bir STÖ haline geldi ve hayvanseverlerden öte hayvan hakkı savunucularının bir araya gelip seslerini duyurmalarına, birçok olaya etkin şekilde müdahil olmalarına imkan tanıdı. Türkiye'de hayvan hakları çalışmaları, kitabın içindeki farklı bölümlerde de okuduğunuz üzere sadece kedi ve köpek severlerin değil, tüm hayvanların haklarının savunulduğu, gerek eylemleri gerek farkındalık çalışmaları gerekse açtığı davalar, televizyon programları, kısa filmler, tiyatro eğitim çalışmaları, yasa çalışmaları gibi o güne kadar yapılmayan birçok et-

* Murat Tokluoğlu #Tarih Dergisi Aralık 2016 s33vd

kinlikle güçlü ve marka olan bir çatı altında ses getirmeye devam etmekte, toplumun birçok kesimini de etkilemektedir.

104. Belediye başkanlarının bağlı olduğu siyasi partiye göre, hayvanlara davranışları farklılık gösteriyor mu?

Bizim ülkemizde “belediyecilik” diye bir meslek vardır. Kent planlaması, hukuk, imar, çevrecilik gibi birçok konuda bilgisi olmayan (fakat olduğunu sanan) herkesin belediye başkanı olabildiği bir sistem içinde kentlerimiz ve kasabalarımız yok olmaktadır.

Kentlerimiz, kasabalarımız betona gömülmekte, rant gruplarına karşı direnememektedir. Görevde bulundukları süre içinde iş bağlamak, kamu menfaatinden çok parti menfaatine hizmet etmek ve bir sonraki seçimde de partinin bir kademesinde bulunmak hedefi ile nefes alan siyaset esnaflarından oluşan ciddi kitleler vardır. Yine bu kişiler ve kurdukları ekipler, tıpkı evlerini dizayn eder gibi kendi dekor ve zevk anlayışına göre kenti yıkıp yeniden yaratma hevesindedirler. Bu hırslı düzenden tabii ki hayvanlar, ağaçlar, toprak da nasibini alır.

İlgili belediye başkanı tesadüfen hayvan dostu ise sapsiz hayvanlar rahat nefes alır. Çoğu hiçbir STÖ bilgisini veya tecrübesini dinlemek ya da bilgi birikimi olanlara danışmak istemezler. Seçildikten sonra da rahat hareket edip denetlenmek istemedikleri için de STÖ’lerle iş birliğine yanaşmak yerine, planlamalarını hızlı ve seri bir şekilde hayata geçirebilmek için kendi kafalarına göre iş yaparlar.

Kaldırım taşının yüksekliğinden, kentin mimari yapısına, denizin nasıl doldurulması gerektiğine, yeşil alanların

kalitesine kadar binlerce konu hakkında engin görüş sahibidirler. Bu görüşlerini ise etraflarındaki menfaat grupları şekillendirir. Olmayacak işi olur yapar, olacak işi yapmazlar. Parayı kullanma veya liyakatlı adamı göreve atama tercihi tamamıyla kendi tekellerindedir.

Hayvanları bir gecede yok edebilecekleri gibi, ellerine ayaklarına dolaşan bu garipleri şov unsuru da yapabilirler. Birçoğu bilgisiz oldukları için cahil ve cüretkar vatandaş ile birlikte farkında olmadan yaşadığımız kenti de el birliği ile yıkabilirler.

Yani ideolojik olarak farklı partiden olsalar da, pek çok belediye başkanının hemfikir olduğu yegane konu, maalesef sokak hayvanlarının kaderi üzerinde bilgi sahibi olmasalar da, yetki sahibi olmalarıdır.

Tarihsel açıdan yolculuk yapacak olursak, 1956 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü son yedi yılda 141.713 köpek 1.639 kedi öldürdüklerini açıklar. 1956 yılında kuduzla mücadelenin tek yolu bu gözükürken sonraki 60 yılda da durum maalesef pek değişmeyecek; gelişmiş birçok ülkede bulunan, çok eski bir hastalık olan kuduz ortadan kalkarken bizde bulunması ise bilimden ne kadar uzak olduğumuzu, Orta Çağ zihniyeti ile boğuşmamızın sonuçlarının hayvanlara kadar sirayet ettiğini gösterecektir.

1980'li yıllar ise sokak hayvanları için korkunç yıllar olmaya devam edecektir. Başta ANAP'lı Belediye Başkanı Bedrettin Dalan olmak üzere birçok belediye başkanı İttihatçı Cemil Topuzlu'yu aratmayacak barbarlıklara imza atacaktır.

Yazar Ümit Topçuoğlu, bu konuda 1985'li yılların Belediye Başkanı Bedrettin Dalan'a da özel bir değer(!) biçer:

"1987'de Milliyet gazetesine '25 adet komple köpek itlaf aracı satın alınacaktır.' diye ilan verdi. Komple köpek itlafının ne

olduğunu bize o gösterecekti. Ama ihale sonuçlanmadı. Biz de bu harika katliam makinesini göremedik!”

En karanlık yıl 1987 yılı olur. Kore’den adam getirtme projesi olmamıştır ama yaz boyunca belediye ekipleri kedi köpek avındadır. İzmir’de sağcı Belediye Başkanı Burhan Öz-fatura ile Vali Vecdi Gönül kedi ve köpek itlaf kampanyası başlatıp halktan destek ister. Temmuz ayında Bursa Belediye Başkanı Ekrem Barışık’ın 1.747 kedi ve köpeği diri diri fırında yaktırdığı ortaya çıkar.”

1990’lı yılların sonuna doğru hayvan bakımevleri kavramının bakanlık tarafından devreye sokulması ile bu defa konuyla ilgisi ve duyarlılığı olmayan her belediye başkanı, idareci ve ekibine bir zül olarak gelen hayvan bakımevleri hem sosyal demokrat, hem sağcı idareciler tarafından, ittifak edermişcesine birer tutsakhaneye dönüştürülür.

Bakımevlerinin ağzına kadar sağlıklı hayvan ile dolmasından sonra, 1980’li yıllara kadar açıktan yapılan katliamlar bu defa gece vakitleri, sivil plakalı arabalarla ormanlara, şehir dışlarına hayvanları atarak el birliği ile devam edecektir. Bütçesi olmamasından şikayet eden belediyeler ise fütursuzca hayvanat bahçelerine yurt dışından yaban hayvanı ithal etmek için hayvanların gardiyanlığına soyunurken, yıllarca kapısının önündeki sahipsiz kedi ve köpeğe ambulans ya da hastane hizmeti vermeyi angarya olarak görmeye devam edecektir.

Dalan ile yaşanan dramatik olayı o günün *Hürriyet* Gazetesi’nden aynen aktarıyoruz:

“Köpeklerin sokaklarda tüfekle öldürülmesine tepkileri, Suda-yelilerin tanık olduğu feci manzarayı dile getirmiştik.

* Ümit Sinan, *İstanbul’un sokak köpekleri*

** Yazar Bilge Karasu, hayvanların fırınlarda yakılması olayını dramatik bir şekilde Şehir dergisinde anlatır.

Ardından da, İstanbul Belediye Başkanı Bedrettin Dalan'ın konuya hemen ve çok sıcak duygularla eğildiğini müjdelemiş-tik. 'Bu işle görevli ekiplerdeki tüfeklerin hepsini geri aldık. Artık köpekler iğne ile uyuşturularak bir gaz odasında toplu- ca itlaf ediliyor.' demişti çünkü Sayın Belediye Başkanımız. Öyle ya, dehşete ne gerek; 'kısırlaştırma'dan 'gaz odası'na kadar değişik çareleri vardı bunun.

Şimdi gelelim, başkanın müjdesini izleyen uygulamalara:

Bunlardan birine, yine Suadiye'de, Kuzu Sokak'ta oturan- lar tanık oldu. Hem de İstanbul Belediye Başkanı Bedrettin Dalan'ın tam evinin önünde. Hem de Başkanın koruma po- lisiyle makam şoförünün gözleri önünde... Sokak sakinleri, canhıraş köpek sesleriyle pencerelere fırladılar. Adamın biri, elindeki uzun sopanın ucundaki kısılcı köpeğin boynuna geçirmiş, pens gibi sıkıyor da sıkıyor. Hayvan, bir o yana, bir bu yana devriliyor, çırpınıyor... Gözleri yuvalarından fırlamış, ağzı burnu kan içinde... Hayvan çırpınıp debeleni- yor, adam seksek oynarcasına kıvrıla büküle sıçrayıp sıçrayıp sıkıyor, boğazlıyor... Hamile bir kadın, pencerede fenalaşa- rak küt diye düşüp bayılıyor. Pencerelerden, balkonlardan feryatlar:

O ana kadar hiç aldırış etmeden katliamı sürdüren adam, dö- nüyor balkondakilere sonunda:

– Benden ne istiyorsunuz? Bu, belediyenin emri... Ben de emir kuluyum... Çok mu isteyerek yapıyorum bunu? Gidin kozunuzu bana bu işi verenlerle paylaşın...

*Belediye başkanından henüz bununla ilgili olarak ses seda duyulmadı..." **

* Hürriyet gazetesi, 14 Şubat 1985

(Prof. Dr. İsmet Sungurbey, Hayvan Hakları, Maltepe Üniversite- si Yayınları, 2. baskı, s. 644)

105. Osmanlı Devleti'nde bugünkü gibi yazarlar arasında da sokak hayvanları nedeniyle fikir ayrılığı var mıydı?

Osmanlı'da ilk ciddi "köpek karşıtı" olarak yukarıda bahsettiğimiz tanzimat duruşuna sahip Şinasi'nin adı geçer. Şinasi, 23 Nisan 1864 tarihli *Tasviri Efkar*'da, İstanbul'daki sokak köpeklerinin ülkeyi kötü gösterdiğini, bunların azaltılarak yok edilmesi için erkek köpeklerle dişilerin ayrı ayrı bölgelere dağıtılması gerektiğini yazar. Ancak tam bu sırada, Osmanlı'da, "Pako Savaşları" başlamak üzeredir. Şinasi, sadece hayvanların toplatılıp öldürülmesini savunan yazarları okurken, karşısına çıkan Hariciye Nazırlığı'ndan Pertev Paşa da o günlerin Bekir Coşkun'u oluyor.

Paşa, *Mecmuai Fünun*'da "Avave" (Havlama) başlıklı yazısında, Kıtmir isimli bir köpeğe, kendisiyle konuşan bir hakime, köpek haklarına ilişkin dilekçe yazdırıyor. Yerde yatan sokak köpeği, Şinasi'nin görüşleriyle dalga geçiyor.

Pertev Paşa ve Bekir Coşkun arasında köpeklere bakış açısında olduğu kadar mizah anlayışında da yakınlık bulunuyor. O zamanlar köpek sevgisi biraz da dini nedenlerle fazla olduğundan, Batılı aydınlar köpekseverleri "gerici" olmakla itham ediyorlardı.

Jön Türk hareketinin önde gelen isimlerinden ve uzun yıllar Paris'te yaşamış Abdullah Cevdet yukarıda anlattığımız 1910 kıyımının adeta habercisi idi. Yazdığı yazıda "*Daima kan ve irin boşaltan vasi bir habis yara gibi huzur tahkir eden köpeklerden bedbaht ve güzel İstanbul'umuzu ne vakit kurtaracaksınız?*" diyordu. Köpeklerin pisliğinden, havlama ve topluca ulumaları nedeniyle asude bir uyku tutturulamamasından dem vuruyor, gelişmiş ülkelerin düzeylerine nasıl erişebileceğimizi merak ediyordu. Sütüyle, yünüyle bize onca faydası olan koyunları "boğazlıyoruz, parçalıyoruz, yiyoruz" dedikten sonra; sözü mahallelerimizde

korku saçan, sokaklarımızda bizi rahat gezdirmeyen, uy-kumuzu rahat uyutmayan köpeklere getirip; *"bu n -p k, bu sefil hayvanlara gösterdiğimiz al k  nedir?"* diye bitiriyordu.

Özellikle Ahmet Haşim'in de o dönem için son derece tutarlı bir hayvan hakkı savunucusu olduğunu belirtmeliyim.

Ahmet Haşim **"Hayvan  ntikamı"** başlıklı yazısında anlattığına göre, birgün tabiatı bir dostuna şöyle bir soru sorar: **"Her gün binlercesi katledilen masum hayvanların intikamını kim alacak?"** Dostu ise, kesip kesip mideye indirdiğimiz o masumların intikamlarını bizzat aldıklarını ve bizi yavaş yavaş öldürdüklerini söyler. Aslında hastalıklarımızın birçoğu onların intikamıdır; hatta hayvan eti yiyen insanlara zamanla onların budalalığı, tembelliği, hunharlığı, saldırganlığı vb. bulaşır. **"Doğuşta iyi olan insanı g h katil, g h hırsız, g h serseri yapan, hayvan etinin mide yolu ile müthiş intikamıdır."**

Yine aynı şekilde o tarihlerde kimse hayvan hakkından bile bahsedemezken Ahmet Haşim, **"Hayvanlara işkence"** başlıklı yazısında da Y ksekaldırım'da küçük bir tekne ve kirli bir su içinde halka parayla gösterilen fok balığının sahiplerine karşı dava açan Himaye-i Hayvanat Cemiyeti'ni alkışlamıştır.

Bir yabancı kız okulunda şahit oldukları karşısında duyduğu üzüntü ve tepkiyi anlatan yufka yürekli şair, gencecik kızların laboratuvarında deney yapmak için kedileri, köpekleri, tavşanları vb. canlı canlı kesip bitiklerini görüp bu işi zerre kadar acı duymadan, çok tabii bir işmiş gibi yaptıklarını öğrenince hayret ve dehşet içinde kalmıştır. Viviseksiyonun yani canlı hayvan üzerinde teşrihin feci bir şey olduğunu, üstelik bu türden deneyler aleyhinde ilim ve fen adamları tarafından yazılmış ciltler dolusu yazı bulunduğunu belirttikten sonra bunun bir

* Enis Batur , NTV Tarih Dergisi Aralık 2009

cellat oyunu olduğunu söyleyen Haşim, “Kestiğiniz hayvanların kanları karşısında kalbiniz hiç acı duymuyor mu?” diye sorar.

Neredeyse bugünkü net hayvan hakları savunucularının duruşunun ta o günlerde Ahmet Haşim tarafından bu şekli ile dile getirilmesinin; Ahmet Haşim’in vejetaryenlikte, deney ve sirk hayvanı karşıtlığında tutarlı davranış sergilemesinin, türcülük yapmadan, hele ki o günün ortamında bunları dile getirmesinin son derece takdire şayan olduğunu vurgulamalıyım.

106. Evcilleştirme nedeniyle insan eliyle gelen bozulmaya ve ilk hayvan haklarına dair somut deliller verebilir miyiz?

İlk olarak Yakın Doğu ve Anadolu’da evcilleştirilen büyükbaş hayvanlar yaklaşık olarak 10.000 yıldır hayatımızda vardır. Asya’da evcilleştirilen at ise MÖ 2000’den beri yenmek, giyilmek, gücü ve savaşlarda kullanılmak için insanın hakimiyeti altındadır.

Koyunun ise yabanıl ataları uzun bacaklı ve hızlı koşabiliyorken, vücudu yün yerine kıllarla kaplıdır. Evcilleştirme, koyunları doğal savunma mekanizmalarından yoksun bırakır. 2004 yılında ise Kıbrıs’ta bulunan kedi mezarı, kedilerin evcilleştirilmesinin en az 9.500 yıl öncesine gittiğinin kanıtıdır.

İsviçre’nin Kesslerloch Mağarası’nda bulunan kalıntılar, köpeklerin en az 15.000 yıl önce evcilleştirildiğini göstermektedir.

Mısır’da kedi tanrıçası Bast’ın bir tapınağı bulunurdu. Başta cinsellik ve doğurganlık tanrıçası sayılırken daha sonra ölüleri koruma, yağmur yağdırma, hastalara ve çocuklara şifa verme, müzik ve dans, ay, analık ve aşk tanrı-

çası özelliklerini de almıştır. Nil Vadisi'nde tarım yaparak yaşayan insanlar, ürünlerini sakladıkları depoları fareler basınca kedilerin fareleri avladığını fark ettiler. Kedilerin Mısır'da kutsal sayılmaya başlanması böylelikle oldu. Depolar tahıl doldukça fare sayısı da arttı. Bunun üzerine firavun karar aldı ve kedilerin korunması için onları üstün yaratıklar ilan etti. Mısırlılar bu sebeple kedilere büyük saygı göstermişlerdir. Rahipler için kediler, doğanın manyetik kuvvetlerinin sembolleriydiler. Kedi ayrıca sonsuzluğun işareti olarak kabul edilmiş, bunun nedeni ise uyuduğunda kuyruğunun başına dokunmasıymış. Mısırlılar kedilerin ölümünün ardından büyük yas tutarlardı. Eğer bir kedi bir evde doğal yolla ölürse evin bütün ahalisi kaşlarını kazır ve öteki dünyada birlikte olabilmek için insanlar gibi mumyalanırdı. Antik Mısır'da kediler kutsaldı ve kedi öldürmenin cezası idamdı.

Orta Çağ'da Avrupa'da Papa III. Innocent döneminde kediler şeytan kabul edilmiş ve görüldükleri yerde öldürülmüşlerdir. Fakat veba salgınında (1347-1351) hastalık taşıyan farelerden insanları kediler kurtarmıştır. Pers kültüründe köpeğe karşı suç işleyenle insana karşı suç işleyen aynı cezayı alırdı. Antik Japonya'da bir köpeği yaralamak büyük bir suçtu ve bir hayvanı nedensiz yere öldürmenin cezası ölümdü.

Yaklaşık olarak MÖ 2000 yıllarında Güney Asya'da evcilleştirilen tavuk ve horoz, o zamandan beri yenmek ve eğlence için insanın hakimiyetindedir.

Pers kültüründe, kötü ruhları havlamasıyla korkuttuğu ve ölümlere rehberlik ettiği düşünülen köpekler ise kutsal kabul edilmişlerdir.

Pek kimse bilmez ama hayvan haklarına dair yazılı hükümler "Hammurabi Kanunları" olarak bilinen Babil Yasaları'nda dahi yer almaktadır (MÖ 1078-1688) *.

* Arkeofili web sayfası

Bugün bir köpek heykeli üzerine yazılan ilk kayıt ise, Sümerlere ait olup Paris'teki Louvre müzesinde göröbilirsiniz. (MÖ 2280)

107. Evcilleştirme ile gelen düzen o hayvanların yaşamına da müdahale değil midir?

İnsanlar evcilleştiremedikleri hayvanı aşağılayamadılar. Dolayısıyla aslan, kaplan gibi hayvanları öldükten sonra nesneleştirerek aşağılama yolunu seçtiler. Hayattayken de ya demir kafesler ardına kapatarak hakimiyet duygularını giderdiler. Doğal hayatlarında yapmayacakları hareketleri yapmaya zorladılar.

Sirklerle, arenalarla, yunus parklarıyla, avcılıkla, özel koleksiyonculukla şahsi güdülerini tatmin ettiler. Üzerlerinde egemenlik sağlayamadıkları hayvan (hatta doğa) onları rahatsız etti. Hayvanları kendi doğal yaşamı içinde kabul etmelerini istemek her defasında ya bir idareciyi ya sıradan bir vatandaşı çıldırttı.

İnsana faydalı olmasını istediğimiz hayvanın mutlu bir hayat sürmesi gerektiğini hiçbir zaman anlamak istemedik. Oysa mutlu hayvan insana katkı sağlayabilirdi. Yunus parkındaki, hayvanat hapisanesindeki veyahut kulübede aylarca zincire bağlı bir köpeğin insana katkısını beklemenin ahmaklık olduğu açıldı.

Ko-Medyaya bu hayvanların dram dolu haberleri çıktığında insanca dürtülerle onları aşağılayarak haberleri vermek istediler. Örneğin ko-medyada sık sık karşımıza çıkan şu cümledeki aşağılamaya dikkat buyurun:

"Eski imam, cami önünde köpeğe tecavüz etti!"

Bu manşette vurgulananın, hayvana tecavüzden öte, eylemi yapan kişinin eski imam olması ya da bu işin cami önünde meydana gelmiş olması olduğunu görebilirsiniz. Zaten kendini savunma şansı olmayan hayvanın hakkı ise hiçbir zaman bu nedenle öne çıkarılmadı. Çünkü topluma öncelikle bu işin cami önünde yapılmasının reddedilmesi gerektiği, yapanın mesleğinin imam olduğunun vurgulanması, zavallı hayvanın yaşadığı ızdırabı dile getirmekten uzak oldu. Haberde fotoğraf varsa köpeğin veya eşeğin gözünün siyah bantla çerçevelenmesi, yaşanan sapık durumu bir komedi malzemesi olarak reyting yapması istendi.

Kırsal kesimlerde de benzer durumların olduğunu belirtmek isterim. Tecavüz edilen hayvana Fatmagül veyahut Nallıfatma gibi isimler takılması protestodan öte teşviktir! “Fatmagül’ün Suçu Ne?” diye atılan başlık ko-medyanın olayın vahametini vurgulamak yerine espriden öte derdi olmadığını gözler önüne sermiştir. Ko-medyanın yaşanan sapık durumu görmek istemeyip gırgıra alması, ana sorunu ötelemekten ileri gidememiştir.

108. Roma İmparatorluğu döneminde gladyatörlerin hayvanları öldürmesi ve o dönemdeki bakış açısı hakkında neler biliyoruz?

Roma İmparatorluğu’nda arenalara özellikle Afrika’dan birbirleriyle ya da insanlarla dövüştürülmesi için o kadar çok hayvan getiriliyordu ki (Libya’dan fil, Mezopotomya’dan aslan, Nubia’dan hipopotam) o dönem bu vahşi kıyıma hayvan yetiştirmek nedeniyle o bölgelerde yabani hayvan neredeyse kalmamıştır.

Sadece bir arena gösterisinde halkı eğlendirmek için 11 bin hayvanın bir günde katledildiği bilinmektedir. Bu hayvanları Afrika’da yakalamakta ve işkence etmekte ise

o dönemler son derece ustadır. Halkın da arenalardaki bu kanlı gösterileri en önemli eğlence olarak görmesi bugünkü futbol sanayisi gibi ciddi bir rant grubu yaratacaktır.

Büyük Konstantin iktidara geldikten sonra (MS 4. yy. başları) Roma İmparatorluğu'nda gladyatör dövüşlerini yasaklama kararı alır. Fakat bu, Roma halkı üzerinde çok etkisi yaratır. Sadece bu alana büyük yatırım yapanlar etkilenmemiş, halkın da hafta sonu eğlencesi sona ermiştir. Birkaç senatörün bu alana yaptığı yatırım ise olağanüstü büyüklüktedir. Ayrıca, senatörler kendilerine bağlı adamları eliyle gladyatör dövüşleri sırasında oynattıkları bahislerden büyük paralar kazanırlar. Yönetimi de arkalarına almak için saray muhafızı komutanı Valerius Commitus'u da kendilerine ortak ederler!

Comitius'un menfaati sarsılan 11 senatörle birlikte İmparator Constantin'e yapacağı suikast başarısızlığa uğrar. Constantin bunun üzerine hepsini idam ettirip mallarına el koyar. Ayrıca Roma kenti sınırlarındaki tüm gladyatör eğitim merkezlerini ve okullarını basar. Eğitim gören gladyatörler serbest bırakılır. Okullar yerle bir edilir.

Aradan zaman geçer. Roma halkı, en büyük eğlencesi olan gladyatör dövüşlerinin yasaklanmasını hâlâ hazmedememiştir.

Roma'da Colosseum'daki araba yarışları giderek daha çok seyirci çekse bile, önemli bir çekişmeye sahne olmadığı için çok da rağbet görmemektedir. Çünkü Roma'da ileride Byzantium'da (İstanbul) olacağı gibi Maviler ve Yeşiller gibi gruplar henüz oluşmamıştır.

Halkın en önemli eğlencelerinden biri de Colosseum yakınlarındaki tiyatrolardaki pandomim gösterileridir. Ancak son on yıl içinde, Konstantin'in gladyatör dövüşlerini yasaklamasının ardından gelirlerinin önemli bir kısmını kaybedenler kısa zamanda yeni ve kanlı bir eğlence türü keşfetmekte gecikmezler. Yine bunun için özel yabani

hayvan çiftlikleri kurulur. Bu çiftliklerde yurdun her tarafından getirilen güçlü kuvvetli kişiler yeni dövüş sanatı için yetiştirilmeye başlanır. Bunların Afrika'dan getirilen vahşi aslan, kaplan, pars ve benzeri hayvanlarla Colosseum'da dövüştürülmesi ile Roma yeni bir eğlence bulur kendine...

İmparatorun dikkatini çekmemek için bu dövüşlere katılanlar artık gladyatör değil, "dövüşçü" olarak adlandırılır. Dövüşçüler vahşi hayvanların karşısına bir kılıç ve kalkanla çıkar. Gece aç ve susuz bırakılan hayvanlar büyük bir hırsla dövüşçülere saldırmakta, çoğu zaman dövüşçüler hayvanları öldürmekte ve üzerlerine çıkarak zafer işareti yapmaktadır. O zaman halk onları çılgınca alkışlar. Bazen -az da olsa- dövüşçülerden de hayatını kaybedenler olur. Bu konuda aynı zamanda büyük bahisler oynanır. Genel olarak zamana karşı oynanan oyunda dövüşçünün hayvanı ne kadar zaman içinde öldüreceği tahmin edilir, en büyük parayı ise dövüşçünün hayatını kaybetmesi verir. Roma kendine yeni bir kanlı oyun bulmuştur.*

Constantin başkenti Roma'dan İstanbul'a taşıyınca hipodrom gelecek ancak gladyatör ve hayvan dövüşleri İstanbul'a hiçbir şekilde yapılmayacaktır. Bugün Sultanahmet meydanında hipodrom olarak anılan alanda kanlı insan veya hayvan dövüşlerinin (Constantin'den sonra) hiçbir şekilde olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Sultanahmet'teki hipodromda halkın ilgisini artık at arabalı yarışlar çekecektir. Halk kendi arasında takım tutar gibi ikiye bölünecek, maviler ve yeşiller diye iki büyük taraftar grubuna ayrılacaktır.

* Radi Dikici, Büyük Konstantin Helena ve Fausta s.126,135,136

109. Hayvan haklarında yaşanan sorunlar için çok iyi bir fikrim var! Sizin gibi mücadele eden örgütlere akıl verebilir miyim?

Kitabın içinde bunca sorunu görüp de aklına çözüm yolları için farklı fikir gelmeyen olmayacağını sanmıyorum. Bundan eminim.

Belki inanmayacaksınız ama örgütlü mücadeleye, takım çalışmasına girmeden her gün bizlere akıl veren, yol gösteren onlarca telefon ya da mail alıyoruz. Mücadele etmeden isteklerimizin gerçekleşmesini seviyor olmamız da buradan çıkardığım ilginç bir tespittir.

Özellikle sosyal medyada hayvan hakları ihlali ile ilgili kötü bir durum ile karşılaşınca, binlerce insan küfürlerle beraber -okunmayacağını bile bile- *“şöyle yapılsın, böyle edilsin”* diye yetkili makamlara düşüncelerini anlatıyorlar.

Yalnız sosyal medya ortamında değil, konuşurken de *“şu yasa değiştirilsin, bunlar yasaklansın, hayvanlara kötü muamele edenler tutuklansın, ormanlar kesilmesin”* şeklinde beklentiler sıralanıyor.

Peki böyle edilgen cümleler kurmakla, bir başkasına görev ya da akıl vermek, eli bizzat taşın altına sokmamakla, sanal dünyadaki bir tıkla dünya yerinden sallanır mı? Devrim evde televizyon izlerken, cep telefonunda gezinip göbeğimizi kaşıyarak sanal dünyadan akıl vermekle olur mu? Olacak iş mi bu? Hele *“tıkladım tıkırdadım, çevrenin ya da hayvanların hakkını korudum”* bugüne kadar olmuş mudur?

Cümlelerin aktif cümle olmasından nasıl da korkarak kaçıyoruz. Örneğin kimse aktif cümle kullanıp bizzat o çalışmanın aktif öznesi olmak istemiyor. Yapayım, çözeyim, mücadele edeyim, örgütlenmenin bir parçası olayım, çalışayım, bilimsel raporlar hazırlayayım, Meclise gidip lobicilik yapılmasına destek olayım, ulusal basını kullanama-

yabilirim ama en azından farklı bir konuda sürekli destek verebilmek için emek harcayayım, okullara gidilmesi için dilekçe yazayım, kısa filmlerle, afişlerle farkındalık yaratılmasına destek olayım gibi... Oysa bunları yapmak ne kadar zor. Akıl vermek, "tivit" atmak en kolayı.

Tabii, bu saydıklarımın hepsi o kadar zor, o kadar meşakkatli ve hatta özel hayatınızdan feragat da edeceğiniz işler ki, bunlardan birisini bile yapıp, üretip ortaya çıkartana kadar çok yavaş ilerlendiğini görmek, haklı haksız eleştirilme riskini almak da cabası...

Yani dava insanı olmakla, dışarıda durup talimatlar önermek, akıl vermek, kopya işler yapmak, yapılan özgün çalışmaları taklit etmek arasında dünyalar kadar fark vardır. Birisinde özveri, çalışkanlık, emek, enerji, yitip giden hayatlar, diğerinde ise dilek kutusundaki mektuplar kadar tekdüzelik...

Bir tıkla, bir akıl vermekle murat ettiğimiz amaç gerçekleşmeyince de veriyoruz yetkililere veryansını. Ama onların senin birlikteliğinden, istemlerinden, konuşmalarından, ete kemiğe bürüdüremediğin söylemlerinden haberleri bile yok ki! Çoğunluk kendince bir ağaç ama meyve vermiyor.

"Şöyle yapılsın, böyle edilsin..." O zaman bir ucundan da sen tut. Sen de imeceye girmeye çalış. Ya da kendine güveniyorsan ateşten gömleği giy ve liderliğe soyun, kitleyi peşinden götür. STÖ çalışmasına gir. Edilgen cümleler ile kim neyi başarmış, hangi hedefe ulaşmış, kimi tetiklemiş de başkasına görev vererek somut sonuç alabilmiş?

Hayvan hakları ihlal edildiğinde, adalet mekanizmasındaki karanlıktan şikayet edeceğine bir mumu da senin yakman gerekiyor.

Hayvanat bahçelerinde hayvanlar tutsak olmasın diyorsan belediyelerin karşısına akılcı metotlarla çıkabilmen, bakanlıklara en azından bir mektup yazman gerekiyor.

Somut olarak fiili bir değeri olmadığı için bilgisayardan atılan tek tük e-postalara da pek inanmıyorum açıkçası. Zira hepsinin bir “delete”lik ömrü var. Yüz binlerce kişinin e-posta yerine yüz bin mektup yazdığını, eski usul de olsa posta yoluyla kartpostal yolladığını; bu mektupların belediyelerin, basının, bakanlıkların kapısına da yığıldığını düşünenecek olursanız bu hareketiniz daha büyük bir etki yaratmaz mı? Ama postaneye gitmek bile bir iş değil mi?

Bunun yerine proje içinde yer almadan akıl vermek isteyen insanların kendilerini çaresiz gördükçe özellikle sosyal medyanın da vermiş olduğu özgürlük duygusuyla lanet okuyarak, Allah’a havale ederek, sanal imza kampanyalarını tıklayarak, tıkırdatarak yahut tweet atarak, “Yok olsun bu dünya!” diyerek, yazılan yazılarla umutsuzluk aşılıyarak ve birilerine görev vererek yapılan edimler bugüne kadar hayvan haklarına, çevre haklarına fayda sağlamamıştır.

Dolayısıyla emek vermeden, enerji sarfetmeden, hele hele doğru bilgi sahibi olmadan yalan yanlış duyumlarla bir şeyleri değiştirmek mümkün değildir. Bu, sadece kendimizi kandırmaktır!

Örgütlenmek, bilgilenmek, harekete geçmek isteniyorsa daha önce izlenenden farklı, özgün yollar bulmak gerekir. Burada esas olan çalışanlara akıl ya da ödev vermek değildir, bizzat işin içine dahil olup üretmek, üretmek, üretmektir. Ve hedefinize çooooook uzun yıllar sonra ulaşmayı da göze almak demektir.

Dolayısıyla bizler akıl verenlerden çok, kitabın başında da söylediğimiz gibi, kendi verdiği fikri takip edebilecek kişiler arıyoruz. Zira biz, bizlere fazladan yük çıkarmadan, laf getirmeden o fikri alıp başından sonuna kadar sonuçlandıracak insanlarla yol kat edebiliyoruz. Bugüne kadar tanık olduğunuz tüm başarı öykülerinin “Bu fikrimin gerçekleşmesi içi nasıl somut adım atabilirim?” diyenlerle gerçekleştiğini

görmemiz gerekir. “Yapılsın, edilsin, olsun.” demekle bugüne kadar ne veba mikrobunun aşısı bulundu ne devrimler yapıldı ne de takdir ettiğiniz o başarı öyküleri oluşturuldu.

Şunu da eklemek gerekir ki: Coğrafyamızın kaderi olsa gerek... Batı, hayallerini gerçekleştirmek üzere kuranların diyarındır. Orada gerçekleşmeyen hayal bir acı kaynağı, bir tragedya konusudur. Oysa bizim coğrafyamızda hayal bir keyif, bir gerçekten kaçma aracıdır. Doğulu geniş getirir gibi kendi içinde başlayıp kendi içinde biten hedefsiz, başıboş hayaller kurar.*

Birçok hayvansever kişide gerçeğin yerini tutan hayali, gerçekleşmedikçe bizimle rekabete ve nefrete dönüşürken, HAYTAP’taki ekip çalışmasında o hayal aslında bir teşebbüsün hazırlığı olmaktadır. Sadece web sayfasında bile görülen yüzlerce başarı öyküsü, işte yukarıda anlattığımız gibi akıl vermek yerine o hayalin gerçekleşmesi için bizzat sarfedilen emeklerden oluşmaktadır.

Bir afiş, bir tiyatronun ortaya çıkması için Ankara’da lobicilik çalışması yapmak ya da bir dava açmak veyahut bir eylem yapmak ya da ilgili makama hukuki dilekçe yazmak, kısa film yaptırıp tv kanallarında oynatmak için fikir söylemek değil; fiilî olarak elini taşın altına koymak gerekir. Bence Türkiye’deki örgütlenememiş, herkesin kendisini evliya olarak gördüğü, hayvan hakları savunucusu olduğunu iddia ettiği camianın ağırlıklı olarak muzdarip olduğu hastalık da budur.

110. Uluslararası Hayvan Hakları Mahkemesi var mıdır?

Uluslararası Hayvan Hakları Mahkemesi, 1970’li yılların sonunda, İsviçreli Franz Weber tarafından kurulmuştur.

* Gonçarov, Oblomov adlı romanı

Montreux’de kiralık odalarda “duruşmalar” gerçekleştiren “mahkeme”, “Fondation Franz Weber”e ait özel bir teşebbüstür.

Halen İsviçre’de bulunan bu mahkemenin gelir kaynağını miras ve bağışlar oluştururken, hiçbir ülke hukuken bu “mahkemenin” kararlarının geçerliliğini tanımamaktadır. Genelde sadece internette açıklanan bu dava ve kararların amacı daha çok etik gösterişe yönelik olmakla beraber, duruşmaları genelde çok sayıda uluslararası örgüt ve basın tarafından takip edildiği için bu konuda ses getirmeyi başaran bir teşebbüstür.*

Maalesef ki yıllık bazda çok sayıda dava inceleme durumu olmayan bu gönüllü vakıf, hangi davaların grlceğini kendisi belirlemektedir. Dışarıdan bir derneğin ya da kişinin başvurusunu kabul edip etmemek, (büyük olasılıkla kendilerine aşırı başvuru olduğundan) vakfın takdir yetkisindedir.

111. Hayvan haklarına dair bakış açımızı genişletebilecek kitap tavsiyeleriniz olur mu?

Aşağıda tavsiye ettiğim kitap ve filmler, hayvan haklarına ve evre haklarına dair dünyanızı az da olsa sallayacağını, farklı bakış açıları getireceğine, filmin sonunda da sorgulama yapmanıza neden olacak kültürel birikimlerdir.

Hayvan haklarıyla ilgili yapıtlar tabii ki bunlarla sınırlı değildir. Ancak bu filmleri izledikten ya da kitapları okuduktan sonra; hayvan haklarına dair merakınızın daha da artacağını, arkadaşlarınızı ve ailenizi de bu yönde olumlu etkileyeceğinizi tahmin ediyorum.

* Daha detaylı bilgi için <http://www.ffw.ch/>

HAYVAN DOSTU FİLMLER

Gorillas In The Mist (Sisteki Goriller)

Afrika ormanlarında geçen, birçok dalda Oscar'a da aday olmuş, Sigourney Weaver'a 1988 yılında en iyi kadın oyuncu dalında Oscar kazandırmış dağ gorillerinin bilinmeyen o dünyasını anlatan nefis bir filmidir. Film ayrıca en iyi kurgu, en iyi müzik, en iyi senaryo dallarında da bir çok Oscar kazandı. Bu film, bu davaya inanan insanların ne kadar doğru bir yolda yürüdüğünü, ne kadar haklı bir mücadele verdiklerini ispatlayan enfes bir gerçek hayat öyküsüdür.

Hiçbir şey bilmeden yola çıkan Dorian Fossey'in kaçak avcılara karşı verdiği savaşını anlatan film, goriller için adanmış bir ömrün, idealist bir hayvan hakları mücadelesinin öyküsü. Filmden o kadar etkilendim ki; Uganda Rwanda sınırında Dorian Fossey'in izinde Afrika'nın ortasında gorilleri ziyarete gittim.

Filmin sonu yürekleri burkar nitelikte...

Instinc (İçgüdü)/Anthony Hopkins

Bir hayvan bilimci, gorilleri araştırırken, yaşadıklarını daha iyi anlamak için onların içine katılır. Başta insanlara olan güvensizlikleri nedeniyle profesörü aralarına almazlar. Profesörün hiç durmadan onları takip etmesi sonucunda kendisine güvenerek onu aralarına almaları onu da bu grubun bir üyesi yapar ve goriller tarafından korunup kollanmaya başlar. Bir arada olmanın verdiği şaşırtıcı güzelliği farkedenden profesör hayatın anlamına ulaşır ve gerçek duyguları görür.

Ama her şeyi yok etmeye alışmış olan insan nesli yine olaya el atar ve gorilleri vahşice öldürmeye başlar ki; izle-

yicinin yüreğinin ağzına geldiği sahnelerdir bunlar. İzleyici bir an önce kaçak avcılarının ve bu vahşi insan yaratığının öldürülmesini ister.

Ailesi olarak benimsediği goril ailesini korumak isteyen profesör de iki kişiyi öldürür. Daha sonra cezalandırılması için ülkesine gönderilen profesör, konuşmama yemini eder.

Hele en yakın dostu olan goril öldürülürken yerde birbirlerine çaresizce bakışları, unutulmayacak filmin enstantelerinden biridir.

Earthlings (Dünyalılar) / Shaun Monson

Sahnelerin son derece ağır; ama hepsinin gerçek olduğunu başından belirtmek isterim. Hayvanları gerçekten seviyorsanız, kendinizi zorlayın ve bu filmi izleyin. Duygusal ve psikolojik yönden bir hayli zorlanacak, gözyaşlarınızı tutamayacaksınız; fakat unutmayın ki çektiğiniz acı onların çektiği acının yanında çok küçük olacak!

Monson'ın dediği gibi, mümkün olduğunca çok kişiye izletin ve ardından yanlış olduğunu gördüğünüz ne varsa, giyim, gıda vs., hepsini hayatınızdan sonsuza dek çıkarın ve asla desteklemeyin. Onların yaşadığını siz sadece izleyeceksiniz. Hepsi o kadar...

Earthlings belgesel filminin aldığı ödülleri özellikle yazdım ki, filme ön yargı ile yaklaşmayın ve neden bu kadar takdir edildiğini sizler de anlayın.

PETA PROGGY 2004 - En İyi Hayvan Dostu Film

ARTIVIST Film Festivali 2005 - En İyi Belgesel Film

BOSTON Uluslararası Film Festivali 2005 - En İyi İçerik

SAN DIEGO Film Festivali 2005 - En İyi Belgesel Film

"İnsanlık Ödülü", Joaquin Phoenix

HACHI / Richard Gere

1920'li yıllarda Tokyo'da yaşanmış dramatik ve bir o kadar da güzel bir sadakat öyküsü... Filmin orijinali Japonya'da geçiyor olmasına rağmen, sanırım ilgi çekmesi açısından Hollywood versiyonunun yapılması planlanmış ve başrole çok az sahnede de görünse Richard Gere koyulmuş. Bu nedenle de köpeğin orijinal ismi Hatchiko'nun söylenişi de daha çok benimsensin diye tüm film boyunca "Hatchi" diye geçiyor. Köpeğin 10 yıl boyunca sahibini özlemle beklemesi sırasında, orada yaşayan halkla da arasında özel bir bağ kurulur.

Film küçük bir kasabada, nüfusun ve arabaların az olduğu bir mekanda çekilmiştir. Ancak 1920'lerin, 1930'ların Tokyo'sunun bugünkü kadar olmasa da, gayet kalabalıktır. Dolayısıyla bir köpeğin her gün o trafik ve kalabalıkta insanlar arasından sıyrılıp, metrodan inen binlerce insan arasında sahibini bekleyişi oldukça ilginçtir. Filmde bu kısım yeterince vurgulanmamakta. Yetişkinlerin beklediği duygusal formatı tam veremese de eğitim programlarımızda tüm çocuklara mutlaka izletilmesi gereken bir film olduğunu düşünüyorum.

Tokyo'da bugün Shibumi metro istasyonuna gittiğinizde o kalabalığın arasında Hatchiko'nun metro kapısındaki mütevazı heykelini de görüyorsunuz. O kalabalık arasında dikkatten kaçabiliyor; ama meraklısının gitmişken mutlaka bu sadık dostun önünde de bir fotoğraf çektirmesi, bu hikayenin dilden dile anlatılması gerekir. (Bu Hollywood versiyonu filmi izleyenlere, filmin yıllar önce Japonya'da çekilmiş siyah-beyaz orijinal versiyonu olan Hachiko'yu da izlemelerini tavsiye ederim.

Beyaz Tanrı / Sokak Köpeklerinin "Spartaküs"ü

Müthiş çarpıcı sahneleri olan, özellikle son sahnesi ile yumruk gibi sizi koltuğunuza mıhlayacak Macar filmi...

274 barınak köpeğinin rol aldığı film bizlere asıl suçlu-

nun, asıl korkulması gerekenin, asıl “canavarın” yerinden yurdundan edilmiş köpekler değil; aksine markette, met-roda, otobüste, sahilde, parkta gördüğümüz “insan” denen canlının olduğunu anlatmaya çalışıyor. Çünkü zamanında bir ev köpeği olan Hagen’ın sokak serserisi Max’e dönüş-mesinin altında yalnızca insanın etkisi yatıyor.

Sevgi ile nefret arasındaki büyük uçurumu bizlere ör-neklerle, en temelde Hagen’ın Max’e dönüşümüyle gös-teren film, sokaktaki gerçeklerin bir hayvan hakları me-selesinden ziyade insanlıkla ilgili bir problem olduğunu anlatıyor.

Doctor Dolittle / Müzikal / Rex Harrison

1967 yapımı en iyi film Oscar adayı bu filmde tüm hayvan-larla konuşmayı bir şekilde başaran sevimli veteriner (Rex Harrison), çok başarılı bir kompozisyon çiziyor. Yer yer çok güzel müziklerle süslenen bu müzikal filmin özellikle okullarda çocuklara muhakkak izletilmesi gereken bir film olduğunu düşünüyorum.

Mahkemede tanık sandalyesindeki köpeğin yargıç hak-kındaki konuşmaları ve bunun veteriner Dr. Dolittle tara-fından yapılan tercümeleri filmin en akılcı sahnelerinden biridir.

Tüm hayvanlarla konuşabilen bir doktor... Hem de bir filmde vejetaryenlik üzerine yapılmış belki de ilk müzik ile...

Gıda AŞ / Food Inc.

Film sapsarı başaklarla göz alabildiğince uzanan bir tarla sahnesiyle başlıyor ve inekleri süren bir kovboy görüntü-süyle devam ediyor. Bu hoş sahnelerin ardından kendimizi iştah kabartıcı bir süpermarkette buluyoruz.

Sebze reyonunda dört mevsim kıpkırmızı kalan doma-tesleri ve bir başka rafta pırıltılı ambalajlarda satışa sunu-

lan etleri iştahla izliyoruz. İşte belgeselin en can alıcı sahnelerini, yediğimiz gıdaların hangi şartlarda üretildiği ve pazara sürüldüğünü gösteren bölümler oluşturuyor.

Gıda AŞ marketlerden aldığımız yiyeceklerin aslında nereden geldiğini ve bunun gelecek nesillerin sağlığı için anlamı üzerinde duruyor. Aynı zamanda, birtakım şirketlerle devlet kurumları arasındaki dostane(!) ilişkiyi gözler önüne seriyor; tüketici sağlığına, tarıma, çiftçilere, hayvan haklarına ve çevreye düşman bir dostluğu... Ne yediğimize dair korkunç gerçekler başka bir dizi gerçeklerle iç içe geçiyor; endüstriye, sömürüye ve açgözlülüğe dair gerçeklerle.

“L’ours” (Ayı) / Jean Jacques Annaud

Bir Sevgi ve Dostluk Filmi...

Zevk için ayı avlayan üç avcı ile onlardan kaçan yavru bir ayı ve onun dev arkadaşının hikayesidir Ayı. Bu kovalamacada sonunda kaçan dev ayı, bir süre sonra avcılarla karşılaşmaya karar verir. 1988 yılında yapılan filmin yönetmen koltuğunda Fransız Jean Jacques Annaud yer almaktadır.

The Cove (Koy) / Richard O’Barry

Dünyaca ünlü fotoğraf sanatçısı Louie Psihoyos’un imzasını taşıyan bol ödüllü yapım, sinemacılar, eylemciler ve dalgıçlardan oluşan bir ekibin, Japon balıkçıların gerçekleştirdiği yunus katliamını izlemelerini konu ediniyor. Uluslararası festivallerde kazandığı ödüllerin yanı sıra, 2010’da “En İyi Belgesel Film” dalında Oscar heykelciğinin de sahibi olan belgesel, Japonya’daki Taiji’de bulunan uzak ve saklı bir koyun kanlı iç yüzünü yansıtıyor.

Taijili balıkçıların, milyon dolarlık yunus eğlencesi endüstrisi ve el altından yürütülen yunus eti pazarı için gecenin karanlığında yürüttüğü kanlı avı nasıl gerçekleştirdiklerini anlatan belgesel, yapay kayalara yerleştirilen

gizli mikrofonlar ve kameraların da içinde bulunduğu son teknolojiden yararlanılarak çekilmiştir.

Dünyanın dört bir yanındaki hayvanseverleri yunus katliamına karşı harekete geçirmeyi amaçlayan “Koy”, izlenmesi gereken bir çalışma. Bir zamanlar bizler Flipper’ı sevdiren yönetmen bu filmi ile günah çıkartıyor, yaptığı belgesel ile onlardan özür diliyor, hatta bir bakıma, daha önce çektiğı filmlerin yalan olduğunu itiraf ediyor.

Yunusların Günü - Bir Deney Merkezinin Duygusal Film / George Scott

George Scott’un başrolünü oynadığı Yunusların Günü (**The Day of Dolphins**) tüm hayvan hakları savunucularının izlemesi gerekli müthiş bir filmidir. Yunuslarla dostluk kuran bir bilim adamının, onlara konuşmayı öğretmesi, ancak bu bilgisinin insanoğlu tarafından kötüye kullanılması sonucu istemeye istemeye onlardan ayrılmasına neden olur. Hele ki o son sahnede insanın yüreğı cız eder.

Anne ve baba olarak benimsedikleri sahipleri, onlara zarar gelmesin diye onlardan ayrılırken boğazınıza bir yumruk saplanır. Alfa ve Beta adı verilen bu sevimli dostlar onların arkasından dakikalarca gitmemeleri için “ **anne ve baba** ” diye ağlamaktadır.

HAYVAN DOSTU KİTAPLAR

HAYVAN HAKLARINA GİRİŞ - Gary L. Francione

Önde gelen hayvan hakları kuramcılarından olan Gary L. Francione, hayvanları koruma kanunlarında temel alına-

cak kadar yaygınlaşan “insanca muamele” ilkesinin pratikte hiçbir hükmünün olmadığını savunuyor. Ona göre, hayvanlar insanların malı olduğu sürece, hayvanların acısını azaltmaya yönelik hukuksal düzenlemeler bir anlam ifade etmeyecektir. Çünkü mal sahibinin çıkarları, her zaman malının çıkarlarından öncelikli olacak ve bu gibi durumlarda hayvanların payına yine zulüm düşecektir.

Francione, hayvanlarla ilgili görülen davalardan örnekler vererek, hayvanlara yönelik bariz işkencelerin bile mevcut hukuk sistemlerinde nasıl meşrulaştırıldığını gösteriyor. Ona göre, kölelik sorunu nasıl ki kölelerin durumlarını düzelterek çözülemediyse, hayvanların kurtuluşu da ancak mal statüsüne son verilmesi ile mümkündür. Hiçbir insanın başkalarının malı olmaması gerektiğini kabul edişimiz, köleliği daha “insani” bir şekilde kurala bağlamakla yetinmeyip ortadan tamamen kaldırmamızı gerektirdiyse, hayvanların bu temel hakka sahip olduklarını kabul etmemiz de onları yemek, giyinmek ya da deney amacıyla kurumsal olarak sömürmemizi gerektirmez.*

Son dönemde ABD’de hukuk fakültelerinde açılan hayvan hakları derslerinin sayısındaki artış dikkat çekiyor. Kuşkusuz Francione’nin verdiği derslerin, kaleme aldığı eserlerin ve kamu davalarına yönelik incelemelerinin bu gelişmedeki payı çok büyük. Francione, meslektaşısı Anna Charlton’la birlikte Rutgers Hukuk Fakültesi’nde on yılı aşkın bir süredir hayvan hakları hukuku dersi veriyor. Zira kendisi, hayvanlarla ilgili davaları inceleyen tek hukuk fakültesi projesinin başkanıdır.

100 SORUDA SİVİL TOPLUM - Prof. Dr. Türkan Saylan
HAYTAP’ta çalışan ve çalışmak isteyen herkesin öncelikle Prof. Dr Türkan Saylan’ın *100 Soruda Sivil Toplum Örgütü* adlı kitabını okumasını yıllardan beri hararetle tavsiye ediyoruz.

* G. Francione Hayvan Haklarına Giriş s35

Kitabı altını çize çize çok keyifle ve hatta defalarca okuyacaksınız. Hem HAYTAP olarak yaptığımız çalışmalarla ilgili Saylan'ın STÖ tecrübesinden faydalanmak hem de bugüne kadar yapmış olduğumuz çalışmaların ne kadar doğru olduğunu teyit etmek, eksikliklerimizi görmek açısından önemli bir deneyim...

MİYASE'NİN KUZULARI - Prof. Dr. Üstün Dökmen

Türkiye'de hayvanlar edebiyatında kilometre taşlarından bir tanesi. Üstün Dökmen, bu romanda bire bir yaşadığımız ve yaşam boyu karşılaşacağımız toplumsal ve psikolojik açmazları hayvanların gözünden ve dilinden mercek altına alıyor; ne denli verimli ve yaratıcı olduğunu bir kez daha gösteriyor. Prof. Dökmen'in harika kalemi nefeslerinizi kesecek. Kitabın sonu ise beklenmedik bir sürprizle sizi şaşırtacak ve üzecek.

KAFESLER BOŞALSIN / EMPTY CAGES - Tom Regan

Bu kitapta insan türünün hayvanlar üzerindeki tahakkümünün örnekleri gözler önüne seriliyor. "İnsanların hayvanlara korkunç şeyler yapmaktan vazgeçmeleri!" gibi basit bir talebi dillendiren hayvan hakları savunucularının, teorilerini ve eylemlerini hangi düşünce ve değerlere dayandırdıkları, mücadelelerini hangi felsefi saiklerden yola çıkarak ördükleri açıklanıyor. Kitap, türe dayalı ayrımcılığı ortadan kaldırmayı amaçlayan hayvan hakları mücadelenin felsefi kilometre taşlarından...

HAYVANLARDAN TANRILARA-SAPIENS - Yuval Noah Harari

İnsan türünün kısa bir tarihi... Homosapiens neden ekolojik bir seri katile dönüştü? Bilimsel terimlerle fazla bunaltmayan, kolay okunabilen üsluba sahip. Diğer tüm canlıları baskılamamızı iletişim seviyemizin yüksekli-

ğine bağlayan yazar, iddia ettiği her şey için ise kaynak göstermiştir. İnsanları ekolojik seri katil olarak ispatlayan yazar insanların hayvanlara çektiirdiğı ızdırabı da öyle tarihsel süreç içine yerleştirmiş ki etkilenmemek mümkün değildir. Yazar atalarımızın doğayla uyum içinde yaşadığını iddia eden doğaseverler olmadığını sanayi devriminden çok önce birçok bitki ve hayvan türünü ortadan kaldıran bir gür olma rekorunu elinde bulundurduğunu delilleri ile kanıtlıyor. Biyoloji tarihindeki en ölümcül tür olmak gibi, şaibeli bir tür olduğumuzun arkasında duruyor.

HAYVAN DEYİP DE GEÇME - Aziz Nesin

Aziz Usta'nın yaşadığı süre boyunca gazetelerden, kendi yaşadıklarından, gözlemlerinden, kendisine anlatılanlardan derlediğı nefis bir kitap... Başka bir dünyanın kitabı bu... Tanımak, daha yakından görmek istediğinizde aslında "onların" da çok farklı bir dünyaları olduğunu görüyorsunuz. Hele ki farklı hayvanlardan yaşanmış öykülerin bu sadelikte alınıp aktarılması, sizlerin günlük, ara ara yaşadığınız hikayelerin toplamına vurulduğunda onların ne kadar ilginç bir dünyaları olduğunu daha derinden anlıyorsunuz.

Özellikle genç arkadaşlara, çoluk çocuk herkese bu kitabı tavsiye etmek istiyorum. Hem de bu kitabı satın alarak Nesin Vakfı çocuklarına da bir katkınız olmuş olur.

BEN PAKO - Bekir Coşkun

Hayvanlara yapılan eziyetler, sokağa terk edilenlerin kaderi, sevgisizlik... Bu kadar mı güzel anlatılır? Doğa ve çevre bilinci bir anda gelip içimize yerleşiyor sanki. Bu bilinç olmadan yaşamının ne kadar yanlış, ne kadar eksik olduğunu sevgili Coşkun'un kaleminden kah coşarak kah üzülererek bir kez daha anlıyoruz.

Çocukların bakış açısını da yakalayan *Ben Pako*, köpeklerin ya da genel olarak hayvanların gerçek dostunun çocuklar olduğunun bir kez daha altını çiziyor.

VAHŞETİN ÇAĞRISI / CALL OF THE WILD - Jack London
Evcil bir köpeğin kurt aslına dönüşümü, mükemmel bir anlatım... Kuzey Amerika'nın vahşi doğasında bir köpeğin ve insanın hayata bakışları en müthiş gözlemle anlatılmakta. Kitabın son sayfalarında bir düğüm gelip boğazınıza yapışacak.

Özellikle kitabın bitimindeki son paragrafı dünya edebiyat literatürüne girmiş başyapıt cümleleri içerir. Bu kitap, dünyada her zaman okunması gerekli en önemli on kitap arasında her yıl açıklanan listelerde muhakkak yer alır. Jack London'un yaratıcılık evresinin başyapıtları arasındadır. Okumayan hayvan hakları savunuculuğuna soyunmasın derim!

BEYAZ DIŞ / WHITE FANG - Jack LONDON

Kuvvetliye boyun eğmek, zayıfı ezmek kuralını öğrenmişti Kuzeyin ormanlarında yaşam kavgası... Açlık ve hayatta kalma çabası... Beyaz Diş, bir kurt kırması; damarlarında hem kurt hem de köpek kanı taşıyor.

Ormanda yapayanlız, hayatta kalmaya çalışıyor. Bir gün, o ana dek yaşadığı mağaranın duvarını geçip hayata atılıyor ve her şeyi en baştan keşfetmeye koyuluyor. Vahşi doğanın çetin şartları, yaradılışındaki sertliği gün geçtikçe daha çok besliyor. Ve sonunda Beyaz Diş, amansız bir kurt oluyor. Derken efendiyi, yani insanı tanıyor.

Usta yazar Jack London, Beyaz Diş'te bir kurt ve ona "sahip çıkan" farklı efendiler üzerinden evcilleşmenin imkanını sorguluyor. Vahşetin Çağrısındaki hikayenin tam tersi...

SON ADA - Zülfü Livaneli

Dünyanın en güzel adalarından birinde, kendi halinde mutlu bir şekilde yaşayan insanlar ve onlarla birlikte yaşayan hayvanlar adaya bir gün “Her şeyi ben bilirim, ben kontrol ederim.” diyen bir “başkanın” gelmesiyle sarsılır. Gerek cesaret edip ona ses çıkaramayanlar gerekse yaşadıkları ekosistemin bütünlüğünün farkında olmayan ada halkı da suçludur aslında.

Önce martılara karşı savaş açılır. Sonra onları yok etmesi için adaya tilkiler getirilir. Tilkilerin çoğalması üzerine zehirlenmelerine karar verilir.

Fakat sistem bir kere bozulmuştur. Siyanürle zehirleme de başlayınca insanlar da etkilenir. Bu sefer adayı yılanlar istila eder... Doğaya karşı bilinmeyen bir savaş başlamıştır artık... Önceden sıradan gözüken bu müdahaleler düşmanı düşmana kırdırmaya başlamıştır. Başkan *bu kararlarını alırken hep demokratik yöntemlere başvurmuştur.*

Hüzünlü sonla biten kitapta aydınları ve bu işte tecrübe sahibi insanları küçük görenleri, direnenleri yadsıyan tüm ada halkı kaybeder. Kitabın sonunda yeniden martılar kazanır; *ancak savaşı kaybedenler arasında, çok önceden uyaran aydınlar da vardır...*

EK 1

HAYVAN HAKLARI

EVRENSEL BİLDİRİSİ

15 Ekim 1978’de Paris’teki UNESCO Evinde ilan edilen Hayvan Hakları Evrensel Bildirisi şu maddeleri içermektedir:

1. Bütün hayvanlar yaşam önünde eşit doğarlar ve aynı var olma hakkına sahiptirler.
2. Bütün hayvanlar saygı görme hakkına sahiptir. Bir hayvan türü olan insan, öbür hayvanları yok edemez. Bu hakkı çiğneyerek onları sömüremez. Bilgilerini hayvanların hizmetine sunmakla görevlidir. Bütün hayvanların insanca gözetilme, bakılma ve korunma hakları vardır.
3. Hiçbir hayvana kötü davranılamaz, acımasız ve *zalimce* eylem yapılamaz. Bir hayvanın öldürülmesi zorunlu olursa, bu bir anda, acı çekirmeden ve korkutmadan yapılmalıdır.
4. Yabani türden olan bütün hayvanlar, kendi özel doğal çevrelerinde karada, havada ve suda yaşama ve üreme hakkına sahiptir. Eğitim amaçlı olsa bile özgürlükten yoksun kılmanın her çeşidi bu hakka aykırıdır.

5. Geleneksel olarak insanların çevresinde yaşayan bir türden olan bütün hayvanlar uyumlu bir biçimde türüne özgü yaşam koşulları ve özgürlük içinde yaşama ve üreme hakkına sahiptir.
6. İnsanların yanlarına aldıkları bütün hayvanlar doğal ömür uzunluklarına uygun sürece yaşama hakkına sahiptir. Bir hayvanı terk etmek, acımasız ve aşağılık bir davranıştır.
7. Bütün çalışan hayvanlar iş süresi ve yoğunluğunun sınırlandırılması ve güçlerini artırıcı bir beslenme ve dinlenme hakkına sahiptir.
8. Hayvanlara fiziki ya da psikolojik bir acı çektiren deneyler yapmak hayvan haklarına aykırıdır. Tıbbi, bilimsel, ticari ve başkaca biçimlerdeki her türlü deney için de durum böyledir.
9. Hayvan beslenmek için yetiştirilmişse de bakılmalı, barındırılmalı, taşınmalı, ölümü de acı çekirmeden ve korkutmadan olmalıdır.
10. Hayvanlardan insanların eğlencesi olsun diye yararlanılmaz, hayvanların seyrettirilmesi ve hayvanlardan yararlanılan gösteriler hayvan onuruna aykırıdır.
11. Zorunluluk olmaksızın bir hayvanın öldürülmesi yaşama karşı suçtur.
12. Çok sayıda yabani hayvanın öldürülmesi demek olan her davranış bir soykırım, yani bir suçtur.
13. Hayvanın ölümüne de saygı göstermek gerekir. Hayvanın öldürüldüğü şiddet sahneleri sinema ve televizyonda yasaklanmalıdır.
14. Hayvanları koruma ve savunma kuralları, hükümet düzeyinde temsil olunmalıdır. Hayvan hakları da insan hakları gibi yasayla korunmalıdır.

EK 2

KIZILDERİLİ ŞEFİ SEATTLE'IN BEYAZ SARAYA MEKTUBU

Bu konuşma, 1854'te Kızılderili Şef Seattle tarafından halkın topraklarını satmasının istenmesi üzerine, bir yanıt olarak yazılmış; daha sonra Washington'da muhafaza edilmiş ve Amerikan Expo 74'te sunulmuştur.

Yakın zamanda UNEP (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) tarafından yayınlanıp çevre üzerine şimdiye dek yapılmış en güzel ve en içten anlatım olarak tanımlanmıştır.

"Washington'daki büyük şef topraklarımızı almak istediği konusunda sözünü göndermiş. Büyük şef aynı zamanda dostluk ve iyi niyet sözlerini göndermiş. Bu çok nazık bir hareket. Çünkü karşılık olarak bizim dostluğumuza çok az ihtiyacı var. Ama biz teklifini düşüneceğiz. Çünkü biliyoruz ki eğer satmazsak beyaz adam silahlarla gelip toprağımızı alabilir.

Gökyüzünü, toprağın ısınısını nasıl alıp satabilirsiniz? Bu fikir bize garip gelir. Eğer biz havanın tazeliğine ve suların parıltısına sahip değilsek onları nasıl satın alabilirsiniz? Bu dünyanın her parçası benim insanlarım için kutsaldır. Her parlayan çam iğnesi, bütün kumlu sahiller, karanlık orman-

lardaki sis, her açık alan, vızıldayan böcek, halkımın deneyim ve anılarında kutsaldır. Ağaçların gövdelerinden akan sular Kızılderililerin anılarını taşır.

Beyaz adamın ölüleri, yıldızlar arasında yürümeye gittiğinde, doğdukları ülkeyi unuturlar. Bizim ölülerimiz bu güzel dünyayı asla unutmazlar. Çünkü o Kızılderili'nin anasıdır. Biz dünyanın parçasıyız ve o da bizim parçamız. Güzel kokan çiçekler bizim kız kardeşlerimizdir; geyik, at, büyük kartal, bunlarsa bizim erkek kardeşlerimiz; kayalık tepeler, çayır-lardaki ıslaklık, tayın vücut ısısı ve adam, hepsi aynı aileye aittir.

Öyleyse, Washington'daki büyük şef, toprağımızı almak isteyince bizden çok şey istiyor.

Büyük şef bize rahatça yaşayabileceğimiz bir yer ayıracağını söylüyor. O bizim babamız ve biz de onun çocukları olacağız. Öyleyse, toprağımızı alma teklifini düşünceğiz, ama bu kolay olmayacak. Çünkü bu toprak bizim için kutsaldır. Dereler ve nehirlerden akan, parıldayan sular, sadece su değil ama atalarımızın kanlarıdır. Eğer size toprak satarsak, onun kutsal olduğunu hatırlamalısınız ve çocuklarınıza da onun kutsal olduğunu öğretmelisiniz. Göllerin berrak suyundaki her hayali yansıma, halkımın yaşamından anılar ve olaylar anlatır. Suyun mırıltısı babamın babasının sesidir. Nehirler erkek kardeşlerimizdir, susuzluğumuzu giderirler, nehirler kanlarımızı taşırlar ve çocuklarımızı beslerler. Eğer size toprağımızı satarsak, hatırlamalısınız ve çocuklarınıza öğretmelisiniz ki, nehirler bizim kardeşlerimizdir ve siz de; bundan dolayı, nehirlere herhangi bir kardeşe göstereceğiniz kibarlığı göstermelisiniz.

Kızılderili, her zaman ilerleyen beyaz adam önünde geri çekilmiştir. Dağlardaki sisin sabah güneşi önünde kaçışı gibi. Ama babalarımızın külleri kutsaldır, mezarları kutsal topraklardır ve bu tepeler, ağaçlar, dünyanın bu parçası bize sunulmuştur. Beyaz adamın bizim adetlerimizi anlamadığı-

nı biliyoruz. Toprağın bir parçası diğeri ile aynı onun için, çünkü topraktan ihtiyacı olanı alıp giden bir yabancısıdır o. Dünya onun kardeşi değil ama düşmanıdır ve onu fethetti mi, ilerlemeye devam eder. Babalarının mezarlarını geride bırakır ve aldırılmaz. Çocuklardan dünyayı kaçıtır. Aldırılmaz. Babalarının mezarları ve çocuklarının hakları unutulmuştur. Annesi dünyaya ve kardeşi göğşe, satın alınan, yağma edilen, koyunlar ya da parlak boncuklar gibi değişilen birer malmış gibi davranır, iştahı dünyayı yiyip bitirecek ve geride sadece bir çöl bırakacaktır.

Bilmiyorum, bizim yollarımız sizinkilerden farklı. Sizin şehirlerinizin görünümü Kızılderili'nin gözlerine acı verir. Ama bu, belki de, Kızılderili vahşi olduğundan ve anlamadığıındandır. Beyaz adamların şehirlerinde sakın yer yoktur. Baharda yaprakların açılışını ya da böceklerin kanat vuruşlarını duyacak yer yoktur. Ama bu, belki de, benim vahşi olmamdan ve anlamadığıındandır. İnsan bir kuşun yalnız ağlayışını veya su birikintisi etrafında tartışan kurbağaların seslerini duymazsa hayatın anlamı nedir? Bir Kızılderili'yim ve anlamam. Kızılderili su birikintisi üzerine vuran rüzgarın yumuşak sesini ve yağmurun temizlediği ya da çamın koku verdiği rüzgarın kokusunu yeğler.

Hava, Kızılderili için değerlidir. Çünkü her şey aynı nefesi paylaşır. Hayvanlar, ağaç, adam, hepsi aynı nefesi paylaşır. Nefes aldığı hava, beyaz adamın dikkatini çekmiyor gibi. Pek çok günden sonra ölen adam gibi kötü kokuyla uyumuş. Ama eğer size toprağımızı satarsak, havanın bizim için değerli olduğunu hatırlamalısınız, çünkü hava, sağladığı tüm yaşamla aynı ruhu taşır.

Büyükbabamıza ilk nefesi veren rüzgar, onun soluğunu da kabul edendir ve rüzgar çocuklarımıza yaşam ruhunu da ver-melidir ve eğer size toprağımızı satarsak, onu, beyaz adamın bile gidip çayırın çiçeklerinin tat verdiği rüzgarı tadabileceği bir yer olarak ayrı ve kutsal tutmalısınız.

Ve toprağımızı alma teklifinizi düşüneneceğiz. Eğer kabul etmeye karar verirsek bir şart koyacağım. Beyaz adam bu toprağın hayvanlarına kardeşleri gibi davranacak. Ben vahşiyim ve başka bir yoldan anlamam. Çayırarda çürüyen binlerce bufalo gördüm, beyaz adamın geçen trenden vurup bıraktığı. Ben vahşiyim ve dumanlı demir atın, bizim sadece canlı kalmak için öldürdüğümüz bufalodan nasıl daha önemli olabildiğini anlamıyorum.

Hayvanlar olmadan insan nedir? Eğer bütün hayvanlar bitse, insan, ruhun büyük yalnızlığından ölürdü. Çünkü hayvanlara ne olursa, insana da aynısı olur, kısa süre içinde. Her şey birbirine bağlıdır. Ayakları altındaki toprağın büyük babalarımızın külleri olduğunu çocuklarınıza öğretmelisiniz. Böylece toprağa saygı duyarlar. Çocuklarınıza, toprağın akrabalarımızın yaşamlarıyla dolu olduğunu söyleyin.

Çocuklarınıza bizim çocuklarınıza öğrettiğimizi öğretin. Dünya annenizdir. Dünyaya ne olursa, dünyanın oğullarına da aynısı olur. Eğer insanlar yere tükürürse kendi üzerlerine tükürürler.

Biz bunu biliyoruz. Dünya insana ait değildir. İnsan dünyanınıdır. Bunu biliyoruz biz. Bütün her şey bir aileyi bağlayan kan gibi birbirine bağlıdır. Dünyaya ne olursa, dünyanın oğullarına da o olur. Hayat ağını insan örmedi, o sadece bir lif hayatın içinde. Ağa ne yaparsa, kendine yapar.

Dalgalar gibi.

Ama halkım için ayrılan bölgeye gitme teklifinizi düşüneneceğiz. Sizden ayrı ve barış içinde yaşayacağız. Geri kalan günlerimizi nerede geçirdiğimiz çok az önemli. Çocuklarımız, babalarının yenilgiyle aşağılandığını gördüler. Savaşçılarımız utanç duydu ve yenilgiden sonra günlerini aylıklık etmek, vücutlarını tatlı yiyecekler ve sert içkilerle kirletmekle harcıyorlar. Kalan günlerimizi nerede geçirdiğimiz önemli değil. Çok değil.

Birkaç saat, birkaç kış ve bu dünyada bir zamanlar yaşamış büyük kavimlerin veya şimdi ufak topluluklar halinde ormanda dolaşanların çocukları da kalmayacak; bir zamanlar sizinkiler gibi güçlü ve umutlu olanların mezarlarında yas tutmak için. Ama niçin halkım geçip gidiyor diye yas tutayım? Kavimleri insan yapar. O kadar. İnsanlar gelir ve gider. Denizin dalgaları gibi...

Tanrı'sı kendisiyle arkadaş gibi konuşan ve yürüyen beyaz adam bile bu ortak kaderden ayrı tutulamaz.

Hepimiz kardeş de olabiliriz. Göreceğiz. Bildiğim bir şey var ki, beyaz adam belki bir gün keşfeder. Tanrı'mız aynı Tanrı. Şimdi sizin, bizim toprağımıza sahip olmak istediğiniz gibi, ona da sahip olduğunuzu düşünebilirsiniz. Ama olamazsınız. O, insanın Tanrı'sı ve şefkati Kızılderililer için de, beyaz adam için de aynı. Bu dünya onun için değerli ve dünyaya zarar vermek onun yaratıcısını küçümsemektir. Beyazlar da geçip gidecek. Belki bütün diğer kavimlerden önce. Yatağına pislik yığmaya devam et, bir gece kendi pisliğinde boğulacaksın.

Ama yok oluşunda, seni bu topraklara getiren ve özel bir nedenle sana bu toprak ve Kızılderili üzerinde hakimiyet veren Tanrı'nın gücüyle yakılmış olarak parlayacaksın. Bu son, bize bir sır, çünkü biz bufalolar katledildiğinde, vahşi atlar ehlileştirildiğinde, ormanın gizli köşeleri pek çok insanın kokusuyla dolduğunda ve diri tepelerin görünümü konuşan tellerle lekelendiğinde, anlamıyoruz. Çalılık nerede? Gitmiş! Ve kıvrak taylarla av hayvanlarına elveda demek nedir? Yaşamın sonu ve yaşamaya çalışmanın başlangıcı.

Öyleyse, toprağımızı alma teklifinizi düşüneceğiz. Kabul edersek, bu vadettiğimiz ayrılan bölge için olacak. Orada belki, kalan kısa günlerimizi dilediğimizce yaşayabiliriz. Bu dünyadan en son Kızılderili de yok olduğunda ve anası sadece çayırlar üzerinde hareket eden bir bulutken, bu kıyılar ve

ormanlar hâlâ halkımın ruhunu muhafaza edecekler. Çünkü halkım bu dünyayı, yenidoğanın annesinin yürek atışını sevdiği gibi sever. Öyleyse, eğer toprağımızı satarsak, onu bizim sevdiğimiz gibi sevin. Onunla bizim ilgilendiğimiz gibi ilgilenin. Diyarın anısını, onu aldığınızdaki gibi saklayın. Ve bütün gücünüzle, bütün aklınızla, bütün kalbinizle onu çocuklarımız için koruyun ve sevin. Tanrı'nın hepimizi sevdiği gibi...

Bildiğimiz bir şey var. Tanrı'mız aynı Tanrı. Bu dünya onun için değerli. Beyaz adam bile bu ortak kaderden ayrı tutulamaz. Bütün bunlardan sonra, kardeş de olabiliriz.

Göreceğiz."

Şef Seattle, 1854

EK 3

YASA DEĞİŞİKLİĞİ TALEBİ DİLEKÇESİ

HAYTAP olarak Başbakanın bizzat kendisine sunduğumuz ve gerekçelerini sözlü olarak da açıkladığımız yasa değişikliği talebimizin gerekçeli dilekçesi.

İstanbul, 20/02/2011

**T.C. BAŞBAKANLIĞI
SAYIN BAŞBAKANIN DİKKATİNE**

Konu: 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun güncel ihtiyaçlara yanıt vermemesi nedeniyle değiştirilmesi teklifi, yasanın eksiklikleri ve çözüm önerilerini içeren gerekçeli yasa taslağının federasyonumuz tarafından dikkatinize sunulması ve aşağıda belirttiğimiz yasa değişikliği önerilerimizin dikkate alınması.

2004 yılında yürürlüğe giren 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu, uygulamada bulunduğu bu 6 yıl içinde göstermiştir ki, bu yasa, toplumda hayvanlara karşı uygulanan şiddet olayları nedeniyle kamu vicdanını rahatlatacak,

caydırıcı olabilecek cezalar vermekten uzaktır ve mevcut yasa, maalesef, hayvansever olsun olmasın, herkesten, bu hâliyle tepkiler almaktır.

Kaynak yasalarda dahi, **hayvanlara işkence, kötü muamele Kabahatler Kanunu kapsamında değil, Ceza Kanunu kapsamında iken**, Türkiye, hâlâ eskiden kalma alışkanlıkla, **hayvanlara kötü muameleyi Kabahatler Kanunu kapsamında değerlendirmekte**, ortaya çıkan boşluğu da sadece “idari” para cezalarını arttırarak telafi etmeye çalışmaktadır.

Kanunun bugüne kadarki uygulamasında ortaya çıkardığı birçok eksiğinin yanı sıra, en temeldeki eksik ve yanlışlarını, 7 ana başlık altında toplayarak konuya daha duyarlı ve gerçekçi yaklaşmanızı sağlamak için dikkatinizi çekmek istedik:

1) Öncelikle, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu, Kabahatler Kanunu olmaktan çıkarılmalı, Ceza Kanunu kapsamında ele alınmalıdır.

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu, Kabahatler Yasası kapsamındadır ve idari para cezasından başka bir yaptırımı yoktur. Oysa ki, hayvanlara yapılan haksız eylemler, KABAHAHAT olarak görülmemeli, suç olarak kabul edilip ona uygun şekilde cezalandırılmalıdır. Hayvanlara yapılan her türlü kötü muamele, mahkemeler yetkili olmadığı için kişinin sabıka kaydına işlenmemektedir. Bunun için de hayvanlara yapılan her türlü kötü muamelenin, şu andaki gibi il çevre müdürlüklerinin keseceği ceza makbuzlarına değil, bilakis mahkemelerin yargı alanına girmesi gerekir. Bu uygulama tüm dünyada böyledir.

Tüm dünyada bilimsel otoritelerce kabul edilen görüş, hayvana yapılan işkence ve kötü muamelenin bir gün çocuklara, kadınlara, engellilere, hatta kendinden aciz tüm canlılara yapılacağı konusunda, büyük bir karinedir. Hay-

vanlara yapılan kötü muamele, devletin üzerinden irat kazanacağı bir idari para cezası şekliyle caydırıcı olmaktan uzak olup tüm gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bu ihtilaflarda, mahkemeler ve savcılıklar yetkili olmalıdır.

Sokakta nara atan kimseye ya da dilencilik yapan birine, kapalı alanda sigara içene ya da ses kirliliği yapana verilen idari para cezası ile hayvana yapılan kötü muamele, 21. yüzyıl modern hukuk sisteminde aynı kategoride değerlendirilemez ve değerlendirilmemelidir. Suçun önlenbilmesi ve caydırıcı olabilmesi için, zaten personeli bulunmayan Çevre Bakanlığı yerine, halihazırda yetkili olan mahkemeler eskisi gibi yetkili olmalıdır.

2) Ev ve süs hayvanlarının yurt dışına çıkışı ve yurda girişi kesinlikle en azından on yıl boyunca yasaklanmalı veya sınırlandırılmalıdır.

Özellikle eski “Doğu Bloku” ülkelerinden kaçak ev ve süs hayvanı girişi ve kontrolsüz üretim çiftlikleri, internet üzerinden hayvanların eşleştirme yollarının açık olması ve herhangi bir denetime tabi olmaması nedeniyle son yıllarda korkunç şekilde artmıştır. Her ne kadar Tarım Bakanlığı, bizlere vermiş olduğu resmî yazısında, Türkiye’ye ithal evcil hayvan girmediğini belirtmiş ise de; Türkiye’de petshop’lardan bir günde alınan hayvan sayısı yaklaşık 500 adettir. Satın alınan bu hayvanların % 60-70’i sokağa atılmaktadır. Daha sonra, bu hayvanların üremesi ile caddeler, hayvan bakımevleri birkaç yıl içinde, iki üç bin hayvana kucak açmak zorunda kalmaktadır. Sokak hayvanlarının sayısını, kaçak yolla ülkeye girişler devam ettikçe, bu merkez ve petshop’larda denetimler artırılmadıkça ve cezalar Kabahatler Kanunu kapsamında bırakılarak Ceza Kanunu kapsamına sokulmadıkça, ayrıca yerel yönetimler ciddi bir kısırlaştırma politikası takip etmediği sürece, tek çözüm olarak görülen zehirleyerek ya da kuduz şüphesi bahane-

siyle itlaf ederek azaltmak, uzun vadede mümkün değildir. Zaten bu çeşit çözümler bugüne kadar kullanılmış olup bu konuda hiçbir başarı sağlanamamıştır.

5199 sayılı Yasa, hayvan ticaretini sıkı bir şekilde kontrol altına almalı ve ciddi yaptırımlar getirmelidir. Kontrol altına alınmayan ve insan sağlığını tehdit eder boyuta ulaşan ithalat ve ihracat hareketlerinin, tıpkı gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bir an önce durdurulması, birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi petshop'larda hayvan satışının kesinlikle yasaklanması, kaçak yoldan ülkeye hayvan sokan petshop'lara ciddi cezalar verilmesi, hatta ruhsat iptaline varacak cezalar getirilmesi gerekir.

Aksi takdirde, sokak hayvanlarının sorunu asla uygun yollardan çözülemeyeceği gibi hiçbir alternatif yöntemle de çözülemeyecektir.

Hayvanların yurtdışından ithali ve yurda girişi yasaklanmalı ve kaçak girişlere karşı da tüm sınır kapılarında etkin önlemler alınarak kaçak hayvanı yurda sokmaya çalışanlara kaçakçılık mevzuatı hükümleri uygulanmalı ve örgütlü çete faaliyeti kapsamına alınmalıdır.

3) Toplu hayvan itlaflarının engellenmesi için 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Yasası'nın ilgili maddeleri kaldırılmalıdır.

3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu, hayvan itlafını kanuni hâle getirmektedir ve kanunun ruhu ile çelişmektedir. Bir yandan Hayvanları "Koruma" Kanunu düzenlemiş, diğer taraftan çok büyük bir istisna getirilerek şüphe(!) hâlinde dahi bir bölgedeki her türlü, tüm sağlam ve hastaliksız hayvanların topluca itlafının yolunu açmıştır.

5199 sayılı Kanun'un hazırlanma sebebi "hayvanları korumak" olmaktan çıkmış, 3285 sayılı Kanun ile şüphe uğruna üstü kapalı acımasız bir kıyım dönüşmüştür.

(3285 sayılı Yasa görüşmeden sonra yürürlükten kaldırılmış, 5996 sayılı tartışmalı Veteriner Hizmetleri Yasası yürürlüğe girmiştir.)

4) Yasa, Sahipli Hayvan-Sahipsiz Hayvan Ayrımı Yapmalıdır.

Mevcut Hayvanları Koruma Kanunu'nda, sahipli ve sahipsiz hayvan ayrımı yapılmıştır. Bu husus, yasanın en büyük zaafı, hatta ayıbıdır. Yasa, hayvanlara "mal" olarak bakmaktadır.

Sahipli hayvan, kötü muameleye, işkenceye tabi olursa, "mala zarar gelmesi nedeniyle" Türk Ceza Kanunu, md.151/2 kapsamında yargılama yapılmakta, o da adli para cezasına çevrilmektedir. Kaldı ki, bu madde dahi, hayvanın mal olarak sahibinin zarar görmüş olmasından kaynaklanmakta, hayvanın can olmasından, işkenceye tabi olmasından kaynaklanmamaktadır.

Alman Medeni Kanunu md. 90/ son fıkrasına dahi; HAYVANLAR EŞYA DEĞİLDİR ifadesi eklenmiştir.

Hayvan, sahipsiz ise maalesef TCK kapsamında bile yargılanamamaktadır. Yani sahipsiz hayvanın, *eşya kadar bile* değeri yoktur. Hayvana karşı haksız fiil işleyenlerin durumu, mahkemede yargılanmadıkları ve Ceza Kanunu kapsamında değerlendirilmediği için sabıka kaydına dahi işlenmemektedir.

Olası potansiyel suçluların psikolojik tedaviye alınması esas olmalı, suçun insana yönelme ihtimali de ortadan kaldırılabilmelidir. Maalesef mevcut yasa, 21. yüzyıl Türkiye'si'ne bu yönüyle hitap etmemekte, kamu vicdanını rahatlatıcı sonuçlar alamamakta, topluma da zarar verecek bu kişilerin aramızda rahat bir şekilde aynı "kabahatleri"

işleyerek yaşamalarına devam etmelerine yasa çerçevesinde yardım etmektedir.

5) 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Yasası'na ek fıkra eklenmelidir.

Özellikle internet siteleri üzerinden köpek dövüşleri yaygınlaşmaktadır. 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Yasası, web sitelerinin kapatılması için herhangi bir hüküm içermediğinden savcılıklar takipsizlik kararı vermektedir. Bu yasaya özel, ek bir madde eklenmediği sürece, devlet eliyle bu katliamlar teşvik edilmiş olacaktır.

6- Bakımevleri acilen ıslah edilmelidir.

Bugün bakımevi adı verilen yerler, hayvanların üst üste istif edildiği, kanunda ve yönetmelikte belirtildiği şekilde geçici bakımevi kapsamında olmayıp sağlam hayvanların dahi yaşamları boyu hapsedildikleri, belediyenin bütçesinde yer almasına rağmen gerekli ödeneklerin ayrılmadığı, gönüllülerin içeriye alınmadığı, hayvanların aç ve susuz bırakıldıkları, hatta birbirlerini parçalamalarına göz yumulan, sağlam hayvanların dahi içine koyulduğu ÖLÜM KAMPLARINA dönüşmüştür.

Çözüm olarak Anadolu'nun merhametine karşı Batı'nın "uyutma" adı altındaki kapitalist sistemin yaratmış olduğu zehir pazarlayıcılarına, distribütörlerine para kazandırmak isteyen sistem dayatılmak istenmektedir. Merhamet ve şefkatten uzak Batı'nın bu dayatmalarına karşı bakanlığımızın da bizim yanımızda olmasını beklemek en doğal hakkımızdır.

Buraların ıslahı için yapılması gerekenler; öncelikle yukarıda bahsettiğimiz musluğun vanadan kapatılması, popülasyonun kontrol altına alınması ve bu merkezlerin sadece kısırlaştırma merkezi olarak değil aynı zamanda bir

BAKİMEVİ olarak çalıştırılmasıdır. Yani yaralanan, kaza geçiren, yardıma muhtaç tüm hayvanlara hizmet eden, içinde uzman veterinerlerin olduğu bakımevleri olması gerekir. Aksi takdirde buralar belediyelerin resmî ölüm kampı olacak ya da hayvan sevmeyenler için istif merkezine dönüşecektir.

7) Hayvan hakları ve refahı ile ilgili tek yetkili bakanlık olmalıdır.

Hayvanları Koruma Kanunu, kapsadığı alan itibarıyla Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın yanı sıra Tarım Bakanlığını da ilgilendirmektedir. Tarım Bakanlığının bugüne kadarki mevcut uygulama ve yaklaşımı genelde insan merkezli olmuş; Bakanlık, hayvan refahını veya korumasını sağlamaktan uzak bir politika izlemiştir. Bu da hayvanlar üzerinde yetki sahibi iki ayrı bakanlığın uygulama alanlarında çatışmalar yaşamasına ve yetki kargaşasının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu nedenlerle, bu yasanın uygulamasında, tek yetkili makam Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve eğer yasa Kaba-hatler Kanunu kapsamından çıkarsa, Adalet Bakanlığı olmalıdır.

Özellikle Avrupa'da kapanan birçok yunus parkı, ülkemizde son yıllarda iki bakanlığın da yetkisiz olması ve birbirlerini yetkili görmeleri neticesinde sadece belediyelerden alınan işletme ruhsatıyla açılmakta, insanlarımız, umut tacirliği altında, arka planda yaşanan dramı bilmeden buralara sürüklenmektedir. Geçen yıl Avrupa'daki birçok önemli tur şirketi ülkemize sırf bu nedenle turist getirmeyi kesmiştir ve bu sene de, yine bu konuya dikkat çekmek istemektedirler.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, yasanın temel sorunları, 7 ana başlık altında toplanmıştır. Bunların yanı sıra, yasanın her bir maddesi tek tek ele alınmış, yapılması gereken değişiklikler ve gerekçeleri bu konuda çalışan tek

federasyon, sivil toplum örgütü olarak, tarafımızdan dikkatinize sunulmuştur.

Hayvan Hakları Federasyonu (HAYTAP) tarafından hazırlanan ekli teklifimiz konusunda, Başbakanlık ile bu yasanın değişmesi için her türlü iş birliğine hazır olduğumuzu tekrar eder, tüm siyasi partilerin zaten ittifak ettiği bu ulvi amaç için desteğinizi bekleriz. **18.02.2011**

Saygılarımızla,
(HAYTAP) Hayvan Hakları Federasyonu Yönetim Kurulu Başkanı
Av. Ahmet Kemal Şenpolat

Not : HAYTAP'ın yıllardır ısrarla arkasında durduğu yasa teklifi yukarıdakinden çok daha kapsamlı, çok daha fazla konuya temas eder niteliktedir. Merak edenler idealist teklifimizin tamamına www.haytap.org sitesi üzerinden ulaşabilirler.

SONSÖZ

Özür diliyorum... Özür diliyorum... Özür diliyorum...

Gücümüz, sokaktaki kedinin gözüne asit dökülmesine yetiyor.

Gücümüz, sokaktaki gariban, bir evi bile olmayan köpeğin zehirlenmesi için belediyeye şikayete yetiyor.

Gücümüz, sadece görevini yapmakta olan eşeğin gözünü oymaya, koca koca asırlık çınarları kesmeye yetiyor.

Çünkü o gücü kullanmadığımız sürece, kendimizi aciz, kudretsiz ve bu toplumda ciddiye alınmayan, görevini yapmayan bir memur gibi hissederiz.

Onlar ki, buna karşın, hâlâ bizlere o masum bakışları ile "Ben size ne yaptım?" belki de, "Bu dünyada tutunabilmek için daha ne yapmam gerekiyor? Onu söyleyin!" diyor.

Hala petshop'lardan alıp sonradan sokaklara bırakmamıza, can çekiştirerek el birliği ile zehirlememize, tecavüz etmemize, üst üste üretip sırtlarından kazanmamıza, otobanlarda araç altında kaldıklarında bir veterinerlik hizmeti sağlayamamamıza, bakımevlerinde yaşanan vahşetlere gözümüzü kapamamıza ve gazetelerde hâlâ pembe haberlerini yapmanıza rağmen...

Onlarsa, bizden, belki de umutsuz bir şekilde, mevcut 5199 sayılı Yasa'ya İSYAN ETMEMİZİ BEKLİYORLAR!

İsyan için Ankara'da olmamızı, bir an önce ulusal çapta örgütlenmemizi bekliyorlar...

Onlar adına konuşalım, bakımevlerinde, yunus parklarında, hayvanat bahçelerinde maruz kaldıkları ıstıraba; sokaklarda, ormanlarda karşılaştıkları drama son verelim diye...

Sevgili canlar,

Bir hukukçu olarak hepinizden özür diliyorum... Özür diliyorum...

Özür diliyorum...

Hepinize yetişemediğimiz için değil, kurtaramadığımız için de değil, can çekişmelerinizi hâlâ engelleyemediğimiz için de değil,

Zamansızlıktan, parasızlıktan, bilgisizlikten ise kesinlikle değil...

Sadece hâlâ hiçbir makamı, hiçbir yetkiliyi, hiç kimseyi ikna edemediğimizden ötürü...

Özür diliyorum... Özür diliyorum... Özür Diliyorum

Ahmet Kemal Şenpolat

Sevgili Ahmet Kemal Şenpolat,

Bu içten gelen tepkin beni çok etkiledi.

İlk kez; genç, kendi yaşamı peşinde koşması gereken, dünyanın binbir nimeti varken başka canlılar için çırpınan bir hukukçu tanıdım.

Sağ ol.

Moralini bozmamanı isterim.

Ve çok çok, gözlerinden öperim.

Bekir Coşkun

Sorular Dizini

1. “Hayvan”ın hakkı olur mu? /19
2. Neden hayvanların hakkı? /22
3. Bu kadar aç insan varken neden hayvan hakları? Aç insanlarla, işsizlikle ve yoksullukla mücadele etseniz daha iyi olmaz mı? /24
4. Hangi Hayvanın Hakkını Savunuyoruz? /26
5. Sadece hayvanları sevmek, insanları ise dışlıyormuş gibi görünmek tepki doğurmaz mı? /27
6. Hayvanı sevmekten de hakkı savunulabilir mi? /31
7. Hayvansever ile hayvan hakkı savunucusu arasındaki fark nedir? /33
8. “Hayvan refahı” derken, aynı zamanda “hayvan hakkı” da diyor muyuz? Bunlar farklı kavramlar mıdır? /34
9. Gelişmiş ülkelerde hayvan haklarına bakış açısı nedir? /37
10. Gelişmiş Batı ülkelerindeki hukuki düzenlemeler bizdekinden daha mı iyidir? /40
11. Dünya hayvan hakları konusunda nereye doğru ilerliyor? /42
12. yüzyılda Türkiye’nin hayvan hakları karnesi nasıl değerlendiriliriz? /44
13. Hayvanları Koruma Yasası’nı sadece Kabahatler Yasası kapsamından çıkarmak işimizi kolaylaştıracak mı? /49
14. Hayvana yönelik kötü davranışların diğer suçlarla bağlantılı olduğu doğru mudur? /51
15. Sokaklarımızda sahipsiz hayvanlar olmalı mı? /52
16. Hayvanları sahiplenmek onları mal statüsüne koymak değil midir? /54
17. Hayvanları koruma ile ilgili yasanın tam adı nedir? /55
18. Hayvanları Koruma Kanunu’nun Kabahatler Kanunu ile ilişkisi nedir? /56
19. Hayvana Eziyet Etmek Neden Cezalandırılmıyor? /58
20. Savcılar hayvanlarla ilgili katliam ihbarı aldıklarında, neden kendiliğinden kovuşturma başlatmazlar? /60
21. Mevcut Hayvanları Koruma Kanunu’nun yetersizlikleri var mı? /62

22. Hayvanları Koruma Kanunu hayvanların haklarını ne kadar koruyor?/64
23. Hayvana eziyet eden kişinin idari para cezası ile adli para cezası alması arasındaki fark adalet duygumuzu ne kadar tatmin eder?/66
24. Türk hukuk sisteminde sahipli hayvanlarla sahipsiz hayvanlar arasında hukuken ayırım yapıldığı doğru mudur?/69
25. Türkiye’de 2015 yılında, bir kişinin kedi öldürme suçundan üç yıl hapis cezası alması nasıl gerçekleşti?/70
26. Avrupa’da sahipsiz hayvana yapılan eziyetle ilgili bir mahkeme kararı var mı?/72
27. Şiddet uygulanan hayvan sahipsiz bir hayvan ise ne yapmak gerekir?/74
28. Şiddet uygulanan hayvan sahiptiyse ne yapmak gerekir?/76
29. Sahipli hayvana uygulanan şiddet sonrası mahkeme hangi yasa göre ceza verecektir? Failin alacağı ceza miktarı nedir?/79
30. Hayvan sahibi kendi hayvanına uygulanan şiddet sonunda şikayette bulunmazsa ben onun adına savcılığa başvurabilir miyim?/80
31. Hayvana şiddet uygulayan kişi için manevi tazminat davası açılabilir mi?/84
32. Orman Su İşleri Müdürlüğü’ne hayvanlara yapılan kötü muamele ile ilgili sadece dilekçe vermek yeterli midir?/87
33. Hayvan sahibinin bizzat kendi hayvanına eziyeti halinde nereye başvurmak gerekir?/87
34. Sahibi olduğum hayvan bir başkasını ısırıldı. Sorumluluğum nedir?/90
35. Bir kişinin hayvanının bana ya da çocuğuma vermiş olduğu zarlardan dolayı tazminat isteme hakkım var mı?/92
36. Genelde belediyeler veya zabıta sokak hayvanlarını öldürüp zehirleyebiliyor. Bu gibi durumlarda ne yapmalıyız?/94
37. Evimde bulundurduğum hayvanlar nedeniyle devletin kestiği para cezası hakkında ne yapabilirim?/97
38. Hayvan haklarındaki sivil toplum örgütlenmesi bakımından ne durumdayız?/98
39. Bir hayvan koruma derneğinin görevi ne olmalıdır?/105
40. Hayvan hakları mücadelesinde yer almak için sivil toplum örgütlenmesini bilmek mi gerekir?/108

41. Hayvan hakları çalışmaları kurumsal ve örgütlü olmadan olsa? Sadece sokağımdaki kediyi besleyerek de olmaz mı?/110
42. Hayvan haklarında mücadele etmek için örgütlenmek neden önemli?/112
43. Ben hiçbir derneğe üye olmadan katkıda bulunmak istesem?/114
44. STÖ'ler o kadar bağış topluyorlar ama yaptıkları somut bir şey göremiyorum. Bana da yardım edenini görmedim. Neden onlara yardım edeyim ki?/116
45. HAYTAP nedir?/122
46. Türkiye'de en çok hangi hayvanlara eziyet ediliyor?/125
47. Sokak hayvanları sorunu nasıl çözülür?/127
48. Barınak mı yoksa hayvan bakımevi mi?/129
49. Hayvan bakımevleri bir çözüm müdür?/130
50. Yaşadığım şehirde sokak hayvanları için hayvan bakımevi açmak istiyorum. Ne yapmam gerekir?/133
51. Hayvanlara karşı işlenen suçların cezası herkes için eşit mi olmalıdır?/138
52. Ev hayvanlarının tahliyesi söz konusu ise ne yapılması gerekir?/139
53. Apartman yönetim planındaki "hayvan beslenemez" maddesi ben taşınmazı satın almadan yıllar önce koyulmuş. Benim habirim bile yok. Hayvanım ise zararsız. Yine de hayvanım tahliye edilir mi? /140
54. Evde hayvan beslemeyle ilgili yasal bir düzenleme var mı? Tolerans limiti nedir?/142
55. Yönetim planında hayvan beslemeye dair yasak hüküm olsa da buna rağmen açılan davayı reddeden mahkeme kararı hiç mi yok?/144
56. Bir hayvanın borçtan dolayı haczi mümkün müdür?/149
57. Hayvan sahibi olmak isteyenlerin hangi petshop'a gitmelerini tavsiye edersiniz?/150
58. Usulüne uygun çalışmayan petshop için bir vatandaş olarak ne yapabilirim?/152
59. Tarım İl Müdürlüklerinin evcil hayvan satan dükkanlara karşı yaptırımı nedir?/154
60. Devletin gönüllülerle çalışmama hakkı var mıdır?/155
61. Petshop'lar için devamlı kullandığınız, "musluğu vanadan kapatmak" kavramı nedir?/157

62. Kısırlaştırma bir hayvan hakkı ihlali midir? /160
63. Bir hayvanı sahiplendirmek istiyorum? Nasıl bir sözleşme yapmam gerekir? /163
64. Evcil hayvanımı otobüste taşımama izin vermiyorlar. Bunun yasal dayanağı var mı? /164
65. Hayvanları Hayvanseverlerden Korumak Fikri Nedir? /166
66. Trafik kazasına uğrayan hayvanlar için çözüm ne olabilir? /167
67. Çevre ihtisas mahkemelerinin kurulması, sorunun çözümüne katkı sağlar mı? /169
68. Faytonlara atların koşulması da bir hayvan hakkı ihlali midir? /171
69. Kurban Bayramı'nda hayvanların acı çekerek kesilmesine çözüm ne olabilir? /173
70. Özellikle internet üzerinden yayını yapılan hayvan dövüşlerinin neden önüne geçilemiyor? /178
71. Hayvanlar üzerinde yapılan deneyler neleri kapsamaktadır? /179
72. Hayvanları Koruma Kanunu ya da ilgili mevzuat, bilimsel anlamda deney yapılmasına izin vermekte midir? /181
73. Hayvan Deneyleri Merkezi Etik Kurulu'nun işlevi nedir? /184
74. Hayvan deneylerinin alternatifi var mıdır? /187
75. Hayvan deneyleri insan sağlığı için zorunlu değil midir? /188
76. Koşullu etik körlük nedir? /190
77. Yunusların gösteri amaçlı kullanımı onların ne gibi zararlar görmelerine yol açar? /190
78. Yunuslar gösteri yapabilmek için nasıl bir eğitim alır? /192
79. Bugün dünyada kaç yunus avlanıyor? Neden? /193
80. Türkiye'de yunus avı nerelerde ve ne amaçla yapılıyor? /198
81. Hayvanat bahçelerinin Türkiye'deki ve dünyadaki durumu nedir? /200
82. Türkiye'de sinema sektöründe kullanılan hayvanlar konusunda film yapımcılarının denetimi için ne yapılabilir? /206
83. Vegetaryenliğe bakışımız nasıl olmalıdır? Hayvan haklarını savunan birisi vegetaryen olmasa da olur mu? /208
84. Neden vegetaryenlik/ veganlık? /212
85. Endüstriyel boyutta hayvancılık, doğaya nasıl olur da zarar verir? /218

86. Bitkiler de canlı değil mi? Onları da yemeyelim mi? /221
87. Veganlık da kendi içinde sınıflara ayrılıyor mu? /224
88. Yüzyıllardır devam eden avcılık bir spor olarak kabul edilebilir mi? /225
89. Yaban hayatında “av” adı altında, her eline tüfek alan dağa çıkıp ayıları öldürüyor. Bu da mı Kabahatler Kanunu kapsamında değerlendiriliyor? Ayı öldürmek serbest mi? /227
90. Avcıların dediği gibi ruhsatlı olarak yapılan avcılık hayvan türlerinin korunmasını sağlamıyor mu? /228
91. Bir ayının köylünün ürününü yok etmesi durumunda korunan hukuki yarar neden köylününki olmaz? Köylü vatandaş ayı nedeniyle uğradığı zarara neden katlansın ki? /231
92. Hayvanları sömürdüğümüz ama görmek istemediğimiz alanları sayabilir miyiz? /232
93. Hayvanlara acı çekertmek nasıl olur da yasalarca korunan bir eylemdir? /234
94. Çaresiz kaldığımızda hayvanların uyutulmasına nasıl bakmamız gerekir? /235
95. Tarihsel süreç açısından hayvanlara eziyetin en yoğun olduğu dönemi anlatır mısınız? /239
96. Osmanlı toplumunda genel olarak hayvanların haklarına bakış nasıldı? /241
97. Osmanlı döneminde İstanbul’daki maymunların idam edildiği doğru mudur? /245
98. İstanbul’da ilk köpek toplama harekatı nasıl başlamış, devamı nasıl gelmiştir? /246
99. Meşhur 1910 yılı Sivriada (Hayırsız Ada) sürgününde neler yaşandı? /249
100. O tarihlerde halk arasında “hayvanlara eziyet etmenin uğursuzluk ve kötü talih getireceği” inancı neden ve nasıl oluşuyor? /252
101. XIX. yüzyıl civarında, İstanbul’da gözlem yapan yabancı gazetecilerin sokak hayvanlarının yaşayışları ile ilgili o günkü görüşleri neydi? /254
102. Türkiye’de hayvanları korumaya dair örgütlü hareketler, dernekleşmeler ne zaman ve hangi motivasyonla başlıyor? /260
103. 1930’lu yıllardan sonraki Türkiye’de sahipsiz hayvanların ve onlarla ilgilenen derneklerin durumu ne oldu? /263

104. Belediye başkanlarının bağlı olduğu siyasi partiye göre, hayvanlara davranışları farklılık gösteriyor mu? /265
105. Osmanlı Devleti'nde bugünkü gibi yazarlar arasında da sokak hayvanları nedeniyle fikir ayrılığı var mıydı? /269
106. Evcilleştirme nedeniyle insan eliyle gelen bozulmaya ve ilk hayvan haklarına dair somut deliller verebilir miyiz? /271
107. Evcilleştirme ile gelen düzen o hayvanların yaşamına da müdahale değil midir? /273
108. Roma İmparatorluğu döneminde gladyatörlerin hayvanları öldürmesi ve o dönemdeki bakış açısı hakkında neler biliyoruz? /274
109. Hayvan haklarında yaşanan sorunlar için çok iyi bir fikrim var! Sizin gibi mücadele eden örgütlere akıl verebilir miyim? /277
110. Uluslararası Hayvan Hakları Mahkemesi var mıdır? /280
111. Hayvan haklarına dair bakış açımızı genişletebilecek kitap tavsiyeleriniz olur mu? /281

111 SORUDA HAYVAN HAKLARI AV. AHMET KEMAL ŞENPOLAT

111

SORUDA HAYVAN HAKLARI

(GENİŞLETİLMİŞ VE GÜNCELLENMİŞ 2. BASIM)

AV. AHMET KEMAL ŞENPOLAT
HAYVAN HAKLARI FEDERASYONU
(HAYTAP) BAŞKANI

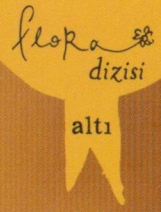

HAYTAP

bu kitabın satışından
elde ettiği tüm geliri
federasyon projelerine
aktaracaktır.

Lütfen korsan kitap
satın almayınız.

okuyan us

- * Şiddet uygulanan bir hayvan gördüğümde ne yapabilirim?
- * Komşum evcil hayvanımı belediyeye şikayet etmiş. Ne yapmalıyım?
- * Hayvan haklarını savunan biri vejetaryen olmak zorunda mıdır?
- * Hayvana tecavüz etmek ile kapalı alanda sigara içmek aynı şekilde mi değerlendiriliyor?
- * Hayvanları hayvanseverlerden bile koruyan bir yasa mümkün mü ?
- * Sokaktaki kediye eziyet edenle, evindeki kediye eziyet edene verilen ceza gerçekten farklı mı ?

Aynı gezegeni paylaştığımız, bizler gibi duyguları ve yaşama arzuları olan hayvanlara karşı insanlar olarak tutumumuzun masaya yatırıldığı bu kitapta Ahmet Kemal Şenpolat tüm bu sorulara ve daha fazlasına yanıt ararken, bizleri de yeni sorular sormak için yüreklendiriyor.

"Bu kitabı okumanız, kütüphanenize alıp bir tane koymanız yetmeyecek bence... Herkesin okumasını, her rafta bulunmasını isteyeceksiniz. Sevgili can dostum Avukat Ahmet Kemal Şenpolat... Eline sağlık... Beynine... Ama en çok o merhamet dolu kocaman yüreğine sağlık..."

Bekir Coşkun

"Hayvanlar insan olma bilincinin ozon tabakasıdır. Şenpolat'ın çalışması, ozon tabakasını koruma çırpınışlarının bir ürünüdür."

Mustafa Balbay

"Hayvanların bizden çok daha demokrat olduğunu söylesem şaşırır mıydınız? Maymunlar, keşfettikleri meyve ağaçlarını topluluğa önermek istediklerinde o yönde birkaç adım yürüyüp, dönüp grup üyelerine bakıyorlar ve takip etmek isteyenler ona doğru yöneliyor. Başka maymunlar da kendi önerdikleri yönde aynısını yapıyorlar ve kim daha çok ikna ediciyse onun seçtiği alan kabul görüyor. Balarıları ise yeni yerler konusunda topluluğu dansla ikna etmeye çalışıyorlar. Ahmet Kemal Şenpolat size onların haklarını anlatmak için çok emek verdi. Bu kitabı okuduktan sonra onları hala aşağılayabilir, hırpalayabilir, yok edebilir misiniz?"

Şafak Pavey

"Elinizde tuttuğunuz kitap hayvan sevgisinden mahrum olanların içlerindeki nefreti, şiddete ve cinayete dönüştürmeden durdurabilmek için bu topraklarda verdiğimiz büyük mücadeleyi, geldiğimiz noktayı ve hala işin ne kadar başında olduğumuzu anlatıyor. Unutmayalım ki hayvanın yaşam hakkı, aslında insanın yaşam hakkıdır. Çünkü bilinen seri katillerin başlıca ortak noktası, hayvana yönelik şiddet geçmişlerinin olmasıdır."

Prof. Dr. Sevil Atasoy